

Эсэгэ ороноо, эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД

БҮГЭД АРАДАЙ СОНИН

ҮНЭН

1921 оной декабриин 21-нээ гарана

2009 оной апрелин 23 Четверг

№ 16 (21710)

Хабарай дунда улаагшан туулай харын 28 гарагай 5

Манай сонин Россин хэблэлэй алтан жасада оруулагданхай

ОЛЗО ОРШОТОЙ АЖАХЫ

Яруунын аймагай «Комсомольский» совхоз 2008 оной дүнгүүдээр 5 миллион 790 мянган түхэригэй олзо оршотой гараба. Байгалай зүүн бэсын үнигэй нютаг болохо Тэлэмбэдэ казах үүлтэрэй улаа малаан толгойтой мяханай мал үсхэбэрлжэ эхилхээр табин жэл шахуу болоо.

Энэ ажахы үүлтэртэ мал үсхэбэрлэхэ гэнэн тусхай зүбшөөл абанхай. Тинмэхээ республикын Правительствоатай, аймагай захиргаангай, хабар, намарай тарьян ажалай хүдэлмэринүүдые дүүргэхэ, гүлишэ-тоһодолгын хэрэгсэлнүүдые, хүдөө ажахын техникэ худалдажа абаха хэрэгтэ банкнуудһаа ырьһаламжын мүнгэ абаха тухай хэлсээ баталха эрхэтэй юм.

Үнгэрхэн жэлдэ тус ажахын арбан гүүртэнүүдтэ 1160 толгой эбэртэ бодо мал, тэрэ тоодо 567 үхэрнүүдые, 169 моридые харадаг байгаа. 1 мянган

центнер тухай нэмэлтэ шэгнүүри абтаад, дунда зэргээр малай толгой бүхэниинь сүүдхын дунда зэргээр 412 грамм нэмэдэг байһан байна.

Ажахы жэл бүри республикын хүдөө ажахын предпринятинуудта, мүн Буряад оронһоо гадуур һайн үүлтэрэй залуу мал худалдана. Үнгэрхэн жэлдэ үүлтэртэ нэгэ буха 450 килограммда, харин нэгэ хашараг 300 килограммда хүрөө. Мүнөө худалдаанда 60 эрэ болон 10 эмэ хашарагууд табигдаха байна.

Энэ ажахы эршэмтэйгээр барилга хэнэ. 2007 ондо үхэрэй хоёр дал бодхоогдоо, үшөө нэгэ дал барихын тула ой модо отолхо газар абанхай.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын хэблэлэй албан.

Углоогүүр бүрхэг хүйтэн байһанаа, Баваасан Абидуевай нютагтай уулзахые уридшалан мэдүүлжэ байһандал, наран шангаар шаража, таатай зохидоор байгаали энэбхилхэн мэтэ үзэгдэбэ.

Дурасхаалай үдэшэ

ХҮҮГЭДЭЙ ЗОХЁОЛШЫН ХҮНДЭТЭ НЭРЭ

Ивалгын аймагай Оронго нютагта мэдээжэ уран зохёолшо Баваасан Абидуевай 100 жэлдэ зорюулагдаһан үхибүүдэй һайндэр һаяхана үнгэрбэ.

Буряадай гүрэнэй Б.Абидуевай нэрэмжэтэ хүүгэдэй номой сан аяар хорин жэл соо тус уран зохёолшын нэрэ абаадябана. Эндэхи хүдэлмэрилэгшэд, хотын 2-дохи хургуулийн үхибүүд уран зохёолшын түрэл нютагтань айлшан ошоо.

Заншалта ёһоор, Этигэлэй хамбада хүндээ мэдүүлэн, гэртэн хүрэхэ, аршаантай булагһаань айлшад хүртэбэ. Шэди ехэтэй ламын ордон соогоо залан оруулагдахын урдахана түрэн нютагтань үхибүүд, айлшад ошохо хараһаниинь удхатай.

Оронгынхидой омогорхол - үзэсхэлэнтэ номой сан. Хүдөө нютагта гансашье хургуули соёлой гуламта болоно бэшэ, харин баһал номой санда иимэ ехэ үндэр үүргэ үгтэнэ гээд тэмдэглэлтэй. Ерэнэн айлшад эндэ экскурси хэжэ, хургуулийн үхибүүдээр уулзахаяа ошоо.

Оронгын дунда хургуулида Баваасан Абидуевай түрһөөр 100 жэлдэ зорюулагдаһан һайндэр

Айлшадые угталгын үедэ

дэр һонирхолтойгоор үнгэрхын тула хургуулийн багшанар, Улаан-Үдэһөө ерэнэн Буряадай гүрэнэй Б.Абидуевай нэрэмжэтэ хүүгэдэй номой сангай хүдэлмэрилэгшэд, һурагшад бүхы шадалаа харуулаа юм. Эндэ сутларһан үхибүүд ганса харагшад болоод байгаа бэшэ, харин элдэб конкурснуудта хабдаажа, Б.Абидуевай уран зохёолнуудые һайн мэдэдэггэ гэршэлээ.

Баваасан Абидуевай «Муура Багша» гэжэ мэдээжэ онтохоноор үхибүүд һонирхолтой сценкэ табья. Оронгын дунда хургуулийн 2-дохи классай һурагшад буряад хэлэн дээрэ, харин һайндэрэй айлшад - хотын 2-дохи хургуулийн һурагшад - ород хэлэн дээрэ. Тэрэнэй һүүлээр Оронгын хургуулийн һурагшад уран зохёолшын шүлэгүүдые уран гоёор уншаа.

Тус хургуули республика дотороо мэдээжэ юм. Баваасан Абидуевһаа гадна, мэдээжэ драматург Намжил Балдано, Буряадай арадай поэт Алексей Бадаев, Чимит-Цырен Санжиев болон бусад дүүргэһэн намтартай.

Буряадай гүрэнэй Б.Абидуевай нэрэмжэтэ хүүгэдэй номой сангай директор Т.К.Егорова, Буряадай Уран зохёолшодой холбооной секретарь Ю.И.Будаев сутларгшадые амаршалаад үгэ хэлэбэ. Тэрэнэй һүүлээр Баваасан Абидуевай уран зохёолнуудаар хүүгэдэй сангай хүдэлмэрилэгшэд викторинэ болон һонин конкурснуудые үнгэргэжэ, хүүгэдые сэнгүүлжэ, баярлуулжа шадаа.

Эржена БАТОРОВА. Авторай фото-зурагууд.

Буряад Республикын Эрдэм ухаанай болон һуралсалай министрство, Буряадай багшанарай колледж хабарай дулаан эдэ үдэрнүүдтэ Россин 7 региондой, мүн Монгол ороной болон Хитадай эрхим оюутадые суглуулжа, Уласхоорондын залуушуулай мэргэжэлтэ бэлиг шадабарийн III конкурс үнгэргэһэн байна.

ЕРЭЭДҮЙН МЭРТЭЖЭЛТЭ ХАЛААМНАЙ ЭРШЭ ЗОРИГТОЙ, БЭЛИГТЭЙ

Мүрысөө нээлгын баяр ёһоллодо Буряадай багшанарай колледжын директор С.Ц.Нимбуева, Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшын орлогшо Ц.Б.Багев, республикын эрдэм ухаанай болон һуралсалай министрэй орлогшо А.И.Бочеев, дунда тусхай мэргэжэлэй һуралсалай эмхи зургаануудай директорнүүдэй Сөведэй түрүүлэгшэ Л.Д.Бадмаев, Эрдэм ухаанай болон һуралсалай министрствын Залуушуулай политикын болон хүмүүжүүлгын талаар комитедэй консультант Б.С.Гыргенова гэгшэд амаршалгын үгэ хэлэбэ. Хари гүрэнүүдэй делегациинхид - Хитадай Хүлэн-Буйрай университетэй филиалай багша Алтан Багэн, Монголоой Архангайн багшанарай хургуулийн түлөөлэгшэ Содномтунрэв Бархас хүндэтгэйгөөр утган абһан буряад нүхэдтөө гүнзэгы баяр хүргөө.

«Һайн һайхан тухай хэшээл - бодолнууд» гэнэн нэрэтэй оюугадай уласхоорондын ехэ мүрысөөн хоёр үдэрэй туршад үнгэржэ, гурбан шатын дүнгүүдээр илагшад элирүүлэгдэбэ.

Татарстанһаа ерэнэн Зарина Нурғалиевада (Лениногорско хүгжэмэй-уран һайханай училищи) Гран-при шан барюулагдаа. 1-дэхи шатын дипломуудта Маргарита Бикбулатова (Башкортостан), Андрей Андреев (Буряадай багшанарай колледж), Дорж Сурен Ичинхорлоо (Улаан-Баатарай багшанарай колледж) хүртэбэ. Анна Яковлева (БРПК), Максим Лыткин (Эрхүүгэй мого), Анастасия Леонова (БРПК) гэгшэд 2-дохи шатын дипломуудаар шагнагдаа. Саха-Яхадай оюутан Надежда Петрова, Хитадай түлөөлэгшэ Суила, Монгол һайхан ороной Баатар

Бүтэдыадаг гэгшэдтэ 3-дахы шатын дипломууд барюулагдаһан байна.

Эдэ оюугада, ерээдүй багшанар нээмэл хэшээлнүүдэй, классһаа гадуур хэмжээ ябуулгануудай үедэ өөрынгөө бэлиг шадабарийе ялас гэмээр харуулан юм. Өөр тухайгаа хөөрэхэдөө, бүри үхибүүн наһанһаа багша болохо хүсэлтэй байһанаа тэдэнэр мэдүүлнэ. Эршэ зоригтойгоор энэ хүсэлөө бэлдүүлхын тула оролдодог, эрдэм бэлигтэ хурсадхан мүлидэг, ехэ урагшаа һанаатай, ямар бэрхэ хүбүүд, басагад гээшэб гэжэ омогорхоһоор.

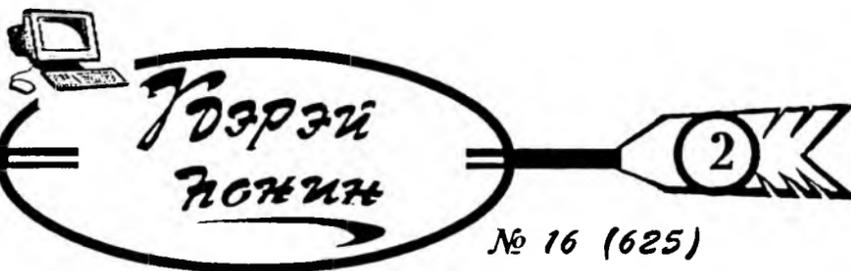
Архангайн багшанарай хургуулийн шаби Баяраа Тунгалаг багшын ажалтай эжынгээ жэшээ дууряжа, англи, ород хэлэнүүдые амжалтатай шудалжа байһанаа гэршэлээ. Буряадай багшанарай колледжын шаби Аня Яковлева бидэниие англи, япон хэлэнүүд дээрэ амаршалаад, киноно хубсаһа яагаад үнгэтэ шэрэ будаагаар уралан гоёдог тухай хөөрөжэ үгөө. Башкортостанһаа ерэнэн Маргарита Бикбулатова ехэ бэлигтэй уран зурааша, һезыгээр хибэс нэхэдэг, ирагуу гоёор дууладаг, хатардаг гоохон дангина байбал даа. Хитад оюутан У Хао һур жахалантайгаар хитад хэлэн дээрэ М.Горькийн «Буревестник тухай дуу» гүйсэдхэжэ, хужарлуулаа.

Шэнэ үсын мэргэжэлтэ халаан компьютертай ханилдаг, хари хэлэнүүдые мэдэдэг, багшын ажалай дүршэлые шуналтайгаар шудалдаг, уран һайханай талааршые ялас гэмэ арга шадабаритай байһанаа түгэс гэршэлэбэ. Тэдэниие хургажа байһан эрхим түрүү багшанарта алдар соло!

Туяна САМБЯЛОВА, жюриин гэшүүн. Сэрэгма ДОНДОВОГАЙ фото.

Улаан-Үдэһи 2-дохи хургуулийн һурагшад

«АБЬЯАС БЭЛИГТЭЙ ХУБИ ЗАЯАН»

«Судьба, освященная талантом» гэж нэрлэгдэн суута эрдэмтэ, фольклорист, поэт, оршуулагша Алексей Ильич Улановай түрээхөөр 100 жэлэй ойдо зорюулагдахан литературна үдэшэ Үндээн сангай актов зал соо тээмэндэ үнгэргэгдэжэ, олонийтэ, уран зохиолшод, поэдүүд, уран найханай артистнууд, 1-дэхи лицей-интернадайд эдир артистнууд эндэ уригдахан байна.

Энэ һонин уулзалганууды хэлэ бэшгэй эрдэмэй доктор, РАН-ай СО-гой ИМБТ-гэй литературна шэнжлэлгын болон фольклористикын таһагы даагша Л.С. Дампилова хүтэлбэрлэн байна. «Ангара» гэхэн фольклорно ансамбль (хүтэлбэрлэгшэнь В.М. Мангатов, республикын соёлой габыята хүдэлмэрлэгшэ) урдайн дуунууды таталуулба. Буряад Республикын соёлой министрэй орлогшо С.А.Добрынин, ВАРК-ын вице-президент М.А. Дармаев, республикын Уран зохиолшодой холбооной түрүүлэгшэ М.Р.Чойбонов, «Нютаг» гэхэн Оно-Боохоной нютагай нэгдэлнүүдэй түрүүлэгшэ В.М. Мархасев гэгшэд эндэ сугларагшады халуунаар амаршалжа, А.И.Улановай зохиохы баян намтар дурдаба, хүбүүдтэнь - хэлэ бэшгэй эрдэмэй доктор Эрдэни Улановта, Буряадайд габыята архитектор Джейран Улановта баяры хүргэбэ.

«Байкальская любовь» гэхэн шүлэгүүдэйн композици БГУ-гай НГИ-гэй оюутад уншаа. Гэсэры оршуулхан, бэлдэһэн поэт А.И.Улановай ябуулхан эхэ ажал

тухай хэлэ бэшгэй эрдэмэй доктор, Буряадайд арадайд поэт Б.С.Дугаров хөөрөө. Хэлэ бэшгэй эрдэмэй кандидат, БГУ-гай доцент, шабинь байһан А.К.Паликовагай һонин дурсалгаһаа эхэ ухаатай, һайн зантай багшань байгаа гэжэ мэдэбэди. Дүрбэн хубиһаа бүтэһэн биобиблиографическа шэнэ указатель (Алексей Ильич Уланов) тухай Л.С.Дампилова мэдэсэ. Дамба Золбич Жалсарасвай хани нүхэр, Гүрэнэй телерадиокомпанида анхан хүдэлһэн СССР-эй Гостелерадио-гой отличник В.З.Жалсарасва, соёлой министр байһан Ц.Ж.Дамдинжаповай басаган, республикын соёлой габыята хүдэлмэрлэгшэ Э.Ц.Гомбосова гэр бүлөөрөө нүхэсэдэг байһан тухайгаа хөөрбэ.

«Есть сила-шагай!» гэхэн литературна композици 1-дэхи лицей-интернадайд үхибүүд (хүтэлбэрлэгшэнь республикын габыята багша Я.Ц.Ивахинова) уран

гоёор уншажа, зүрхэ сэдхэлымнай баясуулба.

Буряад арадайд дуунууды литературна үдэһын түгэсхэлдэ «Тоонто» гэхэн фольклорно ансамблинхид (хүтэлбэрлэгшэнь республикын соёлой габыята хүдэлмэрлэгшэ Цыпилма Батулова) бэлэглэбэ.

Эхэ бэлиг талаантай, бэрхэ эрдэмтэ, поэт, оршуулагша, һайхан сэдхэлтэй байһан А.И.Уланов тухай би өөрөө үгэ хэлэжэ, энэ һонин үдэшэ дээрэ залуушуулай, хүүгэдэй олон байһанинь һайн, удхатай гэжэ хэлээд, энэ үдэшэ гоёор эмхидхэһэн Үндээн сангай библиотекарьнүүдтэ, тэрэ тоодо секторы даагша Р.Г.Батомункуевада, бэлигтэй хүбүүдтэнь зохиохы амжалта хүсөөб.

Бэлигма ОРБОДОЕВА.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: литературна үдэшэ дээрэ.

Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото.

БАГШЫН БЭЛИГЫЕ БАЙГАЛТАЙ САСУУЛМААР

«Эрхим багша» гэжэ хотын конкурсно хабаадажа, Сыремжит Баниева түрүү һуури ээлээ. Шадамар бэрхэ, бэлигтэй багша Улаан-Удын 29-дэхи буряад гимназида буряад хэлэнэй багшаар ажаллана. Тэрэ 1995 ондо Ульдэргын дунда һургуули дүүргэжэ, Буряадайд гүрэнэй университеттэ табан жэлэй туршада һуража гараһанай удаа, багшын ажал эрхилжэ, мүнөө юһэн жэлэй туршада мэргэжэлээрэ хүдэлжэ ябана.

Сыремжит Баниева Владимир нүхэртээ хоёр хүүгэдтэй: Эрдэм хүбүүн Арюуна басаган хоёрын 29-дэхи буряад гимназида һурана.

Сыремжит Баниева хотын болон республиканска конкурсноудай дипломант: «Ритор - 2007», «Эгээл бэрхэ классай хүтэлбэрлэгшэ - багша» гэжэ мүрысөөнүүдтэ хабаадаһан намтартай. Тэрэ буряад хэлэ хүүгэдтэ заахын хажуугаар, 9-дэхи «в» классай хүмүүжүүлэн хүтэлбэрлэгшэ. Хэшээлнүүдтэ онол аргууды хэрэглэжэ, аятай зохидоор, һонирхол татама хэшээлнүүды үнгэргэжэ, һурагшадайд дура булаагаа.

29-дэхи гимназинин багшанарай олонийн бэлигтэйшүүл гээд хэлээ һаа, тон зүб. Хоёр жэлэй саада тээ гимназинин багша Бутид Цыремпилова

«Республикын эрхим багша» гэжэ конкурсно хабаадажа, амжалта туйлаа һэн.

Гимназинин директор Жаргал Буджаповна Сульtimiова эхэ бэрхээр һургуулиингаа ажал байгууланхай. Хүсэлэл оролдолгоорнь гимнази мобыльна компьютерна класстай болоо юм.

Янжама КИМ.

Р-Н.БАЗАРОВАЙ фото-зураг дээрэ: Сыремжит Баниева хэшээлээ үнгэргэнэ.

УРАН БИИРЫН ҮЗҮҮРЭЭР

Хотын түүхын музейдэ жэл бүри үнгэргэгдэдэг Р.С.Мердыгеевэй нэрэмжэтэ хүүгэдэй уран зурагай һургуулиин һурагшадайд выставкэ нээгдээ. Тиймэһээ уран зурагта дуратайшуул иишээ эржэ, эдир бэлигтэнэй бүтээлнүүды хараха, сэгнэхэ аргатай.

Тус һургуулиин директор Александр Дугаровагай хэлэһээр, зонной үзэмжэдэ элдэб жанруудай уран зурагууд дэлгээгдээ. Нэрлэбэл, натюрморт, портрет, пейзаж, академическэ зураг гэхэ мэтэ.

Наталья Александровна Шарыгина Марина басаганайнгаа зураг зураха дуратай байһы мэдээд,

ишэнь дахуулжа асараа юм. Мүнөө тэрэ Елена Сергеевна Борисова гэжэ багшын класста уран

зураг зуража һурана. Мүнөөдэрэй выставкэдэ сонхоор нэбтэрэн ороһон үдэрэй наранай гэрлые харуулһан зураг зонной үзэмжэдэ табиба.

Эндэхи һурагшад элдэб һонирхолтой уран зурагууды выставкэдэ табинхай. Хотын түүхын музейдэ орожо, һонирхон харыт.

Тус хэмжээ ябуулгы республикын Соёлой министрствын дэргэдэхи һуралсалай-методическа түб, Улаан-Удын захиргаанай соёлой управлени эмхидхээ.

Янжама ДАШИДОРЖИНА. Авторай фото-зураг дээрэ: Марина Шарыгина.

«ГЭРЭЛ» НЭГЭДЭЛЭЙ ҮҮСХЭЛЭЭР

Паяхана эрэмдэг басагадай дунда «Гэрэл» гэхэн конкурсно үнгэрөө. Филармонийн актов зал соо олон хүнүүд сугларжа, хабаадагшады дэмжэһэн байна.

«Эрэмдэг хүнүүд баһал өөрын һанал бодолтой, эдэбхитэй, талаан бэлигтэй хүнүүд юм. Энэниие харуулхын тула нимэ хэмжээ ябуулга эмхидхэбди», гэжэ тус конкурсын координатор, «Гэрэл» гэхэн нэгэдэлэй гэшүүн Дарима Дымчикова хэлэнэ.

Түрүүшынхис эрэмдэг басагадай дунда нимэ конкурс Улаан-Үдэдэ 2001 ондо үнгэрһэн юм. Тийхэдэ ганса табан басагад хабаадаһан байна. Харин мүнөө жэл найман басагад хабаадажа, «Гэрэл» гэхэн нийтын нэгэдэл, Социальна хамгаалалгын министрство, «Малика Stars» гэхэн продюссерска центр тус конкурсын эмхидхэгшэд болоо.

«Визитка» гэхэн түрүүшын шатада хабаадагшад өөр тухайгаа хөөрбэ. Тэднээр булта талаан бэлигтэйбди гэжэ харагшадта харуулба. Яруунын аймагай Дарима Дымчиковагай мэндэшлэгэ эхэ һайхан байгаа. Уян түрэл хэлэн дээрэ Дондог Ульзтысвай «Буряад хэлэн» гэхэн шүлэг уншаба. Тэрэнэй шүлэгэмэл хэлэлгэнь атаархахаар баян, һайхан юм. Үшөө тийхэдэ Дарима «Дангина» гэхэн конкурсын илагша, олон нүхэдтэй, һайн зантай басага.

Юлия Швецова шүлэг, хүгжэм зохиодог, фото-зурагууды буулгаха дуратай. Наталья Зубакинагай үдэһын плати олондо һайшаагдаа. Тэрэнэ целлофанаар хөгдэһэн байна. Сэржэн Доржисва гогор дуулажа, хатаржа шададаг. Зүүн зүгэй гүрэнэй соёлой академи дүүргэһэнэй һүүлээр интернат - һургуулида багшаар ажалладаг.

Түрүүшын шатын һүүлээр Лудуб Очиров тайзан дээрэ гараба. Тэрэнэй «Эгээлэмни» гэхэн дуун харагшадта сээр һайшаагдаа юм. Лудубай һүүлээр «Уголок земли», «Эжым гансал эрээрэй» гэхэн дуунууды «Сувенир» гэхэн ансамбль ханхинуулба.

«Намда Сэржэн Ванжиловагай гараараа зангажа дуулаһан дуун сээр һайшаагдаа», гэжэ жюриин гэшүүн, «Малика Stars» гэхэн продюссерска центрэй президент Малика Валисва хэлэнэ.

Эрэмдэг хүнүүд өөрыгөө олондо харуулжа шадаха, өөрынгөө хүсэл шадалдаа этигэхын тула нимэ конкурсноуд үнгэргэгдэнэ. Энэ үдэшэдэ хабаадагшад булта өөрынгөө зорилгодо хүржэ шадаа гэжэ хэлэхэдэ, алдуу болохогүй. Жэшээлхэдэ, Ольга Максимова 11-тэй байхадаа, аварида ороһон байна. Удаан саг соо тэрэ хүдэлжэ шададаггүй байгаа. Харин энэ үдэшэ Ольга гогор хатар хатаржа, эжы абаяа, харагшады баярлуулаа.

«Иимэ хэмжээ ябуулганууд ганса эрэмдэг хүнүүдтэ хэрэгтэй бэшэ. Энэниие һүүлээр эрэмдэг хүн гэжэ илгангүй, эдэондо һайн хандаса байха бээ гэжэ найдагдана», - гэжэ «Общество без барьеров» гэхэн эрэмдэг хүнүүдэй нэгэдэлэй түрүүлэгшэ Эржена Будасва хэлэнэ.

Конкурсноудай бүхы дүнгүүдээр «Мисс очарованис» гэхэн нэрэ зэргэдэ Дарима Дымчикова хүртэбэ. «Мисс обаянис» - Юлия Швецова, Эржена Гырешкина «Мисс улыбка» болоо. Сэржэн Доржисва «Мисс грация» гэжэ илгарба. Харин Сэржэн Ванжилова «Мисс экстравагантность» гэжэ тоологдоо. Эгээн гогор Наталья Зубакина буулгадажа, энэ номинацида түрүүлэ. Ариона Нохорова «Мисс элегантность» болоо. Харагшадта эгээн сээр Ольга Максимова һайшаагдажа, «Мисс зрительских симпатий» гэхэн нэрэ зэргэдэ хүртэбэ.

Эржена БАТОРОВА.

ГУЛАМТАЯА ЭБ ХАМТА САХИГШАД

Гэр бүлэ боложо түбхинэхэ гэшэ орёо бэрхэтэй, харин хоёр инагуудай бэс бэсдээ һайн нарин хандасатай һаа, ямаршы бэрхээлнүүдыс ядамаггүй дабадаг ха юм.

Иимэ залуушуулай тоодо Улаан-Удын клубуудай эрхим залуу бүлэнүүд оролсоно. Бэлигтэй, хүюутэй, хатарша, шогшо, дууша хотын буряад залуушуул һаяхана Хотын хүүгэдэй байһан соо сугларжа, «Эгээл эрхим гэр бүлэ» гэхэн нэрэ зэргын түлөө мүрысөөд. Тус конкурс Буряадайд нийслэл түб хотодо жэл бүри үнгэрнэ. Жэл үнгэрхэ бүри хабаадагша командалууд бүри дууша, бүри хатарша, бүри бэлигтэй болоно гээд хэлээ һаа, алдуу болохогүйл.

Дээрэ дурсагдаһан конкурсно эмшэд, алба хаагшад, залуу эрдэмтэд, тогоошод хабаадаа. «Ургы» ресторанай залуу бүлэнүүдэй

клуб зонной болон жюриин һайшаалда хүртэжэ, Гран-при абаяа. Янжама ДАШИДОРЖИНА. Авторай фото.

Алексей ГЫРГЕНОВ – ЗАЛУУШУУЛАЙ ЭБЛЭЛЭЙ ШЭНЭ ТҮРҮҮЛЭГШЭ

Паяхана Залуушуулай бүлгэмүүдэй эблэлэй шэнэ түрүүлэгшэ шэлэгдээ. Буряад Республикын Арадайд Хуралай эл соо һунгалта боложо, Алексей Гырженов түрүүлһэн байна.

Тус бүлгэм 2006 ондо байгуулагдажа, Эрдэни Дымчиков түрүүлэгшээр гурбан жэл ажаллаа. Энэ хугасаа соо «Энергия движения», «Будущее за нами» гэхэ мэтэ залуушуулай томо фестивальнууды, элдэб хэрэгтэй хэмжээ ябуулганууды үнгэргэһэн байна.

Мүнөө һунгалтада хоёр кандидатуд хабаадалсаа. Андрей Сафонов – Залуушуулай бүлгэмүүдэй эблэлэй эдэбхитэй гэшүүн, президиумэй түрүүлэгшэ юм. Хоёрдохи кандидат – Алексей Гырженов. Алексей баһал урагшаа һанаатай нийгын ажаябуулагша. «Түнхэнэй залуушуул» гэхэн нийтын нэгэдэлэй түрүүлэгшээр хэдэн жэл ажаллажа байһан, залуушуулай урдаа хараха нэгэн.

Залуушуулай нэгэдэлнүүдэй эблэлэй шэнэ түрүүлэгшэ Түнхэнэй аймагай Туран нютагаһаа уг гарбалтай юм. Лесопромышленна колледж амжалтатайгаар дүүргэжэ, мүнөө Зүүн Сибирийн технологическа университетэй оюутан. һуралсалайнгаа, нийтын ажаябуулгынгаа хажуугаар индустриальна техникумдэ нийтын холбоо бэхийгүүдгүйн мэргэжэлтэнээр ажалладаг.

Авторай фото-зураг.

Эржена БАТОРОВА.

Засагай дээдний зургаануудна

**БУРЯАДАЙ ПРАВИТЕЛЬСТВО:
ҮДЭР ҮДЭРЭЙ ҮЙЛЭ ХЭРЭГҮҮД**

2009 оной апрелин 13-17

Апрелин 13-да Президент – Правительствын Түрүүлэгшэ Вячеслав Наговицын Правительствын гэшүүдтэй, гүйсэххы засагай зургаануудай хүтэлбэрилэгшэдтэй түсэблэлгын зүблөө үнгэргөө.

Энэ түсэблэлгын зүблөөндэ Президент-Правительствын Түрүүлэгшэ Вячеслав Наговицында Байгал дээрэ загана агилгаар үнгэргэгдһэн мурьсөөнэй дүнгүүд тухай Правительствын Түрүүлэгшын нэгдэххи орлогшо И.Егоров мэдээсэ. Пуралсалай болон эрдэм ухаанай министр А.Дамшнов Томск ажалай хэргээр ошожо эрһэн дүнгүүд тухай, хүдөө ажархы болон эдсэ хоолой министр Ж.Батуев Монгол ба Москва хэр шожо эрһэн тухайгаа хэлжэ үгсэ. Экономикын министр Т.Думнова республикын аймагуудай ажалай дэлгүүрэй байдал, ажалай дэлгүүрэй хэргэ байдал болон тэрэнхы гуримшуулгаар абтажа байһан хэмжээнүүд тухай дуулгаба.

Инфраструктурын хүгжөөлгөөр Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо, хуралсалай болон эрдэм ухаанай министр хоёрто хэмэл одоной холбооной ороңдо телефоний утгаар республикын хургуулинуудай интернедтэ оролгы хангаха асуудал шиндхэхынь даалгагдаа.

Республикын экономикын болоно аяшлагын талаар ямар арга боломжотой байһынь харуулах хэмжээ буулгыс эмхидхэхынь Правительствын Түрүүлэгшын Нэгдэххи орлогшо, экономикын министр болон гүйсэххы засагай зургаануудай хүтэлбэрилэгшэдтэ даалгагдаба. Санкт-Петербург хотодо июниин 12-22-ой үдэрнүүдтэ эмхидхэхэдэ бушын шажанай соёлой декадада республикын хабаадалгада тэдэ бэлдэхэ даа баритай болоо.

Социальная хүгжэлтын талаар Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо, хуралсалай министр, хүн зонин социальная талаар хамгаалгын министр Илалтын үдэрсе байндэргэлгэдэ зориулагдан хэмжээ буулгануудыс бэлдэхэ хүдэлмэри эмхидхэхынь даалгагдаа.

Экономикын министр Вячеслав Наговицын Алас-Дурна зүгэй болон Забайкалийн ногагуудай Хятадай зүүн-хойто зүгэй хүдөө ногагуудтай харилсаа холбоо тогтоолгоор зохёогдожо байһан Програма тухай мэдэххынь даалгаба.

Барилгын болон гэр байрын-коммуналына комплекс шигдэлгын министр Урда-Уралдай ажалуудалай гэр байрануудыс барилгын болон ипотекин гүрэнэй корпорацийн зохёон ба хэрэглэдэг корпорацияна ипотекин арга шудалга даа баритай болоо. Тинхэдэ олон байртай гэрнүүдтэ нөөснүүдыс тоологын хамтын хэрэглэниудыс нэгтэрүүлгын хэрэг хаража үзөөд, энэ министр дурдалнуудыс оруулха болоо. Буряад орондо гэр байрануудта тоо бүридхэлэй хэрэглэниудыс тодохоо програма зохёон хараалха хүдэлмэриэс эдбхижүүлэхэ шудала болонохой.

Пуралсалай министр Вячеслав Наговицын 2006-2008 онуудай инновационно програмнуудаар юрэнхы хуралсалай эмхи зургаануудыс гүрэнэй талаага дэмжэхэ конкурсын дүнгүүдыс согсолхынь даалгаба. Тингээд энэ министр 2009-2011 онуудта инновационно програмнуудыс бэсүүлэхэ юрэнхы эрдэмэй эмхи зургаануудыс республикын талаага дэмжэхэ конкурсоносхохо болоо.

Соёлой министр, Финансын министрэдэ, Сэлгын аймагай толгойлогшо Буряад Республикадахи федерална зөөрнэ хүтэлбэрилгын талаар федерална агентствын Территориална управленийтэй хамта Новоселеник тосхойной декабристуудай музейн хүдэлмэри тухай асуудал шиндхэхынь даалгагдаа.

Апрелин 13-да Вячеслав Наговицын хүдэлмэригын зүблөөнүүдыс үнгэргөө: Баргжаанай хүмэс һэблэн шэлэлгээр, аймагуудай сонинуудай байдалаар.

Апрелин 14-15-най үдэрнүүдтэ Буряадай Президент республикын Здын болон Захаамнаай аймагуудаар ажалай хэрэгээр ошохо эрээ.

Апрелин 16-да Вячеслав Наговицын шажан мургэлэй нэгдэлнүүдтэй холбоонуудай талаар Соведэй зүблөөн үнгэргэвөө, «Социальная магазин» нээлгэдэ хабаадаа, Одигитрын хүмэд хүрөө.

Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын Нэгдэххи орлогшо Иннокентий Матвеевич Егоров апрелин 13-да Президентын дэргэдхи түсэблэлгын зүблөөндэ хабаадаа, Хойто-Байгалай, Баргжаанай, Кабанскын, Тарбагатайн аймагуудаар болон Северобайкальск хотоор Президентын ябажа эрһэн дүнгүүдээр зарим социальн-экономическа асуудалнуудыс шиндхэхэдэ хойшолуулашагүй туһаламжа хүргэхэ хэмжээнүүд тухай зүблөө үнгэргөө.

Апрелин 14-дэ И.М.Егоров Правительствын Президиумэй социальн-экономическа хүгжэлтын программыс бэсүүлгын хойнохоо хинадаг Правительствын комиссин

зүблөөнүүдыс хүгжэ үнгэргөө.

Апрелин 15-16-най үдэрнүүдтэ И.М.Егоров Правительствын тогтоолой түлбүүдээр зүблөө үнгэргөө.

Апрелин 17-до И.М.Егоров социальн-ажалай харилсаануудыс гуримшуулгаар республикын гурбан талын комиссин, аяшлагга-амаралгын тухалэй онсо экономическа зонис байгуулгаар хүдэлмэригын штабай зүблөөнүүдыс хүтэлжэ үнгэргөө. Экономическа хүгжэлтын талаар Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Александр Евгеньевич Ченигэй удардалга доро экономическа бүлгэлэй министрэднүүд болон эмхи зургаануудай түсэблэлгын зүблөөн, тинхэдэ хубини хамнабарин ажархынуудай эдсэ олзын хэрэг эрхилэгшэд болгохо хэрэгээр хоинрхоон министрэднүүдтэй хүтэлбэрилэгшэдтэй зүблөөн үнгэргэвөө.

Тинхэдэ республикын хамтадхагдаһан бюджетдэй олго оршонуудыс дэсэлүүлгээр, Комиссин газарай нөөсэ баялигуудыс хэрэглэгшэдтэй суглаануудыс үнгэргөө, эрхэтдыс хубини асуудалнуудаарнь хүлээн абаа.

Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Александр Андреевич Фоменко апрелин 13-да Улаан-Үдэдэ байгша ондо объектүүдыс барилгаар болон Росси гүрэнэй бүридэлдэ Буряад ороной һайн дураараа ороһоор 350 жэлэй ойи баярыс тэмдэглээдэ бэлдэхэ асуудалаар зүблөөнүүдыс үнгэргөө.

Апрелин 14-дэ А.А.Фоменко республикада байгалиин болон техник эсхэлэгтэй онсо аюултай ушарнуудһаа һэргылхэ асуудалнуудыс зүбшэн хэлсэ.

Апрелин 15-да Александр Андреевич федерална бюджетдэ үгтэхэ субсидийн мунгөөр автотранспорт болон коммуналына техник худалдажа абаха республикын мэдүүлгыс хаража үзөө.

Апрелин 16-да А.А.Фоменко удаадахи асуудалнуудыс хаража үзөө: 2009 ондо инженериз болон социална инфраструктурын объектүүдтэ мунгэ һомолохо болон Прибайкалийн аймагта аяшлагга-амаралгын зонин объектүүдыс барилгада бэлдэхэ тухай.

Апрелин 17-до А.А.Фоменко Улаан-Үдэдэ автовокзалнуудыс бодхоохо, тинхэдэ дүүргэдэггүй барилгын болон сэрэгэй алба хаагшадта гэр байра барилгын асуудалнуудыс хаража үзөө.

Социальная хүгжэлтын талаар Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Баир Гвибалович Бальжиров апрелин 13-да түсэблэлгын зүблөө үнгэргэжэ, социална бүлгэлэй министрэднүүд болон албан зургаануудта хэлси даалгабаринуудыс үгөө.

Апрелин 14-дэ Баир Гвибалович «Победа» гэхэн эмхидхэлэй хорооной зүблөөндэ бэлдэхэ талаар суглаа үнгэргөө. Тинхэдэ хүүгэд болон эйришүүдтэй амаралта, элүүржүүлгыс болон ажалда хабаадуулгыс эмхидхэхэ асуудалнуудыс шиндхэлсэдэг Правительствын дэргэдхи Комиссин зүблөө хүтэлжэ үнгэргөө.

Апрелин 15-да Б.Г.Бальжиров Эрхүүгэй областин болон Буряад Республикын дэбисхэртэ «Солнечный кремний» проэкт бэлдүүлгэ» гэхэн темээр зүблөө үнгэргөө. Апрельн 16-да Баир Гвибалович Правительствын дэргэдхи Санитарна болон халдабарита үбшэнүүдтэй тэмсэхэ асуудалнуудыс шиндхэлсэдэг комиссин нүүдэл зүблөө Түпхэнэй аймагай Аршаан хуурида үнгэргөө.

Росси Федерацийн Президентын дэргэдхи Буряад Республикын бүрин эрхэтэ түлөөлэгшэ эмхи Сергей Владимирович Лысцевтэй хүтэлбэри доро республикын спортина объектүүдтэ мунгэ һомололгын, Байгал далайн эрседэ Бүхэроссин багшанарай байшан бодхоохо, ород драмын болон Буряадай гүрэнэй академическэ оперо болон баледтэй театрай байшануудыс барилгада мунгэ һомололгын асуудалнуудыс шиндхэлсэхэ хүдэлмэри ябуулаа.

Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо-Президентын болон Правительствын Захиргаанай Хүтэлбэрилэгшэ Петр Лукич Носков Правительствын Президиумэй зүблөөндэ хабаадаа, политическэ партинуудай, шитын нэгдэлнүүдтэй түлөөлэгшэдтэй хүдэлмэригын уулзалгануудыс үнгэргөө.

П.Л.Носковой толгойлог бүридлэгнүүдтэ Президентын болон Правительствын хүдэлмэриэс олоңдо мэдэхэлгээр хүдэлмэри ябуулаа. Уласхоорондын Байгалай мэдэхэлэй хуралдаа үнгэргэлгэдэ эндохи мэргэжлэгд бэлдэ. Буряад Республикада Москвагай үдэрнүүдыс үнгэргэлгөөр эмхидхэлэй хорооной зүблөөн үнгэргэвөө.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын хэблэлэй албан.

Буряад Республикын Арадай Хуралай түсэблэлгэн хэмжээ ябуулганууд 2009 оной апрелин 20-24

I. Буряад Республикын Арадай Хуралай Соведэй зүблөөн
Зүблэхэ зүйл:

1. Буряад Республикын Арадай Хуралай ээлжээтэ юһэдэхн сессидэ зүбшэглэхэ асуудалнууд тухай

23.04 10.00 Бага танхим

2. «Буряад Республикада архини продукция розничноор худалдалгада лицензи олгохо гурим тухай»

3. «Экономическа талаар хэсүү байдалай оршондо «Буряад Республикада бага болон дунда олзын хэрэг эрхилэггыс хүгжөөлгэ тухай» Буряад Республикын Хуулине бэсүүлгын ябаса тухай

4. «Гүрэнэй болон муниципална зөөридэ байһан газарай участогуудыс дээрнэ баригдан байшан гэрнүүдтэй, бусад барилгануудай эзэдтэ худалдаха газарай сэн тодорхойлохо гурим тогтоохо тухай» Буряад Республикын Хуулине бэсүүлгын ябаса тухай» Буряад Республикын Арадай Хуралай Соведэй 2008 оной декабрин 10-най 453-IV дугаарай тогтоолыс бэсүүлгэ тухай

5. Буряад Республикын хуулине, Буряад Республикын хуулиин түлэбсэ албан тушаал хэрэглэгэдэ эсэргүү байлгын талаар сэгнэн үзэлгыс Арадай Хуралай үнгэргэхэ гурим баталха тухай

6. «Мунгэнсангай уналгатай тэмсэхэ хэмжээнүүд тухай» Буряад Республикын Правительствын мэдээсэл тухай» Буряад Республикын Арадай Хуралай тогтоолыс бэсүүлгэ тухай

7. Буряад Республикын Арадай Хуралай дурасхаалай бэлгүүдээр шагнаха, материална талаар урмашуулха тухай Дүримдэ хубиллануудыс оруулха тухай

8. «Буряад Республикын хүгжэлтын холын хараатай шэглэл болохо инновационно экономикые бүридүүлгэ» гэхэн темээр парламентын уншалгануудыс үнгэргэхэ тухай

9. Буряад Республикын Арадай Хуралай Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха тухай

II. БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ТҮРҮҮЛЭГШЫН УЯЛГАНУУДЫС САГ ЗУУРА ДҮҮРГЭГШЭ А.С.КОРЕНЕВОЙ ДЭРГЭДЭ ҮНГЭРГЭГДЭХЭ ТҮСЭБЛЭЛГЫН ЗҮБЛӨӨН
20.04 9.00 Бага танхим

III. БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХОРООНУУДАЙ ЗҮБЛӨӨНҮҮД

Буряад Республикын Арадай Хуралай Бюджетэй, налогуудай болон финансын талаар хороон (Түрүүлэгшэ Ц.Д.Э.Доржиев)
22.04 14.00 Арадай Хуралай бага танхим

Буряад Республикын Арадай Хуралай Гүрэнэй байгуулалтын, нотагай өөһэдэн хүтэлбэрин, хуули ёһоной болон гүрэнэй албанай асуудалнуудай талаар хороон (Түрүүлэгшэ А.С.Скоцырская)
20.04 15.00 Арадай Хуралай бага танхим

Буряад Республикын Арадай Хуралай Газарай асуудалнуудай, аграрна политикын болон эд хэрэглэлгын дэлгүүрэй талаар хороон (Түрүүлэгшэ В.А.Павлов)
22.04 10.00 каб.119

Буряад Республикын Арадай Хуралай Социална политикын талаар хороон (Түрүүлэгшэ А.Т.Стопичев)
23.04 13.00 Арадай Хуралай бага танхим

Буряад Республикын Арадай Хуралай Экономическа политикын, байгалиин нөөснүүдыс хэрэглэлгын болон оршон тойронхине хамгаалалгын талаар хороон (Түрүүлэгшэ В.Г.Ирильдесев)
21.04 14.00 Арадай Хуралай бага танхим

IV. БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХЭРЭГҮҮДЫС ЭРХИЛЭГШЭ - АППАРАДАЙ ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЭ В.Б.ЭРДЫНЕЕВЭЙ ДЭРГЭДЭ ҮНГЭРГЭГДЭХЭ ХҮДЭЛМЭРИЛГЫН ЗҮБЛӨӨНҮҮД
20.04 13.30 Арадай Хуралай бага танхим

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХОРООНУУДА
Буряад Республикын Арадай Хуралай Гүрэнэй байгуулалтын, нотагай өөһэдэн

хүтэлбэрин, хуули ёһоной болон гүрэнэй албанай асуудалнуудай талаар хороон (Түрүүлэгшэ А.С.Скоцырская)

Зүблэхэ зүйл:
«Буряад Республикада муниципална байгуулгын түлөөлэгшэ зургаанай депутатуудай хунгалта тухай» Буряад Республикын хуулиин түлэб тухай
22.04 10.00 каб.323

Зүблэхэ зүйл:
Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшын орлогшо А.С.Кореневай дэргэдэ үнгэргэгдэхэ түсэблэлгын зүблөөн
24.04 10.00 каб.326

Буряад Республикын Арадай Хуралай Газарай асуудалнуудай, аграрна политикын болон эд хэрэглэлгын дэлгүүрэй талаар хороон (Түрүүлэгшэ В.А.Павлов)

Зүблэхэ зүйл:
Газарай хуули ёһонуудыс бэсүүлгын ябаса тухай темээр хүдөө ажархын зорилготой газарай эрвэс тухай асуудалаар «дүхэриг-шэрээдэ» бэлдэхэ тухай
21.04 10.00 каб.119

Зүблэхэ зүйл:
«Захиргаанай хуули эбдэлгэнүүд тухай» Россин Федерацийн Кодексдо болон «Тамхи таталгыс хизаарлаха тухай» Федерална хуулида хубиллануудыс оруулха тухай» 309070-4-дэхи дугаарай федерална хуулиин түлэбтэ заһабаринуудыс оруулха тухай
23.04 14.00 каб.119

Зүблэхэ зүйл:
Буряад Республикада заганагай ажархын ажал ябуулгыс хуули ёһонуудаар дэмжэлгэ
24.04 10.00 каб.119

Буряад Республикын Арадай Хуралай регионуд хоорондын холбоонуудай, үндэһэтэнэй асуудалнуудай, залуушуулай политикын, нийтын болон шажан мургэлэй нэгдэлнүүдтэй талаар хороон (Түрүүлэгшэ В.Р.Булдаев)

Зүблэхэ зүйл:
«Буряад Республикын гүрэнэй шагналнууд тухай» Буряад Республикын хуулиин түлэб тухай
20.04 10.00 каб.212

Зүблэхэ зүйл:
«Буряад Республикада залуушуулай гэр байрын асуудалнуудыс шиндхэлгэ» гэхэн темээр «дүхэриг-шэрээ» үнгэргэлгэдэ бэлдэхэ тухай
23.04 15.00 каб.212

Нүүдэл хүдэлмэригын зүблөөн:
«Буряад Республикада залуушуулай гэр байрын асуудалнуудыс шиндхэлгэ» гэхэн темээр «дүхэриг-шэрээ» үнгэргэлгэдэ бэлдэхэ тухай
21.04 Хягтын аймаг

Зүблэхэ зүйл:
«Буряад Республикада залуушуулай гэр байрын асуудалнуудыс шиндхэлгэ» гэхэн темээр «дүхэриг-шэрээ» үнгэргэлгэдэ бэлдэхэ тухай
24.04 Мухар-Шэбэрэй аймаг

Буряад Республикын Арадай Хуралай Социална политикын талаар хороон (Түрүүлэгшэ А.Т.Стопичев)

Зүблэхэ зүйл:
Хорооной 2009 оной май харын хүдэлмэрини түсэб тухай
20.04 14.30 15.00 каб.218

V. ПАРЛАМЕНТЫН УНШАЛГАНУУД
Буряад Республикын Арадай Хуралай Экономическа политикын, байгалиин нөөснүүдыс хэрэглэлгын болон оршон тойронхине хамгаалалгын талаар хороон (Түрүүлэгшэ В.Г.Ирильдесев)

Зүблэхэ зүйл:
Буряад Республикада хүгжэлтын холын хараатай шэглэл болохо инновационно экономикые бүридүүлгэ
24.04 10.00 Арадай Хуралай ехэ танхим

Буряадай элитэ драматург,
уран зохёолшо,

кино болон театрай артист
Цырен ШАГЖИНАЙ 90 жэлэй ойдо

Хубилгаан,
Жамсо РАДНАЕВАЙ зураг

Улаан-Үдэһөө зүүлжээ, хуушан Шэтын трактар, мүнөө Хори, Ярууна ородог асфальт харгыгаар таби найма модо тухай ябажа, Шулуутайн гүбээ дээрэ гарахадаа, зосоомни зэнхэгэд гэжэ уужам зохид болодог. Аяар тэрэ саана, зүүн хойно, минии түрэнэ нютаг — Хара-Шэбэр сэнхирлэн харагдажа, сэдхэл бододомни үхибүүн зааханай ябадалууд хойно хойноһоо хубарилдан ородог.

Гайхалтай! Энэхэн 50—60 наһан соом ямар ехэ, үгэ хэлээр хэлэгдэшгүй хубилалтанууд болооб. Дэлхэйн түүхэдэ 50 жэл удаан ехэ саг бэшэ. Теэд энэ мүнөө ябажа байгаа хоридугаар зуун жэлэй хоёрдохи хахад хүн түрэлтэнэй түүхэдэ үзэгдөөгүй асари ехэ хубилалта асарай.

Намай 1919 оной хабар, улаан зудан нарын тэн багаар гарагай табанда түрэнэ гэдэг. Тэрэ жэл буряадай хуушан литын ёһоор хонин жэл байгаа гэхэ. Эжымни мүн лэ хонин жэлэй гэн. Гушан долоонойнгоо жэл дээрэ намай асархан байгаа.

Табатайнаа эхилээд, оршон тойрон боложо байһан үйлэ ёһые үхибүүн нюдөөр хаража эхилээ хэм. Гэр соогоо долоон хүн байгаади. Гансахан лэ эрэгшэ үнэтэй бэлэйди. Тэрэнэйгээ хабар түрэхэдэ, уураг эдижэ нэгэ сададаг, үшөө сагаалганда баһа нэгэ сададаг, иигэжэл жэл соогоо хоёр дахин сададаг хэм. Дала шахажа ябаһан үбгэн баабаймни—Раднын Шагжа гэшэ Хара-Шэбэрэйнгээ эхин шатын хургуулида сторожоор ажалладаг хэн. Шагжын басан Цыремжидһээ түрэнэ гурбан үхибүүд хэмди. Аха — Санжа-Митэб, эгшэ — Цымбэт, гурбадахы эгээл баган би байгаа. Ехэ ахаймнай — минии эжын дүү — Цыбаан нютагайнаа шадалтай айлуудта хүлэншөөр ажалладаг, хүшэн эжымни — Доржын Балжид мүн лэ далаад хүржэ ябаһан тон лэ хүдэмэришэ бэрхэ хүшэн — бидэнэйнгээ хубсаһа хунар хадхаха, оёхоһоо гадна, ондоо айлуудад ябажа арһа элдээг, шүрбэнэ томодог, түргэн мэргэн, шуумар бэрхэ хүшэн байгаа. Цыремжид эжымнай гэр соохы бүхы ажалаа хэдэг, үхибүүд бидэнээ харадаг хэн.

Баруун, зүүн хажуудаа нэжээд сонхотой, урда зүг шэглэһэн үүдэтэй, хуушабтар дүрбэлжэн модон гэртэй хэмди. Үбэлдөө, мүн намар хабарай хүйтэн үдэрнүүдгэ гэрэймнай тэгдундахи хирпиисэ пезшэнэй шэрэмдээрэ хара шэрэм горшоог соо бүхэли үдэртөө ороһон бусалжа байдаг хэн.

Манай нютагай баруун гүбээ нүүдэй саана 4—5 тухай модон хараанд Шулуутайн дасан оршодог хэн. Зүүн гүбээнд саана, мүн лэ энэ хараанай газарта, Үнэгэтэйн деревни гэжэ шэ-

мээшгэ тосхон, урда таладамнай, улаагай харгы дээрэ, Петропавловка гэжэ заахан хэрэснэг сэлэн, мүн тэрэнтэй зэргэлээд, Хурьбэ мүнэнэй саана, Хурьбын үртөө гэжэ ород деревни байдаг хэн.

Дасанай таниха ламанарһаа баабаймнай яһа суглуулжа асардаг хэн. Тэдэ яһануудын ороһонтой холижо, бүхэли үдэртөө шахуу бусалжа, шүлэ шанадаг бэлэйди. Иигэжэ дасанай ламанарай мяхын шулажа эдсэд үлөөһэн яһаар, хургуулида сторожоор хүдэлжэ олоһон бишыхан салингаараа гэр бүлээ үбгэн баабаймнай гэжээдэг бэлэй.

Хүгшэн эжы, Цыбаан ахаймнай хаа-яахан туулмаг талха (гурил), табак дүүрэн өөхөнэй тоһо хүдэмэришэ олоод ерэхэдэнь, тон ехэ баяр манай гэр бүлэдэ болодог хэн. Забарууха талха тогоон соо шанаад, өөхөнэй тоһотойгоор, баабайнгаа дархалһан модон хүрэнүүдые тус тустаа барижа, долоолуулаа тогоогоо тойрон хуудаг бэлэйди. Ород хэлэ тал-мүл тэдэдг баабаймнай Үнэгэтэйн деревни, Хурьбын үртөө тосхонуудаар ябажа, хахад мээшгэ хартаабха ганса нэгэ оложо ердэг байгаа. Энэн дээрэ эрэгшэ үнээнэймнай хүн гэжэ байгаа. Бага үүлтэрэй буряад үнээнэй хүн хямдахан, сайгаа хүлэхэдэмнай хүрэхэтэй үгытэй бэлэй. Тийхэдэ гэр соогоо эгээл бага хүн байһан намда үдэшэ бүри нэгэ аяга хү хөөрүүлжэ уулгадаг хэн. Мүн хүршэ айлууднай аарса үгэдэг хэн. Аарсаяа, шанаһан яарсын ороһонтой буйлуулжа халаадаг байгаади. Эдихэ хоолнай энэ тэдгээр лэ дүүрэдэг байгаа.

Үмдэхэ хубсаһанай талаар гэхэдэ, манай бүлэ соо шэнэ хубсаһатай хүн гэжэ байгаагүй. Хэдэн олон жэл үмдэхэ халсаршаһан хуушан хүдэнэ хубсаһатай хэмди. Бидэнэр үхибүүдтэ баабай эжымнээ хэдэн арбаад жэл үмдэхэ хуушарһан хубсаһа танажа бага болгоод, үмдүүлдэг хэн. Тэрэмнай хуушаржа, ехэл үер зөөлэн болошонхой аад, халтад гээл наа хүүр хэха хүрэдэг дээрэнэ олон халаһа табигданхай хэн.

Эдихэ хоол, үмдэхэ хубсаһан тухай энэ тэдгээр дүүргэе. Үдэнэ дараһан тухайгаа саашан хэлэхэ болоо наа, бүхэли ном бэшэхээр байна. Теэд минии зориго энэн тухай бэшэ, гэбэшье мүнөө үеын гэрэлтэ найхан байдал эдлэжэ ябаһан залуушуул үнгэрһэн саг тухай мэдэхэ, энэ сагайнаа байдалые, Октябриин революциин ашые үндэр дээрэ сэгнэжэ ябаха ёһотой гэжэ ханагдана.

Манай Доодо Хурьбын, Хара-Шэбэр нютагуудай хүн зон, айламаг минии зүрхэндэ тон най-

ханаар ханагдадаг. Манай нютагай зон ехэл амгалан тэнюуи, сэхэ найхан зон байгаа. Минии хүн болохо ябадалда нютагай зон айхабтар ехэ нүлөө үзүүлээ гэжэ ханадагби. Энэ дэлхэй дээрэ түржэ, эдин найхан газар гэшхэжэ, хүнэй зэргэ хүн болоһонни Совет засагай, нютагай зоной, баабай эжын, аха эгшын аша туһа гэжэ ханадагби.

Манай Хара-Шэбэр нютагай байгаа тон найхан. Ямаршье газар оронуудаар ябахадаа, үлүү найхан нютаг үзөөгүйб.

Хойто хажуугаараа хада уулануудаар табсантаһан, баруун тээгээ хонгор нэлэнхы добо гүбээндүүдээр зурыһан, урда зүгтөө мэлигэр тэгшэ талаар зэрэлгээтэнэ урихан найхан нютаг юм.

Шэбэрэймни аяар баруун хойнонь Дабхар сагаан гэжэ үбэл зунгүй саһатай үндэр хадын орой сайран харагдадаг. Энэ уулын оройдо хоёр томо гэгшын шулуун ёройлодог. Нэгэнинь — сасын шулуун, нүгөөдэнь — бүмбын шулуун. Эдэ шулуунай орой дээрэ гарахада, Байгал далай хүхэрэн харагдадаг. Энэ хадаһаа зүүлжээ, Хара-Шэбэрэй шанха хойнонь, Улаан хада гэжэ нэрэтэй уула байдаг. Энэ хадын боориһоо Шэбэрэй гол эхи абажа, уруудан харьялдаг. Мүн лэ эндэ Бэрхэ хада, Дархита гэхэ мэтын ууланууд оршодог. Эдэ Шэбэр голой эхинэй хүбшэ хадануудта борбоосойто хуша модод ургадаг. Аилрһа, нэрһэн, үхэр нюдэн гэхэ мэтын жэмэсүүд элбэг. Ан гүрөөл олон. Эдэ гайхамшагта найхан хада уулануудай хормойе эртэ урда саһаа хойшо эзэлэн, дала гаран үрхэтэ айлууд хуудаг байгаа. Эдэнэр Хориин арба нэгэн эсэгын: худай, гушад, хүбдүүд, галзууд, сагаан отогүүдһаа гарһан үлгэртэй.

Минии табатай ябахада, 1924 оной үбэл саһа бурдаһатай бүрхэг бүрүүлгэн үдэр баабаймнай уйлаһаар гэртээ орожо ерээ хэн.

«Ленин багша нүгшэбэ. Үгытэй ядуу зонуудта жаргал, эрхэ сүлөө олгоһон хүн», — гэжэ хэлээд, наманшалан хүгэдөө хэн. Тийн бишыхан намайгаа хүтэлжэ, Хара-Шэбэрэйнгээ хургуулиин байшангай дэргэдэ асарба. Эндэ нютагай зон олоор сугларһан байба. Дэгэлэйнгээ хамсы тойруулжа хара бүдөөр ороһон залуу хүбүүд — нютагай комсомолууд, тэнгэри өөдэ хэдэ хэдэн дахин буу табижа, Ленин багшяа шаналан ёһолоо хэн. Энэ үдэр минии сэдхэлдэ тон лэ бүхөөр хадуудажэ, тэрэ аяар холын, минии табатай ябахада болоһон ушар мүнөөшье эликэнээр ханагдадаг.

Уданшьегүй, энэнэй хойно нэгэ хэды болоод байхада, нютагай залуушуулай дунда иимэ ауун гараа хэн:

Сэхэ хойшоо урган байгша

Сэлэнгэ мурэн гайхалтай.

Сэсэн багша Ленинэй

Нүгшөөд байхань гайхалтай.

Баруун хойшоо урган байгша

Бургжан мурэн гайхалтай.

Багуурай багша Ленинэй

Нүгшөөд байхань гайхалтай.

Тэрэ холын балар сагта Ленин багшын нэрэ зэргэ иимэ суутай, хүндэтэй байһан юм гэшэ. хаяхан Совет засаг тогтожо, арад зон эрхэ сүлөөгөө гартаа абаадшы байбал, үшөөл арад зон тон балар харанхы байдалтай хэн. Илангаяа шажан мүргэл гэшэ

тон ехэ хүсэтэй байгаа. Тэрэ үеын манай нютагайхид бурханда тон ехээр шүтэдэг, зальбардаг, этигэдэг бэлэй. Айл бүхэн өөрынгөө эрхим хүбүүдые ху- бараг болгон дасанда үгэдэг хэн. Нютагай зоной хамаг бүхы ажабайдал лама бурхантай тон нягта холбоотой байгаа. Үг- лөөгүүр нюдөө нээжэ хэрхэ- тээ хамта бурхандаа мүргэжэ үдэрөө эхилдэг, үдэшэ унтахынгаа урда бурхандаа мүргөөд, нойр- содог байгаа. Үбшэлхэдөө ламые залажа ном уншуудаг, ламын эм уудаг, үхи хүбүүнэй түрэхэ

гэгээн заларжа, энэ гэгээнэй гашай табихада, эжыгтээ хамта ерээ хэм. Шойрын дуган соо хүн зон тон олоороо сугларба. Сугларашад гуталнуудаа тай- лажа, хүл шосгөөр хэхэрэн хуу- бад: иимэ гуримтай байба. Үн- дэнэ буряад хэлэн дээрээ түгэдэ номой үгэнүүдые холисолдуу- лан гашай табиба. Мүнөөхи Сэбхээн Базарай үлгэр шаг- наһандал бэшэ, ехэл хонигүй, үли удаан шэнги байгаа хэн. С- гоһомни хадаа нүгэл хэхэгүй, амитание алаха хюдаха хэр- рэгтэй. Амитан болбол хадаа үхэр

Аянша хүгжэмшэ,
Жамсо РАДНАЕВАЙ зураг

гарахада, ламаар найжалууддаг хэн. Холын аянда мордохынгоо урда, бурхандаа зальбаржа, эдэнэйнгээ дээжэһээ сэргэм сасажа шүтэдэг, шэнэ гэр бууса бариха болоо наа, ламаа зурхай зуруулжа гү, али шоо табюулжа, гэрэйнгээ табигдаха газар тэм- дэглэдэг хэн. Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, лама бурхан хоёр ходоодоол хү- нэй хажуудаа ябалсадаг, тэр- рэнгүйгөөр ажабайдал гэшэ хогоосон... Энэ наһандаа лама бурхандаа шүтэжэ, буян шу- галаа хэнэн хүн хойто наһандаа бурханай сухабаадин орондо сээһнээ мүндэлэн түрэхэ, нүгэл хүлэнсэг хэжэ, бурхан номдоо шүтөөгүй хүн — халуун тамын оёорто унажа, туйлай муухай зоболон эдлэхэ гэжэ хүнэй нарай заахан ябахаһаа эхилээд, эти- гүүлэн номнодог бэлэй.

Дуу хүгжэмдэ, үлгэр түүхэдэ туйлай ехэ дуратай ябааб. Эжымни дариин баанхаар хуур дархалжа, мориной хүүлэй хил- гаһаар тэрэндээ хүбшэ-струна татажа, дуу дууладаг хэн. Бишье мүн эжыгтээ хажажа хуур дархалаад, тэрэн дээрээ наадажа хураа хэм.

1926 ондо гэшэ хэн ха гэжэ хананам. Манай Шэбэрэй хур- гуулида Сэбхээн Базар гэжэ үлгэршэн Шулуутай нютагнаа уригдан ерэхэ, «Үбгэн Жэб- жээнэй» гэжэ үлгэр хэлээ хэн. Үбэлэй саг байгаа. Үдэшлэн наранай ороо үды байхада эхи- лээд, хүнийн тэн болотор, заа- хашье забһар хэнгүй хөөрөө хэн. 5—6 сагай хугасаада, нюдэнүүдэ сабшангүй шахуу угаа ехээр хонирхожо, энэ үлгэр шагнаа хэм. Эндэ олоороо сугларһан нютагай зон мүн лэ ехээр хо- нирхоо бэлэй. Би үлгэрэй үгэ бүхэнии тон найнаар зүрхэндөө хадуужа абаа хэм. Саашадаа энэ үлгэрые өөрөө хөөрөжэ шададаг болоо хэм.

Уданшьегүй тэрэ үбэл Шу- луутайн дасанда Ганжарбын

малһаа эхилээд, хулһаа хой хүрэтэрөө булта амитанда тоотой. Хэрбээ дүйсэн үдэр нүгэл хэбэл, энэнэ хоёр дахин ехэ нү- гэл. Дүйсэн үдэр гэшэнэ монгол нарын 8-ай, 15-ай, 30-ай үдэрнүүд- тэ болодог байгаа. Эдэ үдэрнүүд хүзэгтэй зондо тон ехэ нангин үдэрнүүд гэжэ тоологдог. Хамаг юмэн бүгдэ сэртэй. Эдэ үдэр- нүүдтэ хони мал гаргажа, алажа болохогүй. Мүн алаһа, шоргоол- зошье алабал, тон ехэ нүгэл. Зу- еын үдэрнүүдтэ орходоо, эдэ үдэрнүүдтэ хэнэн мүргэл хэдэн дахин үлүү, тон ехэ буян болохо гэжэ Ганжарба гэгээн гашай соогоо айлдаа бэлэй.

Бидэ үхибүүд наадахадаашье лама боложо, ламын уншалга хажажа наададаг хэмди. Хара түмээр сан дархалаад, хуушан түмэр таасаар хэнгэрэг хэжэ, Дашанима нүхэртэйгөө зэргэлжэ хуугаад лэ, наярса сан хэнгэрэг сохижо, ламанарай уншалга хажаалдан, ламатажа наададаг бэлэйди. Дашанима намһаа хоёр аха хүбүүн — Хара-Шэбэр нютагтаа, «Баруун хаялга» гэжэ нэрлэгдэнэ газарта хуудаг — манай түрэл, хүршэ Рыгд... дун- дахайн Эрдэнийн хүбүүн байгаа. Мүн намһаа хоёр наһа дүү хү- бүүд Гомбо-Намжил Дабжаал- сан хоёртоёо хормойгоороо дүү- рэн шулуу суглуулжа, хото город барижа наададаг хэмди. Мүнөө үеын мэтэ элдэб гоё найхан на- данхай гэжэ манда байгаагүй. Эгээл эрхим нааданхаймнай хо- ниной шагай хэн. Шагай шүүрр- жэ шагайдажа, багахан үхи- бүүдһээ эхилээд, томо хүнүүд хү- рэтэрөө наададаг бэлэй.

Эгээл эндэ иигэжэ ламатажа наадажа ябахадаа, минии арти- стическэ зам эхилэн байжа бо- лоо. Али саашадаа томо боло- ходоо артистын мэргэжэлтэй бо- лохоёо зүгнэдэг байһан хүн гүб? Наадажа, сан хэнгэрэг наяруулжа хуухадаа, үнэхөөрөө лама хүн гэшэб гэжэ этигэдэг байгаа.

Байлдаан
Жамсо РАДНАЕВАЙ зураг

Тэрэ сагта, мүнөө үеын мэтэ кино, театр, радио гэхэ мэтын уран найханай газарнууд байгаагүй. Гоё найхан юумэнүүдые шэхэндэе шагнадаггүй, подөөрөө харадаггүй байгаади. Манай нотагта оройдоо гансахан хүн багша Данзан Дашадылыков лимбэ дээрэ наададаг хэн. Лимбын абыа дуулахада, ухаангүй найхан, аргагүй гоё байгша хэн. Мүн ганса пэгэ түрэхидтэйгөө дасан ошоходоо, дасанай хүгжэм, сан хэнгэрэгэй найраа, бүрээ бэшхүүрэй жинганаа дуулажа гайхадаг ба үүрдэг бэлэй.

Үбгэн баабаймни намда гайхалтай хонинууд үлгэрнүүдые хөөрөжэ үгэдэг, шэнэ найхан дуунуудые зааж үгэдэг, хургадаг хэн. «Буряад-монгол бидэнэй бүрин эрхэ мандаба» гэжэ дуунда хургаа хэн. Эжымни үлгэрнүүдые хөөрөжэ хонирхууддаг, «Саран эльбэшэ», «Молон Тойной эжы» гэхэ мэтын бурханай номууд дээрэнь абтахан үлгэрнүүд хонирхолтой байдаг хэн. Мүн «Хобхон хула моритой Хулдаар Мэргэн хаан», «Бишыхан шэгшүүдэй», «Сухадаа милагартай эхэнэр» гэхэ мэтын үлгэрнүүд мүнөө хүрэтэр элхэн хангадажа байдаг.

Гоё найханай талаар балшар наһандаа үзэһэн дуулахан юумэнүүдани энэ тэдыгээр лэ дүүрэнэ.

Мүн оршон тойрон харагдажа найхан байгаа байгаали-дэлхэй тон найханаар үзэгдэжэ, зосоомни баяр түрүүлжэ жаргуулдаг бэлэй. Шанха хойгуурнай бархайдаша хүхэ сэнхир хаданууд болон Буламай хорёо, Түглын гүбээ, Аса гүбээ, Үндэр гүбээ, Нарин гүбээ, Хутагар, Шэнэ ханааб, Монгол ханааб, Зүүн нуга, Урда тала—эдэ нэлэнхы зөөлхэн гүбээ-добуунууд энхэргэн илдамханаар үзэгдэжэ, сэдхэл зосоо зөөлөрүүлдэг хэн. Зунай сагай эхилхэдэ, баруун гүбээнүүднай ая-ганга, үбһэ ногоогоор хушагдажа, сэсэг набшаар бүрхэн, сэнхир шаргал үнгэтэй бэлдэг хэн, шарга сэсэгүүд, нямняа сэсэгүүд, хонгор зула, лантанза, улаалзай, хабаа сэсэгүүд, мушхалаа сэсэгүүд болон бэшэ олон тоото хүхэ, ягаан сэсэгүүдээр, халаахай, тарнаан, тэмээнэй хүхэн гэхэ мэтын ургамал ногоогоор хушагдадаг хэн. Тийхэдэ зүүн шэбэр соомнай мүн лэ хэлэгдэшгүй найхан болодог байгаа. Шэбэр соо орохотой хамта тэрэнэй хэриуэбтэр эгсүүн шэбэр агаарын гансата хүндэй сээжэ бэеые хэргэнэ, хүхэ шадал нэмээдэг. Шэбэр соомнай ургадаг боролжо, уляахан, хуһан, бургаахан, хасуури модонууд набша наанаага хүсэд найханаар задалан халбаржа, нэрһэн, үхэр ниодэн, улаагана, гүлзөөргэнэ жэмсүүдэй болон үхэр арсын хангалтама аятайхан үнэрөөр анхилан байдаг хэн. Энэ буртаг бүглүү шугы мо-

додой тэг дундуур Хара-Шэбэр горхон шэл мэтэ сэбэрхэн сэл хүйтэн уһаараа харьялан урдажа, тойрон байхан шугы модонуудаа уһалан хэргэдэг. Улаан хадын хормойһоо эхи абадаг энэ Шэбэрэй гол долоо-найма модоной хараанда һунан урдажа, Хүрбэ мүрэнцэ шудхадаг.

Шэбэрэй голые сүмэ сохин шэбэрэй зүүн бэе гарадаг самсаалнууд олон. Минии мэдэхэ самсаалнууд гэхэдэ, голы эхиндэ землемер самсаал, тээ доодо тээнэ ехэ самсаал гэжэ тэргэтэй морёор ябадаг харгытай самсаал байдаг. Мүн шэбэр соо олон соорхойнууд бии. Эдэ соорхойнууд соо үндэр бүшэмэг үбһэ ногоон, хүри улаабтар үнгэтэй бадма сэсэгүүд, аяр шара нямняа сэсэгүүд, жэжэжэн ягаан сэсэгүүд халбардаг. Зунай найхан сагай эхилжэ байха үедэ хүхынүүд доногодожо, бүбөөлжэнүүд бүбэнэлдэжэ, жэргэмэл шубууд жэргэжэ, гайхалтай найхан байдаг хэн.

Шэбэрэймнай эхиндэ, Бэрхэ хадын хормойдо, үндэр эгсэ байса шулуун хаданууд ёройлдодог. Эгээл эндэ, олон хадануудай дунда, сооржо гарахан үзэсхэлэн гоёхон талмай оршодог. Энэ бишыхан талмайе нотагтай зон Сагаан хушуун гэжэ нэрлэдэг.

Бэрхэ хадын тэн багта газар дороһоо уһан дэлбэрэн гаража, тэрэнэй нариихан урасхалые нотагтай зон модон хобоогоор урдахуулан торхо соо суглуулжа, энэ эм домто аршаанда орожо, бэеынгээ үбшэниие аргадаг. Энэ аршаанай ариуэн найхан уһан тон ехэ найн шанартай.

Мүн шэбэрэй хойто хада — Дархитын арада Пороной нүхэн гэжэ орой дээрээ үрхэтэй, мүн хажуу талаадаа нүхэн үүдэтэй томо гэгшын дүрбэлжэн шулуун байдаг. Эртэ урда сагта энэ шулуун агы соо Порон гэжэ хулгайшан ажаһууһан юм гэхэ. Тэрэ Порон гэшэ асари ехэ хүсэтэй байхан юм гэдэг. Яагаад тэрэ хүн тиимэ хүсэтэй байхан юм гэбэл: «бүхэ үбһэ» эдихэн хүн байгаа ха. «Бүхэ үбһэн» гэшые хаанаа олодог юм гэбэл: тоншуул шубуунда энэ бүхэ үбһэн байдаг юм, нарһан гү, али шэнэһэн модоной узууртахи газарые найтар хаман сэбэрлээд, энэ модондо тоншуул шубуунай ержэ тоншохы хүлээжэ ёһотой юм ха. Үглөөгүүр эртэ, үүр сайха багта тоншуул өөрынгөө бүхэ үбһээ унагаадаг. Тэрэ үбһэ эдихэн хүн тон ехэ хүсэтэй баатар болодог гэхэн үлгэртэй. Порон гэшэ тэрэ үбһэ эдихэн хүн байгаа. Тэрэ хулгайшан баруун Монгол орон ошожо, адуу мал гэшые хүрэгөөрнь туужа асардаг байгаа гэхэ. Тиин энэ агы нүхэн соогоо тон ехэ алта, мүнгэ, шүрэ хуба, эрдэнийн шулуун мэтын үнэтэ эдлэл хадгалһан юм гэлсэдэг.

Мүн Шэбэр голынгоо уһые хубаалдан, голы эхиндэ нотагайхид баруун гүбээ дээгүүрээ хоёр нубаг татажа, тус тустаа таридаг нэгэ гү, али хахад чет-верти десятин таряагаа уһалдаг байба. Дээдэ ханаабынь — шэнэ ханааб, доодохынь — монгол ханааб.

Тэрэ урдын балар барга сагта энэ заахан нотагта тайлга-тахилганууд тон олон бэлэй. Баруун хойто Дабхар Сагаан үндэрэй обоо, зүүн хойто Бархан хадын обоо, Түглын обоо, Шэбэрэй зүүн гүбээ дээрэхи обоо, баруун гүбээн обоонуудые пажар бүхэндэ тахижа, найр наада, бүхэ барилдаа, мориной урилдаа хэжэ, далга хурылжа, тэнгэри бурханһаа бороо хура гуйдаг бэлэй.

Бишыхан минии ханал бодолдо бүхы дэлхэй, дэлхэйн байдал гэшэ гансахан лэ энээхэн Хара-Шэбэр нотагаарни дүүрдэг хэн. Хойто хаданууд, баруун гүбээ, зүүн гүбээ, аяр тэрэ урда талын саана хүхэрэн харагдагша хада ууланууд: энээгээр лэ дүүрдэг хэн. Үшөө тийхэдэ гоё найхан бурханай орон, тэнгэрийн ороноуд бии юм гэжэ эжы баабайнгаа хэлэхэдэ, этигэдэг бэлэй.

Нэгэтэ намарай сэлмэг үглөөгүүр хүгшэн эжымни сошонгир шангаар оогложо, газанаа гүйн ороо хэн.

— Харыт, харыт, баруун гүбээ дээрэһэмнай мухар тэргэ буужа ябанал!

Бидэнэй гүйдэн гаража харахадамнай, үнэхөөрөө баруун гүбээн дасан ошодог харгыгаар мухар тэргэ тооһо бурьюулан, бүмбэлзэн, түргэн хурданаар ябажа, Шэбэрэймнай хургуулийн байшангай дэргэдэ ержэ зогсоо хэн.

Энэ хадаа минии эгээл түрүүшынхые хараһан автомобиль байгаа.

Манай нотагайхид энэ гайхамшагта гал тэргэ хараха үзэхэ гэжэ гүйдэн, шууялдан, хүгшэн залуугий, хүл дээрээ ябажал шадаха хүнүүд бүгэдөөрэн хургуулийн байшангай дэргэдэ сугларба. Бидэ баабайтаа хүтэрэлдэн мүн лэ энэ ербэбди. Энэ машина соо жолоошо буряадһаа гадна, манай Шулуутайн дасанай лама Доржын Добчин, үшөө тийхэдэ ородевропо хубсаһатай, үнээ тайраһан, дунда наһанай буряад хүн хоёр хуугаа хэн. Тэрэ буряад хүн машинаһаа буунгүй, машинынгаа һандай дээрэ бодожо, намда балай ойлогдосогүй хэлэн дээрэ үгэ хэлэжэ ороо хэн. Эндэ сугларһан хүн зон гайхалсан, хүдэлэнгүй, амануудаа ангайлдан, энэ хүнэй номнолые шагнаба. «Элбэг-Доржо Ринчино, Элбэг-Доржо Ринчино! Энэтнай халха хэлэн дээрэ хэлэнэл. Уһан монголоор хэлэжэ байнал, хөөрхэй даа, буряад хэлээ мартгаа юм байна», — гэжэ тойрон байхан хүн зоний хоорондоо шэбэнэлдэн хэлсэхые дуулаһанаа хананаб. Энэ хүнэй юун тухай хэлһые, ямар номнол хэжэ байһаниие ойлого шадал намда байгаагүй. Миин табатайхан ябааб. Мүнөө бодожо үзэхэдэ, 1924 он байжа болоол ха гэжэ таамагшаддагби. Иигэжэ эхин түрүүнээ автомобиль хараа хэм.

Мүн энэ үедэ, таба наһатай ябахадам, манай нотагта түрүүшынхые зайн галай кинонаада харуулан байгаа. Хүн зон ехэл олоороо суглаараа хэн гэдэг, тээ би энэ нааданда ошожо шадаагүйб. Дан заахан байхад ам орой үдэшин нааданда абаашаагүй юм гү, али мүнгөөр, биледээр харуулахадан, манайхин мүнгэгүй байхан юм гү: энэ нааданда би ошоогүйб. Намһаа байха таба наһа эгэшэ хэстэйминые ошоогүй. Харин хараһан

үзэһэн хүнүүд гайхахын ехээр гайхалсаа хэн. «Үнэхөөр амиды хүнүүдэй дүрсэнүүдые үзөөбди. Эльбэ-жэльбэ юм гэшэ гү» гэлсээ хэн. Юрэнхыдөө энэ зайн галай наада үзэхэ гэшэ нүгэл гэжэ дасанай ламанар нотагай зоний дунда үгэ тараһан байгаа.

1925 оной намар, зургаа наһатай ябахадаа, Сэмбэд хэстэйдээ хүтэлүүлэн, Шэбэрэйнгээ хургуулида орохо гэжэ ерээ хэм. хургуулийн багша Гарма Вампилов хэды наһатайбши гэжэ намһаа асуухадань: «Долоотойб», — гэжэ тоб байса харюусабаб.

— Хараха янзада долоотой гэхээр бэшэ, бишыхан байнаш, — гэбэ Вампилов багша.

Тийхэдэн энэмнай зургаатай хүн гэжэ эгшэмни сэхын хэлэбэ.

Намайе багахан гэжэ хургуулида абахагүйн гэжэ ойгоходоо шууяса уйлажархибаб.

Гүл ивернүүд
Жамсо РАДНАЕВАЙ зураг

— Зай, бү уйла, гэртэһээ наашаа хургуули хүрэтэрөө нэгэ наһа нэмэжэ, долоотой болобо ха юм. Абахабди, — гэжэ Вампилов багша шииндэнгээр хэлээ хэн.

Иигэжэл зургаа наһатай ябахадаа, Шэбэрэйнгээ эхин шатын хургуулийн нэгдэхти класста ороо хэм. Аба-багша, Данцаг-Доржо Дылыковтэ монгол үзэг заалгажа эхилээ хэм. Яһала найн хурса шаби гэжэ тоотой ябааб. Мүн лэ энэ зургаатай ябахадаа, минии партийна үзэл бодол эхилээ. Яагаад бэ гэхэдэ, «Октябрёнок» гэжэ бүлгэмэй гэшүүн боложо ороо хэм. Долоо наһа гүйсэхэдөө, пионер болооб. Найматайдаа Хориин аймагай центр дээрэ зарлагдаһан пионернүүдэй слётто делегат боложо томилогдоо хэм. Һүүлдэнэ 16 наһа гүйсэхэдөө, комсомолдо орооб, 20 хүрэхэдөө, Коммунистическэ партиин гэшүүндэ кандидат болоо хэм.

Балшар заахан наһанайм ябадалнууд мэнэ хаяхан болоһон мэтээр хангадэбашые, тэрэ саһаа мүнөө хүрэтэр ямар ехэ забһар — хугасаа байна гэшэб. Жэшээлхэдэ, модон голтой буха тэргэ — «Волга», «Жигули» машинанууд. Модон анзаһан — хүсэтэ комбайн. Хүдэлэн дэгэл — нейлон самса; шубуун дэн — электролампа гэхэ болоод даа, бэшэ олон юумэнүүдые захигүй нэрлэжэ боломоор гэжэ мэдэнэт. Хүн зоний ухаан бодол, эрдэм хургуули али зэргэ хүгжөө, үргэжөө гэшэб! Гансахан лэ өөрынгөө нотаг соохи байдалай сэнгээр юумые сэнгэдэг хүнүүд мүнөө бүхы дэлхэйн байдалые үдэр бүри газетэдэ уншажа, радиооор дуулажа, телевизортэ хаража байдаг болоо ха юм. Заха үзүүргүй гэжэ хангадаг дэлхэйн бүмбэрсэг мүнөө заахан, уйтахан мэтэ болоо. Ази түбин тэг дунда

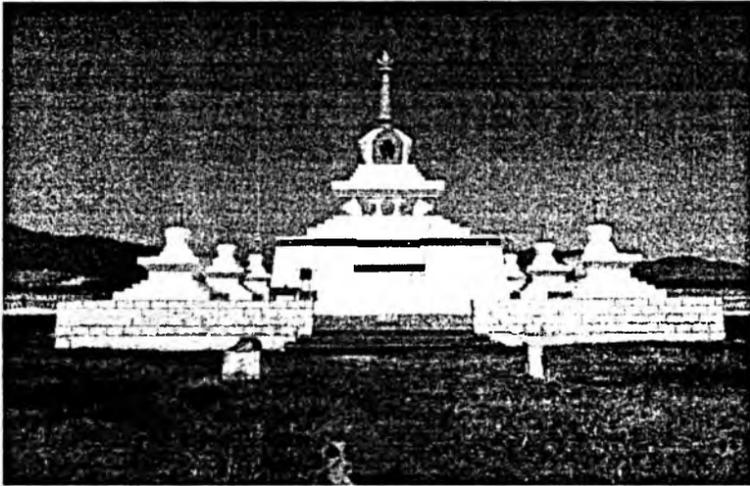
ажаһуудаг заахан буряад арadni али зэргэ хубилаа, хүгжөө, ургаа гэшэб. Үгэ хэлээр хэлэгдэшгүй! Саарһан дээрэ бэшгэдэшгүй! Хэн манда имэ ехэ зол жаргал угөөб! Октябрин революци! Энээн тухай оло дахин хэлэг-дһэншые наань, хэлэнгүй байхын аргагүй. Дабтангүй ябахын аргагүй.

Аяр тэрэ хорёод оной үгытэй ядуу, балар харангы сагта хүн амитаг гэшэмнай туд тудгаа жаргалтайбди гэжэ ханажа хуугаа. «Тамын амитад тамадаа жаргалтай» гэжэ буряад арадай хошон үгэ байдаг. Юундэб гэхэдэ, алтан дэлхэй дээрэ хүн боложо түрэхэ гэшэ эрхим жаргал. Хүн боложо түрөөд, үеынгөө найхан нүхэрые оложо, гэр мал боложо түбхнэхэ гэдэг хоёрдохи жаргал. Үхи хүбүүдтэй боложо, тэдэнэ үргэжэ хүн болгохо гэшэ мүн лэ жаргал. Хургануудайнгаа

холотор маани уншажа, эсэтэрээ бурханда мүргэжэ, шүтэжэ хуухадаа, зарим нэгэн хойто наһандаа жаргахабди гэжэ найдадаг, этигэдэг байгаа. Мүн энэнь тэдэндэ жаргалшые боложо үгэдэг байжа болоо. Тээд хайшан гэхэб, хүн энэндэ зэмтэй бэшэ, «саг сагаараа — сахилза хүхөөрөө» гэжэ үгэ байдаг. Сагайн эрхэ тиимэ байгаа ха юм. Харин мүнөө үеын байдалһаа тэрэ үе харахада, энэ-дэтэйшые, хайратайшые байдаг.

Баабаймни намайе ехээр эрхэлүүлдэг хэн. Хаа-яа дасан ошоходоо, намайгаа абаад ошодог байгаа. Ламанар саахар-конфетэ бэлэг үгэдэг хэн. Нэгэтэ баабайтаа нэгэ ехэ ламында орообди. Ламаһай намда томо гэгшын сагаан саахар харбайба. Би ошожо зүүн гараараа тэрэниин абабаб. Баабаймни ехэл аягүйрхэбэ. Газар хойноо намайгаа зэмэлбэ: «Хүнэй бэлэг үгэхэдэ, зүүн гараараа абажа болодоггүй юм», — гэбэ. Тээд бинь баруун гараа мэдэхгүй хүн ябааб. «Алим бэ баруун гарни?» — гэжэ асуубаб. «Энэ!» — гэбэ, баруун гарымни шангаар гэмээжэрхөө хэн. Саашадаа ламанарайда ороходомни саахар үгэхэдэнь, тэрэ баабайнгаа шэмхэн гараар абадаг болоо хэм. Юун бэ гэхэдэ, тэрэ шэмхүүлэн хүндүүлхэй гарни баруун гарни гэжэ лаб ойгожо абаһан гэшэб.

Баабаймни хургуулида сторожоор хүдэлжэ олоһон салингаа суглуулжа, Доодо-Голой Цымпи гэжэ хүнһөө нэгэ хүригшэ гүү худалдажа абаад, айл шэнги унаха моритой болоо хэмди. Харин тэрэ хүригшэ гүмннай ехэл хашан, урагшаа ябажа үгэдэггүй, хатардагыбегүй, хаа-яахан бүншэдэг хэн. Энэ гүүгээ уданшыбегүй Үнэгэтэйн деревниин үгытэй шэмээшгэ Галактиной Дейка гэжэ хүнэй хүрин морёор андалдагша хэн...

ЦАНИТ-ХАМБА АГВАН ДОРЖИЕВАЙ ТҮРЭНӨӨР 155 ЖЭЛЭЙ. ЦЫРЕН ШАГЖИНАЙ 90 ЖЭЛЭЙ ОЙНУУДА

Яруунын аймагай Нархата хууринда 1955 оной үбэлэй дунда нарада Дашиев Буда-Дармын бүлэдэ хоёрдохи үхибүүн - басаган түрөө бэлэйб. 1972 ондо найман классай удаа кооперативна техникүмдэ орожо дүүргэб. 1978 ондо хадамда гаража, нүхэртээ Нархата тосхондоо түбхинэжэ, дүрбэн үхибүүтэй болообди. Тийн нүхэрэйнгөө нотаг зөөхэ гэжэ шийдээд, 1986 оной зунай найхан сагта Хара-Шэбэр ерэжэ түбхинэжэ, «Дружба» совхоздо үчэтчигоор хүдэлжэ байтарни, 1993 ондо совхознай һандаржа,

үмсэдөө гараабди. Мүнөө болотор амгалан тайбаи аша зээнэрээ хаража, Хара-Шэбэр нотагтаа хуунаб Миний гэртэхин аяар 13 үхибүүтэй болоһон юм Би нэгэ ахатай, арбан дүү хүбүүдтэй, хоёр дүү ба сагадтай хун гээшэб. Мүнөө би сэдхэлэй гүнөө гараһан мурнуудым сониндоо толилыг гэжэ гуйха байнаб. Агууеж: Агван Доржиевта, Цырен Шагжинда зориул гануудни юм.

Анна Бугадармаевна ГОМБОЕВА

Уншагшадаймнай туршалгануугһаа

СУБАРГА
Хара-Шэбэр нотагта,
Хойто уужам талада
Наһанаймнай пангин шүтөөн
Гүшэг багшын Субарга.
Нагин жаргал асарһан
Найман сагаан Субаргада
Мүнөө энэ сагай
Мүнхэ зула бадарнал.
Бурхан багшын хэшэгтэй
Байгальемнай арюудхана
Сэдхэл соомнай толорһон
Цаниг хамбын Субарга.
Нагин жаргал асарһан
Найман сагаан Субаргада
Мүнөө энэ сагай
Мүнхэ зула бадарна.
Хара-Шэбэр нотагай
Хойто уужам талада
Хэтын буян үршөөһэн,
Боди сэдхэл дэлгээһэн
Гүшэг багшын Субарга.
Алаг эрэн зүрхэһөө
Үнэшэжэ шүтэжэ,
Цаниг Хамбын Субаргада
Зальбаран байжа мүргэл.

Агваан хүбүүн зорёол һэн.
Сэбэр арюун агаартай
Сүмбэр уулын дэргэдэ
Һасын найхан үндэртэ
Эрдэм бэлгээ эхилээ юм.
Һаарамбын гэсэл хүртэжэ,
Буряад арадайнгаа сэдхэлдэ
Буддын шажанай мүргэлөөр
Бурхан болоо гээшэл гая.

ЦЫРЕН ШАГЖИНАЙ
ДУРАСХААЛДА
Агваан Доржиевай тоонто,
Алгар сууга гараһан
Олохон хүбүүд түрөөл гая.
Бууралхан Буряад орондоо
Буусахан Шэбэр нотагһаа
Буряадхан ороноо
суурхуулан
«Бугамшуу» зүжэгөөр
суурхана
Цырен Шагжин зоёлоһонот
Сэнтэй үгөөр дурдгала гая,
Сэсэн бэлгэһэн хүгэдэн
Сээжэдэ хадагалан
ябаял гая

ХАРА-ШЭБЭР НЮТАГНИ
Дабхар Сагаан үргэмжэтэй,
Долгилмо һэрюун агаартай
Дээжэ сэбэр аршаантай
Цаниг хамбын тоонто лэ!
Далай ламын багшатай,
Дайда дүүрэн домогтой
Дэлгэр уужам Шэбэрнай
Досоом дүлэтэн бадаржа,
Дура сэдхэлым буляанал.

Номшо баабай үргэмжэтэй,
Нойрсомо найхан агаартай,
Нагин сэбэр аршаантай
Найман зүгтэ домогтой
Һаарамбын үндэр тоонто лэ!
Нарата уужам Шэбэрнай.
Зосоом дүлэтэн бадаржа,
Зүрхэ сэдхэлым буляанал.

Түгнэ баабай үргэмжэтэй,
Тэнюун сэбэр агаартай,
Хүйтэн булаг аршаантай,
Тойроод дүүрэн суурханкай
Гүшэг багшын тоонто лэ -
Һайхан уужам Шэбэрнай.
Толорон, дүлэтэн бадаржа,
Эльгэ зүрхьем буляанал.

ЖЭРГЭМЭЛ
Уужам талын жэргэмэл
Уянганан жэргэнэ,
Улаа нараар жэргэжэ,
Уян сэдхэл хүлгүүлнэ.
Дабталга:
Жэргэмэл, жэргэмэл
Жэргэн, жэргэн дуулана,
Жэргэн, жарган дуулана,
Жаргал мангаа дуулана.
Дабталга.
Дайда талын жэргэмэл
Дуулан, дуулан жэргэнэ,
Дулаан нараанар жэргэжэ,
Досоо хүнэй хүлгүүлнэ.
Дабталга.
Баян талын жэргэмэл
Баясан, баясан жэргэнэ,
Баярай нараанар жэргэжэ,
Бүхы зоноо баясуулна.
Анна ГОМБОЕВА

БУРХАН БОЛОО ГЭЭШЭЛ ДАА
Буряад уужам нотагта
Бууса дэлгэр Хара-Шэбэртэ
Бэлигтэй хүбүүн түрөөл һэн.
Буддын шажан дэлгэрхын
Буряад зондоо тухалхаа,
Баяр жаргал асархаа
Баатар хүбүүн түрөөл һэн.
Үлгы Буряад оронһоо
Унаган залуу наһандаа
Урга Түгэд орон руу

Догдон Ринчинович Цынгуйев Загарайн Хара-Шэбэр нотагта 1935 ондо түрөө һэн. Эндээ буряад эхин нургуулин 4 класс, Үнэ-гэтэйдэ 7 класс дүүргээд, Онохойн совхоздо нягталан бодогшоор хүдэлһэн байна. 1965 ондо Бурядай хүдөө ажакын хүтэлбэрлэгшэдэ бэлдэдэг техникүм дүүргээд, Хуушан-Хүрбэдэ зоотехнигээр, Шэнэ-Хүрбэдэ сомон түрүүлэгшээр, Шүлуутын интернат нургуулин директорэй ажакын талаар орлогшоор, Хара-Шэбэрэ бусаад, магазинай наймаалагшаар, Первомаевкын худалдаа наймаанай нэгэдэлэй түрүүлэгшээр, луговодоор ажалаа. 1979 онһоо Улаан-Үдын Загорск тосхондо гэр бүлөөрөө эрээд, авиазаводой аэродром харууналгын албанай хүдэлмэрлэгшын уялга 16 жэлдэ жэншэдгүй дүүргэжэ, 1995 оной намар пенсидэ гараа. 3 хүбүүн, 2 басагатай, олон аша зээнэртэй. Догдон Ринчиновичэй дурасхаалда зориулжа, эдэ мурнуудыг сониндо толилыг гэжэ нотаггархидынь гуйба.

АГВААН ДОРЖИЕВАЙ
ГЭГЭЭН ДУРАСХААЛДА
Аажамхан Хара-Шэбэрнай -
Агваан Доржиевай
тоонтоной.
Ажалша бэрхэ нүхэднай
Арад зондоо хүндэтэй.
Гоёхон Хара-Шэбэрнай
Гүшэг хамбын тоонтоной
Гомбо-Намжил Заятуевнай
Гүрэн соогоо хүндэтэй.
Баянхан Хара-Шэбэрнай
Багша хамбын тоонтоной,

Дурасхаал
Үбэлэй сагай ерэхэдэ,
Үгэ мурэнше хүрэдэг юм.
Үндэр наһатай болоходо,
Үе мүсэшье хүсэдэг юм.
ХАРА-ШЭБЭРЭЙМНИ
ГОРХОН
Дабхар-Сагаанайм
боориһоо
Долгилон урдажа бууһан юм

БАГША ХАМБЫН ТООНТОТОЙ

Бугамшууе бэшэн
Шагжимнай
Буряадхан орондоо
хүндэтэй.
Уужамхан Хара-Шэбэрнай
Үнзаг хамбын тоонтоной,
Үэтэн манай нүхэднай
Үргэн Буряадтаа хүндэтэй.
Сээгтэйхэн Хара-Шэбэрнай
Цаниг хамбын тоонтоной.
Сэсэн сарюун нүхэднай
Совет орондоо хүндэтэй.
Дуулимхан Хара-Шэбэрнай
Далай багшаһаа үршөөлтэй.
Дылыков Санжа-Ракшаамнай
Дэлхэй дээрэ хүндэтэй.

Дуулимхан Шэбэртэм
эрэхэдэ
Дууһыень ундажа шадаһан юм
Улаанхан хадынгаа
боориһоо
Урууган урдажа бууһан юм
Уужамхан Шэбэртэм
эрэхэдэ
Ундажа бултыень шадаһан юм
Хүрбэ Үгэ хоёртоёо
Хүүежэ баруулжаа урдаа юм
Сэлэнгэ мурэнтээ
хамтаржа,
Сэбэрхэн Байгалдаа ошоо юм
Бууралхан Байгалын
угтажа
Баяртайхан хүлээжэ байһан юм
Дүрбүүлэн хамта сугларжа
Дэлхэйдэ суурхуулан
байдаг юм.
Баянхан Байгалайм эрьедэ
Бүхы дэлхэйһээ ердэг юм.
Буряадхан орондой нэрье
Бардамаар суурхуулан
байдаг юм.
Догдон ЦЫНГУЕВ

Хаража үзэгдэхэ үмэнэ зүгһөө
Хаан Гаруудын жэгүүрээ
дэлиһэн мэтэ
Хага Дабхар Сагаанай зүүн
һугаһаа
Хара-Шэбэр гэдэг горхон
буугаг тэндэ
Эсэгэ Доржо гээшэ ба
Эхэ Долгорһоо
Эрэ модон барас жэлдэ
түрөөб (1854)

Асагадай дасанда арад зондоо алба хэжэ, буян үйлэдэжэ хуудаг Жаргал лама (Дандаров Жаргал Даржаевич) доро үгтэнэн хоёр шүлэгэй автор юм. Жаргал лама һүзэгшэдэй дунда хүндэтэй, холо, ойроһоо зон ябажал байдаг гээд нотагайн зон хэлсэдэг.

ХАРА ШЭБЭРЭЙ
НАЙРУУЛГА
Далай багшын адиста номоор
Ногоон таламнай зэдэлэнхэй,
Агван хамбын удвиста
хүсөөр
Алгаршанан нотагни
түүхэтэй.
Худай, гушаг, галзууд угууд
Олондо танил, мэдээжэ
болонхой,
Сэнхир номин огторгой доро
Сагаан хадамнай тобойнхой.
Дабхар Сагаан нотагай
шэмэг -
Дали дороо манаа
далдаланхай,
Сэсэн сарюун Жалзан баабай
Сагай холье шэртэнхэй.
Хадын хүбшөөр харьяан
Хара-Шэбэрнай эршэлэнхэй,
Олон сагы уригшаан,
Нютагнай нэрлэгдэнхэй.
Мүнхэ аршаан, орьёл,
булагууд
Эмтэй, домтойгоор
суурханхай,
Мүнөө сагай, сэдхэлэй
домогууд
Үхибүүдтэмнай үлэнхэй,
Эсэгым нотаг, угайм һүлдэ
«Эбдэрхэгүй!» - гэнэн үгтэй.

ПАМЯТИ
РЕПРЕССИРОВАННЫХ
ЛАМ ШАЛУТСКОГО
ДАЦАНА
Стоит в степи белая ступа,
Отбрасывая в прошлое тень.
С природой сливаясь воедино,
С молитвы начинается день.
Здесь - Север-Колыма...
И никогда не тает снег.
Еда - мороженая рыба,
мёрзлый хлеб,
Судьбой уготованная снедь.
Пугливо-чуть горит
лампадка,
Из хлеба слепленная впрок.

ЖАРГАЛ лама
Но нет в душе тоски-упадка
У принявших обет-зарок.
Со стоном в морозное утро
Оживает промёрзший барак.
Колонна послушных как
стаго
Игёт на переключку опять.
И неумолим всегда
надзиратель -
Четверых никогда
не поднят,
Чужая земля их саваном
Накрыла смерти печатью.
На ходу мочой умываясь
Все толпятся чуть впереди,
От угара приклада спасаясь.
Из леса вернуться б, живым.
Ни голод, ни стужа,
ни страданья,
Ничто не могло сломить.
О родных, о матери
воспоминая,
Заставляла сердца
их щемить.
А может, в смерти и есть
спасенье?
От всех страданий земных.
Но это ли выход? Есть
сужденье
В слабых душах людских.
Ох если б, птицей в небо
взмыть.
И домой, к родному очагу.
Но кармы есть закон
И не сном забыться.
Не позволено никому
переступить черту.
Ведь норму ещё надо добыть
Сучковатых поленьев
И не забыть отпать
усопшим.
Последнее моление.
И паёк чтоб, не украли
получить.
И не забыть наставником
данные заветы.
Не забыть!
И остаться Человеком!

ТҮҮХЭНЭЭ

Шухала асуудалаар хөөрөлдөөн

Буряад хэлэнэй кирилл үзэгтэ үндэһэлэгдэхэдэ, бэшэ-гэйнэ дүрим анха түрүүшын-хиэ 1939 ондо зохёогдоһон байна. Тээд тэрэнэ хүсэд бэшэ байһан гэхэ. Жэшээлхэдэ, мэдүүлэл соо сэглэлтын тэмдэгүүдые табиха талаар дүримүүд муртэй найруулагдаагүй хэн. Тингэжэ 1950-яад онуудаар тэрэниинь на-рижуулан найжаруулха та-лар эрдэмтэд горитойхон ажал хэжэ, 1961 ондо буряад

хэлэнэй шэнэ дүримүүдые ба-талуулаа хэн. Тэрэнэ шанар найнтай, үгэнүүдые бэшэлгын болон сэглэлтын тэмдэгүүдые табилгын бүхы талые хараалһан байгаа.

Гэхэ зуура 1990-ээд онууд-та үнөөхи дүримөө шэнэлхээр болоо гэхэн ханамжанууд хэ-лэгдэжэ эхилээ хэн. Энэнэ 1992 ондо буряад хэлэнэй гүрэнэй зиндаатай болгогдо-хо үсэр улам эршэдэжэ, энэ тэрэ эрид эгсэ зурадхалнууд

ороо. Эдэ бүхы ханамжануу-дые шүүжэ, буруушаахыень буруушаажа, дэмжэхыень болон сэглэлтын тэмдэгүүды дэмжэжэ, Буряадай эрдэмэй түбэй мэргэжэлтэд шэнэ дүрим зохёохо талаар хүүлэй арбаад жэлэй туршада сэхэн хүдэлмэри хээ.

Хэлэ бэшгэй эрдэмэй док-тор, профессор Лубсан Дор-жиевич Шагдаров, хэлэ бэш-гэй эрдэмэй кандидат Бавасан Доржиевич Цыренов гэг-шэд хуушан дүримүүдые на-

рижуулхадаа, эрдэмтэдэй, багшанарай, сэтгүүлшэдэй ханамжануудые хараалжа, хэдэн хубилалта оруулаа.

Шэнээр зохёогдоһон дүрим «Буряад үнэн» сониной тус-хай дугаарта толилогдоһон байгаа. Тингэжэ буряад хэлэ заадаг багшанар, эрдэмтэд болон бусадшые мэргэжэлтэд тэдэниинь дэмжэжэ байһа-наа мэдүүлээ.

Мүнөө «Бэлиг» хэблэлээр «Буряад хэлэнэй бэшгэй

дүрим» гэхэн ном 3500 хэһэгээр хэблэн гаргагдаба.

БУРЯАД ХЭЛЭНЭЙ БЭШЭГЭЙ ДҮРИМДЭ
ямар хубилалтанууд оруулагдааб?

Байгша ондо хэблэгдэһэн «Буряад хэлэнэй бэшгэй дүрим» гэхэн номой эрдэмтэ редактортай - хэлэ бэшгэй эрдэмэй кандидат, Россин Эрдэмэй академинин Сиби-ринин таһагай ИМБТ-эй хэлэ бэшгэй таһагые дагша Ба-васан Доржиевич ЦЫРЕ-НОВТЭЙ буряад хэлэнэй дүримүүдтэ оруулагдаһан шэнэ хубилалтанууд тухай хөөрөлдөө эмхидхэбди.

- Бэшгэй шэнэ дүрим бай-гуулха гэжэ бэлэн хэрэг бэшэ гээд мэдэжэ. Тээд урданэ найн үндэһэн табигдаатай байгаа б

Тинмэдаа. Минни багша про-фессор Лубсан Доржиевич Шаг-даровай хүтэлбэри доро 1962 ондо «Буряад бэшгэй дүрим ба сло-варь» гэхэн ном хэблэгдэһэн. Тэ-рэнэ дотор мүнөөдэр баримталаг-дадаг бүхы дүримүүд ороһон бай-гаа. Сагай эрхээр тэрэнэ дахинаа шэнэлхэ хэрэг гараа гэхэдэ болоно. Эгээл тинмэһээ багшатаа хамта 2003 онһоо эхилжэ, бэшгэйнгээ дүрим улам нарижуулха талаар ажал ябуулаабди. Тэрэнээ 2005 ондо түгэсхөө нэмди. Тээд шэнэлэгдэһэн дүримөө хуули-таар баталуулахда, бэрхшээл эхэтэй байшоо. Дүрбэн жэлэй туршада тэрэмнай элдэб эмхи зургаануудта хаража үзэхыень эльгээгдэһээр, эды болобо бишуу.

- Энэ дүрим хэзээ хуули-таар хүсэндөө ороно бэ?

- Буряад Республикын Пура-лсалал болон эрдэм ухаанай мини-стерствын захиралгаар байгша оной сентябрийн 1-һээ хүсэндөө ороно.

- Танай ханамжаар, бу-рьяад хэлэнэй бэшгэй дүрим бэйцэ монгол туургата ара-дуу хилиһаа гол илгаанэ юун бэ?

- Буряад дүрим бэшэ монгол арадуудай дүримүүдһээ тодо найн - бүхы талануудынь жэжэ гэнгүйгөөр, жэгдэхараада абтаһан. Жэшэнь, дахуулалнуудые илгяха-да, тон бэлэн. Монгол ба хальмаг хэлэнүүдэй дүрим соморхон бай-даг.

- Жэжэ, талануудые ха-раалһан олон тоото дүри-мүүдые бүрин түгэс ухаандаа хадуужа абахада, бэрхэтэй бэшэ аал?

- Багша буряад хэлэ зааха үсдөө шабинартаа тодорхойгоор ойл-гуулжа үгэнэ ха юм. Пурагша энэ ном юрэ нээгээд сэжэлдэхэ бэшэ, багшын тайлбарилжа үгэхэдэ, хуби хубяарнь, саг сагтанэ ухаандаа хадуужа абаха ёһотой. Тинхэдэнь хүндэ юумэн байхагүй гээд ханагдана.

- Ямар шэнэ хубилалта-нууд оруулагдааб. Олон гү?

- Хүн зоной олон жэлдэ бэшэжэ хураһан заншал эбдэхгүй гэжэ бидэ ехэ оролдоһон байнабди. Дүримөө хүнгэдхэхэ хүсэлтэйгөөр орфографийн талаар 12 хубилал-та оруулаабди.

Шэнэлэлтэнүүд нимэ:
1-дэхээр, буряад алфавидай зарим үзэгүүдэй үгүүлбэ-риинь хуушаарнь болгохо: к-ка (кэ бэшэ), л - эл (лэ бэшэ), м - эм (мэ бэшэ), н - эн (нэ бэшэ), р - эр (рэ бэшэ), с - эс (сэ бэшэ), ф - эф (фэ бэшэ);
2-дохёор, буряад хэлэндэ ё үзэг имагтал буряад хэлэнэй учебнигүүд, үгүүлбэрийн по-

8-дахяар, анхан хууринь буряад үгэһөө илгатай аад, тэрэнэй түхэлэйнэ буряад үгэнүүдтэй адли болошохо-донь, тэдэндэнь мүн лэ удаан аялгание бэшэхэ, жэ-шэнь, шар-шаарай, шаа-раар; маяк - маягай, маяга-та;

9-дэхээр, эхэнэр хүндэ ха-баатай гэжэ харуулан гү, али тэдэнэй мэргэжэл тэмдэглэһэн абтаһан үгэнүүдэй хүүлэй түргэн аялгание юрэнхы дүримэй ёһоор хубилгаха, жэшэнь: спортсменка - спортсменкэ, барыня - бары-ни, балерина - балеринэ;
-ва-, -ова- суффикснуудтай абтаһан глаголнуудые бу-

нэмэгдэһэнэй хүүлээршые түргэн а, о, э аялганай элээр дуулдаа хаань, тэдэниинэ бэ-шэдэг заншал тогтонхой, жэ-шэнь: холо - холодо г.м.

11-дэхээр, сохилтотой -и аялганаар хүүлтэдэг үгэ-нүүдтэ хамаанай падеждэ -н бэшэ, харин -нин залгалта нэмэгдэдэг, жэшэнь, такси - таксин, Росси - Россин, жюри-жюрийн.

Ажаглалта. Хамаанай бо-лон үйлын падежнүүдһээ бэшэ падежнүүдтэ абтаһан үгын хуурин хүүлэй сохилтотой түргэн и аялган удаан бол-гогдодоггүй, жэшэнь: такси - таксида, таксигаар, жюри - жюридэ, жюригээр, жюриһээ.

12-дохёор, нэгэдэхи үсын-гөө түргэн аялгануудые гээ-жэ, урдахи үгэтэе хамта бэ-шэгдэдэг (ахай - -хай, үдэр - -дэр) үгэнүүдтэ -бгай (абгай гээшэһээ гараһан) үгэ нэмэг-дээ, жэшэнь: заабгай, схэб-гай г.м. Гэбэшье ламахай, ламбагай гэжэ үгэнүүдтэ ор-фографическа толидо заагда-һанай ёһоор хоёрдохы үгынэ эхинэй түргэн аялганууд бэ-шэгдэдэг байна.

- Дээрэ хэлэгдэһэн ху-билалтануудһаа гадуур үшөө ондоо шэнэлэлтэнүүд оруу-лагдаагүй гү?

- 2003 оной апрель һарада зарлагдаһан орфографическа ко-миссин суглаан дээрэ бүридэмэл (сложно) үгэнүүдые яаж бэшэхэ тухай асуудалаар ехэ арсалдаан боложо, комиссин гэшүүдэй нэгэ ханамжада ерээгүй ушарһаа бүридэмэл үгэнүүдэй бэшэлгы 1961 оной найруулгаар үлөөхэ гэхэн шийдхэбэри абтаһан юм. Оруулагдаһан хубилалтанууд гол түлэб, нютаг хэлэнүүдтэ хэрэглэ-гы хараада абажа, зарим үгэнүүдые хоёр янзаар бэшэхэдэ болохо гэгдэһэн байгаа бишуу. Жэшэнь, шүтөөн - шүтээн, үйһөөр - үйһөөр г.м.

- Шэнэ дүримдэ тааруу зүб бэшэлгын толи хэрэгтэй бо-лоно гэжэ. Энэ талаар ямар бодомжотойбта?

- Зүб бэшэлгэ болон зүб хэлэлгэ нэгэдүүлһэн толи (словарь) бэшэ-хэ түсэб бин. Паядаа эхилхэмнай.

- Уншагшадтамнай шэнэ хубилалтанууд тухай хөөржэ үгэхэндэтай баярые хүргэе, саашанхи зохёохы дэмбэрэл-тэй энэ ажалдатнай амжалта хүсэе.

Сарюна ЭРДЫНЕЕВА хөөрөлдэбэ.

Авторай фото-зураг дээрэ: Б.Д. Цыренов.

Буряад Республикын Пура-лсалал болон эрдэм ухаанай министерство ЗАХИРАЛТА

Улаан-Үдэ хото, Правительствын байшан 2009 оной январин 23 43-дугаар

Буряад Республикын гүрэнэй хэлэн болгожо ашаглахадаа, оршон сагай буряад литературна хэлэнэй тогтомо-л журам баталха тухай

«Буряад Республикын арадуудай хэлэнүүд тухай» 1992 оной июнин 10-ай 221-ХII дугаарай Буряад Республикын Хуулин, «Буряад Республикын гүрэнэй хэлэн болгожо ашаглахадаа, оршон сагай буряад литературна хэлэнэй тогтомо-л журам баталалгын гурим тухай» гэхэн Буряад Республикын Правительствын 2007 оной мартын 23-ай 86 дугаарай тогтоолой үндэһэн дээрэ «Буряад Республикын гүрэнэй хэлэн болгожо аша-глахадаа, оршон сагай буряад литературна хэлэнэй тог-томо-л хэб журамтай грамматикануудай, толинуудай болон тайлбарин номуудай шэнэлэл үнгэргэхэ гурим тухай дүрим баталха тухай» Буряад Республикын Пура-лсалал болон эрдэм ухаанай министерствын 2008

оной майн 19-эй 699 дугаарай захиралтатай зохил-дуулан захирнаб:

1. Буряад Республикын Пура-лсалал болон эрдэм ухаанай министерствын дэргэдэхи республикын шэн-жэлэн сэгнэлгын совсдэй зууршалгаар «Буряад хэлэ-нэй бэшгэй дүримэй хубилгагдаһан найруулга» ба-талха (хабсаргадана).

2. «Буряад хэлэнэй бэшгэй дүримэй хубилгагдаһан найруулга» 2009 оной сентябрийн 1-һээ хүсэндэнь оруулагдаха гээд тогтоохо.

3. Тус захиралта толилогдоһон үдэрһөө албан ёһоор хүсэндөө орохо.

Министр А.В.Дамдинов.

«БЭШЭГЭЙ ЗАНШАЛ ЭБДЭНГҮЙГӨӨР. БЭЛЭНЭЭР НАРИЖУУЛ-ХА АРГА БЭДЭРЭЭБДИ»

собинууд, толинууд гэхэ мэтэ тусхай текстүүд соо хоёр точкотойгоор бэшэгдэдэг, харин бусад ушарнуудта тэдэ сэгүүдые табиншыегүй бэшэ-хэдэ болохо;

3-дахяар, буряад нютаг хэлэнүүдтэ нэгэдэхи бэшэ үснүүдтэ ээ, өө аялганууд нэгэ янзаар хэрэглэгдэдэггүй. Тинмэһээ тэдэниинэ хоёр ян-заар бэшэхэдэ болохо, жэ-шэнь: бүдөөр - бүдээр, шү-төөн - шүтээн, үйһөөр-үйһээр;

4-дэхээр, нютаг хэлэнүүдтэ хоёр янзаар үгүүлэгдэдэг үгэнүүдые мүн хоёр янзаар бэшэхэдэ болохо, жэшэнь, хорёо - хорой, ольһотой - ульһатай;

5-дахяар, ородоор хэрэг-лэгдэһэн буряад үгэнүүд юрэ

ород хэлэнэй дүримөөр бэ-шэгдэдэг: Зэдэ - Джида, бу-рьяад - бурят, дасан - дацан г.м. Гэбэшье урданай юмэ тэмдэглэһэн гү, али зүүн зүгэй хэлэнүүдһээ абтаһан зарим үгэнүүд ородоор хоёр янзаар бэшэгдэдэг: Цагалган - Са-гаалган, Сукавади - Сукхавати г.м.;

6-дахяар, яряанай буряад хэлэндэ зэргэлээд байһан хоёр хашалганай хоёрдохы зөөлэн хашалганиинэ урдахи хатуу хашалганаа сэхэнхидээ зөөлэ-рүүлдэг. Тинмэһээ ехэ дэлгэр-нэнги ушарнуудта тэрэнэй хүүлээр ь (зөөлэн тэмдэг) та-бижа бэшэхэдэ болодог, жэ-шэнь: халтирха - хальтирха, Балжан - Бальжан г.м.;

7-дохёор, анхан хууринь буряадаар бэшэгдэдэг үгэ-нүүдэй гараһан хууринуудынь буряад хэлэндэ ород хэлэнэй дүримөөр бэшэгдэдэг. Жэшэнь, баал, бааза, хоор, хилээмэн гэжэ бэшэбэшье, гараһан үгэнүүдыень ингэжэ бэшэнэбди: бальна, хлебопе-карни, хоровай, базава.

«ЗҮБӨӨР БЭШЭЛГЫЕ ЗҮБӨӨР ХЭЛЭЛГЭТЭЙ ТААРУУЛХА»

рьяд хэлэнэй -л суффикстай-гаар хэрэглэн, хүүлэйнэ аял-гание бэшэхэдээ, сохилто-той аялгание дахуулхагүй, харин суффиксынь а дахуу-лан бэшэхэ, жэшэнь: диффе-ренцирвалха, политизиро-валха г.м. -

10-дахяар, глагол бүри-дүүлдэг -ла (-лэ,-ло), -да (-дэ,-до) суффикснуудые нэмэхэдээ, юумэнэй ба тэмдэгэй нэрын, мүн наречин хууринь р, л хашалганай удаа түргэн а, э, о аялганаар гү, али түргэн а, э, о аялгантай тогтууриггүй н үзэгөөр хүүлтэһэн байгаа хаань, энэ хүүлэнь унагаа-жа бэшэдэг, жэшэнь: уран - урла, дуран - дурла, шэрэ - шэрдэ. Гэбэшье зарим үгэ-нүүдтэ глаголой суффиксын

В «МЕГАТИТАНЕ» ИДУТ ПРЕЗЕНТАЦИИ

Самые большие магазины двух крупнейших в Бурятии торговых сетей расположены по соседству. Я имею в виду «Абсолют» на улице Н.Петрова и «Мегатитан».

Людмила ОЧИРОВА

В «Мегатитане» весь апрель и май будут проходить презентации местных товаропроизводителей, и первой из них была выставка – продажа куличей, позже – презентация печеня «Орешки» от «Бурятхлебпрома». В середине рабочего дня большинство покупателей – это пожилые люди, которые, судя по всему, готовились к Пасхе и набирали продукты к праздничному столу. Яркие разноцветные куличи самых разных размеров от «Амты», «Бурятхлебпрома» и «Хлеб Улан-Удэ» притягивали взоры, как и красивые девушки в русских нарядах. Это менеджеры «Титана» рекламировали куличи. Как сказала директор «Мегатитана», куличи от этих предприятий узнаваемы, выпускаются по отлаженной технологии. Потому в «Титане» решили самим не печь куличи. А ведь в собственном производстве упор делается именно на выпечку. Богатым в предпраздничные дни был и выбор тортов.

Несколько рядов торговых полок отдано под хлеб и хлебобулочные изделия. Здесь солидное

место занимает продукция «Бурятхлебпрома», которого называют самым крупным и надежным поставщиком. «Титан» сотрудничает и с рядом мини-пекарен. Замгендиректора «Бурятхлебпрома» возмутило, что на полках рядом с их продукцией, с краю, – хлеб от ангарского «Каравая», а более того, что среди них «тостовый», а аналогичного сорта от «Бурятхлебпрома» не было. П.Д.Протасов отметил, что хлеб – продукт скоропортящийся, считается свежим 24-36 часов: «Сколько едет хлеб из Ангарска? А смотрится свежим, значит, используются консерванты». Вот на что должны обратить внимание потребители.

Вызвало недоумение, что на полках рядом с продукцией местных производителей, отмеченных знаком «Покупайте товары Бурятии», и изделия из других регионов. Зато здесь я впервые увидела знак «Байкальское качество» над витринами с продуктами – победителями прошлогоднего конкурса с одноименным названием. А также покупатели часто уточняли у продавцов колбасных изделий, бурятская ли это продукция, и при отрицательном ответе

направлялись к витринам с колбасками и сосисками от БМПК, «Щедрофф»...

Огромная площадь «Мегатитана» представляет возможность для самого широкого ассортимента. На мой вопрос об отличиях этого супермагазина от других, директор **Ольга Тимофеева** отметила богатейший выбор в отделе замороженной продукции, отдел свежесжатых соков, он единственный в Улан-Удэ, наличие спецтележек с яркими кабинками, где гордо восседают малыши и не мешают мамам делать покупки. Дети постарше любят складывать продукты в мини-тележки под их рост. А еще удобную парковку, ресторан «Ковбой», бильярд, фитнес-клуб. А я отметила для себя, что здесь можно купить мясо диких животных – изюбрятину и лосятину, дичь, баранину боргойскую.

Зампредседателя Правительства РБ **Александр Чепик** быстро прошлся по торговым рядам и отметил, что его семья обычно закупается в «Мегатитане» и предпочтению всегда отдает местным продуктам, считая, что они на порядок выше, чем завозные.

В фойе Городского дома детско-юношеского творчества царил атмосфера любви и добра, радости и света. Приятно было видеть веселые, счастливые лица детей и их родителей, готовящихся к выступлениям.

Конкурс - 2008

ГЛАВНЕЙ ВСЕГО ПОГОДА В ДОМЕ...

У каждой команды («Престиж», «СССР», «СУП», «Тандем», «Олимпийцы», «Муза», «Романитка», «Банзай», «Стиляги», «Молодые сердца», «Молодые ученые», «Семейный круг», «Гармония») была своя атрибутика, форма. Они должны были представить на суд жюри и зрителей свои визитные карточки с творческими номерами, презентацию команды клуба или видеоролик на три минуты, показать свой любимый семейный праздник. На празднично украшенной сцене пятнадцать молодых многодетных семейных клубов на одном дыхании, задорно, с юмором, откатали свои визитки, оригинально, с житейской смекалкой показали семейный праздник. Семьи разные и по роду деятельности, и по семейным традициям, интересам, но все предпочитали здоровый образ жизни и счастливы. Все сходились в одном, что дети и теплые семейные отношения являются их главным богатством.

Клубу молодых многодетных семей «Олимпийцы» около десяти лет. Отрадно, что в связи с улучшением демографической ситуации в Улан-Удэ в клуб вливаются все новые семьи. Сегодня клуб представил три молодые спортивные семьи, дети которых занимаются разными видами спорта: борьбой, стрельбой из пневматической винтовки, пистолета, гимнастикой, тазквондо. Эти дети являются призерами городских, республиканских соревнований, а их семьи – активные участники различных конкурсов. По

словам Ю.Н. Матвеевой, руководителя клуба «СУП» – семьи успешных приборостроителей, более двадцати семей составляют ядро семейного клуба. В приборостроительном объединении часто проводятся смотрины и конкурсы молодых семей, семейные праздники. «Мы успеваем заниматься семьей и наукой. Нам любое море по колено», – утверждают «Молодые ученые» БГСХА. «Мы за рождаемость» – вторит им семейный клуб «Гармония» из БГУ. У «Музы» из музыкального колледжа основа основ семьи – взаимопонимание, забота друг о друге. Семейный клуб «Тандем» из средней школы №25 поделился своими секретами счастливой семьи – это отношения, построенные на основе равенства и уважения. Именно к ним идут многие семьи за советом и поддержкой. Председатель Комитета по социальной политике Администрации г.Улан-Удэ М.В. Филиппова под бурные аплодисменты объявила итоги фестиваля. Гран-при достался самому стильному, веселому, дружному клубу «Стиляги» из ресторана «Ургы». Первое место у клуба «СУП», от них немного по баллам отстал семейный клуб «Престиж» (сад-школа). Все участники фестиваля клубов молодых семей получили призы в различных номинациях. Всем достались горячие аплодисменты, любовь и тепло зрителей.

Людмила ДОРЖИЕВА, член жюри.
Фото Р.Н.БАЗАРОВА.

ЧТО ВЫБИРАЕТ ПОТРЕБИТЕЛЬ

Блиц-опрос

Рязанова Нина Алексеевна, пенсионерка:

- Предпочитаю местные продукты. Вот сегодня купила лапшу замороженную, это новинка на рынке, я пробовала и мне понравилось. Вот рожок и грудинка, котлеты от БМПК. Люблю хлеб от БХП первого-второго сортов, с кунжутом. Молочное беру редко, у меня свое хозяйство, держу корову, но при случае покупаю творог в пачках улан-удэнский.

Очень нравится «Мегатитан», приезжаю из Заиграева и покупаю все необходимое здесь, в одном месте. Глаза разбегаются при виде товаров.

Раиса Иванова, 53 года:

- Мясо, без слов, предпочитаю только бурятское. Из хлеба самый вкусный от БХП. Беру молоко «Селенга», иркутскую сметану «Умница», творог «Байкальский», онохойское масло. Колбасу брала дымящую, но разочаровалась в последнее время. Полуфабрикаты не беру – слишком много стало сои. Рыбу местную хотелось бы взять, но уж очень дорогая. Кету вон откуда привозят, а наш хариус стоит 150 рублей килограмм.

Елена Цыренова, директор гостиницы «Одон»:

- «Мегатитан» – один из самых удобных магазинов, много касс, большой ассортимент, от бюджетного до элитного. Закупаемся здесь для нашего

ресторана, нравится система скидок. Единственный минус – на весовой товар не указана цена, самой надо считать, а ведь надо улаживать в определенную сумму, и это напрягает.

Постоянно беру николаевскую колбасу, это, можно сказать, уже бренд. Масло сливочное беру всегда привозное. Местное улан-удэнское – слишком дорогое.

Людмила Николаевна, пенсионерка:

- В основном беру местное. Хотелось, чтобы больше овощей выращивали в Бурятии, привозили с центральной России, Белоруссии, Украины. Из хлеба предпочитаю «Бородинский» от БХП или «Фруктовый» от «Титана». Очень вкусная выпечка у «Сибирь-хлеб». Из молочки люблю иркутские творог, сметану – они нежирные, а у меня сахарный диабет. Потому и колбасы не беру, только мясо. Из полуфабрикатов нравятся продукция «Кругозор», рыбные котлеты от «Титана», особенно из щуки. Беру рыбу красную, омуть свежий. Хотелось бы видеть более разнообразную продукцию местного производства.

Мария Янькова:

- Из колбас люблю «Докторскую», полукопченую «Купеческую», сосиски «Молочные» от БМПК, хлеб украинский от БХП, творог «Байкальский».

Как с 1 января 2010 года изменятся пенсии

СТАРЫХ ПЕНСИОНЕРОВ ОЦЕНЯТ ПО ТРУДУ

НА СОВЕЩАНИИ ПО РАЗВИТИЮ ПЕНСИОННОЙ СИСТЕМЫ, КОТОРОЕ ПРОВЕДИЛ ПРЕЗИДЕНТ МЕДВЕДЕВ, СТАЛО ОКОНЧАТЕЛЬНО ЯСНО: ПЛАНЫ ПО МОДЕРНИЗАЦИИ ПЕНСИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ РУКОВОДСТВО СТРАНЫ ОТКЛАДЫВАТЬ ИЗ-ЗА КРИЗИСА НЕ СОБИРАЕТСЯ.

Ирина НЕВИННАЯ, «РГ»

Со следующего года нас ждут два основных изменения: во-первых, единый социальный налог будет все-таки отменен, а взамен него вернется старая система уплаты страховых взносов во внебюджетные социальные фонды; во-вторых, состоится так называемая «валоризация» – одноименная денежная переоценка пенсионных прав, или, проще говоря, пересчет пенсий с учетом старого «советского» трудового стажа.

Соцналог заменят на страховку

Когда правительство обсуждало осенью возможность отмены ЕСН, одновременно шли бурные дискуссии, каким будет новый размер совокупной ставки по трем социальным платежам. Нарастающий дефицит Пенсионного фонда, по расчетам Минздравсоцразвития, требует поднять отчисления на пенсионное страхование до 26 проц. от фонда оплаты труда. Еще 8 проц. министерство предложило направить на соцстрах и медстрах – итого 34 проц.

Правда, эта полная ставка предусматривалась при страховых платежах с годового заработка до 415 тыс. руб., а после этого порога взносы предлагалось не взимать вовсе. На сегодняшний день, напомним, полная ставка ЕСН (в части пенсионного обеспечения) равна 20 проц. и взимается только с годовой зарплаты до 280 тыс. рублей. А затем «включается» регрессивная шкала: до 600 тыс. рублей – 7,9 проц., а свыше 600 тыс. – всего 2 проц.

Бизнес и осенью утверждал, что 34 процента с фонда оплаты труда – нагрузка непосильная. А теперь, когда разгорелся кризис, ситуация и вовсе обострилась донельзя.

В результате правительство предложило компромиссный вариант: максимальные ставки страховых платежей останутся на нынешнем уровне и повышаться, по крайней мере в 2010 году, не будут. Тем не менее регрессивная «трехступенчатая» шкала заменится на «двухступенчатую» – и с годовой зарплаты в размере от 280 тысяч до 415 тысяч рублей предполагается взимать на пенсионное страхование не 7,9 проц., а все те же 20.

Зато «каникулы» по платежам наступают, как только заработок переваливает за эти 415 тыс. руб. В РСПП вчера «Российской газете» сообщили, что пока еще не подсчитали, насколько выгоден или, напротив, обременителен для бизнеса такой компромиссный вариант. Но политическое решение принято: дефицит в пенсионной системе будет покрываться на паритетных началах – и за счет федерального бюджета, и за счет увеличения страховых платежей.

Пересчет по стажу

Что касается нынешних пенсионеров, а также тех, кто выйдет на пенсию в ближайшее время, их, конечно, больше интересует пересчет пенсий.

«Уже с 1 января 2010 года трудовые пенсии старшему поколению будут повышены с учетом «советского» стажа работы», – констатировал Дмитрий Медведев. В Пенсионном фонде «РГ» пояснили, что будут пересчитаны пенсионные права (или так называемый расчетный пенсионный капитал), приобретенные нынешними пенсионерами до 1 января 2002 года, с увеличением на 10 процентов и сверх того на 1 процент (без ограничения) за каждый полный год стажа, приобретенного в советское время, то есть до 1 января 1991 года.

«Пенсионные права, приобретенные до 1 января 2002 года, отражены в размере страховой части трудовой пенсии. Это означает, что в практическом плане увеличению подлежит страховая часть», – подчеркивают специалисты ПФ. – «Также с тем пересчет коснется и более молодых граждан, если они имеют стаж до 1 января 2002 года»

КАК ПОСЧИТАТЬ СВОЮ ПЕНСИЮ

Мужчина, вышедший на пенсию, имеет общий трудовой стаж, выработанный в советское время, продолжительностью 40 лет, и еще 5 лет в период с 01.01.1991 до 01.01.2002. Пенсионные права будут увеличены на 10 процентов и дополнительно на 40 процентов – за каждый год общего трудового стажа до 01.01.1991. Таким образом, размер пенсионных прав гражданина и соответственно размер страховой части пенсии вырастет сразу на 50 процентов.

Женщина 1962 года рождения, работавшая на вредном производстве, с 2007 года получает досрочную трудовую пенсию по старости (по Списку № 1). Имеет 25-летний стаж работы, из них: 10 лет до 01.01.1991 и 10 лет с 01.01.1991 до 01.01.2002, а также 5 лет в новой пенсионной системе. Ее пенсионные права, приобретенные до 01.01.2002, также подлежат валоризации (повышению). При этом коэффициент валоризации составит 20 процентов, из них 10 процентов за стаж, приобретенный до 01.01.1991.

Однако, учитывая, что страховая часть ее пенсии исчислена с учетом как пенсионных прав, приобретенных до 01.01.2002, так и страховых взносов, поступивших после этой даты (то есть уже по новому пенсионному законодательству), коэффициент увеличения страховой части ее пенсии не будет прямо пропорционален коэффициенту валоризации (повышения) пенсионных прав, приобретенных до 01.01.2002.

Чем больше сумма страховых взносов, поступивших после 01.01.2002, по сравнению с пенсионными правами, приобретенными до этой даты, тем меньше коэффициент увеличения СЧ по сравнению с коэффициентом валоризации.

«МОЙ КРАЙ У САМОГО БАЙКАЛА...»

О любви к малой Родине, природе Байкала говорит известная поэтесса, уроженка Кабанского района Елизавета Бильтрикова.

Даржана ЦЕЛОВАЛЬНИКОВА

«Я горжусь тем, что кровно связана с Байкалом. Моя родословная уходит глубоко корнями в эту священную землю. Наши старцы утверждают, что всякий, кому суждено родиться на этой земле, наделён от природы умом, силой, здоровьем и осыпан благодатью Мудрости, независимо от цвета кожи. Может, это и есть тот самый оберег, отводящий от нас кровопролития и братоубийства в это смутное время? Ещё в XVII веке, проезжая мимо Байкала, первый ссыльный **Протопоп Аввакум** делал свои записи. Многие удивили и восхитили эту самобытную личность. Столетия спустя **Николай Рерих** оставляет в своих дневниках запись: «Сколько прекрасна эта земля, столь она и загадочна». **Чехов**, следуя на Сахалин, тоже любовался природой нашего края и сравнил его со Швейцарией. Скрижали судьбы так распорядились, что наша бурятская земля стала приютом для многих декабристов, которые не только полюбили этот край, но и навсегда породнились с ним.

«Что за добрый народ эти буряты!» - восхищался **Николай Бестужев**. А сколько щедрой её недра?... Драгоценные металлы, самоцветы, топливо, всего не перечислить. Байкал, чистый и прозрачный, как слеза ребёнка, - уникальный природный аквариум для осетра, тайменя, омуля. На весь мир знаменит баргузинский соболь. ... Нам жить здесь и беречь эту землю. ... Да, востину бесконечна песнь души о родном крае... Каким будет он через двадцать, пятьдесят, сто лет? Это зависит от нас, сегодняшних, от наших помыслов и деяний».

Об этом пишет поэтесса в предисловии к своему вышедшему художественному альбому (стихи и авторские фотографии родной природы составляют его основу - авт.). А вот что рассказала Е. Бильтрикова при встрече:

«О Байкале у меня очень много стихов - «Песнь души», «Зов Байкала», «Эмчи-земля», «Мой край у Байкала», «Корсаково», «Дорогою предков», песня «Ворота Забайкалья». Энхалук - редкой красоты уголок на берегу Байкала, в лесистой местности. Там мало ветров, не сравнишь с теми же Посольском, Мысовой. В Энхалуке стоит такая звенящая тишина. В лесу растут лиственница, береза, осина. Особенно люблю лиственницу, её особый пряный дух весной, нежную хвою, собранную на ветвях в многочисленные маленькие пучки, метелки. Когда хвоя опадает осенью, земля кажется усталой перинной охряного цвета.

Снега много в Энхалуке зимой, тепло, тишина. И сон у человека здесь глубокий: после 4-5 часов сна встаешь такой бодрый, будто спал сутки подряд. ... На берегу Байкала хорошо гулять, думать: зимой озеро, я бы сказала, заряжает энергетически больше, чем летом. Если уйти от

берега по льду, то энергию Байкала ощущаешь почти физически, глубже дышится, яснее думается. Картина красивая: застывшие, нагромоздившиеся друг на друга льдины - сокуи - стоят, как чертоги. У меня есть строчки по этому поводу в новом сборнике «Сокровища любви»: «Байкал замер в танце лихом, замерзая, Волны в чертоги свои превратив...»

Под сенью лиственниц, сосен, берез находятся наш дворик и дом. В этот дом тянет, я называю его про себя «дом с мезонином». Наверное, потому, что в будущем мечтаю сделать из него поэтическую усадьбу, моего имени, конечно! (Смеется). Друзья у нас на всем так называемом постсоветском пространстве, те, с кем работали, жили на БАМе, в Таксимо, Северобайкальске.

Энхалук, Дулан... Эти земли были когда-то в пользовании бурят Тумуреевского рода. Сама я из рода сыгзунуд. Наши предки были раскулачены в 30-е годы, сосланы в Тайшет, Красноярский край. «Дулан» означает «теплый», и, надо сказать, это второе место поселения дуланцев, которое они облюбовали после Цаганского землетрясения в XIX веке. Земля плодородная, стада тучные. Просторы, перелески, поляны, луга, радующие глаз. Трава шелковая, много цветов. Это, безусловно, места для отдыха, подпитки энергии, творчества.

Многие хотят получить здесь кусочек земли, построить дом. Между прочим, название Энхалук означает «далеко лес» (ой холоо).

Перед глазами встают образы детства: **дедушка Молдаван, шаман, тетушка Акулина Новолодская**, которая нянчилась с нами, поздними детьми в одной из бурятских семей. В эти дни Пасхальной седмицы я поминала ее, тетушку Акулину.

Мои предки были крещеными, по желанию или насильственно, сегодня уже никто и не скажет, и несли в себе эту веру в совокупности с шаманизмом.

В местности Сухая Малька был мощный массив сосны, лиственницы - хороший строевой лес. Древесина шла на постройку домов в Корсаково. Маленькими, помню, мы лазили по куче привезенных бревен, искали смолу, чтобы жевать ее. Помню запах смолы... Помню и медвяный запах клевера, росшего целыми полянами. Клевер моего детства, лиловые шарики цветков и непростые, казавшиеся резными, ажурными, листья. В детстве из чего только мы не пробовали извлечь для себя сладость! Отрывали закрученные в трубочку лепестки клевера и осторожно слизывали появившийся у основания нектар. Эту сладость детства, сладкий запах родины буду помнить!

Семь чудес Бурятии

31 марта этого года завершился первый тур голосования конкурса «Семь чудес природы Бурятии», объявленного Минприроды. Всего было заявлено 205 объектов, из них отобрано сто рейтинговых мест. Об этом мы сообщим. Начинается второй тур.

Уважаемые жители республики! Активнее участвуйте в голосовании! Свои пожелания можете отправлять по почтовому адресу: 670034, г. Улан-Удэ, ул. Революции 1905 г., 11а, с пометкой «Семь чудес Бурятии», или по электронному адресу: minpriroda@list.ru, страница «Голосование».

КАБАНСКИЙ РАЙОН

Цепь горных массивов Хамар-Дабан (в переводе с бурятского хребет Хамар-Дабан - нос, ореховый перевал) - это название горной страны у Байкала, которая подразделяется на малый и большой Хамар-Дабаны. Она представляет собой цепь горных массивов шириной от 40 до 90 километров там, где проходят малый и большой Хамар-Дабаны, разделенные долиной реки Темник, и длиной 500 километров. Вершины хребта (гольцы) лишены растительности, имеют округлые формы без резко выраженного гребня и достигают высоты 2000-2300 м над уровнем моря. Максимальная высота хребта 2371 м (гора Хан-Ула).

Митькин бор
ФРОНТОВИК ДМИТРИЙ СУВОРОВ ОСТАВИЛ ПОСЛЕ СЕБЯ НА ЗЕМЛЕ РУКОТВОРНЫЙ ЛЕС:

Красивое зрелище представляет собой зеленеющий степно-дворецкий бор. Односельчане называют его «Митькин бор» в честь лесничего Дмитрия Суворова.

Кедровомысская засечка Черского.

Автографы И.Д. Черского, как вещественные памятники, сделаны исследователем в 1878-1881 годах на береговых скальных уступах в пределах от 0,8 до 2 м над водной гладью для определения изменения уровня воды Байкала. Это горизонтальные линии длиной 25-30 см, а над ними цифрами обозначены годы проведенных изыскательных работ.

Одинокая лиственница

Сухое дерево в 2 километрах от с. Дулан по дороге на с. Сухая по правую сторону автотрассы.

Культовый памятник

Гора Гасана

По дороге из Шергино на Покровку, в 3,5 километрах восточнее с. Шергино - Священная гора.

Легко просматривается она и с местности Обо.

Березовая колка.

У отворота дороги «переправа - Б-Кудара» в сторону Фофоново. Местность Обо. Культовый памятник.

Сосновый бор.

Рукотворный памятник природы, заложенный жителями с. Кабанск к 100-летию со дня рождения В.И. Ленина в районе лесхоза на берегу р. Селенги, место отдыха жителей. С высоты «птичьего полета» легко чи-

Хамар-Дабан

тается надпись деревьями: «В.И. Ленину - 100 лет».

Протка Коллиная.

Дельта Селенги, граница федерального заказника «Кабанский». Места обитания азиатского бекасовидного веретенника, орлана-белохвоста (Красная книга МСОП, России), болотной совы и остроносой лягушки (Красная книга Бурятии). Охранная площадь памятника - соответственно 0,05 и 0,04 квадратных километра. Степно-Дворецкая колония серого журавля.

Термальный источник Загза.

Источник расположен в 4 километрах от с. Сухая по грунтовой дороге в 500 метрах к северо-западу на побережье озера Байкал. Занимаемая площадь объекта примерно 0,4 гектара. Источник расположен в лесном массиве, со стороны дороги ограничен курортом «Байкальские волны» и примыкает к побережью озера.

Водопад Большой.

В верхнем течении р. Большая, в 15 километрах от трассы, высота 0,5-0,7 метра по всему руслу, свободно слива. Место гнездования редкого серого журавля.

Родники

С. Большая Речка, близ памятника воинам, павшим в годы Великой Отечественной войны, в черте села. Выход на поверхность группы родников, всего их 5. Огорожены кам-

нями и срубом.

Источники «Аршан».

В 3 километрах севернее с. Ханда, у берега р. Харауз. Бьет слабым фонтаном на высоту 20-30 см в период вскрытия ото льда и снежного покрова. Источник целебный, температура воды 0°.

У с. Большая Речка, в районе МТФ, в границах старой западной части села, впадающей по каналу в Большую Речку. Источник целебный, с 18 века используется жителями для лечения болезней желудочно-кишечного тракта.

Гашовский колодезь речки Оймурка.

В 4,5 километрах от села Оймур в районе заброшенного плодового сада. Местность Сергеевка. По преданиям, отсюда пошло само село, место первых зимовий и заимок. Целебный источник, огороженный камнями. Площадь охранной территории 0,005 кв. км.

Выдринское редкости.

В нижнем течении р. Снежной (ст. Выдрино). Это место произрастания редких и эндемичных растений: ветреницы байкальской, кувшинки четырехугольной, тридактилы Кирилова, тополя душистого и ели сибирской голубой.

Эти объекты были в первом туре конкурса.

Проекты воплотятся в жизнь при поддержке республики

ВОПРОС-ОТВЕТ

Входит ли Иволгинский район в создаваемые современные программы туристско-рекреационной зоны Бурятии?

Отвечает глава муниципального образования **А.Б. Цыденов**.

«Безусловно. На территории района находится современный буддийский комплекс «Хамбын сумэ», в котором каждый объект в полной мере отражает историю, культуру, философию одной из древних религий мира. Здесь располагается резиденция хамбо-ламы и центр Буддийской традиционной Сангхи России, хранится одна из национальных святынь Бурятии - Нетленное тело хамбо-ламы Даши-Доржо Этигзэло-

ва. Практически каждый турист, приезжающий в республику, непременно посещает Иволгинский дацан, чтобы поклониться этим святыням. То есть мы имеем дело не только с обычным культурным познавательным, но и религиозным паломническим туризмом. Но, кроме этого, в нашем районе много памятников природы, архитектуры, истории, и одна из главных наших задач - сохранение их для потомков. Администрацией района совместно с Агентством по туризму и учеными из БНЦ обследованы зоны туризма, изучаются ресурсы, разработана генеральная схема размещения объектов и инфраструктуры туризма, предусматривается строительство современных туристических комплексов. По сути, благодаря вышеозначенным религиозным объектам Иволгинский район фактически

А.Б. Цыденов

первым в Бурятии стал туристско-рекреационной зоной не только республиканского, но и российского масштаба.

Это обстоятельство отмечают многие, и оно, несомненно, накладыва-

ет на нас особую ответственность.

В прошлом году отделом туризма проведен мониторинг туристических ресурсов района с учеными БНЦ по заказу Агентства по туризму РБ. Идет работа с инвесторами по земельным объектам придорожного сервиса, подготовка технико-экономического обоснования. На расширенном заседании Правительства РБ защитили перспективный план развития сельского поселения «Нижиноволгинское». Проведена подготовительная работа по участию в конференции ВСГАКИ по разделу «Сохранение и развитие культурного и природного достояния территорий при обеспечении его доступности как составляющей части туристического продукта». Были проведены мероприятия с туроператорами РБ о совместной деятельности и увеличении выездного потока туристов в

наш район.

Идет работа по созданию современных инвестиционных туристических проектов - этнокультурного туристического комплекса «Гуннское городище», гостиницы «Стоянка Гэсэра», строительство которой с придорожным сервисом для большегрузного транспорта предполагается на развязке двух федеральных автодорог М-55, А-165. Также здесь предполагается размещение транспортно-логистического и туристского комплекса («Гуннское городище»), что обеспечит большой транзитный поток автотранспорта. На сегодняшний день гостиницы подобного типа у нас на федеральных трассах практически отсутствуют. Естественно, все эти проекты воплотятся в жизнь, если мы получим поддержку в своих начинаниях от республиканских властей.

Октябрина ЕШЕЕВА.

К 75-летию народного артиста России и Бурятии,
лауреата Государственной премии Бурятии Цыдендамбы ПУРБУЕВА

"КОГДА ПРИХОДИТ ЗРЕЛОСТИ СОЛИДНАЯ ПОРА, СУДЬБОЮ ПУТЬ ДАРОВАННЫЙ ТЫ БОЛЬШЕ, ВЫШЕ ЦЕНИШЬ..."

Как в народе говорится, часы идут, дни бегут, годы летят. 22 апреля исполняется 75 лет Цыдендамбе Пурбуевичу Пурбуеву - народному артисту России и Бурятии, лауреату Государственной премии Республики Бурятия.

В трудовой книжке выпускника первой бурятской актерской студии Ленинградского театрального института им. А.Н.Островского (ныне СПАТИ) Цыдендамбы Пурбуева сделана первая запись о принятии в труппу театра в 1958 году и уход на заслуженный отдых в 2006 году - как видим, всю свою жизнь, весь свой талант отдал театральному искусству бурятского народа.

А тогда впереди была целая жизнь, самые смелые мечты, надежды. С тех пор прошло около 60 лет.

Скупые строки из личного дела актера свидетельствуют об основных вехах жизненного пути. Родился 22 апреля 1934 года в селе Дабатуй Бичурского района. Отец Цыбеноч Пурбо из рода хуасай, мастер на все руки, был кузнецом. Одноулуслики называли его Пурбэ-дархан, уважали его за трудолюбие, мастерство, за добрый, но твердый характер. В самом начале войны ушел на фронт, изредка приходили солдатские треугольники, в которых сообщал об участии в кровопролитных боях за Москву. Затем эти долгожданные письма прекратились, в семье не стало отца. Мать Дулма Балдановна осталась с четырьмя детьми: старшей дочерью Цэбэгмой, Цыдендамбе не было и десяти лет, младшим Бато-Мунко и Бато и того меньше. Мать работала в животноводстве, сестра выучилась на бухгалтера.

Несмотря на все тяготы военного и послевоенного периода, они сумели дать высшее образование старшему Цыдендамбе, подняли на ноги младших. Закончил 7 классов в Шибертуйской школе, стал учеником бурятской школы №18 (ныне школа-интернат №1), которую закончил в 1953 году. И в этом же году Цыдендамба оказался в числе 20 счастливых, кто был отобран для учебы в Ленинграде в театральном институте им. А.Н.Островского. "Не скажу, что с детства мечтал о сцене, но посоветовался с матерью, она была согласна, она у нас была певуницей, любила искусство" - говорит Ц. Пурбуев.

Годы учебы в столь знаменитом учебном заведении у профессора Т.Г.Сойниковой и заслуженного деятеля искусств РСФСР С.С.Клинина для Георгия Бутуханова, Зугдара Цыдыпова, Валентины Амхановой, Цыдендамбы Пурбуева, Елены Санжимитыповой, Соднома Будажапова, Намсалмы Шагдаровой и других одноклассников дали им право сказать о себе известными словами: "...а наутро я проснулся знаменитым!" - ибо известность и популярность ждали их сразу за порогом института. Завершение учебы и возвращение на родину

1973 год. Сцена из сп. «Тополек мой в красной косынке» Ч.Айтматова. Байтемир - Ц.Пурбуев, Асель - М.Зориктуева, Ильяс - М.Жапхандаев

совпало с этапным событием в жизни республики и театра как проведение в 1959 году 2 Декады литературы и искусства в Москве. Ситуация вполне характеризовалась в духе классических присловий: "с корабля на бал" и "из огня да в полымя". Но столичные творческие экзамены "ленинградцы" выдержали с честью.

С особенной радостью их встречали корифеи бурятского театра - ибо с ними была связана смена поколений, преемственность традиций. Ч.Генинов, Н.Гендунова, М.Степанова, Ж.Иванов, В.Халматов, П.Николаев, Г.Лосев, Ю.Шаггина, Д.Допдуков, С.Рабсалов, С.Гончикова стали их учителями, их коллегами. В эти годы на сцене театра шли спектакли, такие как "Будамшуу", "Первый год" Ц.Шагжина, "Барометр показывает бурю" Д.Батожабая, "Горе от ума" А.Грибоедова, "Кремлевские куранты" Н.Погодина и многие другие. Органично и естественно вписались в репертуар три дипломных спектакля студийцев: "Собака на сене" Лопе де Вега, "Дядя Ваня" А.П. Чехова, "В поисках радости" В. Розова. Цыдендамба Пурбуев играл во всех из них если не главную, то заглавные роли. Его герои тех лет были молодыми, красивыми, целеустремленными, как и он сам в ту счастливую пору. Здесь слились энтузиазм молодых, воспитанных на лучших традициях советской театральной школы, их профессиональная подготовка и самолюбное мастерство актеров старшего поколения, за спиной которых было 6-7 классов школы рабочей молодежи и божий дар стать актером.

С такой благоприятной атмосферой времени и событий были связаны первые годы работы Цыдендамбы Пурбуева в театре. Артист универсального дарования, обладавший широтой амплуа от комедийных до трагедийных, от главных до эпизодических: им было сыграно более 100 больших и малых ролей. Только одно перечисление их заняло бы несколько страниц. В творчестве любого актера всегда можно выделить образы, в которых актерский дар отливается в наиболее совершенную форму, а соприкосновение роли индивидуальности исполнителя высекает самую яркую искру.

В творчестве Цыдендамбы Пурбуева можно выделить несколько характеров, которые стали не только успехом, но и этапом в актерской биографии и жизни театра. Среди них можно назвать наиболее этапные, крупные роли, сыгранные им в разные годы.

Это: Молчалин в "Горе от ума" А.Грибоедова, Люченцио в "Угрошении строптивой" Лопе де Вега, Сэнгэ в "Далаи худалч" Ч.Ойдоба, Баташулуун в "Соелмаа, Баташулуун" Ч.Генинова, Карабай в "Козы Корпеш и Баян Слук", Кошкин в "Любовь Яровая" К.Тренева, Иван Коломийцев в "Последних" М.Горького, Тарба Жигжитов в "Клуте тайши" Х.Намсараева, Сухэ-батор в "Эдрээ", Сэрэмэлэ в одноименном спектакле по повести Х.Намсараева. Все эти роли характерные, возрастные, в них ярко раскрывались новые грани дарования, таланта. В начале 70-х годов был поставлен спектакль "Тополек мой в красной косынке" Ч.Айтматова, в котором Ц.Пурбуев сыграл роль Байтемира - человека благородного, сильного, умеющего ценить жизнь, себя и других. В 1973 году на заключительном туре 2-го Всероссийского фестиваля национальной драматургии и театрального искусства народов СССР, проходившего на сцене ленинградского театра Комедии, Ц.Пурбуеву в числе лучших исполнителей и режиссеру-постановщику С.Будажапову был вручен Диплом 1-й степени. Людмила Дугарова, Майдари Жапхандаев, Цыдендамба Пурбуев удостоились Государственной премии Республики Бурятия.

В последних постановках театра Цыдендамба Пурбуевич сыграл трогательную роль Абдуллы в спектакле Ф.Булякова "Выходили бабки замуж". Лицо от автора в инсценировке романа Д.Батожабая "Похищенное счастье", распорядитель пира в "Чингисхане" Б.Гаврилова, Кэбот в "Любовь под вязами" Юджин О'Нила.

73-й театральный сезон Бурятский театр открывал спектаклем по пьесе Б.Гаврилова "По древнему обычаю". Пьесу на бурятский язык перевел Ц.Пурбуев. Два знаменитых актера, два блестящих мастера сцены - представители старшего поколения Георгий Борисович Бутуханов (роль Очира) и Цыдендамба Пурбуевич Пурбуев были заняты в главных ролях. Одну из главных ролей - Юндуну, ветерана Великой Отечественной войны - сыграл Цыдендамба Пурбуевич Пурбуев. Их игра держит зрителей в напряжении в продолжение всего спектакля. Роли сыграны, как и подобает старейшим аксакалам бурятской сцены волнующе, талантливо, незабываемо.

В одной из публикаций о нем было написано, что за всю деятельность в театре актер Пурбуев провел на колесах во время гастролей более 7 лет или 2700 дней.

А за каждым днем мы можем представить встречи с многочисленными поклонниками его таланта, беседы и общения со старыми знакомыми и обретение новых друзей, нового зрителя, новых почитателей.

Снялся в нескольких художественных фильмах в эпизодических ролях. Сыграл, несмотря на скудость актерского материала, достаточно запоминающиеся роли. Была возможность сыграть большую роль в кино. С безвременно ушедшим из жизни режиссером Барасом Халзановым они не раз беседовали о будущей экранизации "Похищенного счастья" Д. Батожабая. Режиссер видел его в образе Аламжи... она так и осталась в мечтах.

В личном деле хранятся выписки о многочисленных наградах, объявленных благодарностях, государственных наградах, среди них две медали Монголии. В 1965 году состоялись первые гастроли Пурбуева в соседнюю страну. В афише гастролей были лучшие спектакли театра "Песня весны" Ц.Шагжина, "Любовь Яровая" К.Тренева, "Угрошение строптивой" В.Шекспира, "Базарай булэ" В.Халматова. Гастрольные выступления бурдумовцев прошли с большим успехом в Улан-Баторе, Чойбалсане, Уидэрхане Дорнодского и Хэнтийского аймаков. С тех пор почти за 50 лет было множество поездок в Монголию не только в роли актера, но и в должности директора театра.

Была еще одна страница, вписанная Ц.Пурбуевым в историю бурятского театра. В 1987 году Ц.А.Балбаров, будучи нездоровым, сам назначил Ц.Пурбуева своим преемником, доверил ему руководство любимым детищем. В течение 8 лет Цыдендамба Пурбуевич достойно возглавлял театр, преодолевая напор перестроечных изменений.

Актерскую судьбу Цыдендамбы Пурбуевича можно считать счастливой, талант его был вос-

1964 год. В.Шекспир "Угрошение строптивой". Люченцио - Ц.Пурбуев

обычными людьми, людьми творческими, неординарными, часто обидчивыми, отягощенными многими субъективными восприятиями и эмоциями. Каждый из них требовал особого подхода. Особенно внимательно относился к своим соратникам и сослуживцам: главными в его характере до сих пор остались доброжелательность и чуткость.

Его глубоко уважают и любят в родном театре, во всех районах республики, в Иркутской области и Агинском округе. Красивый внешне и всегда душевный сегодня Цыдендамба Пурбуевич остался человеком самодостаточным, не позволяя себе попросить чего-то для себя, в жизни лишен тщеславия и суесть. Умеет отличить существенное от пустого, готов всегда прийти на помощь. Поэтому были и остались близкие друзья, которые умели радоваться за него в звездные минуты и поддерживать в трудные моменты жизни.

Ф.Буляков "Выходили бабки замуж". Абдулла - Ц.Пурбуев, Полина - Д.Батомункуева, Иваниха - Д.Дамдинова, Авдотья - Л.Дугарова. 2002-03 гг.

требован. Сыграны множество ролей самых разных, не обделен званиями и наградами, есть восторженные рецензии в газетах и журналах. Одним из главных черт характера Цыдендамбы Пурбуевича, на мой взгляд, является его общительность и умение строить отношения с людьми самых различных положений и званий, что особенно важно в наше время. Надо иметь в виду и то, что всю свою жизнь Цыдендамба Пурбуевич провел рядом с не совсем

И сегодня в день Вашего юбилея весь коллектив театра бурдраны от всего сердца говорим Вам, дорогой наш Цыдендамба Пурбуевич, живите долго в добром здравии, оставайтесь даже в трудные времена прежним, сохраняя все хорошее в себе во имя и блага ваших детей, внуков, друзей, коллег и почитателей вашего таланта.

Валентина БАБУЕВА,
заведующая музеем театра
Бурятской драмы.

Буряад Республикын Хуулинууд

"Бюджетэй хуули эбдэлгын түлөө албан захиргаанай харюусалга тухай" Буряад Республикын Хуулида хубилалтануудые оруулха тухай

Буряад Республикын Арадай Хурал
2008 оной сентябриин 29-гэ баталан абаа

Статья 1

"Бюджетэй хуули эбдэлгын түлөө албан захиргаанай харюусалга тухай" 2005 оной майн 5-най 1145-III дугаарай Буряад Республикын Хуулида (Буряад Республикын Хуулида шийдхэбэринүүдэй суглуулбари, 2005, № 4-5 (73-74); 2007, № 3 (96), № 10-11 (103 - 104); "Бурятия" газетэ, 2005, майн 7; 2007, мартын 7, октябриин 10; 2008, майн 13, майн 31) удаадахи хубилалтануудые оруулха гэбэл:

1) 7-дохи статьяда:
а) нэрэдэнь "судьянар," гэхэн үгэ хэһаха;

1-дэхи хуби ингэжэ найруулаха;

1. Тус Хууляар хараалагдаһан албан захиргаанай талаар хуули эбдэлгэнүүд тухай хэрэгүүдые республикын бюджетэй зөөри ба нютагай бюджетүүдэй мүнгэ зөөри ашагалгалгай холбоотой байхадань Буряад Республикын Финансын министерство хаража үзэдэг.;

2) 8-дахи статьягай 1-дэхи хуби ингэжэ найруулаха:

"Налог болон бусад татабари тухай Россин Федерациин хууляар Россин Федерациин можонуудай мэдэлдэ оруулагдаһан Буряад Республикада налогой гуримшуулгын зарим асуудалнууд тухай" Буряад Республикын Хуулида хубилалтануудые оруулха тухай

Буряад Республикын Арадай Хурал
2008 оной сентябриин 29-гэ баталан абаа

Статья 1

"Налог болон бусад татабари тухай Россин Федерациин хууляар Россин Федерациин можонуудай мэдэлдэ оруулагдаһан Буряад Республикада налогой гуримшуулгын зарим асуудалнууд тухай" Буряад Республикын 2002 оной ноябриин 26-най 145-III дугаарай Хуулида (Буряад Республикын Хуулида шийдхэбэринүүдэй суглуулбари, 2002, № 12 (44); 2003, № 3 (48), № 4 (49), № 7 (52), № 9 (54), № 11 (56); 2004, № 4 (61), 9 (66), 11 (67); 2005, № 3 (72); № 4-5 (73-74), № 6-7 (75-76), № 11 (80); 2006, № 3 (84), № 4-5 (85-86), № 8-9 (89-90); 2007, № 3 (96), № 4-5 (97-98), № 8-9 (101-102), № 10-11 (103-104); 2008, № 3 (108); "Бурятия" газетэ, 2002, ноябриин 28; 2003, апрелин 2, апрелин 26, июлиин 9, октябриин 4, ноябриин 29; 2004, майн 13, октябриин 2, ноябриин 30, декабриин 2; 2005, мартын 24, майн 5, июлиин 6, ноябриин 26; 2006, мартын 10, майн 11, сентябриин 26; 2007, мартын 10, майн 11, сентябриин 10, октябриин 10; 2008, мартын 12) иимэ хубилалтануудые оруулха гэбэл:

1) гурбадахи бүлэг «Бүлэг III. Зарим янзануудга уридшалан тоолоһон олзын нэгэдхэмэл налог» хүсөө буураа гэжэ тоолохо;

2) 8.2 дугаарай статья ингэжэ найруулаха:

«Статья 8.2
Тус статьягаар Россин Федерациин Налогой кодекссын хоёрдохи хубин 26.2 бүлэгэй ёһоор патентын үндэһэн дээрэ налог тохолгын соморлогдоһон гурим хэрэглэлгэ зүбшөөгдэдэг ба тус тоолборидо оруулагдаһан хэрэг эрхилэгшын янза бүхэндэ хубин олзын хэрэг эрхилэгшын абажа боломоор жэлэй олзын илгагдаһан хэмжээн тогтоогдог.
Олзын хэрэг эрхилэгшын абажа боломоор жэлэй олзын хэмжээ тус Хуулиин 29-дэхи хабсаргалтын ёһоор тогтоохо.»;

3) 2-24-дэхи хабсаргалтануудые хүсөө буураа гэжэ тоолохо;

4) 29-дэхи хабсаргалта ингэжэ найруулаха:

"Налог болон бусад татабари тухай Россин Федерациин хууляар Россин Федерациин можонуудай мэдэлдэ оруулагдаһан Буряад Республикада налогой гуримшуулгын зарим асуудалнууд тухай" Буряад Республикын Хуулиин 29-дэхи хабсаргалта

Олзын хэрэг эрхилэгшын абажа боломоор жэлэй олзын хэмжээн

түхэриг

№ п/п	Олзын хэрэг эрхилэгшын янзанууд	Олзын хэрэг эрхилэгшын абажа боломоор жэлэй олзын хэмжээн			
		Улаан-Үдэ хото	25 мянган хүнөө дээшэ тоогой зоной нуурин газарнууд (Улаан-Үдэгүй)	4-һөө 25 мянган хүн болотор тоотой зоной нуурин газарн.	4 мянган хүнөө бага тоотой зоной нуурин газарнууд
1	2	3	4	5	6
1	Бүд, нэхи арьан ба булгайр зүйл, бүд малгай болон бусад зүйл, трикотаж зүйл заһалга ба оёлго	268 000	214 000	160 800	107 200
2	Гутал заһалга, шэрдэлгэ ба оёлго	134 000	107 200	80 400	53 600
3	Һэеы гутал бүтээлгэ	67 000	53 600	40 200	26 800
4	Жэжэ бүд зүйл бүтээлгэ	67 000	53 600	40 200	26 800
5	Түмэр зүйл, түлхоур, үйлсын нэрын тэмдэг бүтээлгэ ба заһалга	67 000	53 600	40 200	26 800
6	Гашуудалай гүрлөө, хэмэл сээсг, үлхөө хэлгэ	134 000	107 200	80 400	53 600

7	Түмэр хашаа, хүшөө бүтээлгэ	187 600	150 080	112 560	75 040
8	Мебель бүтээлгэ ба заһабари	201 000	160 800	120 600	80 400
9	Хибэсэй үйлэдбэри ба Һэльбэлгэ	67 000	53 600	40 200	26 800
10	Электрон аппаратура, ажаһуудалай машина болон оньёо түхээрэлгэ заһалга ба техникэскэ хангалга, түмэр зүйл заһалга ба хэлгэ	348 400	278 720	209 040	139 360
11	Загаһа барилгын тоног хэрэгсэл үйлэдбэрилгэ	67 000	53 600	40 200	26 800
12	Алта мүнгэн зүйл хэблэн сохилго ба Һинлэлгэ	67 000	53 600	40 200	26 800
13	Наада болон нааданхай бүтээлгэ ба заһалга	67 000	53 600	40 200	26 800
14	Арадай урлал зүйлнүүдые бүтээлгэ	67 000	53 600	40 200	26 800
15	Алта мүнгэн зүйл, шэмэг зүүдхэл бүтээлгэ ба заһалга	241 200	192 960	144 720	96 480
16	Зулгааһан нооһо, бодо малай, мориной, хони ямаанай, гахайн түүхэй арьһа, һур зүйл бүтээлгэ	134 000	107 200	80 400	53 600
17	Амитадай арьһа элдэлгэ ба шэрдэлгэ	67 000	53 600	40 200	26 800
18	Нэхи арьһа элдэлгэ ба шэрдэлгэ	80 400	67 000	53 600	40 200
19	Угааһан нооһо ээрсэгэй утаһан болголго	67 000	53 600	40 200	26 800
20	Нооһо һамналга	40 200	33 500	29 480	26 800
21	Амитадай үнэ нооһо хайшалалга	67 000	53 600	40 200	26 800
22	Саад, огород ба ногоон таримал хорлогшод болон үбшэньһөө аршалалга	80 400	67 000	53 600	40 200
23	Захигшын материалһаа хүдөө ажахын тоног бүтээлгэ	80 400	67 000	53 600	40 200
24	Модон боошхо болон шабар амһарта заһалга ба бүтээлгэ	80 400	67 000	53 600	40 200
25	Модон онгосо бүтээлгэ ба заһалга	107 200	93 800	80 400	67 000
26	Аяншалгын тоног түхээрэлгэ заһалга	80 400	67 000	53 600	40 200
27	Модо хюрөөдэлгэ	241 200	201 000	53 600	40 200
28	Түмэр, шэл, шабар, модон, шаажан дээрэ Һинлэлгэ	67 000	53 600	40 200	26 800
29	Танилсалгын хабтаһа болон урилгын биледүүдые бүтээлгэ	67 000	53 600	40 200	26 800
30	Хэһэг буулгалгын-барлалгын, дахалалгын, дэбтэрлэлгын, бүрилгын, хатуу хабтаһа хэлгын хүдэлмэри	335 000	268 000	201 000	134 000
31	Гүтал сэбэрлэлгэ	40 200	33 500	26 800	20 100
32	Фото буулгалгын талаар ажал ябуулга	281 400	225 120	168 840	112 560
33	Фильм буулгалга, хабсаралга, хэрэглэлдэ үгэлгэ ба харуулга	268 000	214 400	160 800	107 200
34	Автотранспортын хэрэгсэл заһалга	737 000	589 600	442 200	294 800
35	Автомашина хангалгын техникэскэ бусад туһа үзүүлэлгэ	482 400	390 208	361 800	241 200
36	Ёһолол хүтэлэгшын, артистын туһа, хүгжэм дахуулга	294 800	135 840	176 880	117 920
37	Үнэ заһалгын ба нюур заһалгын туһа хангамжа	871 000	696 800	522 600	348 400
38	1) автотранспортын туһа хангамжа аһаа шэрэлгээр 2) автотранспортын табанһаа үлүү зоние шэрэлгэ 3) автотранспортын табанһаа үсөөн зоние шэрэлгэ	737 000 643 900 150 000	589 600 515 120 120 000	442 200 386 340 90 000	294 800 257 560 60 000
39	Секретариин, бэшэг хинагшын, оршуулгын туһа хангамжа	240 000	192 000	144 000	96 000

40	Бэшэлгын машина болон тоололгын техникэ хангалга ба заалга	402 000	321 600	241 200	160 800
41	Моно ба стерео түхээрэлгэдэ үгэ, дуу буулган абалга, захигшын гүйсэдхэнэн хүгжэм миндаан дээрэ, компакт-дискдэ буулгалга. Хүгжэм ба уран зохёол буулгалга	268 000	214 400	160 800	107 200
42	Хүүгэдые ба үбшэнтэдые харууналга	40 200	33 500	26 800	20 100
43	Гэр сэбэрлэхэ талаар туяа хангамжа	40 200	33 500	26 800	20 100
44	Гэрэй ажахы эрхилхэ талаар туяа	40 200	33 500	26 800	20 100
45	Гэр байра ба бусад барилга заалга ба барилга	1 340 000	1 072 000	804 000	536 000
46	Хабсаралгын, зайн галай, санитарна техникын, гагналгынхүдэлмэри	294 800	135 840	176 880	117 920
47	Гэр байрын зосоо талые шэмэглэлгэ	402 000	321 600	241 200	160 800
48	Шэл амьарта болон бусад хуушан эд тушаан абалга, түмэрөө бэшэ	67 000	53 600	40 200	26 800
49	Шэл отололго, шэл гоёолго	134 000	107 200	80 400	53 600
50	Балкон и лоджи шэллэхэ талаар хангамжа	804 000	643 200	482 400	321 600
51	Бани, сауна, солярый мэтын туяа хангамжа	603 000	482 400	361 800	241 200
52	Һургаха талаар туяа хангамжа, тэрэ тоодо түлбэритэ кружок, студи, курснуудта, багшын туяа	134 000	107 200	80 400	53 600
53	Тренерэй туяа хангамжа	67 000	53 600	40 200	26 800
54	Ногоон ажахын, сэсэг ургуулгын талаар туяа хангамжа	67 000	53 600	40 200	26 800
55	Хилээмэ барилга	201 000	160 800	120 600	80 400
56	Гараж, гэр байра, дача дээрэхи гэрнүүдые хүлхэлэлгэ	67 000	53 600	40 200	26 800
57	Түмэр харгын ба авто вокзал, аэровокзал, уяа голлой тээбэрин газарта ашаа үргэгшэдэй туяа	67 000	53 600	40 200	26 800
58	Ветеринарийн туяа хангамжа	160 800	64 320	48 240	32 160
59	Түлөөэтэ жорлон	67 000	53 600	40 200	26 800
60	Ёлолол хэхэ талаар туяа хангамжа	214 400	171 520	128 640	85 760
61	Үйлсын сагдаа, харуул, вахтернуудай туяа хангамжа	67 000	53 600	40 200	26 800
62	Нийтын хоол	925 000	740 000	555 000	370 000
63	Хүдөө ажахын эд эдээ хоол болбосоруулха талаар туяа хангамжа, тэрэ тоодо мяха, загаа, нү тоно, хилээмэ, дородой эдээ, алим жэмэс, үлтэнэг, маалинга, хүбэн бүдтэ болон модон зүйлдэ хабаатай, юумэ үйлдбэрлэхэ талаар (хорөөдээн модоньоо бэшэ)	500 000	400 000	300 000	200 000
64	Хүдөө ажахын эд эдээ хоол худалдалгатай холбоотой туяа хангамжа (хадагалалга, нлгалга, хатаалга, угаалга, амьхарталалга, шэрэлгэ)	201 000	160 800	120 600	80 400
65	Хүдөө ажахын үйлдбэри хангалгатай холбоотой туяа хангамжа (оньожоруулын, агрохимийн, мелиорацийн, шэрэлгын хүдэлмэри)	201 000	160 800	120 600	80 400
66	Мал адуулалга	67 000	53 600	40 200	26 800
67	Агнуурин ажахы эрхилэлгэ ба агнуури	67 000	53 600	40 200	26 800
68	Хубинн медицинн зүбшөөрэлтэй хүнэй аргалалга, эмнэлгэ, эм найруулан худалдалга	925 000	740 000	555 000	370 000
69	Хубинн мурдэгшын зүбшөөрэлтэй хүнэй ажал бээлүүлгэ	410 000	328 000	246 000	164 000

Статья 2

Тус Хуули албан ёһоор толилогдоһон үдэрһөө хойшо нэгэ харын үнгэрхэһөө урид бэшэ ба ээлжээтэ налогой үсын 1-һээ урид бэшэ хүсэндөө орохо.

Буряад Республикын Президент В.В. НАГОВИЦЫН

Улаан-Үдэ хото
2008 оной октябрийн 13

№ 506-IV

"Буряад Республикада хуулин наһа хүсөөгүйшүүлэй хэрэгүүдээр ба тэдэнэй эрхэ хамгаалха талаар комиссинууд тухай ба хотын тойрогуудай ба муниципальна аймагуудай нютагай өөһэдэн хүтэлбэрин зургаануудта хуулин наһа хүсөөгүйшүүлэй хэрэгүүдээр ба тэдэнэй эрхэ хамгаалха талаар комиссинууде байгуулха ба эмхидхэхэ талаар гүрэнэй эрхэ түлөөлэлгэнүүдые олгохо тухай" Буряад Республикын Хуулин 12-дохи статьяда хубилланууде оруулха тухай

Буряад Республикын Арадай Хурал
2008 оной сентябрийн 29-гэ баталан абаа

Статья 1

Буряад Республикын 2006 оной сентябрийн 19-нэй 1844-III дугаарай "Буряад Республикада хуулин наһа хүсөөгүйшүүлэй хэрэгүүдээр ба тэдэнэй эрхэ хамгаалха талаар комиссинууд тухай ба хотын тойрогуудай ба муниципальна аймагуудай нютагай өөһэдэн хүтэлбэрин зургаануудта хуулин наһа хүсөөгүйшүүлэй хэрэгүүдээр ба тэдэнэй эрхэ хамгаалха талаар комиссинууде байгуулха ба эмхидхэхэ талаар гүрэнэй эрхэ түлөөлэлгэнүүдые олгохо тухай" Буряад Республикын Хуулин 12-дохи статьягай 2-дохи хубида (Буряад Республикын Хуулига шиндхэбэринүүдэй суглуулбари, 2006, № 8-9 (89-90); 2008, № 3 (108); "Бурятия" нонин, 2006 оной сентябрийн 21; 2008 оной мартын 6) удаадахи хубилланууде оруулха:

1) арбан хоёрдохи дохол мүртэ "заһабаринн үдхэгшэ" гэнэн үгэнүүдэй урда "ажалай салинай талаар" гэнэн үгэнүүдые оруулха;
2) хоридохи дохол мүртэ "13,498" гэнэн тоонууде "54,447" гэнэн тоонуудаар хэлгэхэ.

Статья 2

Тус Хуули 2008 оной октябрийн 1-һээ хүсэндөө орохо.

Буряад Республикын Президент В.В. НАГОВИЦЫН

Улаан-Үдэ хото
2008 оной октябрийн 13

№ 509-IV

"Буряад Республикада харгалзалга ба тэдхэлгын хүндэ байдалда ороһон хүүгэдэй амаралта элүүржүүлгын эрхэ хангалгын талаар ажал ябуулга эмхидхэхэ ба бээлүүлхэ ба Буряад Республикада муниципальна байгууламжануудай нютагай өөһэдэн хүтэлбэрин зургаануудта гүрэнэй зарим эрхэ түлөөлэлгэнүүдые даалгаха тухай" Буряад Республикын Хуулида хубилланууде оруулха тухай

Буряад Республикын Арадай Хурал
2008 оной сентябрийн 29-гэ баталац баа

Статья 1

2008 оной мартын 4-нэй 137-IV дугаар "Буряад Республикада харгалзалга тэдхэлгын хүндэ байдалда ороһон хүүгэдэй амаралта элүүржүүлгын эрхэ хангаха талаар ажал ябуулга эмхидхэхэ ба бээлүүлхэ талаар ба Буряад Республикада муниципальна байгууламжануудай нютагай өөһэдэн хүтэлбэрин зургаануудта гүрэнэй зарим эрхэ түлөөлэлгэнүүдые даалгаха тухай" Буряад Республикын Хуулида (Буряад Республикын Хуулига шиндхэбэринүүдэй суглуулбари, 2008, № 3 (108), № 4 - 5 (109 - 110), хуби 1; "Бурятия" сонин, 2008, мартын 6, майн 13, майн 31) иимэ хубилланууде оруулха:

- 1) 1 статьяда "Россин Федерацида хүүгэдэй эрхэ сүлөөгэй лаб найдуулганууд тухай" Федеральна хуули" үгэнүүдэй хойно ", "Харгалзалга тэдхэлгэ тухай" Федеральна хуули" үгэнүүдые нэмэхэ;
- 2) 2 статьяда "Россин Федерацида хүүгэдэй эрхэ сүлөөгэй лаб найдуулганууд тухай" Федеральна хуули" үгэнүүдэй хойно ", "Харгалзалга тэдхэлгэ тухай" Федеральна хуули" үгэнүүдые нэмэхэ;
- 3) 3 статьяда:
  - а) 1-дэхи зүйл иигэжэ найруулха: "1) харгалзалга гү, али тэдхэлгэдэ хэрэгтэй нюурнууде элирүүлгэ, бүридхэлдэ абалга ба тэдэниие мүртэнэ оруулга;"
  - б) иимэ удхатай 5 ба 6-дахи зүйлнүүдые нэмэхэ: "5) харгалзалга ба тэдхэгшэдэй, мүн баһа үйлэ хэрэгэйнгээ түлөө харюусажа шадахагүй гү, али хүсэд харюусажа шадахагүй хүнүүдэй байдаг эмхинүүдэй ажал ябуулгын хойноһоо хиналта;
  - 6) харгалзал тэдхэлгэдэ байһан, үгы гээл, һуралсалай эмхинүүдтэ, эмнэлгын эмхинүүдтэ гү, али ондоо эмхинүүдтэ оруулагдаһан эрхэтэдэй, тэрэ тоодо үншэн хүүгэдэй ба түрэлхидэй харгалзалгүй үлэһэн хүүгэдэй зөөрин бүтэн байлгын ба зөөри хүтэлэлгын хойноһоо хиналта.";
  - 4) 4-дэхи статьяда:
    - а) 1-дэхи хубида: "4-дэхи зүйл иигэжэ найруулха: "4. 4-дэхи статьяда: а) 1-дэхи хубида: 4-дэхи зүйл иигэжэ найруулха: "4) хүсэндөө байһан хуулида хараалагдаһан түхэлнүүдээр харгалзалагшадые (тэдхэгшэдые) томилоло, тэрэ тоодо: а) харгалзал гү, али тэдхэлгэдэ орохо байһан нюурта, тэрэнэй аша тала хараада абажа, тэрэ тоодо түрэлхидгүй үлэһэн хүүгэдые бүлэдэ хүмүүжүүлхыень түбхинүүлгэдэ хэдэн харгалзалагшадые гү, али тэдхэгшэдые томилоло; б) нэгэ ба тэрэл харгалзалагша гү, али тэдхэгшэ нюурта хэдэн тэдхэлгын хүүгэдые томилоло; в) түрэлхидһөө гү, али Россин Федерацийн Гэр бүлын кодексын 77 статьягай үндэһэн дээрэ тэдэниие хэлгэһэн нюурнуудһаа хүүгэдыень хуряжа абахада ба үншэн хүүгэдэй ба түрэлхидэй харгалзалгүй үлэһэн хүүгэдэй эмхидэ хүүгэдые оруулха хэрэгтэй байхада харгалзалагшы гү, али тэдхэгшые саг зуура томилоло; г) түрэлхидэй хүндэтэй шалтагаанаар эхэ эсэрын уялганууде дүүргэжэ шадахагүй болзорто тэдэнэй мэдүүлгээр харгалзалагшадай гү, али тэдхэгшэдэй тодорхой нюур заалгатайгаар томилоло; д) арбан дүрбэ наһа хүрэнэн, хуулин наһа хүсөөгүй эрхэтэдэ, тодорхой нюур заһан тэрэнэй мэдүүлгээр тэдхэгшые томилоло; е) түлбэрээр өөрын уялганууде дүүргэжэ байһан харгалзалагшы гү, али тэдхэгшые томилоло;"
    - иимэ удхатай 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5-дахи зүйлнүүдые нэмэхэ: "4.1) хүсэндөө байһан хуулида тогтоогдоһон ушарта ба гуримда тэдэнэй өөрын уялгануудһаа харгалзалагшадые сүлөөлгэ, тэрэ тоодо саг зуура, ба болуулга; 4.2) тэдхэлгэдэ байгшын аша тала хараада абан, түлбэрээр харгалзалга гү, али тэдхэлгэ бээлүүлгэ тухай хэлсээ баталалга; 4.3) хэрбээ харгалзалагшадай гү, али тэдхэгшэдэй үйлэ ябуулганууд тэдхэлгэдэ байгшадай хуулин эрхэ түлөөлгэ Россин Федерацийн ба (али) Буряад Республикын хуулида гү, али тэдхэлгэдэ байгшадай аша талада зүрилдөөтэй, үгы гээл, харгалзалагшада гү, али тэдхэгшэд тэдхэлгэдэ байгшадай хуулин эрхэ хамгаалаагүй байгаа хаань, ямаршы нюурнуудтай харилсаанда (тэрэ тоодо сүүдүүдтэ) харгалзалда гү, али тэдхэлгэдэ байгша хуулин наһа хүсөөгүй эрхэтэдэй хуулин эрхэ түлөөлгэ;

4.4) харгалзалагшадай ба тэдхэгшэдэй ажал ябуулгын хойноһоо хиналта бэелүүлгэ, харгалзалагшадта ба тэдхэгшэдтэ туһа үзүүлгэ, тэдхэгшэдэ байгшадай амидаралай нүхэсэлнүүдые, харгалзалагшадай ба тэдхэгшэдэй тэдхэлгэдэ байгшадай эрхэ ба хуулин аша талануудые сахилга, тэдэнэй зөөрин бүтэн байлга хангалга, мүн баһа "Харгалза ба тэдхэлгэ тухай" Федеральна хуулин 15 статьягай 4-дэхи хубини ёһоор тэдэнэй эрхэ бэелүүлгэдэ харгалзалагшадай ба тэдхэгшэдэй эрилтэнүүдые дүүргэлгэ ба харгалзалагшадай ба тэдхэгшэдэй уялгануудые дүүргэлгэ шалгалга;

4.5) харгалзал тэдхэлгэдэ байһан, үгы гэбэл, нуралсалай эмхинүүдэй, эмнэлгын эмхинүүдэй гү, али ондоо эмхинүүдэй хиналтада оруулагдаһан эрхэтэдэй, тэрэ тоодо үншэн хүүгэдэй ба түрэлхидэй харгалзалгүй үлэһэн хүүгэдэй зөөрин бүтэн бүтэн байлгын ба зөөри хүтэлэлгын хойноһоо хиналта бэелүүлгэ;

8-дахи зүйл иигэжэ найруулха:
"8. Түрэлхидэй, үргэжэ абагшын, харгалзалагшын ба хуулига түлөөлгшын үһаа хүсөөгүй хүнэй зөөри (байрын гэр зуулан) илган хаһалгын талаар уридшалан зүбшөөл үгэлгэ, тэрэ тоодо андалдалга гү, али бэлэглэлгын, тэрэниие арендэдэ үгэлгын, түлбэригү ашагалгын гү, али бариса үгэлгын, хуулин наһа хүсөөгүй хүнэй зөөригү болохо хэрэгүүдэй, тэрэнэй зөөри хубаалгын гү, али тэрэнэй хуби гаргалгын, мүн баһа хуулин наһа хүсөөгүй хүнэй зөөри бага болгохо гэхэн ямаршы хэрэгүүдэй, мүн баһа харгалзалагшын гү, али тэдхэгшын үйлэ ябуулганууд зөөрин сэн доошлуула хойшолонтой ондоо ушарнуудта, тэрэ тоодо:

а) тэдхэлгэдэ байгшын аша тала хамгаалһан заргаһаа арсалгада;

б) тэдхэлгэдэ байгшын нэрэһэ хэрэг шүүлгын эхин шатын хэлсээнэй тобшолоддо;

в) яла нэхэгшэ болодог тэдхэлгэдэ байгшын хэрэг гүйсэдхэлгын талаар нэхүүлэгшэтэй эхин шатын хэлсэ баталагада;

9-дэхи зүйл иигэжэ найруулха:

"9. Тэдхэлгэдэ байгшын зөөри бэшэн абалга; тэдхэлгэдэ байгшын зөөри мэдэн захирха талаар зүбшөөрэлгэнүүдые ба бэшэгэй түхэлөөр дүүргэлгын уялгата даабаринуудые үгэлгэ; зөөрин байдал түрэлхидэй хадагалагдаһан газар, тэдхэлгэдэ байгшын зөөри хүтэлэлгын ороһон олзо, ба тэдхэлгэдэ байгшын зөөрин тоосоогоор хэгдэһэн гарша, тэдхэлгэдэ байгшын зөөри ашагалаһан ба тэдхэлгэдэ байгшын зөөри хүтэлэлгын тухай харгалзалагшын гү, али тэдхэгшын тоосоо баталагда; тэдхэлгэдэ байгшын зөөри эрхилхэ найдалгата кандидадые тодорхойло, Россин Федерациин Эрхэтэнэй кодексын 38 статьягай ёһоор зөөри хүтэлэлгын хэлсэ баталагда;";

12-дохи зүйл иигэжэ найруулха:

"12) харгалзалагша гү, али тэдхэгшэ болохо, үгы гэбэл, бүлын хуулида тогтоогдоһон ондоо түхэлнүүдээр хүмүүжүүлгэдэ бүлэдөө түрэлхидэй харгалзалгүй үлэһэн үхибүү (хүүгэдые) абаха дуратай эрхэтэдые шэлэлгэ, бэшэн абалга ба бэлдэлгэ;";

б) 2-дохи хубида:

1-дэхи зүйл иигэжэ найруулха:

"1) харгалза тэдхэлгэдэ орохо ниурнуудые элэрүүлгэ ба бүридхэлдэ абалга; сэдхэл мэдэрэлэй үбшэнһөө хэрэг ябадалайнгаа түлөө харюусажа шадахагүй гэжэ сүүдэй тогтооһон ниурнуудта харгалзал, мүн баһа архида ороһон гү, али хара тамхиншан болоһонһоо хэрэг ябадалайнгаа түлөө харюусажа шадахагүй гэжэ сүүдэй тогтооһон ниурнуудта тэдхэлгэ тогтоолго; хүсэндөө байһан хуулида хараалагдаһан түхэлнүүдээр харгалзал тэдхэгшэдые томилолго, тэрэ тоодо:

а) харгалзал тэдхэлгэдэ хэрэгтэй ниурта, тэрэнэй аша тала хараада абан, хэдэн тэдхэгшэдые томилолго;

б) нэгэ ба тэрэл харгалзалагша гү, али тэдхэгшэ ниурта хэдэн тэдхэлгэдэ байгшэдые томилолго;

в) хэрбээ хэрэг ябадалайнгаа түлөө харюусажа шадахагүй гү, али хүсэд харюусажа шадахагүй эрхэтэндэ тэрэ дары харгалзал тэдхэлгэ хэрэгтэй болоо хаань, харгалза тэдхэгшэдые саг зуура томилолго;

г) түлбэрээр өөрын уялгануудые дүүргэдэг тэдхэгшэдые томилолго;";

2-дохи зүйлдэ "сүлөөлгэ" үгын хойно "тэрэ тоодо саг зуура" үгэ нэмэхэ;

4-дэхи зүйл иигэжэ найруулха:

"4. хүсэгдөө байһан хуулин ёһоор тэдхэлгэдэ байгшын зөөрин эрхэнүүдые хамгаалха талаар хэмжээнүүдые абалга, тэрэ тоодо:

а) тэдхэлгэдэ байгшын зөөри дансалала;

б) тэдхэлгэдэ байгшын зөөри мэдэн захирха талаар зүбшөөрэлгэнүүдые ба бэшэгэй түхэлөөр дүүргэлгын уялгата даабаринуудые үгэлгэ;

в) зөөрин байдал тухай, тэрэнэй хадагалагдаһан газар, тэдхэлгэдэ байгшын зөөри хүтэлэлгын ороһон олзо, ба тэдхэлгэдэ байгшын зөөрин тоосоогоор хэгдэһэн гарша, тэдхэлгэдэ байгшын зөөри ашагалаһан ба тэдхэлгэдэ байгшын зөөри хүтэлэлгын тухай харгалзалагшын гү, али тэдхэгшын тоосоо баталагда;

г) тэдхэлгэдэ байгшын зөөри хүтэлхэ найдабарита кандидадые тодорхойло;

д) Россин Федерациин Эрхэтэнэй кодексын 38 статьягай ёһоор зөөри хүтэлэлгын хэлсэ баталагда;";

6-дахи зүйл иигэжэ найруулха:

"6) түрэлхидэй, үргэжэ абагшын, харгалзалагшын ба хуулига түлөөлгшын наһа хүсөөгүй хүнэй зөөри (байрын гэр зуулан) илган хаһалгын талаар уридшалан зүбшөөл үгэлгэ, тэрэ тоодо андалдалга гү, али бэлэглэлгын, тэрэниие арендэдэ үгэлгын, түлбэригү ашагалгын гү, али бариса үгэлгын, хуулин наһа хүсөөгүй хүнэй зөөригү болохо хэрэгүүдэй, тэрэнэй зөөри хубаалгын гү, али тэрэнэй хуби гаргалгын, мүн баһа хуулин наһа хүсөөгүй хүнэй зөөри бага болгохо гэхэн ямаршы хэрэгүүдэй, мүн баһа харгалзалагшын гү, али тэдхэгшын үйлэ ябуулганууд зөөрин сэн доошлуула хойшолонтой ондоо ушарнуудта, тэрэ тоодо:

а) тэдхэлгэдэ байгшын аша тала хамгаалһан заргаһаа арсахада;

б) тэдхэлгэдэ байгшын нэрэһэ хэрэг шүүлгын эхин шатын хэлсэ баталагда;

в) яла нэхэгшэ болодог тэдхэлгэдэ байгшын хэрэг гүйсэдхэлгын талаар нэхүүлэгшэтэй хэлсэ баталагда;";

7-дохи зүйл иигэжэ найруулха:

"7) эрхэтэниие хэрэг ябадалайнгаа түлөө харюусажа шадахагүй гү, али тэрэнэй хүсэд харюусажа шадахагүй гэжэ мэдэрхэ тухай, мүн баһа эрхэтэн хэрэг ябадалайнгаа түлөө харюусажа шадахагүй гү, али тэрэнэй хүсэд харюусажа шадахагүй гэжэ мэдэрэгдэһэн үндэһэнэй алга болоходонь, тэдхэлгэдэ байгшын хэрэг ябадалайнгаа түлөө харюусажа шадаха гү, али тэрэнэй хүсэд харюусажа шадаха гэжэ мэдэрэлгэ тухай мэдүүлгэтэйгээр сүүдэ хандалга;";

иимэ удхатай 10, 11, 12 ба 13-дахи хабсаргалтануудые нэмэхэ;

"10) хэрбээ харгалзалагшадай гү, али тэдхэгшэдэй үйлэ ябуулганууд тэдхэлгэдэ байгшадай хуулин эрхэ түлөөлгэ Россин Федерациин ба (али) Буряад Республикын хуулида гү, али тэдхэлгэдэ байгшадай аша талада зүриддөөтэй, үгы гэбэл, харгалзалагшад гү, али тэдхэгшэд тэдхэлгэдэ байгшадай хуулин эрхэ хамгаалаггүй байгаа хаань, ямаршы ниурнуудтай харилсаанда (тэрэ тоодо сүүдүүдтэ) харгалзада гү, али тэдхэлгэдэ байгша хуулин наһа хүсөөгүй эрхэтэтэй хуулин эрхэ түлөөлгэ;

11) хэрбээ хэрэг ябадалайнгаа түлөө харюусажа шадахагүй гү, али хүсэд харюусажа шадахагүй эрхэтэндэ тэрэ дары харгалза тэдхэлгэ хэрэгтэй болоо хаань, харгалзагша гү, али тэдхэгшэдые саг зуура томилолго;

12) харгалзалагшадай ба тэдхэгшэдэй, мүн баһа хэрэг ябадалайнгаа түлөө харюусажа шадахагүй гү, али тэрэнэй хүсэд харюусажа шадахагүй эрхэтэдые абаһан эмхинүүдэй ажал ябуулгын хойноһоо хиналта бэелүүлгэ;

13) харгалзалагшадта ба тэдхэгшэдтэ туһа үзүүлгэ, тэдхэлгэдэ байгшадай амидаралай нүхэсэлнүүдые, харгалзалагшадай ба тэдхэгшэдэй тэдхэлгэдэ байгшадай эрхэ ба хуулин аша талануудые сахилга, тэдэнэй зөөрин бүтэн байлгы хангалга, мүн баһа "Харгалза ба тэдхэлгэ тухай" Федеральна хуулин 15 статьягай 4-дэхи хубини ёһоор тэдэнэй эрхэ бэелүүлгэдэ харгалзалагшадай ба тэдхэгшэдэй эрилтэнүүдые дүүргэлгэ ба харгалзалагшадай ба тэдхэгшэдэй уялгануудые дүүргэлгэ шалгалга;";

5) 10 статьягай 2-дохи хубини арбан зургаадахи абзацта "13,498" тоо "54,447" тоогоор нэлгэхэ.

Статья 2

Тус Хуули 2008 оной октябрийн 1-һээ хүсэндөө орохо.

Буряад Республикын Президент В.В. НАГОВИЦЫН

Улаан-Үдэ хото
2008 оной октябрийн 13

№ 512-IV

"Буряад Республикын гүрэнэй зөөри хүтэлэлгын юрэнхы ёһо заршамууд тухай" Буряад Республикын Хуулин 12 статьяда хубилалтануудые оруулха тухай

*Буряад Республикын Арагай Хурал
2008 оной сентябрийн 29-гэ
баталан абаа*

Статья 1

2000 оной январийн 28-най 343-II дугаар "Буряад Республикын гүрэнэй зөөри хүтэлэлгын юрэнхы ёһо заршамууд тухай" Буряад Республикын Хуулин 12 статьяда (Буряад Республикын Хуулига шийдхэбэринүүдэй суглуулбари, 2000, № 3 (7); 2002, № 11 (43); 2003, № 4 (49), № 11 (56); 2004, № 10 (67); 2006, № 12 (93); 2007, № 6 - 7 (99 - 100); 2008, № 4 - 5 (109 - 110), хуби 1; "Бурятия" сонин, 2000, февральн 1; 2002, октябрийн 23; 2003, апрелин 30, ноябрийн 26; 2004, октябрийн 23; 2006, декабрийн 30; 2007, июлиин 5; 2008, майн 13, майн 31) хубилалта оруулхадаа, иимэ удхатай 5-дахи зүйл нэмэхэ:
"5. Жэжэ ба дунда олзын хэрэг эрхилэгшэдтэ олзын хэрэг эрхилэгшэдэй оршон халбари болодог эмхинүүдтэ жэжэ ба дунда олзын хэрэг эрхилэгшэдэй

эдэлгэдэ ба ашаглалгада зориулагдаһан зөөрин тоолборидо оруулагдаһан гүрэнэй зөөрин объектүүдые жэжэ ба дунда олзын хэрэг эрхилэгшэ дэмжэлгын оршон халбари болодог жэжэ ба дунда олзын хэрэг эрхилэгшэдтэ 5 жэлһээ доошо бэшэ болзорто үзүүлэгдэдэг."

Статья 2

Тус Хуули албан ёһоор толилогдоһон үдэрһөө арбан үдэр болоод хүсэндөө орохо.

Буряад Республикын Президент В.В. НАГОВИЦЫН

Улаан-Үдэ хото
2008 оной октябрийн 1

№ 515-IV

"Буряад Республикада олон хүүгэдтэй бүлэнүүдые социальна дэмжэлгын хэмжээнүүд тухай" Буряад Республикын Хуулин 6 статьяда хубилалтануудые оруулха тухай

*Буряад Республикын Арагай Хурал
2008 оной сентябрийн 29-гэ
баталан абаа*

Статья 1

2006 оной июлиин 6-най 1810-III дугаар "«Буряад Республикада олон хүүгэдтэй бүлэнүүдые социальна дэмжэлгын хэмжээнүүд тухай" Буряад Республикын Хуулин 6 статьяда (Буряад Республикын Хуулига шийдхэбэринүүдэй суглуулбари, 2006, № 6 - 7 (87 - 88); "Бурятия" сонин, 2006, июлиин 8) иимэ хубилалтануудые оруулха:

1) 1-дэхи хубида иимэ удхатай 5-дахи зүйл нэмэхэ:

"5) гүрэнэй театрнуудта, музейнүүдтэ һарада нэгэ дахин түлбэригүгөөр оролго;

2) иимэ удхатай 1.1-дэхи хуби нэмэхэ:

"1.1. Нэгэ доро гурба ба дээшэ хүүгэдэй түрэлхэн, гэр байраа һайжаруулха болоһон бүлэнүүд бүлын нэгэ гэшүүндэ гэр байрын юрэнхы талмай 18 дүрбэлжэн метрһээ уламжалан ба Буряад Республикын Правительстын түлөөлэлгэтэ Буряад Республикын гүйсэдхэхы засагай зургаанай тогтооһон Буряад Республикада гэр байрын юрэнхы

талмай дүрбэлжэн нэгэ метрэй дунда зэргын наймаанай сэнгээр республикын бюджетдэй мүнгэнэй тоосоогоор гэр байра худалдан абалгада тэдхэмжэ үзүүлхэ түхэлөөр социальна дэмжэлгын хэмжээнүүдые абаха эрхэтэй.

Гэр байра худалдан абалгада тэдхэмжээнүүдые үзүүлгын гурим Буряад Республикын Правительство тогтодог.

3) 4-дэхи хубида "4-дэхи зүйлдэ" үгэнүүдые "4 ба 5-дахи зүйлнүүдээр" үгэнүүдээр нэлгэхэ.

Статья 2

Тус Хуули 2008 оной январийн 1-һээ хүсэндөө орохо.

Буряад Республикын Президент В.В. НАГОВИЦЫН

Улаан-Үдэ хото
2008 оной октябрийн 13

№ 518-IV

"2008 оной ба 2010 он болотор республикын бюджет тухай" Буряад Республикын Хуулида хубилалтануудые оруулха тухай

*Буряад Республикын Арагай Хурал
2008 оной сентябрийн 30-га
баталан абаа*

Статья 1

2007 оной ноябрийн 9-нэй 2625-III дугаар "2008 оной ба 2010 он болотор республикын бюджет тухай" Буряад Республикын Хуулида (Буряад Республикын Хуулига шийдхэбэринүүдэй суглуулбари, 2007, № 10 - 11 (103 - 104); 2008, № 3 (108), № 4 - 5 (109 - 110), хуби 1; "Бурятия" сонин, 2007, ноябрийн 10; 2008, мартын 6, майн 13, июлиин 9) иимэ хубилалтануудые оруулха:

1) статьягай 1-дэхи хуби иигэжэ найруулха:

"1. Багсаагдаһан оршын 9 657 788,5 мян. түхэригэй, бусаалтагүй орохо 17 930 282,8 мян. түхэригэй ба бixы гаршын 30 006 154,3 мян. түхэригэй хэмжээнһээ уламжалан республикын 2008 оной бюджет баталха.

Республикын 2008 оной бюджетдэй гаршын дилэл 2 418 083,0 мянган түхэриг гээд тоолохо."

2) 2 статьягай 1-дэхи хубида:

а) 1-дэхи зүйлдэ "Буряад Республикын гүрэнэй засагай зургаануудай" гэ эн үгэнүүдэй хойно "болон нютагай ёһоор тэдэн хүтэлбэрини зургаануудай" гэ эн үгэнүүдые нэмэхэ;

б) иимэ удхатай 4-дэхи зүйл нэмэхэ:

"4. Оршын түхэлнүүдэй даалгадаар федеральна бюджетдэй оршын гол захирагшадай - Буряад Республикын гүрэнэй засагай зургаануудай тоолбори тус Хуулин 2.1-дэхи хабсаргалтын ёһоор;

3) иимэ удхатай 4.2-дохи статья нэмэхэ:

"Статья 4.2

Республикын бюджетдэ ородог һайн дуранай түлбэринүүд, хандиб тэдэнэй оруулагдаһан зорилгодо шэглүүлэгдэдэг."

4) 5 статьягай 3-дахи хубида "2 668 895,6 мян. түхэриг" үгэнүүдые "2 350 167,5 мян. түхэриг" үгэнүүдээр нэлгэхэ;

5) 7.1-дэхи статья хүсөө буураа гэжэ тоолохо;

6) 8 статьяда "55 854,1 мян. түхэриг" үгэнүүдые "13 624,6 мян. түхэриг" үгэнүүдээр нэлгэхэ;

7) иимэ удхатай 11.2 статья нэмэхэ:

"Статья 11.2

Россин Федерациин хуулин ёһоор үритэй эмхинүүдэй усадагдаһан ба хуулига ниурнуудай гүрэнэй нэгдэхэмэл реестрһээ тэдэниие гаргаһан ушарһаа хаагдаһан гэжэ тоологдохо ёһотой бусаагдаха мүнгөөр, тэдэниие ашагалаһанай түрээсөөр, яла нэхэлтэнүүдээр республикын бюджетдэй урда эмхинүүдэй ури тус Хуулин 36-дахи хабсаргалтын ёһоор хаахынь Буряад Республикын Правительствата даалгаха.

8) 12 статьягай 2-дохи хубида "212 529,0 мян. түхэриг" үгэнүүдые "251 003,9 мян. түхэриг;" үгэнүүдээр нэлгэхэ;

9) иимэ удхатай 12.1 статья нэмэхэ:

"Статья 12.1

Буряад Республикын гүрэнэй доторой ури ажалалгада 2008 ондо 138 558,9 мян. түхэриг, 2009 ондо - 119 412,0 мян. түхэриг, 2010 ондо - 113 441,4 мян. түхэриг гаршын хэмжээ тогтоохо."

10) 15 статьягай 1-дэхи хубида "ондоо шатын бюджетүүдһээ Буряад Республикада үзүүлэгдэдэг" үгэнүүдые "ондоо бюджетүүдһээ абтадаг" үгэнүүдээр нэлгэхэ;

11) 15.1 статьяда иимэ удхатай 4 ба 5-дахи зүйлнүүдые нэмэхэ:

"4) Түймэр саралгын федеральна албантай ади зорилгоор Россин Федерациин можонуудай бюджетүүдэй мүнгэнэй тоосоогоор ажалладаг (1994 оной декабрийн 21-нэй 69-ФЗ дугаар "Түймэрэй аюулгүй тухай" Федеральна хуулин 5 статьягай ёһоор Россин Федерациин можонуудта байгуулагдаһан хуби байгуулануудһаа бэшэндэ) нютаг дэбисхэрнүүдэй хуби байгуулануудай худалмэриэлгэдтэ мүнгэн тэдхэлгэ болон ажалшадай салин дээшэлүүлгын Россин Федерациин можонуудай бюджетүүдтэ 12 936,6 мян. түхэриг тэдхэмжэ;

5) транспортын хэрэгсэлүүдэй эзэдэй эрхэтэдэй харюусалгын уялгата гарша уридшалан даалгын хэлсэнүүдээр гарша даалгын мүнгэ хүсэлдүүлхээр эрэмдэгтэйшүүдэд түлэлгэдэ Россин Федерациин можонуудай бюджетүүдтэ 3 813,2 мян. түхэриг тэдхэмжэ.;

12) 16 статьягай 1-дэхи зүйлдэ иимэ удхатай 5-дахи зүйл нэмэхэ:

"5) муниципальна аймагуудай (хотын тойрогуудай) бюджетүүдтэ бюджетүүд хоорондын бусад нэмэлтэ мүнгэ хубаалгын заабари тус Хуулийн 32.1-дэхи хабсаргалтын ёһоор.;"

13) 17.1 статьягай 1-дэхи зүйлдэ "8 600,0 мян. түхэриг" үгэнүүдые "3 509,5 мян. түхэриг" үгэнүүдээр нэлгэхэ;

14) 19 статьяда иимэ удхатай 9-дэхи зүйл нэмэхэ:

"9) 2005 оной ноябриин 25-най 1356-III дугаар "Буряад Республикын гүрэнэй доодо захын социальна ба мүнгэн һангай хэм эрилтэнүүдэй тоолбори болон тоо харуулалтанууд тухай" Буряад Республикын Хуулида 1 ба 2-дохи хабсаргалтанууд ("Нуралсал" хубийн, "Гүрэнэй хүтэлбэри" хубийн, "Сангай хэм хэмэлдэ заһан үдхэгшэд" хубийн 1-дэхи зүйлһээ бэшэндэ).;"

15) 1-дэхи хабсаргалтада:

а) нэрэдэнь "болон нютагай өөһэдэн хүтэлбэрийн зургаанууд" гэхэн үгэнүүдые нэмэхэ;

б) "Буряад Республикын Элүүрые хамгаалгын министерство" гэхэн 5-дахи зүйлэй удаадахи мүр:

804	2 02 03054 02 0000 151	Эрхэтэнэй элүүрые хамгаалгын талаар зүбшөөрэлгэнүүдые хинан шалгалгын болон үгэлгын Россин Федерациин можонуудай бюджетүүдтэ тэдхэмжэ
-----	------------------------	---

ингэжэ найруулха:

804	2 02 03054 02 0000 151	Эрхэтэнэй элүүрые хамгаалгын талаар Россин Федерациин дамжуулһан эрхэ түлөөлэлгэнүүдые бэлүүлгэдэ Россин Федерациин можонуудай бюджетүүдтэ тэдхэмжэ
-----	------------------------	---

в) "Буряад Республикын Хүдөө ажахын ба хоол хүнэнэнэй министерство" гэхэн 9-дэхи зүйлдэ иимэ мүрэй хойно:

808	2 02 02027 02 0000 151	2007 – 2010 онуудта 1 жэлэй болзорто россин зээлилгын эмхинүүдһээ, ба хүдөө ажахын зээлилгын эд хэрэглэгшэдэй хамжаануудһаа абаһан зээлинүүдэй түрсэ түлэлгын гаршын талаар хүдөө ажахын эд үйлдбэрилэгшэдтэ (үмсын хамһабарин ажахынуудһаа ба хүдөө ажахын хэрэглэгшэдэй хамжаануудһаа бэшэндэ), эмхидхэлэй-хуули ёһоной түхэлһөө дулдыдалгүй хүдөө ажахын һалбарин бүхы эмхинүүдтэ, таряашадай (фермерэй) ажахынуудта ба хэрэглэгшэдэй эмхинүүдтэ гарша хүсэлдүүлгэдэ Россин Федерациин можын бюджетүүдтэ тэдхэмжэ
-----	------------------------	--

инимэ удхатай мүр нэмэхэ:

808	2 02 02028 02 0000 151	Ургамал хамгаалгын химин бодос худалдан абалгын зарим гарша хүсэлдүүлгэдэ Россин Федерациин можонуудай бюджетүүдтэ тэдхэмжэ
808	2 02 02036 02 0000 151	Хүдөө нютагуудта ажаһуудаг ба ажал хэдэг залуу бүлэнүүдые ба залуу мэргэжэлтэдые гэр байраар хангалгада Россин Федерациин можонуудай бюджетүүдтэ тэдхэмжэ

инимэ мүрэй хойно:

808	2 02 02082 02 0000 151	Химижүүлгын бодос худалдан абалгын зарим гарша хүсэлдүүлгэдэ Россин Федерациин можонуудай бюджетүүдтэ тэдхэмжэ
-----	------------------------	--

инимэ удхатай мүр нэмэхэ:

808	2 02 02085 02 0000 151	Хүдөө нютагуудта ажаһуудаг Россин Федерациин эрхэтэдые гэр байраар хангалгын хэмжээ ябуулгануудые бэлүүлгэдэ Россин Федерациин можонуудай бюджетүүдтэ тэдхэмжэ
-----	------------------------	--

г) "Буряад Республикын Барилгын ба гэр байрын-коммунальна ажахын һалбарин министрство" гэхэн 11-дэхи зүйлэй иимэ мүр:

811	2 03 10001 02 0002 180	Гэр байрын жасаһаа эрхэтэдые зөөлгэхэ талаар хэмжээнүүдые хангалгада "Гэр байрын-коммунальна ажахы шэнэдхэлгын жаса" гүрэнэй байгуулаһаа Россин Федерациин можонуудай бюджетүүдтэ бусаалтагүй мүнгэн
-----	------------------------	--

ингэжэ найруулха:

811	2 03 10001 02 0002 180	Усалай гэр байрын жасаһаа эрхэтэдые зөөлгэхэ талаар хэмжээнүүдые хангалгада "Гэр байрын-коммунальна ажахы шэнэдхэлгын жаса" гүрэнэй байгуулаһаа Россин Федерациин можонуудай бюджетүүдтэ бусаалтагүй мүнгэн
-----	------------------------	---

инимэ мүрэй хойно:

811	2 03 10001 02 0002 180	Усалай гэр байрын жасаһаа эрхэтэдые зөөлгэхэ талаар хэмжээнүүдые хангалгада "Гэр байрын-коммунальна ажахы шэнэдхэлгын жаса" гүрэнэй байгуулаһаа Россин Федерациин можонуудай бюджетүүдтэ бусаалтагүй мүнгэн
-----	------------------------	---

инимэ удхатай мүр нэмэхэ:

811	2 07 02000 02 0000 180	Россин Федерациин можонуудай бюджетүүдтэ бусаалтагүй ондоо мүнгэн
-----	------------------------	---

д) «Буряад Республикын Экономикын министрство» гэхэн 12-дохи зүйлэй иимэ мүрэй хойно:

812	1 16 18020 02 0000 140	Бюджетэй хуули ёһо эбдэнэнэй түлөө (Россин Федерациин нютаг можонуудай бюджетүүдтэ хубида) мүнгэн нэхэлтэнүүд (яла)
-----	------------------------	---

инимэ удхатай мүр нэмэхэ:

812	2 02 04015 02 0000 151	Захиргаанай шэнэдхэлгын хэмжээнүүдые үнгэргэлгэдэ Россин Федерациин можонуудта дамжуулагдадаг бюджетүүд хоорондын нэмэлтэ мүнгэн
-----	------------------------	--

е) «Байгаалин нөөсөнүүдэй болон тойронхи оршон хамгаалгын республикын агентство» гэхэн 26-дахи зүйлэй иимэ мүрнүүдые:

831	2 02 03006 02 0000 151	Агнуурийн ан амитадые хамгаалгада ба ашаглалгада Россин Федерациин нютаг можонуудай бюджетүүдтэ тэдхэмжэ
-----	------------------------	--

831	2 02 03031 02 0000 151	Амитанай аймаг хамгаалгада ба ашаглалгада Россин Федерациин нютаг можонуудай бюджетүүдтэ тэдхэмжэ (агнуурийн амитадта, мүн баһа уһанай амита нөөсөнүүдтэ хабадуулагдаһанһаа бэшэндэ)
-----	------------------------	--

хаһаха;

ж) «Байгаали ашаглалгын, тойронхи оршон хамгаалгын ба ой модоной талаар хинан сахиха республикын албан» 32-дохи зүйлэй иимэ мүр:

837	2 02 03032 02 0000 151	Амитанай аймаг болон тэдэнэй оршон хамгаалха, ашаглаха талаар хинан шалгалгын, зүбшөөрэл үгэлгын Россин Федерациин эрхэ түлөөлэлгэнүүдые бэлүүлгэдэ Россин Федерациин можонуудай бюджетүүдтэ тэдхэмжэ
-----	------------------------	---

хаһаха;

з) иимэ удхатай 34.1, 34.2 и 34.3 мүрнүүдые нэмэхэ:

34.1	Амитанай аймаг хамгаалха талаар республикын албан	
840	2 02 03006 02 0000 151	Агнуурийн ан амитадые хамгаалгада ба ашаглалгада Россин Федерациин можонуудай бюджетүүдтэ тэдхэмжэ
840	2 02 03031 02 0000 151	Амитанай аймаг хамгаалгада ба ашаглалгада Россин Федерациин нютаг можонуудай бюджетүүдтэ тэдхэмжэ (агнуурийн амитадта, мүн баһа уһанай амита нөөсөнүүдтэ хабадуулагдаһанһаа бэшэндэ)
840	2 02 03032 02 0000 151	Амитанай аймаг болон тэдэнэй оршон хамгаалха, ашаглаха талаар хинан шалгалгын, зүбшөөрэл үгэлгын Россин Федерациин эрхэ түлөөлэлгэнүүдые бэлүүлгэдэ Россин Федерациин можонуудай бюджетүүдтэ тэдхэмжэ

34.2	Улаан-Үдэ хотын захиргаанай сангай хорооной "Нютагай оршо хүтэлэлгэ" муниципальна эмхи зургаан	
015	1 11 05010 04 0000 120	Хотын тойрогуудай хилээр байһан гүрэнэй зөөриһөө илгагдаагүй газарай участогуудай түлөө арендын түлбэрийн оршо, мүн баһа заагдаһан газарай участогуудай арендын хэлсэнүүдые баталха эрхэ худалдаһанһаа мүнгэн
015	1 14 06012 04 0000 430	Гүрэнэй зөөриһөө илгагдаагүй ба хотын тойрогуудай хилээр байһан газарай участогуудые худалдаһанһаа оршо

34.3	«Северобайкальск хото» муниципальна байгуулгын захиргаан	
997	1 11 05010 04 0000 120	Хотын тойрогуудай хилээр байһан гүрэнэй зөөриһөө илгагдаагүй газарай участогуудай түлөө арендын түлбэрийн оршо, мүн баһа заагдаһан газарай участогуудай арендын хэлсэнүүдые баталха эрхэ худалдаһанһаа мүнгэн
997	1 14 06012 04 0000 430	Гүрэнэй зөөриһөө илгагдаагүй ба хотын тойрогуудай хилээр байһан газарай участогуудые худалдаһанһаа оршо

и) 35-дахи зүйлэй иимэ мүр:

000	1 14 06012 04 0000 420	Гүрэнэй зөөриһөө илгагдаагүй ба хотын тойрогуудай хилээр байһан газарай участогуудые худалдаһанһаа оршо
-----	------------------------	---

ингэжэ найруулха:

000	1 14 06012 04 0000 430	Гүрэнэй зөөриһөө илгагдаагүй ба хотын тойрогуудай хилээр байһан газарай участогуудые худалдаһанһаа оршо
-----	------------------------	---

16) 2-дохи хабсаргалтада:

а) «Буряад Республикада Дэлгүүрэй онсо эрхэтэй тэмсэлгын федеральна албанай захиргаан» 2-дохи зүйлэй иимэ мүрэй хойно:

161	1 16 26000 01 0000 140	Зар мэдээ тухай хуули эбдэнэнэй түлөө мүнгэн нэхэлтэнүүд (яла)
-----	------------------------	--

инимэ удхатай мүр нэмэхэ:

161	1 16 33020 02 0000 140	Россин Федерациин можонуудай хэрэглэмжэдэ эд бүтээл абалгада, ажал дүүргэлгэдэ захил хэлгэ тухай Россин Федерациин хуули эбдэнэнэй түлөө мүнгэн нэхэлтэнүүд (яланууд)
-----	------------------------	---

б) 3-дахи зүйлэй нэрэ ингэжэ найруулха: "Смоленскэ можодо федеральна казначействын захиргаан";

17) иимэ удхатай 2.1-дэхи хабсаргалта нэмэхэ:

"2008 оной ба 2010 он болёжор республикын бюджет тухай" Буряад Республикын Хуулида 2.1-дэхи хабсаргалта

Федеральна бюджетэй оршын гол захирагшадай - Буряад Республикын гүрэнэй засагай зургаануудай тоолбори

№	Бюджет бүлэглэлэй тэмдэгүүд		Нэрэ
	захирагшын оршын	федеральна бюджетэй оршын	
1	Буряад Республикын Эрдэм һуралсалай министрство		Федеральна бюджеттэ оруулагдадаг Россин Федерациин хууляар хараалагдаһан тиймэ шалгалтын байһан ушарта зүбшөөрэлгэтэй холбоотой хэрэгүүдэй түлөө гүрэнэй сүүбэн
888	1 08 07081 01 1000 110		

2	Эрхэ мэдэл соо оршын гол захирагшадай бэслүүлжэ болодог федеральна бюджетэй бусад оршо				
888	1 08 07200 01 1000 110	Гүрэнэй бүридхэлдэ абаһанай түлөө гүрэнэй бусад сүүбэн, мүн баһа хуули ёһоной бусад удха шанартай хэрэгүүдые хэһэнэй түлөө			
888	1 16 90010 01 0000 140	Мүнгэн нэхэлтэнүүдхээ (ялануудһаа) ороһон, болон федеральна бюджеттэ оруулагдадаг гарза хүсэлдүүлгын ондоо мүнгэнһөө ороһон бусад мүнгэн			

18) 3-дахи хабсаргалтада:

а) 2-дохи зүйлдэ нимэ мурэй хойно:

809	01 03 00 00 02 0000 810	Россин Федерациин валютаар Россин Федерациин бюджетэй байгуулгын ондоо бюджетүүдхээ зээлинүүдые Россин Федерациин можонуудай бюджетүүдэй дууһан түлэлгэ			
-----	-------------------------	---	--	--	--

нимэ удхатай мурнуудые нэмэхэ:

809	01 06 04 00 02 0000 810	Гол үритэйдэ лаб найдуулгын хойшонхи эрилтын эрхын бии болоһон, үгы гэбэл, оршотойн эрилтэнүүдэй бусаагдаха болоһон ушарта гүрэнэй ба муниципальна лаб найдуулгануудые Россин Федерациин валютаар Россин Федерациин можонуудай гүрэнэй дүүргэлгэ			
-----	-------------------------	--	--	--	--

б) 3-дахи зүйлэй нимэ мурэй хойно:

3	Буряад Республикын Барилгын ба гэр байрын-коммунальна ажахын министерство				
---	---	--	--	--	--

нимэ удхатай мур нэмэхэ:

811	01 06 04 00 02 0000 810	Гол үритэйдэ лаб найдуулгын хойшонхи эрилтын эрхын бии болоһон, үгы гэбэл, оршотойн эрилтэнүүдэй бусаагдаха болоһон ушарта гүрэнэй ба муниципальна лаб найдуулгануудые Россин Федерациин валютаар Россин Федерациин можонуудай гүрэнэй дүүргэлгэ			
-----	-------------------------	--	--	--	--

19) 6-дахи хабсаргалтада:

мур:

1 13 03050 10 0000 130	Сэлээнгүүдэй бюджетэй мүнгэ абагшадай түлбэритэ туһа хангамжа үзүүлгэһээ ба сэлээнгүүдэй бюджетүүдэй гүрэнэй гарша хүсэлдүүлгэһээ басад оршо				100
------------------------	--	--	--	--	-----

ниггэжэ найруулха:

1 13 03050 10 0000 130	Сэлээнгүүдэй бюджетэй мүнгэ абагшадай түлбэритэ туһа хангамжа үзүүлгэһээ ба сэлээнгүүдэй бюджетүүдэй гарша хүсэлдүүлгэһээ басад оршо				100
------------------------	--	--	--	--	-----

20) 7-дохи хабсаргалта ниггэжэ найруулха:

"2008 оной ба 2010 он хүрэтэр республикын бюджет тухай" Буряад Республикын Хуулида 7-дохи хабсаргалта

2008 ондо бюджетүүдэй гаршын бүлэг ба хубинуудар бюджеттэ түсэблэгдэһэн мүнгэ хубаарилга (мян. түхэриг)

Код	Бүлэгүүдэй ба хубинуудай нэрэ	Мүнгэн	тэрэ тоодо түлбэритэ туһа үзүүлгэһэнэй оршын тоосоогоор
0100	Гүрэнэй юрэнхы асуудалнууд	1 719 245,2	2 024,6
0102	Россин Федерациин можын дээдэ тушаалта нюурай ба нютагай өөһэдэн хүтэлбэринин зургаанай ажалаа ябуулга	233 739,6	993,0
0103	Гүрэнэй засагай ба нютагай өөһэдэн хүтэлбэринин хуули тогтоолгын (түлөөлэлгэтэ) зургаануудай ажалаа ябуулга	211 013,0	
0104	Россин Федерациин Правительствоын, Россин Федерациин можонуудай гүйсэдхэхы засагай дээдэн зургаануудай, нютагай захиргаануудай ажалаа ябуулга	10 131,3	
0105	Сүүдэй засаг	94 556,9	
0106	Пангай, налог татабарин ба тамужанай зургаануудай ба хиналтын зургаануудай ажал хангалга	132 729,3	
0107	Пунгалта ба һанал хурялгануудые хангалга	20 591,8	
0111	Гүрэнэй ба муниципальна үри ажаллалга	138 558,9	
0112	Нөөсын жасанууд	300 025,8	
0113	Гүрэнэй юрэнхы асуудалнуудар эрдэмэй шэнжэлгэнүүд	5 000,0	
0114	Гүрэнэй юрэнхы бусад асуудалнууд	572 898,6	1 031,6
0200	Улас түрын сэрэгэй хамгаалга	959,3	
0204	Экономико элсүүлгэ	959,3	
0300	Улас түрын аюулгүй байдал ба хуули хамгаалгын ажал ябуулга	1 333 351,1	500,0
0302	Дотоодын хэрэгүүдэй зургаанууд	847 975,0	500,0
0309	Онсо ушаралта байдал ба байгаалин усал хэргылгэ ба усадхалга, сэрэгэй бэшэ хамгаалга	73 452,1	
0310	Түймэрэй аюулгүйе сахилга	411 924,0	

0400	Улас түрын экономика	3 477 127,2	33 040,5
0401	Экономикын юрэнхы асуудалнууд	146 800,7	
0405	Хүдөө ажахы ба заһаа барилга	834 281,2	33 040,5
0406	Уһанай нөөсэ	67 762,5	
0407	Ой модоной ажахы	356 312,4	
0408	Транспорт	74 550,0	
0409	Харгын ажахы	1 724 633,9	
0410	Хэлхээ холбоон ба онһото мэдээсэлэй халбари	13 007,5	
0411	Улас түрын экономикын талаар эрдэмэй шэнжэлгэнүүд	17 100,0	
0412	Улас түрын экономикын талаар бусад асуудалнууд	242 679,0	
0500	Гэр байрын-коммунальна ажахы	149 157,8	
0501	Гэр байрын ажахы	48 000,0	
0502	Коммунальна ажахы	41 464,6	
0503	Болбосон түхэлтэй болголго	3 000,0	
0505	Гэр байрын-коммунальна ажахын бусад асуудалнууд	56 693,2	
0600	Тойронхи оршон хамгаалга	127 950,4	526,0
0603	Ургамалай ба амитадай янза болон тэдэнэй амидаралай оршон хамгаалга	21 796,5	338,0
0605	Тойронхи оршон хамгаалгын талаар бусад асуудалнууд	106 153,9	188,0
0700	Эрдэм һуралсал	2 209 755,4	79 203,3
0702	Юрэнхы эрдэм һуралсал	1 065 626,1	11 890,0
0703	Эхин шатын мэргэжэлэй эрдэм һуралсал	499 137,7	26 056,5
0704	Дунда шатын мэргэжэлэй эрдэм һуралсал	327 102,2	35 916,1
0705	Шэнээр бэлдэлгэ ба мэргэжэл дээшлүүлгэ	27 935,8	5 240,7
0707	Залуушуулай талаар бодол ба хүүгэдэй элүүржэл	4 803,9	
0708	Эрдэм һуралсалай талаар шууд хэрэглэлэй эрдэмэй шэнжэлгэнүүд	11 620,0	
0709	Эрдэм һуралсалай талаар бусад асуудалнууд	273 529,7	100,0
0800	Соёл, киногой халбари ба олоной мэдээсэлэй хэрэгсэлнүүд	1 062 767,5	29 756,5
0801	Соёл	976 433,7	29 756,5
0803	Телехалга и радиодамжуулга	8 500,0	
0804	Үе үе гарадаг хэблэл ба номой хэблэл	19 290,3	
0806	Соёлой, киногой ба олоной мэдээсэлэй хэрэгсэлнүүдэй талаар бусад асуудалнууд	58 543,5	
0900	Элүүрье хамгаалга ба спорт	3 514 819,9	127 302,8
0901	Эмнэлгын туһа	1 762 355,3	74 242,1
0902	Амбулаторно туһа	39 959,6	18 493,0
0905	Санаторно-элүүржүүлгын туһа	77 020,0	
0906	Донорой шуһа абалга, болбосоруулга, хадагалалга ба аюулгүйе байдал хангалга	67 038,4	13 000,0
0908	Бэын тамир ба спорт	1 173 264,7	486,6
0910	Элүүрье хамгаалгын ба спортын талаар бусад асуудалнууд	395 181,9	21 081,1
1000	Социальна политика	5 330 215,1	15 246,2
1001	Пенсин хангалга	155 361,6	
1002	Зоной социальна туһа	1 219 925,9	15 246,2
1003	Зоной социальна хангалга	3 559 340,1	
1004	Гэр бүлэ ба хүүгэдые хамгаалга	279 568,3	
1006	Социальна политикын талаар бусад асуудалнууд	116 019,2	
1100	Бюджет хоорондын мүнгэ дамжуулга	11 080 805,4	
1101	Россин Федерациин можонуудай ба муниципальна байгууламжануудай бюджетүүдтэ нэмэлтэ мүнгэн	1 045 515,3	
1102	Россин Федерациин можонуудай ба муниципальна байгууламжануудай бюджетүүдтэ нэмэлтэ мүнгэн (бюджетүүд хоорондын тэдхэмжэ)	4 008 438,1	
1103	Россин Федерациин можонуудай ба муниципальна байгууламжануудай бюджетүүдтэ тэдхэмжэ	4 221 381,7	
1104	Бюджетүүд хоорондын тэдхэмжэ	67 075,4	
1105	Гүрэнэй бюджетдээ гадуур жасануудай бюджетүүдтэ бюджетүүд хоорондын тэдхэмжэ	1 738 394,9	
ГАРША БҮХЫДӨӨ		30 006 154,3	287 599,9
БЮДЖЕДЭЙ ДУТАГДАЛ		- 2 418 083,0	

21) 9-дэхи хабсаргалта ниггэжэ найруулха:

"2008 оной ба 2010 он хүрэтэр республикын бюджет тухай" Буряад Республикын Хуулида 9-дэхи хабсаргалта

2008 ондо республикын бюджетэй гаршын албан халбарин талаар гаршанууд (мян. түх.)

Нэрэ	ГРБС	Бү-лэг	Бү-лэг хуби	Зорилготто статья	Гаршын түхэл	Бүхылдөө	Тэрэ тоодо түлбэритэ туһа үзүүл. оршын тоосооной
Буряад Республикада Россин МЧС-эй гол захиргаан	177	00	00	000 00 00	000	69 508,7	0,0
Гүрэнэй аюулгүй байдал ба хуули хамгаалгын ажал ябуулга	177	03	00	000 00 00	000	69 508,7	0,0

Түймэрэй аюулгүйе хамгаалга	177	03	10	000 00 00	000	69 508,7	0,0
Тогтоогдоһон үүргэ соо ударидал ба хүтэлбэри	177	03	10	001 00 00	000	66 614,5	0,0
1994 оной декабрин 21-нэй 69-ФЗ дугаар "Түймэрэй аюулгүй тухай" Федеральна хуулин 5-дахн статьягай ёһоор Россин Федерациин мөжонуудта байгуулагдаһан хуби байгуулгануудһаа бэшэндэ Россин Федерациин мөжонуудай бюджетүүдэй мүнгэнэй тоосоогоор ажалладаг Түймэр саралгын гүрэнэй албанай нютагай хуби байгуулгануудай хүдэлмэрилэгшэдэй мүнгэн тэдхэлгэ ба ажалшадай салин	177	03	10	001 37 00	000	66 614,5	0,0
Гүрэнэй аюулгүйн ба хуули хамгаалгын, сэрэгэй ажал ябуулгын талаар зургаануудай ажал хангалга	177	03	10	001 37 00	014	66 614,5	0,0
Сэрэгэй бүридэлнүүд (зургаанууд, байгуулганууд)	177	03	10	202 00 00	000	2 894,2	0,0
Гүрэнэй аюулгүйн ба хуули хамгаалгын талаар зургаануудай ажал хангалга	177	03	10	202 67 00	000	2 894,2	0,0
Гүрэнэй аюулгүйн ба хуули хамгаалгын, сэрэгэй ажал ябуулгын талаар зургаануудай ажал хангалга	177	03	10	202 67 00	014	2 894,2	0,0
Буряад Республикын Дотоодын хэрэгүүдэй министерство	188	00	00	000 00 00	000	847 975,0	500,0
Гүрэнэй аюулгүй байдал ба хуули хамгаалгын ажал ябуулга	188	03	00	000 00 00	000	847 975,0	500,0
Дотоодын хэрэгүүдэй зургаанууд	188	03	02	000 00 00	000	847 975,0	500,0
Тусхай программада оруулагдаагүй ехэ мүнгэнэй барилгануудта бюджетэй хүрэнгэ	188	03	02	102 00 00	000	10 000,0	0,0
Гэр байрануудые барилга	188	03	02	102 02 00	000	10 000,0	0,0
Бюджетэй хүрэнгэ оруулга	188	03	02	102 02 00	003	10 000,0	0,0
Сэрэгэй байгуулганууд (зургаанууд, хубинууд)	188	03	02	202 00 00	000	779 961,0	500,0
Россин Федерациин мөжонуудай бюджетүүдэй тоосоогоор хангагдааг олонитын аюулгүйн милициин нютагай байгуулгануудай хүдэлмэрилэгшэдтэ Россин Федерациин МВД-тэй адляар мүнгэн тэдхэмжыень дээшлүүлхэ зорилгоор хангалга	188	03	02	202 01 00	000	148 195,5	0,0
Гүрэнэй аюулгүйн ба хуули хамгаалгын, сэрэгэй ажал ябуулгын талаар зургаануудай ажал хангалга	188	03	02	202 01 00	014	148 195,5	0,0
Сэрэгэй ажалтан	188	03	02	202 58 00	000	408 976,8	0,0
Гүрэнэй аюулгүйн ба хуули хамгаалгын, сэрэгэй ажал ябуулгын талаар зургаануудай ажал хангалга	188	03	02	202 58 00	014	408 976,8	0,0
Алуулһан (наһа бараһан) сэрэгшэдэй гэр бүлэнүүдтэ гарша хүсэлдүүлгэ	188	03	02	202 64 00	000	720,0	0,0
Социальна түлбэринүүд	188	03	02	202 64 00	005	720,0	0,0
Гүрэнэй аюулгүйн ба хуули хамгаалгын ажал ябуулгын талаар зургаануудай ажал хангалга	188	03	02	202 67 00	000	180 288,4	500,0
Гүрэнэй аюулгүйн ба хуули хамгаалгын, сэрэгэй ажал ябуулгын талаар зургаануудай ажал хангалга	188	03	02	202 67 00	014	180 288,4	500,0
Эд хэрэгсэлээр хангалга	188	03	02	202 72 00	000	16 958,1	0,0

Гүрэнэй аюулгүйн ба хуули хамгаалгын ажал ябуулгын талаар зургаануудай ажал хангалга	188	03	02	202 72 00	014	16 958,1	0,0
Сэрэгэй алба хаагшадта, тэдэндэ адлидхагдаһан нюурнуудта, мүн тэдэнэй дундаһаа ажалһаа болиһон зондо тэдхэмжэ болон гарша хүсэлдүүлгэ	188	03	02	202 76 00	000	24 822,2	0,0
Социальна түлбэринүүд	188	03	02	202 76 00	005	24 822,2	0,0
Нютагай тусхай зорилгото программанууд	188	03	02	522 00 00	000	58 014,0	0,0
"2007-2010 онуудта Буряад Республикын харгы дээрхи аюулгүйе дээшлүүлгэ"	188	03	02	522 01 00	000	9 600,0	0,0
Гүрэнэй зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэ	188	03	02	522 01 00	012	9 600,0	0,0
"2007 - 2 010 онуудта Буряад Республикада гэмтэ хэрэгүүдые нэргылгэ"	188	03	02	522 02 00	000	48 164,0	0,0
Бюджетэй хүрэнгэ оруулга	188	03	02	522 02 00	003	35 300,0	0,0
Гүрэнэй зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэ	188	03	02	522 02 00	012	12 864,0	0,0
"2008 - 2010 онуудта Буряад Республикада гэр бүлэнүүд ба хүүгэд"	188	03	02	522 15 00	000	250,0	0,0
"Хуулин наһа хүсөөгүйшүүлэй харууһагүй байлга ба хуули эбдэлгэ нэргылгэ" гэхэн хуби программа	188	03	02	522 15 01	000	250,0	0,0
Гүрэнэй зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэ	188	03	02	522 15 01	012	250,0	0,0
Буряад Республикын Конституционно Сүүд	436	00	00	000 00 00	000	7 727,1	0,0
Гүрэнэй юрэнхы асуудалнууд	436	01	00	000 00 00	000	7 727,1	0,0
Сүүдэй засаг	436	01	05	000 00 00	000	7 727,1	0,0
Россин Федерациин мөжонуудай гүрэнэй засагай зургаануудай ба нютагай өөһэдын хүтэлбэрин зургаануудай тогтоогдоһон үүргэ соо ударидал ба хүтэлбэри	436	01	05	002 00 00	000	7 727,1	0,0
Судьянар	436	01	05	002 19 00	000	4 340,3	0,0
Гүрэнэй зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэ	436	01	05	002 19 00	012	4 340,3	0,0
Сүүдүүдэй албан газарай ажал ябуулга хангалга	436	01	05	002 23 00	000	3 386,8	0,0
Гүрэнэй зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэ	436	01	05	002 23 00	012	3 386,8	0,0
Буряад Республикын Транспорт, элшэ хүсэ ба харгын ажахы хүгжөөлгын министерство	801	00	00	000 00 00	000	2 153 788,1	0,0
Гүрэнэй юрэнхы асуудалнууд	801	01	00	000 00 00	000	31 960,0	0,0
Гүрэнэй юрэнхы асуудалнуудаар эрдэм шэнжэлгэнүүд	801	01	13	000 00 00	000	5 000,0	0,0
Эрдэм шэнжэлгэнүүд, хүдэлмэринүүд	801	01	13	081 00 00	000	5 000,0	0,0
Гүрэнэй хэрээ хэлсээнүүдээр эрдэм шэнжэлгэнүүд ба туршалга-зохёон бүтээлгэнүүд	801	01	13	081 69 00	000	5 000,0	0,0
Гүрэнэй зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэ	801	01	13	081 69 00	012	5 000,0	0,0
Гүрэнэй юрэнхы бусад асуудалнууд	801	01	14	000 00 00	000	26 960,0	0,0
Россин Федерациин мөжонуудай гүрэнэй засагай зургаануудай ба нютагай өөһэдын хүтэлбэрин зургаануудай тогтоогдоһон үүргэ соо ударидал ба хүтэлбэри	801	01	14	002 00 00	000	26 960,0	0,0
Албан мэдэлэй эмхи зургаануудай ажал ябуулга хангалга	801	01	14	002 99 00	000	26 960,0	0,0
Бюджетнэ эмхи зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэдэ	801	01	14	002 99 00	001	26 960,0	0,0
Үндэһэн экономика	801	04	00	000 00 00	000	1 823 917,5	0,0

Буряад Республикын тогтоомол сэнгүүдэй талаар республикын албан	802	00	00	000 00 00	000	20 048,4	0,0
Улас түрын экономика	802	04	00	000 00 00	000	20 013,9	0,0
Улас түрын экономикын бусад асуудалнууд	802	04	12	000 00 00	000	20 013,9	0,0
Россин Федерациин можонуудай гүрэнэй засагай зургаануудай ба нютагай өөхэдэн хүтэлбэрийн зургаануудай тогтоогдоһон үүргэ соо ударидал ба хүтэлбэри	802	04	12	002 00 00	000	20 013,9	0,0
Түб албан газар	802	04	12	002 04 00	000	20 013,9	0,0
Гүрэнэй зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэ	802	04	12	002 04 00	012	20 013,9	0,0
Бюджетүүд хоорондын нэмэлтэ мүнгэн	802	11	00	000 00 00	000	34,5	0,0
Россин Федерациин можонуудай ба муниципальна байгууламжануудай бюджетүүдтэ нэмэлтэ мүнгэн	802	11	03	000 00 00	000	34,5	0,0
Бюджетүүд хоорондын нэмэлтэ мүнгэн	802	11	03	521 00 00	000	34,5	0,0
Тогтоогдоһон гуримда нютагай өөхэдэн хүтэлбэрийн зургаануудай бэлүүлгэдэ дамжуулагдаһан Россин Федерациин, Россин Федерациин можонуудай гүрэнэй эрхэ түлөөлэлгэнүүдые дүүргэлгэдэ бии болоһон муниципальна байгууламжануудай уялгата гаршануудые һомолхын тула муниципальна байгууламжануудай бюджетүүдтэ тэдхэмжэ	802	11	03	521 02 00	000	34,5	0,0
Хотын ба хото шадархи нинитын бүхы түхэлэй транспортда зоние ба багаж зөөлгэдэ тогтоомол сэнгүүдые гуримшуулгын талаар гүрэнэй эрхэ түлөөлэлгэнүүдые бэлүүлгэдэ нютагай бюджетүүдтэ тэдхэмжэнүүд	802	11	03	521 02 07	000	34,5	0,0
Гарша хүсэлдүүлгын жаса	802	11	03	521 02 07	009	34,5	0,0
Буряад Республикын Байгаалин нөөсөнүүдэй министерство	803	00	00	000 00 00	000	26 153,4	188,0
Тойронхи оршон хамгаалга	803	06	00	000 00 00	000	26 153,4	188,0
Тойронхи оршон хамгаалгын талаар бусад асуудалнууд	803	06	05	000 00 00	000	26 153,4	188,0
Россин Федерациин можонуудай гүрэнэй засагай зургаануудай ба нютагай өөхэдэн хүтэлбэрийн зургаануудай тогтоогдоһон үүргэ соо ударидал ба хүтэлбэри	803	06	05	002 00 00	000	26 153,4	188,0
Түб албан газар	803	06	05	002 04 00	000	26 153,4	188,0
Гүрэнэй зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэ	803	06	05	002 04 00	012	26 153,4	188,0
Буряад Республикын Элүүрье хамгаалгын министерство	804	00	00	000 00 00	000	3 708 208,7	152 311,2
Пуралсал	804	01	00	000 00 00	000	4 135,0	0,0
Гүрэнэй юрэнхы бусад асуудалнууд	804	01	14	000 00 00	000	4 135,0	0,0
Можын ба муниципальна сангуудые шэнэдхэлгэ	804	01	14	518 00 00	000	4 135,0	0,0
Нютаг можын сангуудые шэнэдхэлгэ	804	01	14	518 01 00	000	4 135,0	0,0
Гүрэнэй зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэ	804	01	14	518 01 00	012	4 135,0	0,0
Пуралсал	804	07	00	000 00 00	000	97 829,2	25 495,0
Мэргэжлэй дунда һуралсал	804	07	04	000 00 00	000	91 958,5	20 808,3
Тусхай дунда һуралсалай зургаанууд	804	07	04	427 00 00	000	91 958,5	20 808,3
Албан зургаанай мэдэлэй эмхи зургаанууд	804	07	04	427 99 00	000	91 958,5	20 808,3

Бюджетнэ эмхи зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэдэ	804	07	04	427 99 00	001	91 958,5	20 808,3
Шэнэ мэргэжлээр бэлдэлгэ ба мэргэжэл дээшлүүлгэ	804	07	05	000 00 00	000	5 870,7	4 686,7
Пургуулинууд ба шэнэ мэргэжлээр бэлдэхэ талаар курснууд	804	07	05	429 00 00	000	5 870,7	4 686,7
Албанай мэдэлэй эмхи зургаануудай ажал ябуулга хангалга	804	07	05	429 99 00	000	5 870,7	4 686,7
Бюджетнэ халбарин эмхи зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэдэ	804	07	05	429 99 00	001	5 870,7	4 686,7
Элүүрье хамгаалга, бэсын тамир ба спорт	804	09	00	000 00 00	000	1 644 361,2	126 816,2
Байнга эмнэлгын туһа	804	09	01	000 00 00	000	1 087 871,3	74 242,1
Больницанууд, клиникэнүүд, госпитальнууд, медико-санитарна частинууд	804	09	01	470 00 00	000	1 087 871,3	74 242,1
Албанай мэдэлэй эмхи зургаануудай ажал ябуулга хангалга	804	09	01	470 99 00	000	1 087 871,3	74 242,1
Бюджетнэ халбарин эмхи зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэдэ	804	09	01	470 99 00	001	1 087 871,3	74 242,1
Амбулаторно туһаламжа	804	09	02	000 00 00	000	39 959,6	18 493,0
Поликлиниканууд, амбулаторинууд, үбшэн элирүүлгын түбүүд	804	09	02	471 00 00	000	39 959,6	18 493,0
Албанай мэдэлэй эмхи зургаануудай ажал ябуулга хангалга	804	09	02	471 99 00	000	39 959,6	18 493,0
Бюджетнэ халбарин эмхи зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэдэ	804	09	02	471 99 00	001	39 959,6	18 493,0
Санаторно-элүүржүүлгын туһаламжа	804	09	05	000 00 00	000	77 020,0	0,0
Туберкулез үбшэнтэнэй санаторинууд	804	09	05	473 00 00	000	77 020,0	0,0
Албанай мэдэлэй эмхи зургаануудай ажал ябуулга хангалга	804	09	05	473 99 00	000	77 020,0	0,0
Бюджетнэ халбарин эмхи зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэдэ	804	09	05	473 99 00	001	77 020,0	0,0
Донорой шуһа ба тэрэнэй бодосуудые бэлдэлгэ, болбосоруулга, хадагалалга ба аюулгүйе хангалга	804	09	06	000 00 00	000	67 038,4	13 000,0
Шуһа юулдэг станцинууд	804	09	06	472 00 00	000	67 038,4	13 000,0
Албанай мэдэлэй эмхи зургаануудай ажал ябуулга хангалга	804	09	06	472 99 00	000	67 038,4	13 000,0
Бюджетнэ халбарин эмхи зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэдэ	804	09	06	472 99 00	001	67 038,4	13 000,0
Элүүрье хамгаалгын, бэсын тамирай ба спортын талаар бусад асуудалнууд	804	09	10	000 00 00	000	372 471,9	21 081,1
Тогтоогдоһон үүргэ соо ударидал ба хүтэлбэри	804	09	10	001 00 00	000	1 858,6	0,0
Эрхэтэнэй элүүрье хамгаалгын талаар Россин Федерациин дамжуулан эрхэ түлөөлэлгэнүүдые бэлүүлгэ	804	09	10	001 49 00	000	1 858,6	0,0
Гүрэнэй зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэ	804	09	10	001 49 00	012	1 858,6	0,0
Россин Федерациин можонуудай гүрэнэй засагай зургаануудай ба нютагай өөхэдэн хүтэлбэрийн зургаануудай тогтоогдоһон үүргэ соо ударидал ба хүтэлбэри	804	09	10	002 00 00	000	22 402,1	0,0
Түб албан газар	804	09	10	002 04 00	000	22 402,1	0,0
Гүрэнэй зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэ	804	09	10	002 04 00	012	22 402,1	0,0
Элүүрье хамгаалгын талаар туһа хангамжа үзүүлдэг эмхи зургаанууд	804	09	10	469 00 00	000	201 518,1	21 081,1

Албанай мэдэлэй эмхи зургаануудай ажал ябуулга хангалга	804	09	10	469 99 00	000	201 518,1	21 081,1
Бюджетэй халбарин эмхи зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэ	804	09	10	469 99 00	001	201 518,1	21 081,1
Элүүрые хамгаалгын, спортын ба аяншалгын талаар гүрэнэй үүргэ бэелүүлгэ	804	09	10	485 00 00	000	55 615,3	0,0
Эм дом ба эмнэлгын түхээрлэгнүүдые худалдан абалга	804	09	10	485 77 00	000	4 485,3	0,0
Гүрэнэй зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэ	804	09	10	485 77 00	012	4 485,3	0,0
Элүүрые хамгаалгын, спортын ба аяншалгын талаар хэмжээ ябуулганууд	804	09	10	485 97 00	000	51 130,0	0,0
Бусад гаршанууд	804	09	10	485 97 00	013	51 130,0	0,0
Хүүгэдэй байшан	804	09	10	486 00 00	000	38 461,8	0,0
Албанай мэдэлэй эмхи зургаануудай ажал ябуулга хангалга	804	09	10	486 99 00	000	38 461,8	0,0
Бюджетэй халбарин эмхи зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэдэ	804	09	10	486 99 00	001	38 461,8	0,0
Нютагай тусхай зорилгото программанууд	804	09	10	522 00 00	000	52 616,0	0,0
«2007 – 2011 онуудта Буряад Республикын харгын аюулгүйе дээшлүүлгэ»	804	09	10	522 01 00	000	600,0	0,0
Элүүрые хамгаалгын, спортын ба аяншалгын талаар хэмжээ ябуулганууд	804	09	10	522 01 00	079	600,0	0,0
"2006-2009 онуудта наркотик хуули бусаар хэрэглэлгэтэй ба тэрэнэй хуули бусын эрьсэтэй тэмсэлгын хэмжээнүүд" гэхэн республикын тусхай программа	804	09	10	522 04 00	000	200,0	0,0
Элүүрые хамгаалгын, спортын ба аяншалгын талаар хэмжээ ябуулганууд	804	09	10	522 04 00	079	200,0	0,0
2008 – 2010 онуудта "Элүүрые хамгаалгын талаар түрүү ээлжээнэй үндэһэн проект бэелүүлгын хэмжээндэ Буряад Республикада эмнэлгын-санитарна түрүүшын туһа нарижуулга"	804	09	10	522 11 00	000	50 000,0	0,0
Элүүрые хамгаалгын, спортын ба аяншалгын талаар хэмжээ ябуулганууд	804	09	10	522 11 00	079	50 000,0	0,0
"2008 – 2010 онуудта Буряад Республикын гэр бүлэнүүд ба хүүгэд" гэхэн тусхай программа	804	09	10	522 15 00	000	1 816,0	0,0
Хуулин наһа гүйсөөгүйшүүлэй харууһагүй байлга ба гэмтэ хэрэгүүдые һэргылгэ"	804	09	10	522 15 01	000	300,0	0,0
Социальная политикын талаар хэмжээнүүд	804	09	10	522 15 01	068	300,0	0,0
«Эрэмдэгтэй хүүгэд» хуби программа	804	09	10	522 15 02	000	1 516,0	0,0
Социальная политикын талаар хэмжээнүүд	804	09	10	522 15 02	068	1 516,0	0,0
Социальная политика	804	10	00	000 00 00	000	194 172,2	0,0
Зоние социальная талаһаа хангалга	804	10	03	000 00 00	000	194 172,2	0,0
Социальная туһаламжа	804	10	03	505 00 00	000	194 172,2	0,0
1999 оной июлиин 17-ной № 178-ФЗ «Гүрэнэй талаһаа социальная туһаламжа тухай» Федеральная хуули	804	10	03	505 03 00	000	194 172,2	0,0
Эм домоор, эмнэлгын хэрэгсэлнүүдээр, мүн баһа эрэмдэгтэй хүүгэдые бээдэ туһатай хоолоор хангаха талаар гүрэнэй социальная туһаламжа зарим бүлэг эрхэтэндэ үзүүлгэ	804	10	03	505 03 02	000	194 172,2	0,0

Социальная түлбэри	804	10	03	505 03 02	005	194 172,2	0,0
Бюджетүүд хоорондын нэмэлтэ мүнгэн	804	11	00	000 00 00	000	1 767 711,1	0,0
Росси Федерациин можонуудай ба муниципальная байгууламжануудай бюджетүүдтэ тэдхэмжэнүүд (бюджетүүд хоорондын тэдхэмжэнүүд)	804	11	02	000 00 00	000	58 487,4	0,0
Түлбэригүй ба бусаалтагүй бусад мүнгэ оруулганууд	804	11	02	520 00 00	000	58 487,4	0,0
Фельдшерэй-акушерэй пунктнуудай хүдэлмэрилгэлтэ, түргэн туһаламжын медициннын эмшэдтэ, фельдшерүүдтэ ба эмшэлэгшэ сестрануудта мүнгэ түлбэринүүд	804	11	02	520 18 00	000	58 487,4	0,0
Суг номололгын жаса	804	11	02	520 18 00	010	58 487,4	0,0
Гүрэнэй бюджетһээ гадуур жасануудай бюджетүүдтэ бюджетүүд хоорондын нэмэлтэ мүнгэн	804	11	05	000 00 00	000	1 709 223,7	0,0
Социальная туһаламжа	804	11	05	505 00 00	000	1 709 223,7	0,0
1991 оной июниин 28-най № 1499-1 "Росси Федерацида эрхэтэнэй эмгэлгын гарша даалга тухай" Росси Федерациин Хуули	804	11	05	505 17 00	000	1 709 223,7	0,0
Уялгата медициннын гарша уридшалан даалгын үндэһэн программын хэмжээндэ уялгата медициннын гарша уридшалан даалгын нютагай программа дүүргэлгэ	804	11	05	505 17 02	000	1 709 223,7	0,0
Бюджетүүд хоорондын нэмэлтэ мүнгэн	804	11	05	505 17 02	007	1 709 223,7	0,0
Буряад Республикын Соёлой министерство	805	00	00	000 00 00	000	459 278,4	31 657,5
Гүрэнэй юрэнхы асуудалнууд	805	01	00	000 00 00	000	6 335,2	0,0
Гүрэнэй юрэнхы бусад асуудалнууд	805	01	14	000 00 00	000	6 335,2	0,0
Гүрэнэй юрэнхы хүтэлбэрини асуудалнуудаар гүрэнэй үүргэнүүдые бэелүүлгэ	805	01	14	092 00 00	000	3 145,2	0,0
Гүрэнэй ондоо уялгануудые дүүргэлгэ	805	01	14	092 03 00	000	3 145,2	0,0
Гүрэнэй зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэ	805	01	14	092 03 00	012	3 145,2	0,0
Нютаг можын ба муниципальная сан шэнэдхэлгэ	805	01	14	518 00 00	000	3 190,0	0,0
Нютаг можын сан шэнэдхэлгэ	805	01	14	518 01 00	000	3 190,0	0,0
Гүрэнэй зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэ	805	01	14	518 01 00	012	3 190,0	0,0
Пуралсал	805	07	00	000 00 00	000	80 990,2	3 101,0
Юрэнхы хуралсал	805	07	02	000 00 00	000	2 179,1	250,0
Хүүгэдтэй хургуулиһаа гадуур хүдэлхэ талаар эмхи зургаанууд	805	07	02	423 00 00	000	2 179,1	250,0
Албанай мэдэлэй эмхи зургаануудай ажал ябуулга хангалга	805	07	02	423 99 00	000	2 179,1	250,0
Бюджетэй халбарин эмхи зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэдэ	805	07	02	423 99 00	001	2 179,1	250,0
Дунда шатын мэргэжэлэй эрдэм хуралсал	805	07	04	000 00 00	000	76 281,5	2 595,0
Дунда шатын мэргэжэлэй хургуулинууд	805	07	04	427 00 00	000	76 281,5	2 595,0
Албанай мэдэлэй эмхи зургаануудай ажал ябуулга хангалга	805	07	04	427 99 00	000	76 281,5	2 595,0
Бюджетэй халбарин эмхи зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэдэ	805	07	04	427 99 00	001	76 281,5	2 595,0
Шэнэ мэргэжэлээр бэлдэлгэ ба мэргэжэл дээшлүүлгэ	805	07	05	000 00 00	000	2 529,6	256,0

Хүдэлдэг зоние шэнэ мэргэжлээр бэлдэх талаар хургуулинууд ба курснууд	805	07	05	429 00 00	000	2 529,6	256,0
Албанай мэдэлэй эмхи зургаануудай ажал ябуулга хангалга	805	07	05	429 99 00	000	2 529,6	256,0
Бюджетнэ халбарин эмхи зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэдэ	805	07	05	429 99 00	001	2 529,6	256,0
Соёл, киногой халбари, олондо мэдээсэл тараалгын хэрэгсэлнүүд	805	08	00	000 00 00	000	368 185,6	28 556,5
Соёл	805	08	01	000 00 00	000	334 282,9	28 556,5
Соёлой ордонгууд ба байшангууд, соёлой ба олоной мэдээсэлэй бусад эмхи зургаанууд	805	08	01	440 00 00	000	18 282,9	714,5
Албанай мэдэлэй эмхи зургаануудай ажал ябуулга хангалга	805	08	01	440 99 00	000	18 282,9	714,5
Бюджетнэ халбарин эмхи зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэдэ	805	08	01	440 99 00	001	17 482,0	714,5
Аралжаанай бэшэ эмхинүүдтэ тэдхэмжэнүүд	805	08	01	440 99 00	019	800,9	0,0
Музейнүүд ба саг үргэлжын үзэсхэлэнүүд	805	08	01	441 00 00	000	41 917,7	7 300,0
Албанай мэдэлэй эмхи зургаануудай ажал ябуулга хангалга	805	08	01	441 99 00	000	41 917,7	7 300,0
Бюджетнэ халбарин эмхи зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэдэ	805	08	01	441 99 00	001	41 917,7	7 300,0
Номой сангууд	805	08	01	442 00 00	000	54 081,9	2 827,0
Албанай мэдэлэй эмхи зургаануудай ажал ябуулга хангалга	805	08	01	442 99 00	000	54 081,9	2 827,0
Бюджетнэ халбарин эмхи зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэдэ	805	08	01	442 99 00	001	54 081,9	2 827,0
Театрнууд, циркнүүд, концертын ба наада тоглооной бусад эмхинүүд	805	08	01	443 00 00	000	177 410,4	17 715,0
Албанай мэдэлэй эмхи зургаануудай ажал ябуулга хангалга	805	08	01	443 99 00	000	177 410,4	17 715,0
Бюджетэй халбарин эмхи зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэ	805	08	01	443 99 00	001	175 678,5	17 715,0
Аралжаанай бэшэ эмхинүүдтэ тэдхэмжэнүүд	805	08	01	443 99 00	019	1 731,9	0,0
Нютаг можонуудай тусхай программанууд	805	08	01	522 00 00	000	42 590,0	0,0
"Буряад Республикын соёл ба искусство бүрин үлөөлгэ ба хүгжөөлгэ (2008 – 2010 онууд)"	805	08	01	522 05 00	000	40 500,0	0,0
Соёл, киногой халбари, олондо мэдээсэл тараалгын хэрэгсэлнүүдэй халбари ба архивай хэрэг гүрэнэй талаһаа дэмжэлгын хэмжээнүүд	805	08	01	522 05 00	023	40 500,0	0,0
"2008 – 2010 онуудта Буряад Республикын гэр бүлэнүүд ба хүүгэд"	805	08	01	522 15 00	000	2 090,0	0,0
"Бэлиг түгэлдэр үхибүүд" гэхэн хуби программа	805	08	01	522 15 04	000	2 090,0	0,0
Соёл, киногой халбари, олондо мэдээсэл тараалгын хэрэгсэлнүүдэй халбари ба архивай хэрэг гүрэнэй талаһаа дэмжэлгын хэмжээнүүд	805	08	01	522 15 04	023	2 090,0	0,0
Соёл, киногой халбари, олондо мэдээсэл тараалгын хэрэгсэлнүүдэй халбарин бусад асуудалнууд	805	08	06	000 00 00	000	33 902,7	0,0
Россин Федерациин можонуудай гүрэнэй засагай зургаануудай ба нютагай өөһэдын хүтэлбэрийн зургаануудай тогтоогдоһон үүргэ соо ударидал ба хүтэлбэри	805	08	06	002 00 00	000	19 781,3	0,0
Түб албан газар	805	08	06	002 04 00	000	19 781,3	0,0

Гүрэнэй зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэ	805	08	06	002 04 00	012	19 781,3	0,0
Соёл, киногой халбари, олондо мэдээсэл тараалгын хэрэгсэлнүүдэй халбарин хэмжээ ябуулганууд	805	08	06	450 00 00	000	14 121,4	0,0
Соёл, киногой халбари, олондо мэдээсэл тараалгын хэрэгсэлнүүдэй халбари гүрэнэй талаһаа дэмжэлгэ	805	08	06	450 85 00	000	12 638,2	0,0
Гүрэнэй зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэ	805	08	06	450 85 00	012	12 638,2	0,0
Буряад Республикын соёл урлалай элитэ ажал ябуулагшадта нэмэлтэ мүнгэн	805	08	06	450 85 01	000	223,2	0,0
Гүрэнэй зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэ	805	08	06	450 85 01	012	223,2	0,0
Буряад Республикын литературын ба урлалай элитэ ажал ябуулагшадта, литературын, хүгжэмэй ба уран найханай зохиолнуудые бүтээгшэ залуу бэлигтэндэ гүрэнэй салингууд	805	08	06	450 85 03	000	960,0	0,0
Гүрэнэй зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэ	805	08	06	450 85 03	012	960,0	0,0
Гүрэнэй үмэнэ габьяатай байһанай түлөө литературын ба урлалай, хуралсалай, олондо мэдээсэдэг хоблэлнүүдэй, эрдэм техникын талаар шангууд	805	08	06	450 93 00	000	300,0	0,0
Бусад гаршанууд	805	08	06	450 93 00	013	300,0	0,0
Бюджетүүд хоорондын нэмэлтэ мүнгэн	805	11	00	000 00 00	000	3 767,4	0,0
Россин Федерациин можонуудай ба муниципальна байгууламжануудай бюджетүүдтэ тэдхэмжэ (бюджетүүд хоорондын нэмэлтэ мүнгэн)	805	11	02	000 00 00	000	2 035,0	0,0
Соёл, киногой халбари, олондо мэдээсэл тараалгын хэрэгсэлнүүдэй халбарин хэмжээ ябуулганууд	805	11	02	450 00 00	000	2 035,0	0,0
Муниципальна байгууламжануудай, Москва ба Санкт Петербург хотонуудай гүрэнэй номой сангуудай жаса бүрилдүүлгэ	805	11	02	450 06 00	000	2 035,0	0,0
Суг номоллогын жаса	805	11	02	450 06 00	010	2 035,0	0,0
Бюджетүүд хоорондын бусад нэмэлтэ мүнгэн	805	11	04	000 00 00	000	1 732,4	0,0
Бюджетүүд хоорондын нэмэлтэ мүнгэн	805	11	04	521 00 00	000	1 732,4	0,0
Бюджетэй байгуулгын бюджетүүдтэ бюджетүүд хоорондын нэмэлтэ мүнгэн	805	11	04	521 03 00	000	1 732,4	0,0
"Алтаргана-2008" улас хоорондын нааданда хабаадантай дашарамдуулһан гарша хүсэлдүүлгэдэ муниципальна аймагуудай (хотын тойрогуудай) бюджетүүдтэ бюджетүүд хоорондын нэмэлтэ мүнгэн	805	11	04	521 03 02	000	1 732,4	0,0
Бусад тэдхэмжэнүүд	805	11	04	521 03 02	018	1 732,4	0,0
Буряад Республикын Эрдэм хуралсалай министерство	806	00	00	000 00 00	000	5 940 106,3	50 457,3
Гүрэнэй юрэнхы асуудалнууд	806	01	00	000 00 00	000	4 135,0	0,0
Гүрэнэй юрэнхы бусад асуудалнууд	806	01	14	000 00 00	000	4 135,0	0,0
Нютаг можонуудай ба муниципальна сан шэнэдхэлгэ	806	01	14	518 00 00	000	4 135,0	0,0
Нютаг можонуудай сан шэнэдхэлгэ	806	01	14	518 01 00	000	4 135,0	0,0
Гүрэнэй зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэ	806	01	14	518 01 00	012	4 135,0	0,0
Юрэнхы хуралсал	806	07	00	000 00 00	000	1 769 042,6	50 457,3

Пургуули-интернадууд	806	07	02	000 00 00	000	921 782,9	11 490,0
Албанай мэдэлэй эмхи зургаануудай ажал ябуулга хангалга	806	07	02	422 00 00	000	564 613,5	1 509,0
Бюджетнэ халбарин эмхи зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэдэ	806	07	02	422 99 00	000	564 613,5	1 509,0
Хүүгэдэй хургуулиһаа гадуур хүдэлхэ талаар эмхи зургаанууд	806	07	02	422 99 00	001	564 613,5	1 509,0
Албанай мэдэлэй эмхи зургаануудай ажал ябуулга хангалга	806	07	02	423 00 00	000	118 072,3	9 981,0
Бюджетнэ халбарин эмхи зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэдэ	806	07	02	423 99 00	000	118 072,3	9 981,0
Тусхай (гажалта заһалгын) эмхи зургаанууд	806	07	02	423 99 00	001	118 072,3	9 981,0
Албанай мэдэлэй эмхи зургаануудай ажал ябуулга хангалга	806	07	02	433 00 00	000	15 128,1	0,0
Бюджетнэ халбарин эмхи зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэдэ	806	07	02	433 99 00	000	15 128,1	0,0
Юрэнхы хуралсал	806	07	02	433 99 00	001	15 128,1	0,0
Пуралсалай талаар хэмжээнүүд	806	07	02	436 00 00	000	1 000,0	0,0
Шэнэ онол нэбтэрүүлгын хуралсалай программануудые нэбтэрүүлгэ	806	07	02	436 02 00	000	1 000,0	0,0
Бюджетэй эмхи зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэ	806	07	02	436 02 00	001	1 000,0	0,0
Түлбэригүй ба бусаалтагүй бусад мүнгэ оруулганууд	806	07	02	520 00 00	000	222 969,0	0,0
Класс хүтэлһэнэй түлөө мүнгэн гэдхэмжэ	806	07	02	520 09 00	000	4 839,0	0,0
Бюджетнэ халбарин эмхи зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэдэ	806	07	02	520 09 00	001	4 839,0	0,0
Эрхим багшанарые урмашуулга	806	07	02	520 11 00	000	9 700,0	0,0
Гүрэнэй зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэ	806	07	02	520 11 00	012	9 700,0	0,0
Пуралсал шэнэдхэлгын хэмжээнүүдые нэбтэрүүлгэ гүрэнэй талаһаа дэмжэлгэ	806	07	02	520 12 00	000	208 430,0	0,0
Бюджетнэ халбарин эмхи зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэдэ	806	07	02	520 12 00	001	208 430,0	0,0
Эхин шатын мэргэжэлэй хуралсал	806	07	03	000 00 00	000	499 137,7	26 056,5
Федеральна тусхай программанууд	806	07	03	100 00 00	000	8 000,0	0,0
2006 – 2010 онуудта хуралсал хүгжөөлгын федеральна тусхай программа	806	07	03	100 15 00	000	8 000,0	0,0
Бюджетэй хүрэнгэ оруулга	806	07	03	100 15 00	003	8 000,0	0,0
тэрэ тоодо федеральна бюджетэй мүнгэн	806	07	03	100 15 00	003	8 000,0	0,0
Мэргэжэлэй-техническэ училищинууд	806	07	03	425 00 00	000	491 137,7	26 056,5
Албанай мэдэлэй эмхи зургаануудай ажал ябуулга хангалга	806	07	03	425 99 00	000	491 137,7	26 056,5
Бюджетнэ халбарин эмхи зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэдэ	806	07	03	425 99 00	001	491 137,7	26 056,5
Дунда шатын мэргэжэлэй эрдэм хуралсал	806	07	04	000 00 00	000	158 862,2	12 512,8
Дунда шатын мэргэжэлэй хургуулинууд	806	07	04	427 00 00	000	158 862,2	12 512,8
Албанай мэдэлэй эмхи зургаануудай ажал ябуулга хангалга	806	07	04	427 99 00	000	158 862,2	12 512,8
Бюджетнэ халбарин эмхи зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэдэ	806	07	04	427 99 00	001	158 862,2	12 512,8
Шэнэ мэргэжэлээр бэлдэлгэ ба мэргэжэл дээшлүүлгэ	806	07	05	000 00 00	000	19 535,5	298,0
Пургуулинууд ба хүдэлдэг зонинэ шэнээр бэлдэхэ талаар курснууд	806	07	05	429 00 00	000	19 535,5	298,0
Шэнэ мэргэжэлээр бэлдэлгэ ба мэргэжэл дээшлүүлгэ	806	07	05	429 78 00	000	14 709,0	0,0

Аралжаанай бэшэ эмхинүүдтэ тэдхэмжэнүүд	806	07	05	429 78 00	019	14 709,0	0,0
Албанай мэдэлэй эмхи зургаануудай ажал ябуулга хангалга	806	07	05	429 99 00	000	4 826,5	298,0
Бюджетнэ халбарин эмхи зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэдэ	806	07	05	429 99 00	001	4 826,5	298,0
Залуушуулай политика ба хүүгэдые элүүржүүлгэ	806	07	07	000 00 00	000	4 803,9	0,0
Залуушуултай эмхидхэлэй-хүмүүжүүлгын ажал	806	07	07	431 00 00	000	4 803,9	0,0
Хүүгэдэй ба залуушуулай хэмжээнүүдые үнгэргэлгэ	806	07	07	431 01 00	000	4 803,9	0,0
Бюджетнэ халбарин эмхи зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэдэ	806	07	07	431 01 00	001	4 803,9	0,0
Эрдэм хуралсалай талаар шэнжэлхы ухаанай шууд хэрэглэлэй шэнжэлэлгэнүүд	806	07	08	000 00 00	000	11 620,0	0,0
Шэнжэлхы ухаанай шууд хэрэглэлэй шэнжэлэлгэнүүд ба хүдэлмэринүүд	806	07	08	081 00 00	000	6 000,0	0,0
Гүрэнэй хэлсээнүүдээр эрдэм шэнжэлэлгын ба туршалгын-конструкторой хүдэлмэри бэлдүүлгэ	806	07	08	081 69 00	000	6 000,0	0,0
Гүрэнэй зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэ	806	07	08	081 69 00	012	6 000,0	0,0
Нютагай тусхай зорилгото программанууд	806	07	08	522 00 00	000	5 620,0	0,0
«2008 – 2012 онуудта шэнэ онол арга нэбтэрүүлгын республикын программа»	806	07	08	522 06 00	000	5 620,0	0,0
Эрдэм шэнжэлэлгын ба туршалгын-конструкторой хүдэлмэринүүд	806	07	08	522 06 00	015	5 620,0	0,0
Пуралсалай талаар бусад асуудалнууд	806	07	09	000 00 00	000	153 300,4	100,0
Россин Федерациин можонуудай гүрэнэй засагай зургаануудай ба нютагай өөһэдын хүтэлбэрин зургаануудай тогтоогдоһон үүргэ соо ударидал ба хүтэлбэри	806	07	09	002 00 00	000	36 111,9	0,0
Түб албан газар	806	07	09	002 04 00	000	36 111,9	0,0
Гүрэнэй зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэ	806	07	09	002 04 00	012	36 111,9	0,0
Федеральна тусхай программанууд	806	07	09	100 00 00	000	64 000,0	0,0
2007 – 2010 онуудта “Россин хүүгэд” федеральна тусхай программа	806	07	09	100 13 00	000	64 000,0	0,0
«Хүүгэд ба бүлэ» хуби программа	806	07	09	100 13 02	000	64 000,0	0,0
Бюджетэй хүрэнгэ оруулга	806	07	09	100 13 02	003	64 000,0	0,0
тэрэ тоодо федерального бюджетэй мүнгэн	806	07	09	100 13 02	003	55 000,0	0,0
Пуралсалай талаар хэмжээнүүд	806	07	09	436 00 00	000	665,3	0,0
Гүрэн түрын үмэнэ габьяатай байһанай түлөө литературын ба урлалай, хуралсалай, олондо мэдээсэдэг хэблэлнүүдэй, эрдэм техникын талаар шангууд	806	07	09	436 93 00	000	665,3	0,0
Бусад гаршанууд	806	07	09	436 93 00	013	665,3	0,0
Пуралсалай-онол аргын кабинетүүд, түблэмэл бухгалтеринүүд, ажахы хангалгын бүлэгүүд, хуралсалай фильмотекэнүүд, хургуулинууд хоорондын хуралсалай-үйлэдбэрин комбинатууд, хэлэнэй гажалта заһалгын пунктнууд	806	07	09	452 00 00	000	36 723,2	100,0
Албанай мэдэлэй эмхи зургаануудай ажал ябуулга хангалга	806	07	09	452 99 00	000	36 723,2	100,0
Бюджетнэ халбарин эмхи зургаануудай үүргэнүүдые дүүргэлгэдэ	806	07	09	452 99 00	001	36 723,2	100,0
Нютагай тусхай зорилгото программанууд	806	07	09	522 00 00	000	15 800,0	0,0

«Буряадай залуушуул (2008 – 2010 онууд)»	806	07	09	522 08 00	000	10 500,0	0,0
Пуралсалай талаар хэмжээнүүд	806	07	09	522 08 00	022	10 500,0	0,0
"Буряад Республикада хүдөөгэй юрэнхы нуралсалай эмхи зургаануудыс тааруу болголго 2006-2008 онуудта" гэхэн республикын тусхай программа	806	07	09	522 18 00	000	5 300,0	0,0
Пуралсалай талаар бусад асуудалнууд	806	07	09	522 18 00	022	5 300,0	0,0
Социальна политика	806	10	00	000 00 00	000	4 170,0	0,0
Зонниэ социальна талаһаа хамгаалга	806	10	03	000 00 00	000	4 170,0	0,0
Нютагай тусхай зорилгото програмнууд	806	10	03	522 00 00	000	4 170,0	0,0
"Гэр байра" (2003-2010 онууд)	806	10	03	522 14 00	000	4 170,0	0,0
"Буряад Республикада гэр байрааа хайжаруулха хэрэгтэй эрхэтэдыс гүрэнэй дэмжэлгэ" гэхэн программын хуби	806	10	03	522 14 01	000	4 170,0	0,0
Гэр байраар хангалгада тэдхэмжэ	806	10	03	522 14 01	501	4 170,0	0,0
Бюджетүүд хоорондын нэмэлтэ мүнгэн	806	11	00	000 00 00	000	4 162 758,7	0,0
Россин Федерациин можонуудай ба муниципальна байгууламжануудай бюджетүүдтэ тэдхэмжэ (бюджетүүд хоорондын нэмэлтэ мүнгэн)	806	11	02	000 00 00	000	548 915,9	0,0
Тусхай програмнуудта оруулагдаагүй ехэ мүнгэнэй барилгануудта бюджетэй хүрэнгэ оруулга	806	11	02	102 00 00	000	1 116,6	0,0
Россин Федерациин можонуудай гүрэнэй зөөрини ехэ барилгануудта бюджетэй хүрэнгэ оруулга (муниципальна байгууламжын мэдэлэй ехэ барилгануудта)	806	11	02	102 01 00	000	1 116,6	0,0
Россин Федерациин можонуудай гүрэнэй зөөрини ехэ барилгануудта бюджетэй хүрэнгэ оруулга	806	11	02	102 01 01	000	1 116,6	0,0
Россин Федерациин можонуудай гүрэнэй зөөрини ехэ барилгануудыс суг номололго (муниципальна байгууламжын мэдэлэй ехэ барилгануудта)	806	11	02	102 01 01	020	1 116,6	0,0
2002 – 2010 онуудта "Гэр байра" федеральна тусхай программа	806	11	02	104 00 00	000	37 393,6	0,0
"Залуу бүлэнүүдыс гэр байраар хангалга" хуби программа	806	11	02	104 02 00	000	37 393,6	0,0
Суг номололгын жаса	806	11	02	104 02 00	010	37 393,6	0,0
тэрэ тоодо федеральна бюджетэй мүнгэн	806	11	02	104 02 00	010	37 393,6	0,0
Бюджетүүд хоорондын нэмэлтэ мүнгэн	806	11	02	521 00 00	000	48 700,0	0,0
Нютагай удхатай асуудалнуудаар нютагай өөһэдэн хүтэлбэрини зургаануудай эрхэ түлөөлэлгэнүүдыс дүүргэлгэдэ бини болоһон гаршын уялгануудыс суг номололгодо муниципальна байгууламжануудай бюджетүүдтэ тэдхэмжэнүүд	806	11	02	521 01 00	000	48 700,0	0,0
Муниципальна юрэнхы нуралсалай эмхи зургаануудта нурадаг хүүгэдэй халуун хоол эмхидхэлгэдэ нютагай бюджетүүдтэ тэдхэмжэнүүд	806	11	02	521 01 06	000	48 700,0	0,0
Суг номололгын жаса	806	11	02	521 01 06	010	48 700,0	0,0

Нютагай тусхай програмнууд	806	11	02	522 00 00	000	18 500,0	0,0
2003 – 2010 онуудта Буряад Республикын "Гэр байра"	806	11	02	522 14 00	000	18 500,0	0,0
"Буряад Республикада гэр байра хайжаруулгада эрхэтэндэ гүрэнэй дэмжэлгэ"	806	11	02	522 14 01	000	18 500,0	0,0
Суг номололгын жаса	806	11	02	522 14 01	010	18 500,0	0,0
Россин Федерациин можонуудай ба муниципальна байгууламжануудай социальна ба инженернэ оршон халбари хүгжөөлгэ	806	11	02	523 00 00	000	443 205,7	0,0
Социальна ба инженернэ оршон халбари хүгжөөлгэ	806	11	02	523 01 00	000	290 424,9	0,0
Суг номололгын жаса	806	11	02	523 01 00	010	290 424,9	0,0
тэрэ тоодо федеральна бюджетэй мүнгэн	806	11	02	523 01 00	010	173 934,9	0,0
Муниципальна удхатай нийтын оршон халбари хүгжөөлгэ	806	11	02	523 02 00	000	152 780,8	0,0
Суг номололгын жаса	806	11	02	523 02 00	010	152 780,8	0,0
Субвенции бюджетам субъектов Российской Федерации и муниципальных образований	806	11	03	000 00 00	000	3 613 842,8	0,0
Пуралсалай талаар хэмжээнүүд	806	11	03	436 00 00	000	30 000,0	0,0
Шэнэ онол нэбтэрүүлгын нуралсалай програмнуудыс нэбтэрүүлгэ	806	11	03	436 02 00	000	30 000,0	0,0
Бюджетэй халбарини эмхи зургаануудай үүргэнүүдыс дүүргэлгэ	806	11	03	436 02 00	009	30 000,0	0,0
Түлбэригүй ба бусаалтагүй бусад мүнгэ оруулга	806	11	03	520 00 00	000	251 857,0	0,0
Класс хүтэлхэнэй түлөө һара бүрини мүнгэн урмашуулга	806	11	03	520 09 00	000	108 861,7	0,0
Суг номололгын жаса	806	11	03	520 09 00	009	108 861,7	0,0
Пургуулида ороогүй хүүгэдэй юрэнхы нуралсалай гол программа бэелүүлдэг гүрэнэй ба муниципальна нуралсалай эмхи зургаануудта хүүгэдыс байлганаһан түлөө түрэлхидэй түлбэри хүсэлдүүлгэ	806	11	03	520 10 00	000	9 845,3	0,0
Суг номололгын жаса	806	11	03	520 10 00	009	9 845,3	0,0
Пуралсал шэнэдхэлгыл бүлэг хэмжээнүүдыс нэбтэрүүлгэ гүрэнэй талаһаа дэмжэлгэ	806	11	03	520 12 00	000	133 150,0	0,0
Гарша хүсэлдүүлгын жаса	806	11	03	520 12 00	009	133 150,0	0,0
Бюджетүүд хоорондын нэмэлтэ мүнгэн	806	11	03	521 00 00	000	3 331 985,8	0,0
Тогтоогдоһон гуримда нютагай өөһэдэн хүтэлбэрини зургаануудай бэелүүлгэдэ дамжуулагдаһан Россин Федерациин можонуудай гүрэнэй эрхэ түлөөлэлгэнүүдыс дүүргэлгэдэ бини болоһон муниципальна байгууламжануудай гаршын уялгануудыс мүнгэн сангаар хангахын тула муниципальна байгууламжануудай бюджетүүдтэ тэдхэмжэнүүд	806	11	03	521 02 00	000	3 331 985,8	0,0
Юрэнхы нуралсалай гүрэнэй хэм бэелүүлхэ талаар юрэнхы нуралсалай эмхи зургаануудыс номололгодо нютагай бюджетүүдтэ тэдхэмжэнүүд	806	11	03	521 02 01	000	3 329 448,8	0,0
Гарша хүсэлдүүлгын жаса	806	11	03	521 02 01	009	3 329 448,8	0,0
Пуралсалай талаар гүрэнэй зарим эрхэ түлөөлэлгэнүүдыс гүйсэдхэлгэдэ муниципальна байгууламжануудай бюджетүүдтэ тэдхэмжэнүүд	806	11	03	521 02 06	000	2 537,0	0,0
Гарша хүсэлдүүлгын жаса	806	11	03	521 02 06	009	2 537,0	0,0

Соёлой һонин

**БАЗЫР ЦЫРЕНДАШИЕВАЙ
БАЯСХАЛАНТА ҮДЭШЭ**

Манай алдарт композитор - Бурядай Гүрэнэй шангай лауреат, Россин искусствын габьяата ажал ябуулагша, Агын Бурядай тойрогой хүндэтэ эрхэтэн, Хүндэлэлэй орденот Базыр Цырендациевай «Аялга хүгжэмэй үдэшэ» гэхэн концерт Бурядай гүрэнэй филармонин байшан соо болобо. СССР-эй арадай артист Г.Ц.Цыдынжаповай нэрэмжэтэ Бурядай гүрэнэй оперо болон баледэй академическэ тсатрай оркестр, хоор, дуушад энэ концертдэ хабаадаба.

Концерттын түрүүшын хубида нэгэ Дамба Жалсарасвай «Наран гарана, наһан ошоно» гэхэн дууе (а-капеллые) академическэ театрай хоор хүгжэмэй инструментүүдэй аялга нилдүүлэгүй, олон хоолойгоор уянгата найханар дуулаба. Саашаа манай мэдрэжэ пээдэй «Дэлхэй дээрэ» гэжэ дууе эхэнэрүүдэй хоор гүйсэхдөө. Удаань Дамба Зодбичой «Ёхор, сохор, хаанамши?» гэхэн дууе эрэнүүлэй, эхэнэрүүдэй хоор дуулаһан байха юм.

Хүнэй ухаан бодолдо хадугада, шэхэнэй шэмэг, сэжын баяр боломо, сэдхэлэй хүбнэргэйс хүдэлгэмэ уянгата найхан, удха түгэлдэр аялга хүгжэм зохёолоогооро Базыр Цырендациевай бусад композиторнуудһаа шалгардаг гэшэ. Энэнь лэ Базыр Очировичта эхэ-байгаалар эршөөгдэһэн, бурханай табисуураар үгтэһэн оюун бэлгэһинь болоно бшуу.

Би бүхы наһан соогоо тэрэнэй дуунуудыс наадаха золтой байһандаа баярладагби. Тэд наадаха бүхэндөө дуунуудайнь аялга хүгжэмдэ ямар бэ даа шэнэ мэдрэлдэ, шэнэ бодолдо абтадагби. Манай ахатанай зохёон дуунууд онсо өөрын шэнжэтэй, маяг түхэлтэй, абыас хүсэтэй, хүн бүхэнэй дура буяама эди шэнжтэй, найхан заяатай, сэдхэл хүдэлгэмэ найруулгатай байдаг гэшэ. Тэрэнэй дуунууд жэнхэни буряад аялгаараа, дабтагдашагүй түхэл маягаараа, уянгата найхан нугалбаряараа хүн бүхэнэй дура татадаг юм, - гэжэ энэ дуунай үдэшэ хүтэлэлэһэн концертмейстер, Россин арадай артистка Дарима Линховоин хэлэбэ.

Олохон дуунуудынь арадай аман зохёолһоо үндэһэтэй байһаараа үргэн нийтын ухаан бодолдо дүтэ, гэдэнэртэ ойлгосотой байдаг лэ. Элдэб арадуудай аялга хүгжэмэй уутаһаа баялгуудынь наринаар шэнжэлдэг, онсо зүйлүүдэнь халажа абадаг. Энэнь лэ тэрэнэй дуунуудта үндэһэ яһатанай гүнзгы шэнжэ шанар олгохоһоо гадна, мүнөө үсын ульһа хүсэтэй болгодог. «Цырендациевай дуунууд юугээрээб даа италиян бельканто гү, али францүз шансонтой адирхуу маяг найруулгатай байдаг. Зүгөөр композиторай аялга хүгжэм урданайнгаа ёһо зинналыс алладаггүй, гүнзгы буряад шэнжэсэ хүнүүдтэ хүргэжэ шададаг байһаараа зоной сэдхэлэй хүбнэргэйс дайрадаг юм» гэжэ мэргэжэлдэ тоолодог.

Базыр Цырендациевай уран шүлэһинд Дундог Улзытусев Даша Дамбаев хоёртой унаган нүхэд байһан гэшэ. Тэдэ гурбуулаа хэды олон уянгата найхан дуунуудыс бэлгэб даа! Даша Дамбаевай үгэ дээрэ зохёогдон «Сэлэнгэ» гэжэ сууга дуунинь композиторай зохёол бүтээлүүд сооһоо абаһаар лэ ой ухаанда ороодхидог. Энэнь буряад дуунай хүр хүлдэ, манай арадай, Буряад ороной ёһотойл дини мэтээр элдэдэг. Д.Дамбаевай үгэ дээрэ зохёогдон

«Уянгын дуун» шагнашдаа сэдхэл абаһаар лэ татадаг юм. Д.Улзытусевай үгэ дээрэ бэшэгдэһэн «Бууралхан эжымни» гэжэ дуунай уянгатай зөөлхэнөөр, гушгай мэдрэлтэйгээр ханхинахадань, сэдхэлээ хүмэрин үй байхын аргагүйл. «Инаг дуран», «Гушгэ», «Зүрхэнэй дуун», «Хүхын дуунай хаһа», «Бусахаб шамдаа» болон бусад олон пээдүүдэй үгэнүүд дээрэ зохёогдон уянгата дуунуудынь зоной дунда алдаршанхай. Эхэ орондоо дурлалай, эрхэтэн ёһоной мэдрэлэй патриотическа, мүн үхнүүдтэ зориюлдаһан дуунуудта Базыр Очирович уянгата зөөлхэн ульһа оруулдаг бэлиг шадабаритай юм.

Манай Буряад ороной бэлгэтэй бэрхэ бүхы дуушад Базыр Цырендациевай зохёол бүтээлүүдыс репертуарта оруулжа, гэдээндэ дали жэгүүр олгодог гэшэ. СССР-эй арадай артистууд Дугаржаб Дашиев, Ким Базарсалиев, Россин арадай артистууд Саян Раднаев, Владимир Буроев, Вячеслав Балжинимасев, Россин габьяата артист Болот Боровев болон бусад композиторай ямар олон дуунуудыс гүйсэхдэг байгааб даа. Зүгөөр мүнөө манай оперно театрай залуу дуушад, тусхайлбал, уласхоорондын ба бүхэроссин конкурсуудай лауреадууд Бэлигма Ринчинова, Бадма Гомбожапов, Ольга Жигмитова, Вера Васильева, Эдуард Жагбасев, Доржо Шагдуров, Оксана Хингеева, Намхайн Мүнх-Зула, Баяржаб Дамбиев, Данзан Балжинимасев гэгшэдхээ гадна, Россин габьяата артистууд Сурена Дашицыренова, Татьяна Шойдагбасва, Дамба Занданов, Валентина Цыдыпова, Баатар Буздаев, Туяна Дамдинжапова, СССР-эй арадай артистка Галина Шойдагбасва 2008 оной «Алтарганын» жэлдэ Бурядай эрхим композитор болоһон Базыр Цырендациевай дуунуудыс гүйсэхдэг, энэ үдэшэ шэмэглэһэн байгаа. Бэлигма Ринчинова «Галхан» (үгэнь Ц.Ж.Жимбиевэй), Бадма Гомбожапов «Мэдэбэлби», «Мүнхэ байха» (үгэнь Н.Дамдиновой, Намхайн Мүнх-Зула «Гушгэ», Доржо Шагдуров «Санага» (үгэнь М.Самбуевай), Эдуард Жагбасев «Дура сэдхэлэй дуус» (үгэнь Ц.Жамбаловай), Ольга Жигмитова «Бууралхан эжымни» гэжэ дуунуудыс ямар гоёор дуулаһа гэшэб даа! Эдэмнай бултадаа хэнинь хэнинь гэнэгүй прагуу найханар, уян нугалбартайгаар, уянгата зөөлхэнөөр дуулажа, нэрэмэ алыга ташалгаар, «Гоёо гоё!», «Үшөө!», «Бэрхэнүүдта!» гэхэн баярай үгэнүүдээр үдэшгдөө, баглаа сээгүүд барюулагдаа. Энэ үдэшэ залуу артистууд шанга шалгалта эрхимээр барйба.

Композитор Базыр Цырендациевай өөрөө, концертмейстер Дарима Линховоин энэ дуунай үдэшэ хүтэлэбэ. Ингэжэ энэ концерт манай алдарт композиторай зохёол бүтээлүүдэй ёһотойл харалга боложо дүүрэбэ. Ага ногагархидай эблэлэй түрүүлэгшэ Жамса Лхамажанов элжээтэ тоосоогоо эрхимээр барйһан аха захатандаа баглаа сээгэ барюула. Чингис хаан тухай дэлхэйн олон зохёолшодой бэшэһэн гурбан боти ном бэлгэлэбэ. «Чингиснадын энэ номыс Агын Бурядай тойрогой Захиргаан хэблүүлжэ гаргуулаһан байна.

Бата-Мүнхэ ЖИГЖИТОВ,
журналист.

Радна-Нима БАЗАРОВАЙ зурагууд дээрэ: дуунай үдэшын үелэ.

**«ЛАККИТОН»
ТАТАРСТАНДА ИЛАБА**

Апрелин 2-һоо 4 болотор Татарстанай нийслэл Казань хотодо эмхидхэгдэһэн «Татар Моны» («Татарские напевы») гэхэн залуу дуушадтай I уласхоорондын телевизионно конкурсно Буряад ороноо түлөөлһэн «Лаккитон» гэхэн дуунай бүлэг (хүгэлбэрлэгшэнь В.Н.Михайлов) Новосибирскдэ үнгэрһэн 2 турыс алад гараад, тэрэ конкурсно амжалтатай хабаадаба.

Улаан-Үдэ хотынгоо захиргаанай соёлой управлениин (начальнигынь О.А.Полякова) дэмжэлгээр аяар холын Казань ошоһон «Лаккитон» бүлэгтэй гурбан басагад III турта ороһоной удаа Гала-концертдэ «Тен tv» («Новое время») гэхэн Татарстанай телеканалда ехэ амжалта туйлаа, лауреадай нэрэ зэргэдэ хүргөө.

Гала-концерттэ Муса Джалилин нэрэмжэтэ оперо болон баледэй театрай үнгэрөө. Бүхы Татарстанай дуушадһаа гадна, Мари Эвь Республикын Июшкар-Олаһаа, Украинин Луганскһаа, Узбекистанай Ташкентһаа, Казахстанай Астанаһаа, Башкортостанай Уфаһаа, Ульяновскһаа, Москваһаа, Эрхүүһэ, бусад регионһоо тагаар яһатан хабаадаба. Татаар дуунууд элдэлэ, бүхы дамжуулагань татаар хэлэн дээрэ үнгэрөө. Россин болон Татарстанай габьяата артист, сууга дуушан Ильхам Шакиров хүндэтэ айлһан болоо. «Салават» гэхэн эстрадын театр (манай «Байгал» театр шэнги) телеконкурсын эмхидхэн байгуулагшань болобо. Татарстанай арадай артист Салават Фахурдинов тус театрыс хүтэлбэрлибэ. Хоёр дуунайманай нэгэс «Гармучи булсын ярыш» («Влюблённый гармонист») гэхэн татаар дуу шэлэхэдэнь, мүнөө үсын маягаар шэнэ костюмуудтайгаар дуулаабди. Хореограф Татьяна Шелудякова (өөрөө татаар шүһатай), хүгжэмшэн Эдуард Хайничков, хүтэлбэрлэгшэ Виктор Николаевич сэзгэмнай ехэ туһалаа гэжэ баяртайбди. Байгуулагдаһаар 5 жэлэйнгээ тоосоото концерт нёдондо ноябрын 24-дэ ород драмын театр соо табяа һэмди. Тинхэдэ бидэ ВСГАКИ-гай Хатарай институтай багшанартай, Гүрэнэй цирктэй, «Брейк-данс», «Угол зрения» хатарай бүлэгүүдтэй, бэрхэ дуушан Валико Гаспариятай суг ехэ удхатай концерт харуулаа һэмди. Тэрэ концерттын үелэ Ашгар дүүхэй тухай домог-дуунуудта дуулаабди. Бидэнис ходоол дэмжэдэг, үргэдэг түрэл соёлой управленидэ, нэн түрүүн соёлой управленис даагыша Ольга Александровна Поляковада, холын харгыдамнай туһалһан Татаарнуудай региональна үндэһэн соёлой автономидо, хүтэлбэрлэгшэ Сажид Растамовна Сотниковада, РЦНТ-гэй директор Надежда Галсановна Донсороновада үлэн зүрхэнэй баяр хүргэнэбди, - гэжэ «Лаккитон» бүлэгтэй дуушан, найханар хатардаг Лариса Михайлова баясан хөөрөө һэн.

«Вокальные и инструментальные ансамбли» гэхэн номинацияр шалгарһан, найхан диниомуудта, «Татар Моны» бэлгэтэй гоёор алта мүнгөөр шэмэглэгдэһэн тэмдгүүдтэ хүртэһэн, сууга Алы дуушантай ташилһан, фото-зурагаа суг абхуулаһан, олон дууна хүндэтэй болоһон «Лаккитон» бүлэгыс ехэ амжалтаарнь хатуунаар амаршалаа, үшөө ехэ зохёохы ажал, найхан дуунуудаараа хүн зоной зүрхэ сэдхэл хайлуудхыс хүсэб!

Казанин Кремль, Казанин Бурханай эхэтэй шэнэ һүмэ (Казанин 1000 жэлэй ойдо бариндаа), дурлаһан Сүймбике хатанай башин (7 дабхар), гоё газарнуудыс хараабди. Анхан Улаан-Үдэ «Сабантуй» байндэртэ эрэлэн тэнгэхи соёлой министрэй зүбиндэгшэ Гульшара Фаттыховна Хасанова бидэнис дахуулаад ябаа. Зина (Гульшавар) эхын ээ эгэнь, дүүнэртэйн, зээпэртэйн табяад гаража уулзаһандаа баяртайб. Анхандаа Хэжэнгын аймагай Михайловкада һураһан Галина (Гульбагаза) нагаса абгаймнай буряад хэлээ мэртэһгүй байһандаа хүүхидөөбди. Тинхэдэ Правительствын Үндэһэтэй арадуудай, эрхэтэй үүсхэлүүдтэй ажал ябуудат комитетдэ шалта туйлаһандаа баһал ехэ баяр хүргэнэбди, - гэжэ «Лаккитон» хүтэлбэрлэгшэ, республикын соёлой габьяата хүдэлмэрлэгшэ В.Н.Михайлов омог орхон хөөрөө һэн.

Бэлигма ОРБДОЕВА.
ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Казаньда болоһон конкурсын үелэ; шэнэ һүмэн хажууда.

Гэр булын альбомһоо.

ПРОГРАММА ТЕЛЕПЕРЕДАЧ

Понедельник, 27

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00 13.00, 16.00, 19.00 НОВОСТИ
10.05 МАЛАХОВ +
11.20 МОДНЫЙ ПРИГОВОР
12.20 КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА
13.20 Т/С «АГЕНТ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ»
14.20 «ДЕТЕКТИВЫ»
15.00 ДРУГИЕ НОВОСТИ
15.20 ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ
16.20 «ХОЧУ ЗНАТЬ» С МИХАИЛОМ ШИРВИНДОМ
16.50 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
18.00 ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ
19.20 «СЛЕД»
20.10 «ЖДИ МЕНЯ»
21.00 Т/С «ЖАРКИЙ ЛЕД»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 Т/С «ЗАСТАВА ЖИЛИНА»
23.30 «КРИСТИНА ОРБАКАЙТЕ. ДОЧКА МАТЕРИ»
00.30 «ПОЗНЕР»
01.30 НОЧНЫЕ НОВОСТИ
01.50 ГЕНИИ И ЗЛОДЕИ
02.20 Х/Ф «ДЕЛОВАЯ ДЕВУШКА»
04.10 Х/Ф «КАНИКУЛЫ СЕМЬИ ДЖОНСОН»

«РОССИЯ»

06.00 ДОБРОЕ УТРО, РОССИЯ!
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.05, 09.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
09.55 Х/Ф «БОЛЬШАЯ ПЕРЕМЕНА»
11.50, 18.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ

12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12.50 М/Ф «ПЕС В САЛОГАХ»
13.10 Х/Ф «БОЛЬШАЯ ПЕРЕМЕНА»
15.20 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15.40 Х/Ф «БОЛЬШАЯ ПЕРЕМЕНА»
17.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
18.25 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
19.00 Т/С «ОДНАЖДЫ БУДЕТ ЛЮБОВЬ»
20.00 Т/С «КАРМЕЛИТА. ЦЫГАНСКАЯ СТРАСТЬ»
21.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
21.50 СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!
22.00 Т/С «РУССКАЯ СЕРИЯ». «УЧАСТКОВАЯ»
23.50 «МОЙ СЕРЕБРЯНЫЙ ШАР. ТАТЬЯНА САМОЙЛОВА»
00.50 ВЕСТИ +
01.10 Х/Ф «НУЛЕВОЙ ВАРИАНТ»

КУЛЬТУРА

08.00 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 16.30, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20 «В ГЛАВНОЙ РОЛИ...»
11.50 Х/Ф «ДОЛГАЯ СЧАСТЛИВАЯ ЖИЗНЬ»
13.10 Д/Ф «НЕГЕВ - ОБИТЕЛЬ В ПУС-ТЫНЕ»
13.30 ЛИНИЯ ЖИЗНИ. А.ГОРОДНИЦКИЙ
14.25 ПЯТОЕ ИЗМЕРЕНИЕ
14.50 Э.РИСЛАККИ. «БЕЗОБРАЗНАЯ ЭЛЬЗА»
16.35 ПЛЕННИЦЫ СУДЬБЫ. Е.ЛОПУХИНА
17.00 М/С «ЗВЕЗДНЫЙ ПЕС»
17.30 Х/Ф «ЖИЗНЬ И ПРИКЛЮЧЕНИЯ ЧЕТЫРЕХ ДРУЗЕЙ». «ПОДВИГ ВАРХАТА»
18.00 Д/С «НЕИЗВЕСТНОЕ ОБ ИЗВЕСТНОМ». «ДЕНЬГИ»
18.20 Д/С «ЛЮБОВЬ БЕЗ ПРАВА НА ПО-

БЕДУ»
18.50 -Д/Ф «ПЬЕР КЮРИ»
19.00, 03.40 Д/Ф «КАФЕДРАЛЬНЫЙ СОБОР САНТЬЯГО-ДЕ-КОМПОСТАЛА. ЗАВЕТНАЯ ЦЕЛЬ ПАЛОМНИКОВ»
19.15 СТАРЫЙ БОРОВСК (КАЛУЖСКАЯ ОБЛАСТЬ)
19.30 «БЛОКНОТ»
20.00 «СЕКРЕТНЫЕ ФИЗИКИ». АЛЕКСЕЙ БЕРГ
20.55 Х/Ф «МИМИНО»
22.25 Д/Ф «ИВАН ГОНЧАРОВ И ИВАН ТУРГЕНЕВ. НЕОБЫКНОВЕННАЯ ИСТОРИЯ»
22.55 «ДВОЕ В МИРЕ. ГАЛИНА ВИШНЕВСКАЯ И МСТИСЛАВ РОСТРОПОВИЧ»
23.35 «ТЕМ ВРЕМЕНЕМ»
00.50 Д/Ф «РОДОВОЕ ГНЕЗДО»
01.20 Д/Ф «ЛЮБОВЬ. СВОБОДА. КИНО. ЛУИ МАЛЬ НА ПЕРЕКРЕСТКАХ ИСКУССТВА И ЖИЗНИ»
02.00 ВООБРАЖАЕМЫЙ МУЗЕЙ М. ШЕ-МЯКИНА. «РУКА В ИСКУССТВЕ»
02.40 ОЛИВЕР ДЖОНС И ДРУЗЬЯ

Ариг Ус

08.30 М/С «ЖИЗНЬ И ПРИКЛЮЧЕНИЯ МАЛЬЧИКА - ПОДРОСТКА»
09.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ». ПОГОДА
09.30 «УБОЙНАЯ ЛИГА»
11.00 ЖЕНСКАЯ ЛИГА
11.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
12.00 М/С «ДИКАЯ СЕМЕЙКА ТОРНБЕР-РИ»
12.30 М/Ф «КРУТЫЕ БОБРЫ»
13.00 М/С «ЭЙ, АРНОЛЬД!»
13.30 М/С «КОТОПЕС»
14.00 «ДЕТКИ ПОДРОСЛИ»
14.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
15.00 «ПОБЕДОНОСНЫЙ ГОЛОС ВЕРЮЩЕГО»
15.30 «ДОМ-2. LIVE»
16.25 Х/Ф «ДОМИНО»
19.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
19.20 «АБИТУРИЕНТ-2009»
19.30 Т/С «УНИВЕР»
20.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
20.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ». ПОГОДА
21.00 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
21.30 «УНИВЕР»
22.00 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ»
23.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА

23.30 Х/Ф «ДЕВУШКА МОЕГО ЛУЧШЕГО ДРУГА»

Тивиком

06.00, 06.55, 07.50, 08.20, 09.20, 11.30, 18.40, 20.50, 21.50, 00.50, 01.30, 02.30 ПОГОДА
06.00 «ВОВОЧКА-3»
06.30 «ОБЪЕКТИВ»
07.30 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
08.30 «СОЛДАТЫ-5»
09.30 «ШКОЛЬНОЕ ТВ»
10.00 «В ЧАС ПИК»
11.00 «ЧАС СУДА»
12.00 «ОБЪЕКТИВ»
13.00 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
13.50 Х/Ф «ШЕСТОЙ ДЕНЬ»
16.00 «ПЯТЬ ИСТОРИЙ»: «МЕЧЕННЫЕ МЕСТЬЮ»
16.30, 19.00, 23.30 «24»
17.00 Т/С «КАМЕНСКАЯ»
18.00 «В ЧАС ПИК»
19.30 «НОВОСТИ ДНЯ»
20.00 Т/С «КАМЕНСКАЯ»
21.00 «СОЛДАТЫ-5»
22.00 «ГРОМКОЕ ДЕЛО»: «ДЕТСКИЙ АД»
23.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
00.00 «ВЕЧЕР С ТИГРАНОМ КЕОСАЯНОМ»
00.30 «ТРИ УГЛА С ПАВЛОМ АСТАХОВЫМ»
05.40 НОЧНОЙ МУЗЫКАЛЬНЫЙ КАНАЛ

СТС - «БАЙКАЛ»

06.00 М/С «ЛЮДИ ИКС»
06.55 М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И ЕГО ДРУЗЕЙ»
07.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
08.00 «РАНЕТКИ»
09.00, 13.30, 18.30, 00.00 ИСТОРИИ В ДЕ-ТАЛЯХ
09.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
10.00 ГАЛИЛЕО
11.00 Т/С «МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ»
12.00 Т/С «ЧЕМПИОН»
13.00 Х/Ф «ДОМ КУВЫРКОМ»
14.00 М/С «НОВЫЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ ЧЕ-ЛОВЕКА-ПАУКА»
14.30 М/С «КЛУБ ВИНКС - ШКОЛА ВОЛШЕБНИЦ»
15.00 М/С «ЧЕРНЫЙ ПЛАЩ»
15.30 Т/С «ХАННА МОНТАНА»
16.00 ГАЛИЛЕО
17.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
17.30 Т/С «КАДЕТСТВО»
19.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
20.00 «РАНЕТКИ»

21.00 Т/С «КРЕМЛЕВСКИЕ КУРСАНТЫ»
22.00 Х/Ф «ДАНДИ ПО ПРОЗВИЩУ «КРО-КОДИЛ»»
23.50 6 КАДРОВ
00.30 КИНО В ДЕТАЛЯХ
01.30 Х/Ф «ЯРОСТЬ КЭРРИ-2»
03.30 ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ

НТВ

07.00 «СЕГОДНЯ УТРОМ»
10.00 КВАРТИРНЫЙ ВОПРОС
11.00, 14.00, 17.00, 20.00, 00.00 «СЕГОДНЯ»
11.25 ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ. ОБЗОР ЗА НЕДЕЛЮ
12.00 СЛЕДСТВИЕ ВЕЛИ...
13.00 СУД ПРИСЯЖНЫХ
14.35 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»
16.30 ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИС-ШЕСТВИЕ
17.30 Т/С «ЧАС ВОЛКОВА»
19.30 ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИС-ШЕСТВИЕ
20.40 Т/С «ОПЕРГРУППА»
22.40 Т/С «УГРО-2. ШАНТАЖ»
23.40 «ТЫ НЕ ПОВЕРИШЬ! ОБЗОР»
00.25 Х/Ф «ЭКСПЕРТ»
02.10 ФУТБОЛЬНАЯ НОЧЬ
02.45 Х/Ф «БЕЗУМНАЯ СЕМЕЙКА»
04.35 Х/Ф «ПОЮЩИЙ ДЕТЕКТИВ»
06.15 Т/С «ВСЕ ВКЛЮЧЕНО»

5 КАНАЛ

08.00 «УТРО НА ПЯТОМ»
11.30, 14.30, 17.30, 20.30, 23.30 СЕЙЧАС
11.40 Д/Ф «ПОГОНЯ ЗА ГАПАРДОМ»
12.10 Д/Ф «13 СТУЛЬЕВ». КАБАЧОК СТРА-НЫ СОВЕТОВ»
13.05 МОЯ ПЛАНЕТА
14.45 Х/Ф «ПОБЕГ ИЗ ШОУШЕНКА»
17.50 Д/С «МИР ПРИРОДЫ. ПУСТЫНЯ»
18.55 ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ 112
19.00 Д/Ф «ОРУЖИЕ РОССИИ. ПСЫ СПЕ-ЦИАЛЬНОГО НАЗНАЧЕНИЯ»
20.00 ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ 112
21.05 Д/Ф «СПАСТИ КОНСТАНТИНО-ПОЛЬ»
22.00 ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ
23.00 ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ 112
00.00 «СЕЙЧАС О СПОРТЕ»
00.15 Д/Ф «СОВЕТСКИЕ ФЕТИШИ. ДАЧИ»
01.10 Х/Ф «БОБ И КЭРОЛ, ТЕД И ЭЛИС»
03.10 НОЧЬ/ПРОСТРАНСТВО//ЛЕПОРК
03.40 Х/Ф «КОРОВА»
06.35 Д/Ф «10 ЛЮДЕЙ, РАЗЫСКИВАЕ-МЫХ ФБР»

• ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ •

Вторник, 28

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 НОВОСТИ
10.05 МАЛАХОВ +
11.20 МОДНЫЙ ПРИГОВОР
12.20 КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА
13.20 Т/С «АГЕНТ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ»
14.20 «ДЕТЕКТИВЫ»
15.00 ДРУГИЕ НОВОСТИ
15.20 ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ
16.20 «ХОЧУ ЗНАТЬ» С МИХАИЛОМ ШИРВИНДОМ
16.50 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
18.00 ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ
19.20 «СЛЕД»
20.10 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ»
21.00 Т/С «ЖАРКИЙ ЛЕД»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 Т/С «ЗАСТАВА ЖИЛИНА»
23.30 СУДИТЕ САМИ С МАКСИМОМ ШЕВ-ЧЕНКО
00.30 НОЧНЫЕ НОВОСТИ
00.50 Х/Ф «ОТРЫВ»
02.20 Х/Ф «УМЕРЕТЬ МОЛОДЫМ»
04.10 Х/Ф «СКАЖИ ЧТО-НИБУДЬ»

«РОССИЯ»

06.00 ДОБРОЕ УТРО, РОССИЯ!
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.05, 09.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
09.55 МУНХЭ ЗУЛА
10.15 УЛГУР
10.30 «САГАЙ СУУРЯАН»
10.50 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНА-РЕЙ»
11.50, 18.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.25 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12.45 М/Ф «ВОЗВРАЩЕНИЕ БЛУДНОГО ПОПУГАЯ»
12.55 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНА-РЕЙ»
14.00 Т/С «ГОНКА ЗА СЧАСТЬЕМ»
15.20 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15.40 Т/С «МАРШ ТУРЕЦКОГО»
16.35 СУД ИДЕТ
17.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
18.25 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
19.00 Т/С «ОДНАЖДЫ БУДЕТ ЛЮБОВЬ»
20.00 Т/С «КАРМЕЛИТА. ЦЫГАНСКАЯ СТРАСТЬ»
21.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
21.50 СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!
22.00 Т/С «РУССКАЯ СЕРИЯ». «УЧАСТ-КОВАЯ»
23.50 К 85-ЛЕТИЮ СО ДНЯ РОЖДЕНИЯ ВИКТОРА АСТАФЬЕВА. «РУССКИЙ КРЕСТ»

01.25 ВЕСТИ +
01.45 Х/Ф «КЛОШАР»

КУЛЬТУРА

07.30 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 16.30, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬ-ТУРЫ
11.20 «В ГЛАВНОЙ РОЛИ...»
11.50 Х/Ф «ПОСЕЙДОН» СПЕШИТ НА ПОМОЩЬ»
12.50 АСАДЕМА
13.20 Х/Ф «БЕГСТВО МИСТЕРА МАК-КИНЛИ»
15.50 Д/Ф «ДОНАТАС БАНИОНИС»
16.35 ДВОРЦОВЫЕ ТАЙНЫ. «ВЕЛИКОЕ ОЖИДАНИЕ У ТРОНА»
17.00 М/С «ЗВЕЗДНЫЙ ПЕС»
17.30 Т/С «ПОБЕГ АРТФУЛА ДОДЖЕРА»
18.00 Д/С «НЕИЗВЕСТНОЕ ОБ ИЗВЕСТНОМ». «КАК РАБОТАЕТ ПЕЧЕНЬ»
18.20 Д/С «ЛЮБОВЬ БЕЗ ПРАВА НА ПОБЕДУ»
18.50 Д/Ф «ГЕРОДОТ»
19.00 Д/Ф «ЕГИПЕТСКИЕ ПИРАМИДЫ»
19.15 «ВОКЗАЛ МЧТЫ»
20.00 «СЕКРЕТНЫЕ ФИЗИКИ». Ю. ХАРИ-ТОН
20.55 Х/Ф «СТАРИКИ-РАЗБОЙНИКИ»
22.20 Д/Ф «ХРАМ В ТАНДЖАВУРЕ. НА-СЛАЖДЕНИЕ БОГОВ»
22.35 «ДВОЕ В МИРЕ. ГАЛИНА ВИШ-НЕВСКАЯ И МСТИСЛАВ РОСТРОПОВИЧ»
23.15 КТО МЫ? «СУДЬБА БЕЗ ПОЧВЫ И ПОЧВА БЕЗ СУДЬБЫ»
23.45 А. МИНДАДЗЕ. ОСТРОВА
00.55 Х/Ф «КОСМОС КАК ПРЕДЧУВ-СТВИЕ»
02.25 МУЗЫКАЛЬНЫЙ МОМЕНТ. В. МО-ЦАРТ. КОНЦЕРТ № 12 ДЛЯ ФОРТЕПИАНО С ОРКЕСТРОМ
02.55 КОНЦЕРТ ГАТО БАРБЬЕРИ

Ариг Ус

07.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГО-ДА
07.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ»
08.00 «ТАКСИ»
08.30 «АБИТУРИЕНТ-2009». ПОГОДА
08.45 М/Ф
09.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГО-ДА
09.30 «УБОЙНАЯ ЛИГА»
11.00 «ЖЕНСКАЯ ЛИГА»
11.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
12.00 М/С «ДИКАЯ СЕМЕЙКА ТОРНБЕР-РИ»
12.30 М/Ф «КРУТЫЕ БОБРЫ»
13.00 М/С «ЭЙ, АРНОЛЬД!»
13.30 М/С «КОТОПЕС»
14.00 «ДЕТКИ ПОДРОСЛИ»
14.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»

15.00 «ПОБЕДОНОСНЫЙ ГОЛОС ВЕРЮЩЕ-ГО»
15.30 «ДОМ-2. LIVE»
17.00 Х/Ф «ДЕВУШКА МОЕГО ДРУГА»
19.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГО-ДА
19.20 «АБИТУРИЕНТ-2009»
19.30 Т/С «УНИВЕР»
20.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГО-ДА
20.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ». ПОГОДА
21.00 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
21.30 Т/С «УНИВЕР»
22.00 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ»
23.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГО-ДА
23.30 Х/Ф «СТЕРВА»

Тивиком

06.00, 06.25, 06.55, 07.50, 08.20, 09.20, 11.30, 18.40, 20.50, 21.50, 00.50, 01.30, 02.30 ПОГО-ДА
06.00 «ВЕЧЕР С ТИГРАНОМ КЕОСАЯНОМ»
06.30, 12.30, 16.30, 23.30 «24»
07.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
07.30 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
08.30 «СОЛДАТЫ-5»
09.30 «НОВОСТИ ДНЯ»
10.00 «В ЧАС ПИК»
11.00 «ЧАС СУДА» С ПАВЛОМ АСТАХОВЫМ
12.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
13.00 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
14.30 Х/Ф «БРАТЯ БАНДИТЫ»
16.00 «ПЯТЬ ИСТОРИЙ»: «ПРИСЛУГА»
17.00 Т/С «КАМЕНСКАЯ»
18.00 «В ЧАС ПИК»
19.00 «ЕСТЬ РАЗГОВОР»
19.30 «НОВОСТИ ДНЯ»
20.00 Т/С «КАМЕНСКАЯ»
21.00 «СОЛДАТЫ-5»
22.00 «ЧРЕЗВЫЧАЙНЫЕ ИСТОРИИ»: «ОПАСНЫЙ ТУРИЗМ»
23.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
00.00 «ВЕЧЕР С ТИГРАНОМ КЕОСАЯНОМ»
00.30 «НЕРЕАЛЬНАЯ ПОЛИТИКА» С ТИ-НОЙ КАНДЕЛАКИ И АНДРЕЕМ КОЛЕСНИ-КОВЫМ
00.55 Х/Ф «ЮВЕЛИР»
02.30 «НОВОСТИ ДНЯ»
03.10 Х/Ф «ДОМ»
05.00 «ХРАНИТЕЛИ ДОЖДЕВОГО ЛЕСА»
05.30 НОЧНОЙ МУЗЫКАЛЬНЫЙ КАНАЛ

СТС - «БАЙКАЛ»

06.00 М/С «ЛЮДИ ИКС»
06.55 М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И ЕГО ДРУЗЕЙ»
07.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»

08.00 «РАНЕТКИ»
09.00, 13.30, 18.30, 00.00 ИСТОРИИ В ДЕ-ТАЛЯХ
09.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
10.00 Т/С «КРЕМЛЕВСКИЕ КУРСАНТЫ»
11.00 Т/С «МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ»
12.00 Т/С «ЧЕМПИОН»
13.00 Х/Ф «ДОМ КУВЫРКОМ»
14.00 М/С «НОВЫЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ ЧЕ-ЛОВЕКА-ПАУКА»
14.30 М/С «КЛУБ ВИНКС - ШКОЛА ВОЛШЕБНИЦ»
15.00 М/С «ЧЕРНЫЙ ПЛАЩ»
15.30 Т/С «ХАННА МОНТАНА»
16.00 ГАЛИЛЕО
17.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
17.30 Т/С «КАДЕТСТВО»
19.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
20.00 «РАНЕТКИ»
21.00 Т/С «КРЕМЛЕВСКИЕ КУРСАНТЫ»
22.00 Х/Ф «КРОКОДИЛ ДАНДИ-2»
00.30 ПЕСНЯ ДНЯ. ВЕДУЩИЕ - АЛЕК-САНДР ПУШНОЙ, ТАТЬЯНА ЛАЗАРЕВА, МИХАИЛ ШАЦ
01.00 Х/Ф «ВЫХОД В СВЕТ»
02.25 Т/С «ТАЙНЫ СМОЛВИЛЯ»
03.30 ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ

НТВ

07.00 «СЕГОДНЯ УТРОМ»
10.00 «КУЛИНАРНЫЙ ПО-ЕДИНОК»
11.00, 14.00, 17.00, 20.00, 00.00 «СЕГОДНЯ»
11.25 ЧИСТОСЕРДЕЧНОЕ ПРИЗНАНИЕ
12.00 Т/С «ЗОЛОТЫЕ ПАР-НИ»
13.00 СУД ПРИСЯЖНЫХ
14.35 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»
16.30 ОБЗОР. ЧРЕЗВЫ-ЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
17.30 Т/С «ЧАС ВОЛКОВА»
19.30 ОБЗОР. ЧРЕЗВЫ-ЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
20.40 Т/С «ОПЕРГРУППА»
22.40 Т/С «УГРО-2. ШАН-ТАЖ»
23.40 ТЫ НЕ ПОВЕРИШЬ!
ОБЗОР
00.25 Х/Ф «БУМЕРАНГ»
02.25 ГЛАВНАЯ ДОРОГА
03.00 СУД ПРИСЯЖНЫХ
04.10 Х/Ф «КАК В СТАРОМ ДЕТЕКТИВЕ»
06.15 Т/С «ВСЕ ВКЛЮЧЕ-НО»

5 КАНАЛ

08.00 «УТРО НА ПЯТОМ»
11.30, 14.30, 17.30, 20.30,

СТЦ КАЧЕСТВО, ГАРАНТИЯ И ДОСТУПНАЯ ЦЕНА

СОВРЕМЕННОЕ ПРОИЗВОДСТВО

ФАБРИКА ОКНА

ОКНА КРЕДИТ

кредит от банка РУССКОЙ СТАНДАРТ

ПЛАСТИКОВЫХ КОНСТРУКЦИЙ

ЖЕРДЕВА, 10 В.

ТЕЛ.: 643-044

КУПИ СЕБЕ ТЕПЛО И УЮТ

ВЫГОДНОЕ ПРЕДЛОЖЕНИЕ ДЛЯ РАЙОННЫХ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЕЙ

Среда, 29

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 НОВОСТИ
10.05 МАЛАХОВ +
11.20 МОДНЫЙ ПРИГОВОР
12.20 КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА
13.20 Т/С «АГЕНТ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ»
14.20 «ДЕТЕКТИВЫ»
15.00 ДРУГИЕ НОВОСТИ
15.20 ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ
16.20 «ХОЧУ ЗНАТЬ» С МИХАИЛОМ ШИРВИНДОМ
16.50 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
18.00 ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ
19.20 «СЛЕД»
20.10 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ»
21.00 Т/С «ЖАРКИЙ ЛЕД»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 Т/С «ЗАСТАВА ЖИЛИНА»
23.30 «ЧЕЛОВЕК И ЗАКОН»
00.30 НОЧНЫЕ НОВОСТИ
00.50 Х/Ф «ОСАДА»
02.50 Х/Ф «НА САМОМ ДНЕ»
04.30 Т/С «ВНЕЗАПНАЯ УДАЧА»
06.10 «ДЕТЕКТИВЫ»

«РОССИЯ»

06.00 ДОБРОЕ УТРО, РОССИЯ!
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.05, 09.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
09.55 «ПАРНИ ИЗ НАШЕГО «ГОРОДКА»
10.55 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ»
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.25 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12.45 М/Ф «ВОЗВРАЩЕНИЕ БЛУДНОГО ПОПУГАЯ»
12.55 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ»
14.00 Т/С «ГОНКА ЗА СЧАСТЬЕМ»
15.20 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15.40 Т/С «МАРШ ТУРЕЦКОГО»
16.35 СУД ИДЕТ
17.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»

Четверг, 30

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
13.00, 16.00, 19.00 НОВОСТИ
МАЛАХОВ +
11.20 МОДНЫЙ ПРИГОВОР
12.20 КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА
13.20 Т/С «АГЕНТ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ»
14.20 «ДЕТЕКТИВЫ»
15.00 ДРУГИЕ НОВОСТИ
15.20 ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ
16.20 «ХОЧУ ЗНАТЬ» С МИХАИЛОМ ШИРВИНДОМ
16.50 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
18.00 ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ
19.20 «СЛЕД»
20.10 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ»
21.00 «ПОЛЕ ЧУДЕС»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 Т/С «ЗАСТАВА ЖИЛИНА»
23.30 «ЛЕГЕНДЫ «РЕТРО FM»
02.00 Х/Ф «ЭДВАРД-РУКИ-НОЖНИЦЫ»
03.50 Х/Ф «НЕБЕСНЫЕ ВСАДНИКИ»
05.20 Х/Ф «СЛЕД»

«РОССИЯ»

06.00 ДОБРОЕ УТРО, РОССИЯ!
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.05, 09.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
09.55 СПАСАТЕЛЬ
10.05 «ТОЛИ»
10.20 «БУРЯД ОРОН»
10.50 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ»
11.50, 18.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.25 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12.45 М/Ф «ВОЗВРАЩЕНИЕ БЛУДНОГО ПОПУГАЯ»
12.55 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ»
14.00 Т/С «ГОНКА ЗА СЧАСТЬЕМ»
15.20 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15.40 Т/С «МАРШ ТУРЕЦКОГО»

Пятница, 1

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

07.00, 11.00, 13.00 НОВОСТИ
07.10 Х/Ф «ГОРОД МАСТЕРОВ»
09.00 Х/Ф «ПЛАТКИ»
11.10 Х/Ф «ВЕСНА НА ЗАРЕЧНОЙ УЛИЦЕ»
13.10 Х/Ф «КРАМЕР ПРОТИВ КРАМЕРА»
15.00 Х/Ф «КОРОЛЕВА БЕНЗОКОЛОНКИ»
16.30 Х/Ф «ПЕС БАРБОС И НЕОБЫЧНЫЙ КРОСС»
16.40 «ПРИЮТ КОМЕДИАНТОВ»
18.20 Х/Ф «САМОГОНЩИКИ»
18.40 «ЗДРАВСТВУЙ, МИР, ЗДРАВСТВУЙ, ДРУГ!». ПРАЗДНИЧНЫЙ КОНЦЕРТ

18.25 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
18.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
19.00 Т/С «ОДНАЖДЫ БУДЕТ ЛЮБОВЬ»
20.00 Т/С «КАРМЕЛИТА. ЦЫГАНСКАЯ СТРАСТЬ»
21.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
21.50 СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!
22.00 Т/С «РУССКАЯ СЕРИЯ». «УЧАСТКОВАЯ»
23.50 «ИСТОРИЧЕСКИЕ ХРОНИКИ». «1974. БАНИОНИС»
00.50 ВЕСТИ +
01.10 Х/Ф «ИГРА НА МИЛЛИОНЫ»
03.00 ГОРЯЧАЯ ДЕСЯТКА

КУЛЬТУРА

07.30 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 16.30, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20 «В ГЛАВНОЙ РОЛИ...»
11.50 Х/Ф «БИТВА В ПУТИ»
13.30 Д/Ф «ОСТРОВ ПАСХИ. ТАИНСТВЕННЫЕ ГИГАНТЫ»
13.50 «АПОКРИФ»
14.30 ВЕК РУССКОГО МУЗЕЯ
15.00 Х/Ф «В СТАРЫХ РИТМАХ»
16.35 ПЕТЕРБУРГ: ВРЕМЯ И МЕСТО. «МЕССИЯ СКРИПКИ И... БИЛЬЯРДА»
17.00 М/С «ЗВЕЗДНЫЙ ПЕС»
17.30 Т/С «ПОБЕГ АРТФУЛА ДОДЖЕРА». «ДОБРО ПОЖАЛОВАТЬ В НОВЫЙ СВЕТ»
18.00 Д/С «НЕИЗВЕСТНОЕ ОБ ИЗВЕСТНОМ». «ПЛАСТМАССЫ»
18.20 Д/С «ЛЮБОВЬ БЕЗ ПРАВА НА ПОБЕДУ»
18.50 Д/Ф «НИКОЛАЙ КОПЕРНИК»
19.00 Д/Ф «ВОЗВРАЩЕНИЕ МАРИУСА ПЕТИПА»
20.00 «СЕКРЕТНЫЕ ФИЗИКИ». Ю. ХАРИТОН
20.55 Х/Ф «Я ШАГАЮ ПО МОСКВЕ»
22.10 ВЛАСТЬ ФАКТА
22.50 Д/Ф «У НАС ЗДЕСЬ КАК САД, НИКАКОЙ ПЕЧАЛИ...»
23.45 ЦВЕТ ВРЕМЕНИ. АЛЬМАНАХ ПО ИСТОРИИ ИСКУССТВ
00.55 Х/Ф «ТАЙНЫ САЛЛИ ЛОКХАРТ»
02.30 П. ЧАЙКОВСКИЙ. УВЕРТЮРА-ФАНТАЗИЯ «РОМЕО И ДЖУЛЬЕТТА»
02.55 БЕЛЛА ФЛЕК И ГРУППА ФЛЕКТОУНС

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ

16.35 СУД ИДЕТ
17.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
18.25 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
19.00 Т/С «ОДНАЖДЫ БУДЕТ ЛЮБОВЬ»
20.00 Т/С «КАРМЕЛИТА. ЦЫГАНСКАЯ СТРАСТЬ»
21.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
21.50 СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!
22.00 Т/С «РУССКАЯ СЕРИЯ». «УЧАСТКОВАЯ»
23.50 КОНЦЕРТ ФИЛИППА КИРКОРОВА
02.20 Х/Ф «БЕДНЫЕ РОДСТВЕННИКИ»

КУЛЬТУРА

07.30 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 16.30, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20 «В ГЛАВНОЙ РОЛИ...»
11.50 Х/Ф «БИТВА В ПУТИ»
13.25, 02.35 Д/Ф «АЗОРСКИЕ ОСТРОВА. АНГРА-ДУ-ЭРОИЖМУ»
13.45 ПИСЬМА ИЗ ПРОВИНЦИИ. УСТЮЖНА (ВОЛОГОДСКАЯ ОБЛАСТЬ)
14.15 Х/Ф «ПЕРВАЯ ВСТРЕЧА, ПОСЛЕДНЯЯ ВСТРЕЧА»
15.45 Г. ГАЧЕВ. Д/Ф
16.35 ОТЕЧЕСТВО И СУДЬБЫ. ТИМЕ
17.00 М/С «ЗВЕЗДНЫЙ ПЕС»
17.30 Т/С «ПОБЕГ АРТФУЛА ДОДЖЕРА». «ОБВИНЕН И ПОДСТАВЛЕН»
18.00 Д/С «НЕИЗВЕСТНОЕ ОБ ИЗВЕСТНОМ». «ГРАЖДАНСКОЕ СТРОИТЕЛЬСТВО»
18.20 Д/С «ЛЮБОВЬ БЕЗ ПРАВА НА ПОБЕДУ»
18.50 Д/Ф «РОМУЛ АВГУСТУЛ»
19.00 «ЦАРСКАЯ ЛОЖА»
19.45 «ЕГО ВЕЛИЧЕСТВО КОНФЕРАНСЬЕ. Б. БРУНОВ»
20.55 «СМЕХОНОСТАЛЬГИЯ»
21.25 «ТРОЕ В ЛОДКЕ, НЕ СЧИТАЯ СОБАКИ»
23.35 КУЛЬТУРНАЯ РЕВОЛЮЦИЯ
00.55 Х/Ф «ТАЙНЫ САЛЛИ ЛОКХАРТ»
02.55 КВИНТЕТ ДЭЙВА ХОЛЛАНДА
03.45 Д/Ф «МАРК ЮЛИЙ БРУТ»

«АРИГ УС»

07.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА

«АРИГ УС»

07.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
07.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ»
08.00 «ТАКСИ»
08.30 «АБИТУРИЕНТ-2009». ПОГОДА
08.45 М/Ф
09.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
09.30 «УБОЙНАЯ ЛИГА»
11.00 «ЖЕНСКАЯ ЛИГА»
11.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
12.00 М/С «ДИКАЯ СЕМЕЙКА ТОРНБЕРРИ»
12.30 М/Ф «КРУТЫЕ БОБРЫ»
13.00 М/С «ЭЙ, АРНОЛЬД!»
13.30 М/С «КОТОПЕС»
14.00 «ДЕТКИ ПОДРОСЛИ»
14.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
15.00 «ПОБЕДОНОСНЫЙ ГОЛОС ВЕРУЮЩЕГО»
15.30 «ДОМ-2. LIVE»
17.05 Х/Ф «СТЕРВА»
19.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
19.20 «АБИТУРИЕНТ-2009»
19.30 Т/С «УНИВЕР»
20.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
20.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ». ПОГОДА
21.00 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
21.30 Т/С «УНИВЕР»
22.00 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ»
23.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
23.30 Х/Ф «ДОЧЬ МОЕГО БОССА»

Тивиком

06.00, 06.25, 06.55, 07.50, 08.20, 09.20, 11.30, 18.40, 20.50, 21.50, 00.50, 01.30, 02.30 ПОГОДА
06.00 «ВЕЧЕР С ТИГРАНОМ КЕОСАЯНОМ»
06.30 «ЕСТЬ РАЗГОВОР»
07.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
07.30 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
08.30 «СОЛДАТЫ-5»
09.30 «НОВОСТИ ДНЯ»
10.00 «В ЧАС ПИК»

07.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ»
08.00 «ТАКСИ»
08.30 «АБИТУРИЕНТ-2009». ПОГОДА
08.45 М/Ф
09.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
09.30 «УБОЙНАЯ ЛИГА»
11.00 «ЖЕНСКАЯ ЛИГА»
11.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
12.00 М/С «ДИКАЯ СЕМЕЙКА ТОРНБЕРРИ»
12.30 М/Ф «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ДЖИММИ НЕЙТРОНА, МАЛЫЧКА-ГЕНИЯ»
13.00 М/С «ЭЙ, АРНОЛЬД!»
13.30 М/С «КОТОПЕС»
14.00 «ДЕТКИ ПОДРОСЛИ»
14.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
15.00 «ПОБЕДОНОСНЫЙ ГОЛОС ВЕРУЮЩЕГО»
15.30 «ДОМ-2. LIVE»
17.25 Х/Ф «ДОЧЬ МОЕГО БОССА»
19.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
19.20 «АБИТУРИЕНТ-2009»
19.30 Т/С «УНИВЕР»
20.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
20.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ». ПОГОДА
21.00 «ИНТУИЦИЯ»
22.00 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ»
23.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
23.30 «COMEDI WOMAN»
00.30 «АТАКА КЛОУНОВ»

Тивиком

06.00, 06.25, 06.55, 07.50, 08.20, 09.20, 11.30, 18.40, 20.50, 21.50, 00.50, 01.30, 02.30 ПОГОДА
06.00 «ВЕЧЕР С ТИГРАНОМ КЕОСАЯНОМ»
06.30, 12.30, 16.30 «24»
07.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
07.30 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
08.30 «СОЛДАТЫ-5»
09.30 «НОВОСТИ ДНЯ»
10.00 «В ЧАС ПИК»

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ

С УЧАСТИЕМ ИОСИФА КОБЗОНА, АЛСУ, ТАМАРЫ ГВЕРДЦИТЕЛИ И АНСАМБЛЯ «НЕПОСЕДЫ»
20.10 Х/Ф «ОПЕРАЦИЯ «Ы», И ДРУГИЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ ШУРИКА»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.20 «КЛУБ ВЕСЕЛЫХ И НАХОДЧИВЫХ». ВЫСШАЯ ЛИГА
00.40 Х/Ф «РОМЕО + ДЖУЛЬЕТТА»
02.40 Х/Ф «ЛИВЕНЬ»
04.30 Х/Ф «ПОЛЕЙ СМЕРТИ»
05.00 Т/С «ВНЕЗАПНАЯ УДАЧА»

«РОССИЯ»

07.05 М/Ф «ТРОЕ ИЗ ПРОСТОКВАШИНО». «КАНИКУЛЫ В ПРОСТОКВАШИНО». «ЗИМА В ПРОСТОКВАШИНО»
08.00 Х/Ф «ВОКЗАЛ ДЛЯ ДВОИХ»
10.35 Х/Ф «ИСПЫТАНИЕ ВЕРНОСТИ»

КУЛЬТУРА

07.30 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»
11.00 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.30 Х/Ф «ЦЕЛЮТСЯ ЗОРИ»
12.40 Д/Ф «С. НИКОНЕНКО. «ТАК Я ПРИШЕЛ»
13.25 Х/Ф «ДОБРО ПОЖАЛОВАТЬ, ИЛИ

11.00 «ЧАС СУДА» С ПАВЛОМ АСТАХОВЫМ
12.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
12.30, 16.30, 19.00, 23.30 «24»
13.00 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
14.00 Х/Ф «ЮВЕЛИР»
16.00 «ПЯТЬ ИСТОРИЙ»: «КИНОИСТОРИИ». «ТАБОР УХОДИТ В НЕБО»
17.00 Т/С «КАМЕНСКАЯ»
18.00 «В ЧАС ПИК»
19.30 «НОВОСТИ ДНЯ»
20.00 Т/С «КАМЕНСКАЯ»
21.00 «СОЛДАТЫ-5»
22.00 «ДЕТЕКТИВНЫЕ ИСТОРИИ»: «УБИЙЦЫ. МАНИАКАЛЬНЫЙ СИНДРОМ»
23.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
00.00 «ВЕЧЕР С ТИГРАНОМ КЕОСАЯНОМ»
00.30 Х/Ф «ПИЛА»
02.30 «НОВОСТИ ДНЯ»
03.10 Х/Ф «ХУЛИГАНЫ»
05.10 «КИТАЙСКИЕ ДОРОГИ К ХРАМУ»
05.35 НОЧНОЙ МУЗЫКАЛЬНЫЙ КАНАЛ

СТС - «БАЙКАЛ»

06.00 М/С «ЛЮДИ ИКС»
06.55 М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И ЕГО ДРУЗЕЙ»
07.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
08.00 «РАНЕТКИ»
09.00, 13.30, 18.30, 00.00 ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ
09.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
10.00 Т/С «КРЕМЛЕВСКИЕ КУРСАНТЫ»
11.00 Т/С «МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ»
12.00 Т/С «ЧЕМПИОН»
13.00 Х/Ф «ДОМ КУВЫРКОМ»
14.00 М/С «НОВЫЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ ЧЕЛОВЕКА-ПАУКА»
14.30 М/С «КЛУБ ВИНКС - ШКОЛА ВОЛШЕБНИЦ»
15.00 М/С «ЧЕРНЫЙ ПЛАЩ»
15.30 Т/С «ХАННА МОНТАНА»
16.00 ГАЛИЛЕО
17.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
17.30 Т/С «КАДЕТСТВО»
19.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
20.00 «РАНЕТКИ»
21.00 Т/С «КРЕМЛЕВСКИЕ КУРСАНТЫ»
22.00 Х/Ф «ПЕРЕКРЕСТКИ МИРОВ»
23.45 6 КАДРОВ
00.30 ПЕСНЯ ДНЯ. ВЕДУЩИЕ - АЛЕКСАНДР ПУШНОЙ, ТАТЬЯНА ЛАЗАРЕВА,

11.00 «ЧАС СУДА» С ПАВЛОМ АСТАХОВЫМ
12.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
13.00 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
14.00 Х/Ф «ХУЛИГАНЫ»
17.00 Т/С «КАМЕНСКАЯ»
18.00 «В ЧАС ПИК»
19.00 «РАДАР-СПОРТ»
19.30 «НОВОСТИ ДНЯ»
20.00 Т/С «КАМЕНСКАЯ»
21.00 КОНЦЕРТ «ИЗБРАННОЕ»
00.10 «НОВОСТИ ДНЯ»
00.40 «СЕАНС ДЛЯ ВЗРОСЛЫХ»
02.25 «НОВОСТИ ДНЯ»
02.55 «ЗВЕЗДА ПОКЕРА»
03.55 Х/Ф «НОЧНОЙ ПРОДАВЕЦ»
05.30 «НОЧНОЙ МУЗЫКАЛЬНЫЙ КАНАЛ»

СТС - «БАЙКАЛ»

06.00 М/С «ЛЮДИ ИКС»
06.55 М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И ЕГО ДРУЗЕЙ»
07.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
08.00 «РАНЕТКИ»
09.00, 13.30, 18.30 ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ
09.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
10.00 Т/С «КРЕМЛЕВСКИЕ КУРСАНТЫ»
11.00 Т/С «МОЯ ПРЕКРАСНАЯ НЯНЯ»
12.00 Т/С «ЧЕМПИОН»
13.00 Х/Ф «ДОМ КУВЫРКОМ»
14.00 М/С «НОВЫЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ ЧЕЛОВЕКА-ПАУКА»
14.30 М/С «КЛУБ ВИНКС - ШКОЛА ВОЛШЕБНИЦ»
15.00 М/С «ЧЕРНЫЙ ПЛАЩ»
15.30 Т/С «ХАННА МОНТАНА»
16.00 ГАЛИЛЕО
17.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
17.30 Т/С «КАДЕТСТВО»
19.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
20.00 «РАНЕТКИ»
21.00 Т/С «КРЕМЛЕВСКИЕ КУРСАНТЫ»
22.00 Х/Ф «ТРАНСФОРМЕРЫ»
00.40 ПЕСНЯ ДНЯ. ВЕДУЩИЕ - АЛЕКСАНДР ПУШНОЙ, ТАТЬЯНА ЛАЗАРЕВА, МИХАИЛ ШАЦ
01.10 Х/Ф «НЕСПЯЩИЕ В СИЭТЛЕ»
03.10 МУЗЫКА НА СТС
03.30 ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ

ПОСТОРОННИМ ВХОД ВОСПРЕЩЕН»
14.40, 02.55 Д/Ф «ЛУГОВЫЕ СОБАЧКИ. ИСТОРИЯ ПРЕРИИ»
15.35 Х/Ф «ЗВЕЗДОПАД»
17.00 Д/Ф «ВСЕМУ СВОЙ ЧАС. С.В. АСТАФЬЕВЫМ ПО ЕМИСЕЮ»
17.55 Х/Ф «ЗОЛОТОЙ ТЕЛЕНОК»
20.45 КОНЦЕРТ «ДУША МОЯ...»
22.05 «ЛЕГЕНДЫ ТЕАТРА. РОСТИСЛАВ ПЛЯТТ»
23.05 Х/Ф «ВЕНЕЦИАНСКИЙ КУПЕЦ»
01.20 КОНЦЕРТ «АББА»
02.15 Д/Ф «ТОНГАРИО. СВЯЩЕННАЯ ГОРА»
02.30 М/Ф «ИСТОРИЯ ОДНОГО ПРЕСТУПЛЕНИЯ»

«АРИГ УС»

08.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА

МИХАИЛ ШАЦ
01.00 Х/Ф «ЭННИ С КЛОНДАЙКА»
02.30 Т/С «ТАЙНЫ СМОЛБИЛЯ»
03.30 ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ

НТВ

07.00 «СЕГОДНЯ УТРОМ»
10.00 ДАЧНЫЙ ОТВЕТ
11.00, 14.00, 17.00, 20.00, 00.00 «СЕГОДНЯ»
11.25 ОСОБО ОПАСЕН!
12.00 Т/С «ЗОЛОТЫЕ ПАРНИ»
13.00 СУД ПРИСЯЖНЫХ
14.35 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»
16.30 ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
17.30 Т/С «ЧАС ВОЛКОВА»
19.30 ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
20.40 Т/С «ОПЕРГРУППА»
22.40 Т/С «УГРО-2. ШАНТАЖ»
01.00 Х/Ф «НИРВАНА»
02.50 Х/Ф «ДОМ С ПРИВИДЕНИЯМИ»
04.20 Т/С «КАК В СТАРОМ ДЕТЕКТИВЕ»
06.15 Т/С «ВСЕ ВКЛЮЧЕНО»

5 КАНАЛ

08.00 «УТРО НА ПЯТОМ»
11.30, 14.30, 17.30, 20.30, 23.30 СЕЙЧАС
11.40 Д/Ф «МОРСКИЕ ЧУДОВИЩА. ПОИСКИ ГИГАНТСКОГО КАЛЬМАРА»
12.50 Д/Ф «ДВОЙНОЙ ПОРТРЕТ. БУЛГАКОВ И ФЛОРЕНСКИЙ»
13.40 МОЯ ПЛАНЕТА
15.40 Д/Ф «ТОМАС ДЖЕФФЕРСОН. 3-Й ПРЕЗИДЕНТ США»
16.35 Д/Ф «КИНО И СТАЛИН» 2 Ч.
17.50 Т/С «МИР ПРИРОДЫ. ТРОПИЧЕСКИЙ ЛЕС»
18.55 ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ 112
19.00 Д/Ф «ОЛЕГ БАСИЛАШВИЛИ. БОЛЬШАЯ ИГРА»
20.00 ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ 112
21.05 Д/С «ПРОЕКТ «ЗЕМЛЯ»
22.00 ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ
23.00 ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ 112
00.00 «СЕЙЧАС О СПОРТЕ»
00.15 Д/Ф «БУДЬТЕ МОИМ МУЖЕМ ИЛИ ИСТОРИЯ КУРОРТНОГО РОМАНА»
01.10 Х/Ф «ПОСЛЕДНИЙ УЖИН»
03.00 НОЧЬ//СЛОВА//КУРИЦЫН
03.25 Х/Ф «НЕПРИКАСАЕМЫЕ»
05.05 Х/Ф «ПОРОЧНЫЙ КРУГ»
06.55 Д/С «ЭТО РЕАЛЬНО? СПОНТАННОЕ САМОВОЗГОРАНИЕ»

НТВ

07.00 «СЕГОДНЯ УТРОМ»
10.00 «ПОВАРА И ПОВАРЯТА»
10.30 «ЖЕНСКИЙ ВЗГЛЯД» ИРИНА СЛУЦКАЯ
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 «СЕГОДНЯ»
11.25 РУССКИЕ НЕ СДАЮТСЯ!
12.00 Т/С «ЗОЛОТЫЕ ПАРНИ»
13.00 СУД ПРИСЯЖНЫХ
14.35 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»
16.30 ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
17.30 Т/С «ЧАС ВОЛКОВА»
19.30 ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
20.40 Т/С «ОПЕРГРУППА»
22.35 Х/Ф «АНТИСНАЙПЕР»
00.30 «ШАНСОН ГОДА-2009». ВСЕНАРОДНАЯ ПРЕМИЯ
03.50 Х/Ф «ПТИЦА»
06.55 Т/С «ВСЕ ВКЛЮЧЕНО»

5 КАНАЛ

08.00 «УТРО НА ПЯТОМ»
11.30, 14.30, 17.30, 20.30, 23.30 СЕЙЧАС
11.40 Д/Ф «ОКАВАНГО»
12.50 Д/Ф «ОЛЕГ БАСИЛАШВИЛИ. БОЛЬШАЯ ИГРА»
13.40 МОЯ ПЛАНЕТА
15.40 Д/Ф «ЗАКУЛИСНАЯ ЖИЗНЬ: ЭДИТА ПЕХА»
16.35 Д/Ф «О ВКУСНОЙ И ЗДОРОВОЙ ПИЩЕ»
17.50 Т/С «МИР ПРИРОДЫ. АФРИКАНСКИЕ РАВНИНЫ»
18.55 ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ 112
19.00 Д/Ф «ПОЛУСУХОЙ ЗАКОН СССР»
20.00 ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ 112
21.05 Д/Ф «НАУКА О КОШКАХ»
22.00 ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ
23.00 ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ 112
00.00 «СЕЙЧАС О СПОРТЕ»
00.15 Х/Ф «КУБАНСКИЕ КАЗАКИ»
02.20 ИСТОРИЯ РОКА: «АВВА». ПРЕДИСЛОВИЕ ИЛИ ЧЕРТА (ГРУППА «ПИЛОТ»)
03.25 Х/Ф «ШЛЮХА»
05.05 Х/Ф «МАКС И МОРИЦ. ПЕРЕЗАГРУЗКА»
06.35 Д/Ф «50 ХУДШИХ ФИЛЬМОВ»

23.00 «COMEDI WOMAN»
00.00 НАША RUSSIA
00.30 УБОЙНАЯ ЛИГА
01.45 УБОЙНОЙ НОЧИ

Тивиком

06.00, 06.25, 06.55, 07.50, 08.20, 09.20, 11.30, 18.40, 20.50, 21.50, 00.50, 01.30, 02.30 ПОГОДА
05.00 «ВЕЧЕР С ТИГРАНОМ КЕОСАЯНОМ»
05.30 «РАДАР-СПОРТ»
07.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
07.30 Х/Ф «ШИЗА»
09.15 Х/Ф «СТАЯ»
11.00 ДЕНЬ «ГРОМКОГО ДЕЛА»
12.00 «ГРОМКОЕ ДЕЛО»: «ПОЖИРАТЕЛИ ДЕТЕЙ»
13.00 «ГРОМКОЕ ДЕЛО»: «ВОРОВСКАЯ МАСТЬ»
14.00 «ГРОМКОЕ ДЕЛО»: «ЧЕЧНЯ. ПО ТУ СТОРОНУ ВОЙНЫ»
15.00 «ГРОМКОЕ ДЕЛО»: «КРАСНЫЙ ВОСТОК»
16.00 «ГРОМКОЕ ДЕЛО»: «ИНЫЕ»
17.00 «ЧРЕЗВЫЧАЙНЫЕ ИСТОРИИ»: «РОССИЯ. ПРИКАЗАНО УНИЧТОЖИТЬ»
18.00 «СЕКРЕТНЫЕ ИСТОРИИ»: «ТРАГЕДИЯ 9/11. ТЕОРИЯ ЗАГОВОРА»
19.00 «МОЛЧАНИЕ СОЛДАТ»

20.00 «ГРОМКОЕ ДЕЛО»: «ПУТЬ КОНТРА-БАНДИСТА»
21.00 «ГРОМКОЕ ДЕЛО»: «ОБЖИГАЮЩИЙ ЛЕД. ТАЙНА КАРМАДОНСКОЙ ТРАГЕДИИ»
22.00 «СЕКРЕТНЫЕ ИСТОРИИ»: «ЛАБОРАТОРИЯ Х»
23.00 «СЕКРЕТНЫЕ ИСТОРИИ»: «ГИТЛЕР. ПОХОЖДЕНИЕ ТРУПА»
00.00 «ГОЛЫЕ И СМЕШНЫЕ»
00.30 «СЕАНС ДЛЯ ВЗРОСЛЫХ»
02.20 «ГОЛЫЕ И СМЕШНЫЕ»
02.50 Т/С «ЛАНДЫШ СЕРЕБРИСТЫЙ»

СТС - «БАЙКАЛ»

06.00 Х/Ф «ТЕПЕРЬ МОЙ ХОД»
07.45 «НАШ ДРУГ ПИШИЧИТАЙ»
08.20 М/С «СМЕШАРИКИ»
08.30, 16.00 ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ
09.00 М/С «ТОМ И ДЖЕРРИ»
09.20 М/Ф «ДОФИДАК. ФАНТАСТИЧЕСКИЙ ОСТРОВ»
10.50 Х/Ф «ТРАНСФОРМЕРЫ»
13.30 Х/Ф «БОЙ С ТЕНЬЮ»
16.30 Х/Ф «БОЙ С ТЕНЬЮ-II. РЕВАНШ»
19.05 6 КАДРОВ
19.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
21.00 Х/Ф «АСТЕРИКС И ОБЕЛИКС ПРОТИВ ЦЕЗАРЯ»

23.00 Т/С «ДАЕШЬ, МОЛОДЕЖЬ!»
23.30 6 КАДРОВ
00.00 ДМИТРИЙ МАЛИКОВ
00.00 «РИАНОМАНИЯ»
01.45 Х/Ф «ТАК ПОСТУПАЮТ ВСЕ»
03.40 Х/Ф «ВОСКРЕСШИЙ ИЗ МЕРТВЫХ»

НТВ

07.40 УТРО НА НТВ
07.55 ЗВЕЗДЫ СЕРИАЛОВ СОБИРАЮТ ДРУЗЕЙ: «ОПЕРАЦИЯ «ПРАЗДНИК»
09.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 «СЕГОДНЯ»
09.20 Х/Ф «СЫН МАСКИ»
11.20 Х/Ф «БЕЙРУТ-82. НЕИЗВЕСТНАЯ ВОЙНА БРЕЖНЕВА»
12.15 Х/Ф «СВАДЬБА В МАЛИНОВКЕ»
14.20 Т/С «ПЕРЕДЕЛ. КРОВЬ С МОЛОКОМ»
20.25 Т/С «ОПЕРГРУППА»
22.15 Х/Ф «АНТИСНАЙПЕР. ДВОЙНАЯ МОТИВАЦИЯ»
23.55 Х/Ф «ОСТРОВ»
02.20 Х/Ф «2000 МОМЕНТ АППОКАЛИПСИСА»
04.05 Х/Ф «И В РАДОСТИ, И В ГОРЕ»
05.25 Т/С «ВСЕ ВКЛЮЧЕНО»

● ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ ● 21-62-62 ● ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ ●

Суббота, 2

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

07.00, 11.00, 13.00 НОВОСТИ
07.10 Х/Ф «ТЕЦА»
08.20 «ИГРАЙ, ГАРМОНЬ ЛЮБИМАЯ!»
09.10 «НОВАЯ ШКОЛА ИМПЕРАТОРА»
10.00 «ДОБРОЕ УТРО, МИККИ!»
10.10 «СЛОВО ПЛАСТЫРЯ»
10.10 «ЗДОРОВЬЕ»
11.10 СМАК
11.50 «ПУТЕШЕСТВИЕ С ДОНАТОСОМ БАНИОНИСОМ»
13.10 Х/Ф «ОПЕРАЦИЯ «Ы», И ДРУГИЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ ШУРИКА»
15.00 Х/Ф «300 СПАРТАНЦЕВ»
17.00 «ЛЕОНИД КАНЕВСКИЙ. ПРИКЛЮЧЕНИЯ СЫЩИКА»
18.00 «КТО ХОЧЕТ СТАТЬ МИЛЛИОНЕРОМ?»
19.00 ФУТБОЛ. VII ТУР. «СПАРТАК» - «ДИНАМО». ПРЯМОЙ ЭФИР. В ПЕРЕРЫВЕ - НОВОСТИ
21.00 Х/Ф «ВАЛЕРИЙ ХАРЛАНОВ. ДОПОЛНИТЕЛЬНОЕ ВРЕМЯ»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.20 «ВАЛЕРИЙ ХАРЛАНОВ. ДОПОЛНИТЕЛЬНОЕ ВРЕМЯ»
23.20 «ПРОЖЕКТОР ПЕРИСХИЛТОН»
23.50 Х/Ф «ЛЮДИ ИКС-2»
02.20 Х/Ф «ИСЧЕЗНОВЕНИЕ»
04.10 Х/Ф «ТО, ЧТО ТЫ ДЕЛАЕШЬ»
05.50 Т/С «ВНЕЗАПНАЯ УДАЧА»
06.30 «ДЕТЕКТИВЫ»

«РОССИЯ»

06.20 Х/Ф «ЖАВОРОНОК»
07.50 ВСЯ РОССИЯ
08.00 СЕЛЬСКИЙ ЧАС
08.30 ДИАЛОГИ О ЖИВОТНЫХ
09.00, 12.00, 15.00, 21.00 ВЕСТИ
09.10 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
09.20 «ВОЕННАЯ ПРОГРАММА»
09.45 СУББОТНИК
10.20 Х/Ф «ТРИ ТАЛЕНТА»
12.10 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
12.20 МЫ И НАЛОГИ
12.35 МИР СВЯЗИ
12.45 МОЛОДЕЖЬ БУРЯТИИ

Воскресенье, 3

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

07.00, 11.00, 13.00 НОВОСТИ
07.10 Х/Ф «ТРЕВОЖНОЕ ВОСКРЕСЕНЬЕ»
08.40 «СЛУЖУ ОТЧИЗНЕ!»
09.20 «МОИ ДРУЗЬЯ ТИГРУЛЯ И ВИННИ»
10.00 «ДОБРОЕ УТРО, МИККИ!»
10.10 УМНИЦЫ И УМНИКИ
11.10 «НЕПУТЕВЫЕ ЗАМЕТКИ»
11.30 «ПОКА ВСЕ ДОМА»
12.20 ФАЕНДА
13.10 «ТАТЬЯНА САМОЙЛОВА. ПЯТЬДЕСЯТ ЛЕТ ОДИНОЧЕСТВА»
14.10 Т/С «ДВЕ СУДЬБЫ. НОВАЯ ЖИЗНЬ»
20.00 «ДВЕ ЗВЕЗДЫ»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.20 «ДВЕ ЗВЕЗДЫ». ПРОДОЛЖЕНИЕ
23.20 ЧТО? ГДЕ? КОГДА?
00.30 Х/Ф «В ДОЛИНЕ ЭЛА»
02.40 Х/Ф «УОЛЛ-СТРИТ»
05.00 ДОКУМЕНТАЛЬНЫЙ ФИЛЬМ

«РОССИЯ»

06.45 Х/Ф «МЫ С ВАМИ ГДЕ-ТО ВСТРЕЧАЛИСЬ»
08.25 «СМЕХОПНОРАМА»
08.55 САМ СЕБЕ РЕЖИССЕР
09.40 УТРЕННЯЯ ПОЧТА
10.15 Х/Ф «ТРИ ТАЛЕНТА»
12.00, 15.00 ВЕСТИ
12.10 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. НЕДЕЛЯ В ГОРОДЕ
12.50 «ГОРОДОК». ДАЙДЖЕСТ
13.20 «СТОК ОДНОМУ»
14.15 ПРАЗДНИЧНЫЙ КОНЦЕРТ. ПОСВЯЩЕННЫЙ ДНЮ ВНУТРЕННИХ ВОЙСК МВД РФ
16.05 «ИЗМАЙЛОВСКИЙ ПАРК». БОЛЬШОЙ ЮМОРИСТИЧЕСКИЙ КОНЦЕРТ
18.00 «ТАНЦЫ СО ЗВЕЗДАМИ». СЕЗОН-2009/21.00 ВЕСТИ НЕДЕЛИ
22.05 «ТАНЦЫ СО ЗВЕЗДАМИ». РЕЗУЛЬТАТЫ ГОЛОСОВАНИЯ
22.15 СПЕЦИАЛЬНЫЙ КОРРЕСПОНДЕНТ
22.45 Х/Ф «СЮРПРИЗ»
00.45 «ЗВУКОВАЯ ДОРОЖКА»

КУЛЬТУРА

07.30 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»
11.10 Х/Ф «В 6 ЧАСОВ ВЕЧЕРА ПОСЛЕ ВОЙНЫ»
12.35, 02.55 «ВЕСЕЛЫЙ ЧЕЛОВЕК С НЕВЕСЕЛОЙ СУДЬБОЙ. И. ЛЮБЕЗНОВ»
13.20 «КТО В ДОМЕ ХОЗЯИН»
13.50 Х/Ф «БЕЛЯНЧКА И РОЗОЧКА»
14.55 М/Ф «О ТОМ, КАК ГНОМ ПОКИНУЛ ДОМ И...»
15.10 Х/Ф «РАЗНЫЕ СУДЬБЫ»
16.50 Д/Ф «ЛЕОНИД ЛУКОВ»
17.30 МАГИЯ КИНО
18.15 «КОНЦЕРТ ДЛЯ ЕВРОПЫ»
19.35 Х/Ф «С ВЕЧЕРА ДО ПОЛУДНЯ»
21.55 «О СЕБЕ...» ВЕЧЕР С КРЮЧКОВОЙ
23.00 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
23.20 Д/Ф «ЖАН МАРЕ. БОЛЬ. ОКРАШЕННАЯ В ЦВЕТА ПУРПУРА И ЗОЛОТА»
00.15 Х/Ф «ЛЮБОВЬ - ЭТО МЕЧТА»
01.45 ТОМ ДЖОНС. КОНЦЕРТ У КАРДИФ-СКОГО ЗАМКА
02.45 М/Ф «НЕВИДАННАЯ, НЕСЛЫХАННАЯ»
03.35 Д/Ф «ТАКСИЛА. ПЕРВОЕ ЛИЦО БУДДЫ»

Ариг Ус

08.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ». ПОГОДА
08.30 «ЖИЗНЬ. ПОЛНАЯ РАДОСТИ»
09.00 «АБИТУРИЕНТ-2009». ПОГОДА
09.25 Т/С «САША ПЛЮС МАША»
10.00 «ДИКАЯ СЕМЕЙКА ТОРНБЕРРИ»
10.30 «МУНГЭН СЭРГЭ», ПОГОДА
11.00 «ШКОЛА РЕМОНТА»
12.00 «КОМЕДИ-КЛАБ»
17.00 ТК «АРИГ УС» ПРЕДСТАВЛЯЕТ. «ПЕСНИ ШЭНХЭНСКИХ БУРЯТ: СЭСЭГМА»
18.00 «КОМЕДИ-КЛАБ»
20.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ». ПОГОДА
21.00 «КОМЕДИ-КЛАБ»
22.00 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ». ПОГОДА

● ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ ● 21-62-62 ● ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ ●

КУЛЬТУРА

07.30 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»
11.10 «ОБЫКНОВЕННЫЙ КОНЦЕРТ»
11.40 Х/Ф «ВОЛГА-ВОЛГА»
13.20 ЛЕГЕНДЫ МИРОВОГО КИНО. И. ИЛЬИНСКИЙ
13.50 М/Ф «МАГАЗИН ИГРУШЕК»
14.55, 02.55 ЦИРК «МОЙРА ОРФЕЙ»
15.55 Д/Ф «ОРКНИ. ГРАФФИТИ ВИКИНГОВ»
16.10 Д/Ф «Е. СВЕТЛАНОВ. ВОСПОМИНАНИЕ...»
17.05 Х/Ф «ОГНИ БОЛЬШОГО ГОРОДА»
18.35 ОПЕРА «АНДРЕ ШЕНЬЕ»
20.50 Х/Ф «АННА КАРЕНИНА»
23.10 Д/Ф «ТАТЬЯНА»
23.55 Х/Ф «СУПЕРНЕВЕСТКА»
01.50 КОНЦЕРТ ЭЛЛЫ ФИЦДЖЕРАЛЬД

Ариг Ус

07.30 ИЗМЕНИ СВОЙ МИР. ПОГОДА
08.00 «БЛАГАЯ ВЕСТЬ»
08.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ». ПОГОДА
09.00 М/С «ДИКАЯ СЕМЕЙКА ТОРНБЕРРИ»
09.25 Т/С «САША ПЛЮС МАША»
09.50 НАШИ ПЕСНИ
10.00 «ПЕНСИОННЫЙ ВЕСТНИК»
10.30 «ТРАДИЦИОННАЯ БУДДИЙСКАЯ САНХА РОССИИ ПРЕДСТАВЛЯЕТ»
11.00 БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ
13.00 «МУНГЭН СЭРГЭ»
13.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ»
14.00 «БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ»
20.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ ПО ПРИМЕНЕНИЮ». ПОГОДА
21.00 «БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ»
22.00 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ». ПОГОДА

«РОССИЯ»

05.55, 07.05, 08.10, 08.50, 09.10, 11.10; ПРОГНОЗ ПОГОДЫ
06.00 Х/Ф «ПЛОВЕЦ»
07.50 М/Ф «РИККИ-ТИККИ-ТАВИ»
08.20 М/С «СМЕШАРИКИ»
08.30, 16.00 ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ
09.00 М/С «ТОМ И ДЖЕРРИ»
09.15 САМЫЙ УМНЫЙ
11.00 ГАЛИЛЕО
12.00 СНИМИТЕ ЭТО НЕМЕДЛЕННО
13.00 Х/Ф «ДОМ КУВЕРКОМ»
14.30 М/С «ТОМ И ДЖЕРРИ»
15.00 М/С «ЧИП И ДЕЙЛ СПЕШАТ НА ПОМОЩЬ»
16.30 Х/Ф «АСТЕРИКС И ОБЕЛИКС. МИССИЯ «КЛЕОПАТРА»
18.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
20.30 6 КАДРОВ
21.00 Х/Ф «АСТЕРИКС НА ОЛИМПИЙСКИХ ИГРАХ»
23.15 Т/С «ДАЕШЬ, МОЛОДЕЖЬ!»

Тивиком

23.00 «КОМЕДИ-КЛАБ». ПОГОДА
00.00 НАША RUSSIA
00.30 СМЕХ БЕЗ ПРАВИЛ
01.35 УБОЙНОЙ НОЧИ
02.05 «СЕКС». СА. ЧЕХОВОЙ

Тивиком

06.00, 06.55, 07.50, 08.20, 09.10, 11.30, 18.40, 20.50, 21.50, 00.50, 01.30, 02.30 ПОГОДА
06.20 «ДАЛЬНИЕ РОДСТВЕННИКИ»
06.30 «ТУРИСТЫ»
07.30 Х/Ф «НОЧНОЙ ПРОДАВЕЦ»
09.05 Х/Ф «А ПОУТРУНИ ПРОСНУЛИСЬ»
11.00 «ВО САДУ ЛИ В ОГОРОДЕ»
11.30 «ШКОЛЬНЫЕ ТВ»
12.00 «В ЧАС ПИК. ПОДРОБНОСТИ»
ЛУЧШЕЕ
20.00 КОНЦЕРТ «ВСЕГДА ГОТОВ!»
22.00 «ДОРОГАЯ ПЕРЕДАЧА»
22.20 «ДОБРЫНЯ НИКИТИЧ И ЗМЕЙ ГОРЫНЫЧ»
23.35 «ДОРОГАЯ ПЕРЕДАЧА»
00.00 «ГОЛЫЕ И СМЕШНЫЕ»
00.30 «СЕАНС ДЛЯ ВЗРОСЛЫХ»
02.20 «ГОЛЫЕ И СМЕШНЫЕ»
02.45 Т/С «ЛАНДЫШ СЕРЕБРИСТЫЙ»

СТС - «БАЙКАЛ»

06.00 Х/Ф «БЕГУЩИЙ ЧЕЛОВЕК»
08.00 М/Ф «СОКРОВИЩА ЗАТОНУВШИХ КОРАБЛЕЙ»
08.20 М/С «СМЕШАРИКИ»
08.30, 16.00 ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ
09.00 М/С «ТОМ И ДЖЕРРИ»
09.15 М/Ф «ЗЕМЛЯ ДО НАЧАЛА ВРЕМЕНИ-2. ПРИКЛЮЧЕНИЕ В ВЕЛИКОЙ ДОЛИНЕ»
10.30 М/Ф «ЗЕМЛЯ ДО НАЧАЛА ВРЕМЕНИ-3. ПОРА ВЕЛИКОГО ДАРЕНИЯ»
11.45 М/Ф «ЗЕМЛЯ ДО НАЧАЛА ВРЕМЕНИ-4. ДОРОГА СКВОЗЬ ТУМАН»
13.00 М/С «УТИНЫЕ ИСТОРИИ»
14.00 М/С «КОРОЛЬ ЛЕВ. ТИМОН И ПУМБА»
15.00 М/С «АЛАДДИН»
16.30 Х/Ф «АСТЕРИКС И ОБЕЛИКС ПРОТИВ ЦЕЗАРЯ»
18.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
21.00 Х/Ф «АСТЕРИКС И ОБЕЛИКС. МИССИЯ «КЛЕОПАТРА»
23.00 СЛАВА БОГУ, ТЫ ПРИШЕЛ!
00.30 Х/Ф «КАЗАНОВА»
03.00 Х/Ф «ОТТОЧЕННОЕ ЛЕЗВИЕ»

5 КАНАЛ

08.00 Д/Ф «ВЛАСТЕЛИН КОЛЕЦ. БРАТСТВО КОЛЬЦА»
09.00 Д/С «БИЛЕТ В ПРИКЛЮЧЕНИЕ»
09.30 М/С «ПОПАЙ-МОРЯК»
10.00 М/С «АНГУС И ЧЕРИЛ»
10.05 М/Ф «ПРОКОДИЛ ГЕНА»
10.25 Х/Ф «ТРИ ТОЛСТАКА»
12.00 ПЕРВОМАЙ В ЛЕНИНГРАДЕ (1957 Г. - 1961 Г. Г.)
12.15 Х/Ф «КУБАНСКИЕ КАЗАКИ»
14.15 Д/Ф «СВИНАРКА И ПАСТУХ ИЛИ МИФ О СТАЛИНСКОМ ГЛАМУРЕ»
15.10 «В НАШУ ГАВАНЬ ЗАХОДИЛИ КОРАБЛИ...»
16.10 Х/Ф «НАЧАЛЬНИК ЧУКОТКИ»
17.55 Х/Ф «СОБАЧЬЕ СЕРДЦЕ»
20.30 Д/Ф «СОБАЧЬЕ СЕРДЦЕ»
21.25 Х/Ф «СЕМЬ СТАРИКОВ И ОДНА ДЕВУШКА»
23.00 ПЕРВОМАЙ В ЛЕНИНГРАДЕ (1957 Г. - 1961 Г. Г.)
23.15 Х/Ф «ТАНЦОР ДИСКО»
02.15 СПЕКТАКЛЬ «МЕШАНО»
05.05 Х/Ф «ВИНОВЕН ВНЕ ВСЯКОГО СОМНЕНИЯ»
05.55 Д/С «ЛУЧШЕЕ ИЗ ГОЛЛИВУДА ВМЕСТЕ С ТАБОМ ХАНТЕРОМ»

НТВ

06.10 Х/Ф «ЧЕТВЕРОНОГАЯ ЗВЕЗДА»
07.50 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ГУЛЛИВЕРА»
08.30 СКАЗКИ БАЖЕНОВА
09.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 «СЕГОДНЯ»
09.20 ЛОТЕРЕЯ «ЗОЛОТАЯ КЛЮЧ»
09.45 ИХ НРАВЫ
10.25 СМОТР
11.20 ГЛАВНАЯ ДОРОГА
11.55 КУЛИНАРНЫЙ ПОДИНОК
13.00 КВАРТИРНЫЙ ВОПРОС
14.20 Т/С «ПЕРЕДЕЛ. КРОВЬ С МОЛОКОМ»
20.25 Т/С «ОПЕРГРУППА»
22.10 Х/Ф «КАПКАН ДЛЯ КИЛЛЕРА»
00.05 КОНЦЕРТ «МЕЛОЧИ ЖИЗНИ»
01.50 Х/Ф «ЛЮБОВЬ ВСЕ МЕНЯЕТ»
03.40 Х/Ф «ДВА ДНЯ В ДОЛИНЕ»
05.20 Т/С «ВСЕ ВКЛЮЧЕНО»

5 КАНАЛ

08.00 Д/Ф «ВЛАСТЕЛИН КОЛЕЦ. ВОЗВРАЩЕНИЕ КОРОЛЯ»
09.00 Д/С «БИЛЕТ В ПРИКЛЮЧЕНИЕ»
09.30 М/С «ПОПАЙ - МОРЯК»
10.00 М/С «ВАУСЕР»
10.25 Х/Ф «НАЧАЛЬНИК ЧУКОТКИ»
12.10 Д/Ф «АЛЕКСАНДР БЕЛЯЕВ»
13.00 Х/Ф «ЧЕЛОВЕК - АМФИБИЯ»
14.55 «В НАШУ ГАВАНЬ ЗАХОДИЛИ КОРАБЛИ...»
15.55 Х/Ф «ПУСТЬ ГОВОРЯТ»
17.50 Х/Ф «СЕМЬ СТАРИКОВ И ОДНА ДЕВУШКА»
19.25 Д/Ф «ЗВЕЗДЫ В МИРЕ ЖИВОТНЫХ: ТИМОТИ ДАЛТОН И ВОЛКИ»
20.30 СЕИАС
20.50 Д/Ф «ЗВЕЗДЫ В МИРЕ ЖИВОТНЫХ: ДЖУЛИЯ РОБЕРТС И ОРАНГУТАНГИ»
21.55 Д/Ф «ЗВЕЗДЫ В МИРЕ ЖИВОТНЫХ: РОБИН УИЛЬЯМС И ДЕЛЬФИНЫ»
22.55 Х/Ф «ОПЕРАЦИЯ «СВЯТОЙ ЯНУАРИЙ»
00.55 Х/Ф «БАНКОВСКИЙ БИЛЕТ В ОДИН МИЛЛИОН ФУНТОВ СТЕРЛИНГОВ»
02.40 СПЕКТАКЛЬ «МЕРТВЫЕ ДУШИ»
05.30 Х/Ф «ШЕРЛОК ХОЛМС И СМЕРТНОСНОЕ ОЖЕРЕЛЬЕ»
07.00 Д/Ф «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУМИИ»

НТВ

06.05 Х/Ф «КАПКАН ДЛЯ КИЛЛЕРА»
07.50 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ГУЛЛИВЕРА»
08.30 «ДИКИЙ МИР»
09.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 «СЕГОДНЯ»
09.20 ЛОТЕРЕЯ «РУССКОЕ ЛОТО»
09.45 ИХ НРАВЫ
10.25 ЕДИМ ДОМА
11.20 СПАСАТЕЛИ
11.50 «QUATTROUOTE». ПРОГРАММА ПРО АВТОМОБИЛИ
12.25 АВИАТОРЫ
13.00 ДАЧНЫЙ ОТВЕТ
14.25 Х/Ф «МОЛОДАЯ ЖЕНА»
16.05 СВОЯ ИГРА
17.20 Т/С «ЗАКОН И ПОРЯДОК»
19.05 «ГЛАВНЫЙ ГЕРОЙ» С АНТОНОМ ХРЕКОВЫМ
20.25 Х/Ф «КАМЕННАЯ БАШКА»
22.15 Х/Ф «ПАРК ЮРКОГО ПЕРИОДА»
00.40 «QUATTROUOTE». ПРОГРАММА ПРО АВТОМОБИЛИ
01.15 Х/Ф «ХОРОШИЕ ПАРНИ»
03.45 Х/Ф «БРОДЯГА»
05.20 Т/С «ЗАКОН И ПОРЯДОК»
06.10 Т/С «ВСЕ ВКЛЮЧЕНО»

5 КАНАЛ

08.00 Д/Ф «ШТОРМ ВЕКА»
09.00 Д/С «БИЛЕТ В ПРИКЛЮЧЕНИЕ»
09.30 М/С «ПОПАЙ-МОРЯК»
10.00 М/С «АНГУС И ЧЕРИЛ»
10.05 М/Ф «МАЛЫШ И КАРЛСОН». «КАРЛСОН ВЕРНУЛСЯ»
10.45 КЛУБ ЗНАМЕНИТЫХ ХУЛИГАНОВ
11.20 Х/Ф «РЕСПУБЛИКА ШКИД»
13.50 «В НАШУ ГАВАНЬ ЗАХОДИЛИ КОРАБЛИ...»
14.50 «ЛИЧНЫЕ ВЕЩИ» С АНДРЕЕМ МАКСИМОВЫМ
15.40 «К ДОСКЕ» СО СВЕТАНОЙ КРЮЧКОВОЙ
16.25 «ВСТРЕЧИ НА МОХОВОЙ» С АНДРЕЕМ УРГАНТОМ

ЖАРАН
НАНАЙ
ЖАРГАЛАЙ
НАРАН

Бархан уулын хормой доро Дармаевтанай гэр бүлэдэ ууган хүбүүн Виктор түрэнэн намтартай. Эжын Санжидма Упаловна Дармаевад бүхы нааараа түрэл колхоздо зоотехнигээр, фермые даагшаар, үржүүлэгшээр, касираар ажаллахан юм. Хүшэр хүндэ Агууехэ дайнай хүлээр зоотехнигэй мэргэжэл шэлэнэн намтартай.

Эсэггүй үдэнэн гэрэй ууган хүбүүн Виктор Упалович Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо габьяата механизатор Д.Р.Баясановай хүтэлбэри доро трактористын туһалагшаар, комбайнерай штурвальшигаар хүдлөө.

Колхозой парткомой секретарь Х.А.Бадмаевай дурдхалаар Бархан нутагай залуушуул тэрэннэ комсомолой эмхин секретаряар хунгаба.

1968 он - Буряадай хүдөө ажахын экономикын халбарид аоробо. Оюутан ябахандаа, хүнгэн атлетикээр, волейболоор бээ хоридог, мүн В.М.Муруевай хүтэлбэрлэн «Ая-ганга» оюутадай театрта эдэбхитэй хабаададаг байгаа.

1973 - «Агроном-экономист» мэргэжэл шэлээд, ахамад экономистын үүргэ дүүргээ.

1977 - ахамад бухгалтеряар томилогдоо. Виктор Упаловичай ажалаа ябуулха үеэр соёлой социальна объектүүд олоор баригдаа. Бархан-Сагануур Хонхино-Арбуун хоёрой дунда харгы нээжэ, 250 хууритай соёлой, бээ хорилгын, дунда хургуули, эмшэлгын байра залгалгада, Бархан, Хонхино нутагуудта хүүгэдэй сээсрлиг нээлгэ, 50 гаран гэр байранууд баригдаа.

1988 - Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшын орлогшо.

1989 - Барханай номоной арадай депутатай Соведай исполкомой даргаар абтаба.

1990 - ахамад бухгалтергээшэ. 1995 ондо - захиргаанай гүлваагай орлогшо Виктор Упаловичай хүтэлбэри доро социальна экономикын хүгжэлтын «Бархан» гхэн программа бүтээгдээ.

Хүн зондоо хүндэтэй, түүхэ, ёно заншлаар хонирходог, аймаг дотороо үнгэргэгдэдэг бүхы соёлой, бээ хорилгын мурсыондэ хабаадажа, хубитая оруулдаг ха юм.

«Бархан» нутагай ветеранай зүблөөнэй түрүүлэгшээр, шалгалтын комиссин ударидагша гээшэ. Заха холын Захаамнай, багша мэргэжэлтэй Римма Шойдоровнатой дүрбэн үхибүүдэй хүлын дүрөөдэ, гарын ганзагада хүргэнэн юм. Гурбан үхибүүдээ дээдэ хургуули дүүргүүлээ.

Виктор Упалович наһанайнгаа амаралтада гараашье наа, нутагтаа ушардаг шинд хэгдээгүй асуудалуудта наһалаа табижа хуудагынь найшаалтай.

Соёлма РАДНАЕВА.

17.10 Х/Ф «МЫШЬЯК И СТАРЫЕ КРУЖЕВА»
19.35 Д/Ф «ТАЙНЫ БОЛЛИВУДА»
20.30 СЕИАС
20.50 Х/Ф «МЕСТЬ И ЗАКОН»
00.55 ОПЯТЬ О ФУТБОЛЕ
02.00 Д/Ф «МАРАДОНА»
03.45 Д/Ф «ФИЕСТА». ИСТОРИЯ ОДНОГО СПЕКТАКЛЯ»
04.10 СПЕКТАКЛЬ «ФИЕСТА». «И ВОСХОДИТ СОЛНЦЕ»
07.00 Д/Ф «ВЕЛИКИЕ ШПИОНЫ 20-ГО ВЕКА»

«ИГРАТЬ КАК ПИАНИСТЫ, СЛЫШАТЬ КАК ТЕОРЕТИКИ, ПЕТЬ КАК ВОКАЛИСТЫ...»

Юбилей

Дирижерско-хоровое отделение Улан-Удэнского музыкального колледжа отметило свое 60-летие. Оно считается самым большим в колледже, участвует во всех хоровых концертах, фестивалях, конкурсах, проводимых в республике и за ее пределами.

Смешанный хор Улан-Удэнского музыкального училища имени П.И. Чайковского - уникальное явление, потому что все большие события в культурной жизни республики связаны с ним. Он первый исполнитель произведений бурятских композиторов, участник декад бурятского искусства в Москве, лауреат российских и международных конкурсов. В фондах БГТРК хранятся записи музыкальных произведений в исполнении хора.

В самом начале со студенческим коллективом работали хормейстеры Бурятского театра оперы и балета, обладающие высокой эрудицией, в основном выпускники ленинградской школы. Сегодня

его возглавляет заслуженный деятель искусств Бурятии, кандидат искусствоведения Ольга Полякова.

Начальник отдела профессионального искусства и народного творчества Минкультуры Бурятии Татьяна Дугарова поздравила юбиляров: «Вчера мы отметили День работников культуры, завтра - Международный День театра. Выбор дня для празднования юбилея между двумя этими датами не случаен, потому что дирижерско-хоровое отделение музыкального колледжа очень органично и естественно вливается в театральную деятельность. У меня особое отношение к нему, потому что я много лет проработала здесь. Специальность у нас замечательная, но трудная - нужно играть как пианисты, слышать как теоретики, петь как вокалисты».

А директор республиканского учебно-методического центра Министерства культуры Татьяна Черкашина сказала: «Я горжусь тем, что училась в Улан-Удэнском

музыкальном училище. Учебно-методический центр благодарит вас за работу с нашими кадрами, постоянную помощь детским школам искусств республики».

Директор музыкального колледжа Лилия Алтаева поздравила всех преподавателей, ветеранов и студентов с юбилеем отделения: «Сегодня мы подводим итоги, выступаем с отчетным концертом, чтобы еще раз привлечь внимание к прекрасному искусству хорового исполнительства».

Начальник Управления культуры Администрации г.Улан-Удэ Ольга Полякова является выпускницей музыкального училища 1986 года. Она передала благодарственные письма преподавателям и ветеранам от мэра города Г.А. Айдаева за значительный вклад в развитие хорового искусства и художественное воспитание подрастающего поколения.

Пурбо Дамиранов, выпускник музыкального училища, поздравил юбиляров от имени Союза

композиторов Бурятии: «Сегодня, в этот торжественный час, надо отдать дань памяти нашим маститым педагогам-хоровикам, которые внесли огромный вклад в развитие хорового искусства. В концертной жизни республики хор Улан-Удэнского музыкального колледжа является самым активным. И самое главное, хор неустанно и преданно пропагандирует музыку композиторов Бурятии, за что они ему очень благодарны. Я счастлив, что и в этом хоре и считаю, что каждый музыкант и инструменталист должен попеть в нем».

Недаром многие наши композиторы вначале учились именно на дирижерско-хоровом отделении, потом начинали сочинять музыку. Как признался Базыр Очирович Цырендашиев, выпускник музыкального училища 1956 года, «большая нагрузка заставляла много работать, заниматься аранжировкой, читать партитуру, расписывать, дирижировать на

практике. Это отделение, несомненно, играет большую роль для воспитания будущих музыкантов».

И песня «Уянгын дуун» на музыку одного из первых и лучших выпускников дирижерско-хорового отделения, ныне знаменитого композитора Базыра Цырендашиева в исполнении студента Саяна Цымпилова стала подарком от собратьев по певческому цеху. Легендарному педагогу, воспитавшему плеяду талантливых певцов, Вячеславу Баяндаевичу Елбасу недавно вручили медаль лауреата всероссийской энциклопедии «Лучшие люди России» в номинации «Галерея Славы». Он вспомнил имена тех, кто стоял у истоков отделения, кто продолжил его развитие.

Затем вышел на сцену известный ансамбль «Магтаал», которым руководит выпускница музыкального училища 1969 года и неизменный педагог отделения Алла Галдановна Балдаева.

Оркестр русских народных инструментов под руководством дирижера Жаргала Токтонова вместе с Романом Селивановым (соло на аккордеоне) подарили юбилярам свой музыкальный подарок. Также пели студенческие ансамбли колледжа, сам смешанный хор под руководством Ольги Поляковой.

Юбиляров поздравили их коллеги по колледжу, выпускники прошлых лет, профком колледжа, Республиканский центр народного творчества, потому что выпускники отделения работают во всех учреждениях культуры республики, являются руководителями народных коллективов.

Д. БАТОРОВА.

Фото автора.

Поют артисты смешанного хора колледжа

ЭТО ВЫСОКОЕ СЛОВО УЧИТЕЛЬ

Конкурс

Тринадцатого марта в актовом зале средней школы № 20 как никогда было многолюдно. Шел конкурс среди девочек 5-8 классов в честь национального праздника Сагаалган «Эдир дангина-2009».

В красочно оформленном зале, который вмещал всех пришедших посмотреть, поддержать своих и поболеть за подруг и одноклассниц, царил торжественный праздничный настрой. Под звуки бурятской музыки в национальных костюмах выходят на сцену. Это Аня Матвеева, Сарюна Цыденова, Катя Давыдова, Янжима Доржиева, Зоя Степа-

нова, Оюна Цыдендамбаева, Света Алексеева. Семь девочек, семь юных красавиц, от каждого класса по одной участнице.

Конкурс проводился в семь туров: на первом - девочки выступили со своими визитными карточками на бурятском и русском языках; на втором - каждая представила свою поздравительную открытку; третьим, был конкурс на лучшее исполнение бурятских песен; в четвертом - соревновались в рекламировании национальных блюд; в пятом и шестом - в знании женских бурятских имен и своей родословной; седьмой тур выявлял кто лучше готовит блюдо бурятской кухни.

Зал с нетерпением ожидал музыкального

конкурса, где девочки исполнили песни на бурятском языке. Всем понравилась песня «Түрүүшын дуран» в исполнении Янжимы Доржиевой из 7 класса. Девочки 6-го класса прекрасно спели песню «Тоонто нютаг» и на гитаре подыграла классная руководительница Елена Валентиновна Цыдендамбаева. Аня Матвеева, Катя Давыдова и Света Алексеева заслуживают отдельной похвалы, что не побоялись выйти состязаться и показали хорошее знание языка и культуры бурят. Не менее интересными были другие туры, где девочки демонстрировали свои кулинарные способности, знание своей родословной. Например, Оюна Цыдендамбаева представила на суд жюри красочно оформленное родословное древо. Особое оживление в зале вызвали конкурсы среди болельщиков.

Жюри пришлось на славу потрудиться, чтобы выявить настоящую Дангину. Им стала ученица 8«а» класса Оюна Цыдендамбаева.

- Хочу выразить особую благодарность родителям и учителям за большую помощь в подготовке и проведении этого конкурса, - сказала преподаватель бурятского языка Людмила Дамбаевна Жигжитова, инициатор и автор данного конкурса.

Все были едины во мнении, что такие мероприятия сплачивают коллектив, что совместными усилиями можно подарить себе такие праздники. Все девочки были в красивых национальных костюмах. Кто-то одолжил его у знакомых, кому-то пришлось брать напрокат. А вот родители Зои Степановой взяли да сшили платье дочери сами... Вот так.

УЧИТЬ ДЕТЕЙ - ЕЁ ПРИЗВАНИЕ

Всегда серьезная, подтянутая, с четкой поставленной дикцией, про таких в народе говорят - Учитель от Бога. Может оттого, что Людмиле Дамбаевне посчастливилось самой учиться бурятскому языку у такой именитой Учительницы как Елизавета Митаповна Очирова, которая принадлежала той блестящей плеяде учителей совет-

ской эпохи как великолепная Хандама Дугаровна Дугарова, как моя учительница Цыпилма Гомбоевна Очирова, которые давали отличные знания, но она заболевши однажды именно этим предметом, выбрала ее раз и навсегда. Людмила Дамбаевна всегда знала, что учить детей - это ее призвание. И продолжает этим заниматься в средней школе № 20 вот уже пятнадцатый год... Хотя общий педагогический стаж ее составляет 17 лет.

О том, как она любит свой предмет, об одержимости ее своим делом в самом лучшем смысле этого слова. Говорит даже то. С какой любовью и старанием оформлен кабинет бурятского языка. Какие интересные мероприятия в школе она проводит, даже то, как много разнообразных и содержательных материалов собраны ею и аккуратно разложены по папкам.

Об отношении учащихся к предмету, их успеваемости судят, конечно, по учителю. Многие ее ученики ежегодно участвуют в городских олимпиадах и конкурсах. Не только участвуют, но занимают призовые места. Например, ученик 9 «а» класса Костя Кузьмин в 2005 году, участвуя в конкурсе юных чтецов, посвященного 80-летию народного поэта Бурятии Дамбы Жалсараева, занял 2 место, ученик 10-го класса Цырен Шабас в 2008 году за участие в конкурсе чтецов «Түрэл нютагаа магтаа» награжден был дипломом II степени, девятиклассница Сэлмэг Бальжаева в дни празднования бурятского языка в 2007 году, участвуя в конкурсе диктантов, заняла 2 место, а Балданов Бато получил поощрительный приз - бесплатную подписку на республиканский журнал «Одоо».

А такие конкурсы как «Эдир дангина» и «Юный Гэсэр» уже становятся в школе традиционными. На республиканском семинаре учителей бурятского языка в прошлом году Людмила Дамбаевна провела открытый урок на тему «Герой Советского Союза - Базар Ринчинович Ринчино». Учительница много времени уделяет разработкам методических программ и курсов, выразитель-

ному чтению школьников. Людмила Дамбаевна, обладая прекрасным голосом, очень любит петь бурятские песни, и на уроках вместе со своими подопечными с удовольствием знакомятся с новыми песнями.

Кроме того, Людмила Дамбаевна является классным руководителем 9-го «б» класса.

- Нашим классным руководителем она стала в 8-ом классе. До этого она нам преподавала бурятский язык. Поначалу мы ее немного побаивались, потому что она была требовательной и строгой. Но со временем мы поняли, что Людмила Дамбаевна требу-

На празднике

ет от нас не многого, старается, чтобы мы выросли хорошими и грамотными людьми, - говорят ее ученицы.

- Поначалу были сложности в отношениях между мною и учениками. 8-ой класс все-таки не 5-ый. Трудности роста - фактор тоже серьезный. - говорит Людмила Дамбаевна.

Пока такие преподаватели как Людмила Дамбаевна Жигжитова продолжают славы традиции советской школы, думаемся, мы будем спокойны за наше будущее поколение. Их знание, опыт, культура, все говорит об этом.

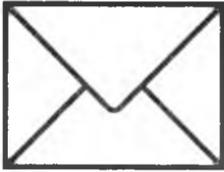
Надежда ГАРМАЕВА, журналист.

Буряадай Уран зохёолшодой холбооной 75 жэлэй ойдо

ЗОХЁОЛШОДОЙ ҺАЙНДЭРӨӨР

ТАНАА,

ЦЫБИКЖАБ ЦЫДЕНОВИЧ!

Халюун хабарай зэрэлгээндэ хангай тайгынгаа үзэсхэлэн шарайе, мэлмэн сэсэн хара- сатай хандагай бугануудые уран аргаар зурадаг, уян үгөөрөө магтааг нютагай ахатан, бэлиг түгэлдэр бэ- шээшэ поэт, Буряадай Уран зохёолшодой холбооной гэ-

шүүн Цыбикжаб Цыденович Найдановые Буряадай Уран зохёолшодой холбооной 75 жэлэй ойгоор үнэн зүрхэнһөө амаршалха дуран хүрэнэ. Сээжэ-Бургалтайгаа сэлээн соогуураа магтаат, сэнтэй хайхан уяшаар зохёохы ажа- лаа шэмэглээт. «Найман арбан наһамни Намайе залуу байл- ганагүй» – гэн домоглоошые наа, найдал дүүрэн зангаа на- раяа угтан баясанат, нал- гайхан наһанайнгаа нүхэртэй

сайнгаа гэжые үргэжэ, ор- шолон гэлхэйгээ хүндэлэнт. Үнгэрхэн сагаа уудалан түү- рээнэт, үнэтэ баялыгыень дам саашань дамжуулат, Бу- рьяадайнгаа буян хэшэгые ар- баххалсанат. Мүнөө Танайн- гаа, Цыбикжаб Цыденович, эль- гээһэн шүлэгүүдые олоной но- рporto толлиобди, талархан байһанаа мэргүүлэбди.

Галина БАЗАРЖАПОВА- ДАШЕЕВА.

Цыбикжап НАЙДАНОВ

НАЙМАН ТАБСАН НАЙРУУЛГАНУУД

Найман табсан найруулгам Наратай, бүрхөгтэ зайлганагүй. Найман арбан наһамни Намайе залуу байлганагүй. Найман хүлтэй наймаашад Наһатай, залууе илганагүй. Найма балгаад найгаашад Нарилан ябахая ойлгоногүй.

Өөрөөш хүсэд мэдэнгүй Үхибүүн ухаандаа оробошые, Бээ барижа тэсэнгүй Бэхын шаби болошонхой Урин хайхан сэдхэлтэй Уншагшадаа хүндэлэжэ, Ухаан бодолой оёорые Уудалха дурамни хүрэдэг юм.

Хэблэл гэшэ гайхалтай - Хэтын дуунай аялга. Үгэ, зугаа хайхантай Үнгэ, шарай танилга. Гэртэм ерэжэ гоёнууд Гэрэл, туяа асардаг. Холо, ойрын һонинууд Хоёр гартам задардаг.

Галтай урихан нюдэдөөрөө Газар дайдаа хаража,

Гайхалтай сэсэн нүхэдөөрөө Ганзага пиилэн тааража Дуулан ябаһан наһамни Дурасхаал болон бадаржа, Нуулин баясан хөөрэхэдэм Нуудал ехээр таргалдаг.

Эжы, абын ашые Энхэрэн ханажа ябагшад, Эхилһэн замай утые Эдэбые гаталжа дабагшад, Улхан дүүрэн сугларһан Уран үгын дуһалнууд, Уралаа долён амталһан Ухаанай нангин худалнууд.

Зохёолой мэргэн үгэтэн Золтой байнгүй яахаб даа, Зоболон, жаргалай үедэ Золгожо, хайрлажа ябадаг юм. Уран дуунай ангуушад Ухаан, бодолой ендэртэ. Уйтан, үргэнэй тагнуушад Удха, шанарай үндэртэ!

Нарата дайдаа хаража Намтарлажа дурсахадам, Найдан этигэжэ ябахыдаа Найруулхыдажа туршахадам.

Һайхан бодол сугларжа Һанаан соомни билтардаг. Ухаандамни худхаржа Уран юрөөл илгардаг.

Наһаяа эдижэ үбгэрһэн Нарбаяа сайжа зүдэрһэн. Һайтай, муутайнь амталжа Һанаан соогоо хамталһан Шашаг таабайһаа асуужа, Шадар нуугшад халадаггүй. Һонор үхибүүд хадуужа Һонирхон шагнажа тардаггүй.

Олон зоной пайдал боложо, Ойлогсын хатуу журамда орожо, Орьёлон урдаһан дошхон мурэндэ Онгосоо залаха хүшэр юм

Бэлиг ехэтэнэй хормой шүүрэжэ, Бэһын үзүүртэ харбайжа хүрбэл, Утаһан саагынь дээшэнь үргэжэ Уралдаа хүргэбэл, дүршэл юм даа.

Үглөөгүүр бодожо хубсалаад Үбгэд, хүгшэдэй уулзахада, Үгэ, хэлэн хурсадаад Үнгэрһэн сагаа дурсахада, Хүүгэд олоор шууялдан. Хүтэрэлдээр наашалла, Үетэн нүхэд һубарилдан Үлхэдээр саашална.

Болбосорол ехэтэй үбгэднай «Большевик» үзэлһөө арсанай. Бодол түгэлдэр хүгшэднай Бороо зүгнэхөө буршанагүй. Үбгэд, хүгшэдэй хоорондо Үргэн ехэ илгаатай. Нютагай оршон тойрондо Нюусагүй ябахыа хургаалтай.

Зон нүхэдэй олондо Зосоогоо хадуужа абаһан, Үдэр бүрини һониндо Үнэн, худал шагнаһан Үндэр наһанайм дабаанда Үдэһын жабар оронхой. Үетэн залуу халаанда Үндэһэн зугааша болонхойб.

Уран хурса зохёолнууд Утын замые гаталжа, Урдан ошоһон наһандам Ульһа дулаа гагнаһай. Ухаан бодолой оёорто Уурхай заһан тэнжээжэ, Дэгдээн хошуур үдэшэхэ Дээдын ехэ баяртайб.

Урдын сагай домог, түүхэ Ухаан соогоо шэбшэхэдэм, Үбгэн хүнэй нэрэ зүүхэ Үнэн бээ шэмхэхэдэм. Холодон ошоһон нютагайм үбгэд

Хоймор эзэлэн морилһон мэтэ. Хоргой, торгоёо эсхэлэн хүгшэд Хуримай заһал урлаһан шэнги.

Сагай эрхын хатууда Саадын сэсэн бодолтон, Асууһан үгым харюуда Анхарангүйгөөр орхөггүй. Ушардаг эдэб бэрхэшээл, Уһа балгаад ябанагүй, Заабарин эрхим жэшээгээр Залхуурангүй ойлгуулдаг.

По приказу Министерства образования Бурятской АССР от 15 июня 1959 года была открыта Цакирская школа-интернат. Назначен директором Афанасьев Николай Николаевич, завучем Литвинцев Василий Александрович, старшим воспитателем Чурикова Лилия Ивановна. Первые учителя: Д.Ц.Шагдаров, Д.Г.Бальжанава, З.В.Кубрикова, Д.Б.Гомбожапова. Первые воспитатели: Н.Ц.Тарбаев, Т.П.Иевская, Ф.Г.Дардаева; старшая пионервожатая - Г.Д.Базарова, замдиректора по АХЧ - П.Д.Ершов; бухгалтер - Д.Р.Шарапова, А.В.Логинава, Д.Д.Шармаев, врач - Т.И.Колодина; кассир - А.Ц.Ринчинова, кладовщик - Н.Д.Очирова, кастелянша - Д.Б.Батуева.

В 1959 году были открыты 1-4 классы. В 1960 году - 5-6-7-8 классы. Для работы в средних классах были приглашены учителя - предметники: родновед - Б.Ш.Доржиев, по черчению - Ю.С.Червинский, биолог - Ш.Э.Базаров, ботаник - К.О.Цыренов,

К 50-летию Цакирской средней общеобразовательной школы-интерната художественно-эстетического направления

В СООТВЕТСТВИИ С ПРОГРАММОЙ РАЗВИТИЯ

трудовик - М.Р.Доржиев, историки - Е.Б.Марахинова, А.А.Носков, химик - Е.Д.Халбаева, учитель музыки Л.И.Чурикова, математик - М.Г.Жаркова, географ - П.С.Баиров, языковеды - С.Б.Табдаев, З.В.Кубрикова и другие.

Учителя высшей категории, заслуженные учителя РБ Э.Ц.Цыренова и В.Р.Иванова разработали программу художественно-эстетического развития школы в 1993 году и школа получила статус - полной средней.

И в мае 2009 года школа отмечает своё 50-летие. Всего выпускков - 45 с 928 выпускниками.

Коллектив Цакирской средней школы Закаменского района

разработал свою программу развития.

Основные идеи программы и план предстоящей деятельности по ней был обсужден на родительских собраниях, на сходах поселения «Цакирский», проведена экспертиза на муниципальном уровне. В рамках реализации программы предполагается широкое привлечение гражданских институтов, общественности. Имеются соглашения на сотрудничество с высшими учебными заведениями республики.

Школа входит в сетевое взаимодействие с Цакирской средней школой (по агротехническому направлению), будет сотрудни-

чать с центром дополнительного образования, учебно-производственным комплексом, ПУ-14 (по декоративно-прикладному направлению), с ансамблем МОУ «Дутулурская средняя школа», с профессиональными партнерами из РДК, республиканского центра эстетического воспитания (по художественно-эстетическому направлению), с КСК «Горняк» и школой высшего спортивного мастерства (по спортивно-оздоровительному направлению).

Все эти условия создаются для раскрытия и развития способностей детей, для удовлетворения и развития имеющихся у них потребностей. В этих целях предложена модель «ДОМ» (Дети-

Образование-Мастер). Дети приходят в школу-интернат со своими имеющимися внутренними базовыми физическими, психическими, нравственными, познавательными способностями. Это внутренний ресурс, который необходимо выявить и развить.

Образование в школе-интернате нацелено на развитие этих имеющихся способностей и раскрытие творческих способностей детей. Для этого необходимо создать определенное образовательное пространство со всеми вышперечисленными партнерами. В результате эта образовательная среда возвращает выпускника-мастера.

Предлагаемое программно-целевое планирование будет способствовать, прежде всего, повышению эффективности деятельности всего школьного коллектива.

Валентина ГАРМАЕВА, краевед школы.

Зэрэлгээтэһэн дошхон уһатай Зэдэ голый урда бээдэ оршодог Турка дайда, нуга сабшалангай ургаса ногоо найжаруудха үргэн хэмжээнэй хүдэлмэри эндэ ябуулагдажа байба. Халуун ажалай түлэг дунда полевой станай байрада нүхэр Абагалдаев орожо ерэнэ. Аймагай хүтэлбэрийн зүгһөө лугомелиоративна бүлэгтэ тэрэ эльгээгдээ. Үбһэ тэжээл бэлдэхэһые үргэдэхэ хэрэгэй ябасые эршэдэхэ шанга даабаритай. Байра дотор Рабданай Дари эдэе хоол буйлуулжа сүлөө забдагүй. Унтариин үргэн наар дээрэ хорёод наһанай эрэ унтажа хэбтэнэ. Ажалай хаһада шууяса хурхирһан хүн Абагалдаевые гайхуулба. Манай бүлэгэй хүдэлмэрийнэй нэрэ зүүдэг Шагдаржаб Хатинхаев үргэнхэндөө үшөөл саданагүй. Элдэб шалтаг-билтаг бэ-

ЗАЛХУУ «АРТИСТ»

Шог

дэржэ, ажалһаан хулжадаг, гэдэргээ татаһан хүйхэр-болуур даа, - гэжэ Рабданай Дари ерүүл даргада тайлбарилна. Түргэн зуура бээ эрхэжэ, ноёрхуу, шэрүүн шарайдаа Абагалдаев орошобо. Үшөө һэрээдүй Шагдаржабай баруун мүрһөөнь тэрэ баряад: - Бодыш, хубаа, теэд! - гэнэ. Хатинхаев эһһээлэн үндэжэ, унтари дээрэ нуушана. - Ажалдаа пока гарангүй лодырь болообши, хубаа?! Мэнэ гэнээр нүхэдтөө ошожо туһала. Штраф түлүүхэб шамда, гэһаа! - гэжэ Абагалдаев намдуу нулахан хоолойгоор хэлээшые наа, тон хүндэ үргэнүүдые унагаана.

Шагдаржаб аман соогоо гүнгинэн, хүл дээрээ бодошобо. Толгойгоо гэдэргэнь тангайлгажа, хурмагаар нюдэдөө хилайлгаад, сагаанинь бэлтылгэнэ. Гэрэй үһээ шэртэн, бүхы бэээрэ найгажа эхилбэ. «Энэ залхуумнай эмэ амсахаяа ойлогбол, дарга-ноёдоо мэхэлжэрхидэ. Баһа ямар нэгэ ёһонтой «концерт» харуулхань даа, зүрхэгүй золиг!» гэжэ бодомжолһон Рабданай Дариин сээжэнинь хүйтэршэбэ. Үнэндөөшые, Шагдаржаб шархатаһан ямаанай хуурай хахир хоолойе нажаан: - Абары ..ыт, ай-ёёо... абары..ыт! Айкомой аймшагтай абарга Абагалдаев алахан-алахан, абарыт! - гэжэ тэрэ орилон хуутайлжа эхилшэбэ.

Сошоһон, мэгдэһэн Абагалдаев гэрэй ханада нюргаараа няалдашоод: - Аргаар, аргаар... Ши, хубаа, теэд үбшэн... дурак юмыш? Али гээ наа, боохолдойгоо гарганаш? - гэжэрхөд, гэдэргээ харан-харан газаашалшаба. Уданшьегүй Шагдаржаб сонходо дүхэжэ шагааха хоорондоо: - Уполномоченно даргые ехээр айлгаба хаяаб? Дари эгшэ бригадирта бү дуулагарайт. Би мүнөө нууриной «Позная» ошоһомни. Мүнгэ-тангатай тэнэгүүдые мэхэлжэ, пиво-бууза абхуулхамни. Артистын шухатайб даа, шухатайб! Намдаш шадал хэбтэнэ даа! - гэжэ тэрэ шалижа, Рабданай Дарида газашаа үлдүүлэе бэлэй.

Ш.БАКШЕЕВ.

Дурасхаал

БУЯНТА ОРШОЛОНДО ХҮРӨӨРЭЙ

Яруунын аймагай Эгэтын-Адагай дунда хургуулида тоо бодолгын багшаар хүдэлхэн наһанайм нүхэр Николай Дугданович Жалсановой түрэхөөр 60 жэлэй ойдо, нангин дурасхаалда зориулагдана.

Нүзэгтэй, буряад арадайнгаа ёһо заншал найн мэдэн сахидаг эжым 40 гараһан хойпоо түрэн одхон үриез 8 наһа хүрэтэрн бурхан ябадаг гэжэ ойлгонхой, шангаар хорихо, заншалха гэшые сээрлэжэ, дулаахан унтари, амтатай эдеэн, зөөлхэн түгөөрөө балшар бага наһыемни дуран зоргон соом үнгэргэһэн гээд миний наһанай нүхэр Николай Дугданович Жалсанов хэлэдэг хэн.

Эгээ иимэ оршон байдалда өдөө болоһон үхибүүн сааһадаа нюурамгай, зоригтой, наһанан хараһанаа хэлэжэ шададаг хүн болодог. Эдир залуу наһандаа шадамар бэрхэ, дээдэ мэргэжэлтэй багшанарта заалгажа, ухаан бодолоо, хүсэ шадалаа хорихон. Хэлэ бэшгэй багша, урагшүлэгшэн Ким Шогдопович Цыденов уран найхан шүлэгүүдээрээ, аалихан намдуу үгэнүүдээрээ анхилма найхан үлэрөөр ариудхан байдаг сээсэг сэдхэдэн тарихан юм. Орон дэлхэйгээ, нютаг нугаяа, ой модоёо, уһа голоо гамнан тахъяа ябахые зааһан, хүнэй наһанай гол шухала хургаал үгэһэн Людмила Фёдоревна Шишковае найханаар дурсадаг хэн. Ургажа ябаһан улаан бургааһадай — эдирүүдэй хуби заяандаа эхэхэн нүлөө үзүүлэн багшанарын гэхэдэ, Ц.Н.Номтоев, Д.Б.Гатыпова, Ц.Б.Дугданов, М.Ц.Лыренов болон бусад.

Сөлдосотой бэрхээр хуралсалдаа шалгарһаадаа, «Артек» лагерэ ошохо пүтөөр урмашуулагдаһан юм. Лагериин тугач хажууда поэт Сергей Михалковтой фото дүрээ буулгуулан ехэ урматай, баяртай хүжюун бусаһан.

Нархатын дунда хургуулида ахамад кассуудта Прасковья Семёновна Туговиковагай ударидалга доро шэн зоригтоо, хараа бодолоо мүлжэ, уялга зориг түгэдэр хүбүүд, басагад гараа нэмди гэгшэ хэн.

Багшанарай дээдэ хургуулида хуража ябахандаа, нэгэ хамтын байрада нэгэ тогоонһоо эдээлхэн оюутад бүхы наһанайн урдаа хараха, угтан абаха, омогорхон хөөрэхэ нүхэдэнь болоһон. Буряадай гүрэнэй университетэй багша И.И.Баглаев, барилдаанай мэдээжэ тренер, журналист В.М.Сыдеев, түмэр замай колледжын директорэй орлогшоор хүдэлхэн Н.Кушеев гэгшэд Коля нүхэрөө хойтын харгыда үдэшэлсэһэн юм.

Үнеэнэй сагаан хүнэй хүнэгһөө хөөһэтэн халижа байдагтал бэлигтэй залуухан поэт Намжил Нимбуевтай үелжэ, наһанаа хөөрэдэжэ, шүлэгүүдыень шагнаха зол үйлэтэй байһанаа залуу үетэндэ уяран дамжуулдаг байгаа.

Он жэлнүүдэй ошохо, гэр бүлэтэй, үри хүүгэдтэй боложо, ажалай ута харгыда гараһан. Тоо бодолгын багша, хүмүүжүүлэгшэ, хургуулингаа хүмүүжүүлгын таһагай орлогшо, профсоюзай комитетэй түрүүлэгшэ, психолог, гушаад жэлдэ таһалгаряагүй хүүгэдэй ухаан бодол хорижо, шатар наада зааһан намтартай. Гол ажалһаа гадуур Эгэтын-Адагай арадай театрай артистһые болохо... Жэшээлхэдэ, «Зандан-Жуу» гэхэн жүжэгтэ Эрдэни Соржо ламын рольдо наадажа, Сэлэнгын аймагай Ташар нютагта, Зэдын, Захаминай аймагуудаар, гүрэнэй академическэ Буряад драмын театрта харуулан юм.

Эгэтын дасанай шэрээтэ лама Амгалан, дид-хамбын орлогшо Баяр лама, Чингис лама, мүнөө тагаалал болонхой Дымчиков Жаргал лама гэгшэд шабинарын байһан. Тэдэнэр айл аймагтаа туһатай, арад зонингоо этигэл, найдал боложо ябаханда, баясадаг, уулзажа сэдхэлээ тэнжээн хөөрэдэдэг, багшан тэдэндэ адислуулдаг заншалтай хэн.

Бишиидан багшын аша, Дугдан Жалсанай зээ болохо миний нүхэрэй угтаа олон ламанартай, хүзэгтэй, холын хараа бодолтой байһандаа 70 гараһан, хүл дээрээ тулгалжа шадахагүй хадам эжыгээ Ивалгын дасан абаашажа, XIV Далай ламада мүргүүлжэ буян үйлэдэһэндэнь баясан ябадагби. Будажавын Баасанцырен гэжэ эмшэ, зурхайша монгол ламын Эгэтын-Адагай хургуулида үхибүүдые хүмүүжүүлэн зааха үедөө манайда байрартай байхадань, Колимнай хөөрлэдэдэг, Буддын хургаалай асуудалнуудаар хонирходог, туһалдаг хэн. Хожомынһые хани халуун холбоотой байһандаа, Баасанцырен лама үри хүүгэдтэнь туһалжа, нүхэрэймни хойтын харгынь хүтэлжэ, ариудхажа ябадаг юм.

Ажабайдалай орёо хүндэ үедэ хани нүхэдэй — Т.Ц.Дампиловагай, В.Ч.Цыренжаповай талаһаа туһа үзэһэнөө үри бээдэ ойлгуулан. Нэгэ уһанһаа ундалан өдөө болоһон унаган нүхэдэйнгөө эрьен орожо ерэхэдэ, сэдхэлээ ханан амаргаша бэлэй. Холын хари хотодо ажалтай, нютагаа олон жэлдэ ерээдүй нүхэдөө — Н.Жамбалдоржиевые (Новосибирск), В.Цыжиповые (Сахалин), Б.Цыбикжаповые (Африка), А.Будажаповые (Краснокаменск) наһан дурдан гунигладаг хэн даа.

Ангир, Орхойто, Шанарта түрэн тоонто нютагшани, Эрээн, Обоото, Бэлшэр — абарагша сахюусадшни шинийм — үшөө нэгэ үрийнгөө оршолоһоо халин ошоһые шаналнал!..

Хорбоо энэ юртэмсын жама ёһоор алтанһаа үлүү ханагдаха Баярма басага айл болгонгүй, Анаагайнгаа дасанһые бодхоолсожо үрдингүй, анда нүхэдөөрөө 60 наһанайнгаа ойн баярһые тэмдэглэнгүй, алтан дэлхэйгээ орхижо, манһаа хахасан ошоһон шамааа шаналан дурсанаб. Бурхан багшын хургаалтай буряад арадай үринэр хадаа сэдхэлээ тэшэжэ, зоригтоо хатуужуулан нигэжэ үрээһэдэ:

**Буянта оршолондо хүрэхэдэши,
Хайраяа үзүүлхэ багшатайш,
Угыш дамжуулха хүбүүдтэйш,
Юрөөлыш абаха ашанартайш,
Дурсан ябаха шабинартайш,
Цагаа наа, сансарһаа халаярай,
Ягаа наа, хүмүүндэ бусаарай!**

Бутидма ДОРЖИЕВА.

Яруунын аймагай Эгэтын-Адаг хуурин.

Март, 2009 он.

Балшар бага наһанһаа хара ажал хэжэ хүн болоһон Цырмаа Тахуевна Дондупова хүдөө ажахын элдэб халбари дээрэ ямарһые хүдэлмэридэ ябаһан гэхэдэ, алдуугүй.

Дайнай эхилхэн түрүүшын жэлдэ тэрэ хургуулидаа ошоо болоод, удаань орхёо. Тийгэһээр хуралсалһые мартагдаа. Юуб гэхэдэ, хараха, түшэхэ аханарын сэрэгтэ ябанхай байгаа ха юм. Тийн заахан басаган хүдэлмэри хэжэ, хоолойгоо тэжээхэ баатай болоо. Үбнэ хуряалгадаһые, таряа хадалгадаһые тэрэ хабаадалсаа. Хүнтэйн таряалан дээрэ боохон боодолгонуудыень

СЭДЬХЭЛЭЙ ЗУЛА

тоолохо болоо наа, олон мянганда хүрэжэ, үндэр ехэ хүри болохо бэлэй.

«Хонишоноор, үхэршэнөөр, наалишанаарһые хүдэлэгдөө. Түрхэ болон Баргажанай Адагай Шанталагай ой тайгын гүнзэгдэ хүр саһан соогуур махан, модо бэлэдхэлгэдэһые ябаа. Хаанашые магтаалтай найнаар ажаллаа. Тэрэнэйнгээ түлөө грамота болон үнэтэ бэлэгүүдээр шагнагдаа», - гэжэ ажалай ветеран Г.Бадмаев «Баргажанай долгин» гэхэн сониндо 2002 оной апрелин 12-ой номерто бэшээ. Теэд тэрэ нигэжэ үргэлжэлүүлнэ: «Табяад онуудай хоёрдохи хахад багаар манай аймагай Дэрэнэй сомоной харьяата Лениней нэрэмжэтэ колхоз хадаа социалис мүрысөөндэ онсо шалгаржа, республика дотор түрүү нуури эзэлхэн байдаг. Тийн тус ажахы ССР Союзай Арадай ажахын хүгжэлтын Бүхэсоюзна выставкын Хүндэлэлэй самбарта гаргадан, хүдөө ажахын павильон соо үйлэдбэрийн түрүүшүүл тухай хөөрэнэн фотостенд хэгдэһэн бэлэй.

Тэрэнэй дүрэ - зурагуудые тийхэ үедэ ТАСС-ай баруун Сибирьтэхи фотокорреспондент ябаһан журналист Михаил Минеев буулгаһан байгаа ха. Тэрэ үедэ абтаһан олохон зурагууд миний дансарса соо хадагалаатай бии. Тэдэнэйнь нэгэн дээрэ Хүшэгөөрэй фермын эрхим тугалшан, залуухан Цырмаа Дондупова абтанхай байдаг. Бусалтагүйгөөр үнгэрэн ошоһон тэрэ үе сагаа шаналан:

- Тийхэдэ бидэ, залуушуул, ажаллажашые, амаржашые шададаг нэмди даа. Мүнөөнэйхи мэтээр үдэрые үдэрлэн, хүнийе хүнилэн телевизор хараад, миинтэ хуугаа бэшэбди, - гэжэ Цырмаа Тахуевна хөөрэнэ. Залуу наһанһаа зугааша-холшоршо Цырмаа ябадал дундаа хэдэн бадагһаа бүридэһэн ёхоройшые, шог ёгтошые дуунуудые зохёогоод, аялгынь тааралдуулан, тэрэ доронь дууладаг бэлэй. Тиймэ нэгэ дуунайнь үгэ харуулаал даа:

**Бурьялааг урдаһан горхоннай
Бургаһаар яагаа гоёноб?
Булуутай баянай Бальжимаан
Бронзоор яагаа гоёноб?**

**Харьялааг урдаһан горхоннай
Харганаар яагаа гоёноб?
Хабатай баянай Бальжимаан
Харамжаар яагаа гоёноб?**

Цырмаа Тахуевна гээшэмнай үлгэршэ домогшо, дууша зугааша, хүндэмүүшэ, сэбэр зантай, сагаан сэдхэлтэй, урагшаа түгэс ханалтай, уран хурса хэлэтэй эхэнэр юм.

Аймагай болон республикын уран найханай бүлгэмүүдэй, арадай аман үгын ансамбльнуудай харалгануудта оло дахин хабаадаһан Цырмаа Дондупова нэгэтэ бэшэ шалгарһан, түрүү нууришые эзэлхэн юм.

Өөрынгөө найруулан дуунуудые, онһон, хошоо үгэнүүдые, алтан үрээлнүүдые Буряадай оперо болон баледэй,

Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ Буряад драмын театруудай тайзан дээрэхээтэрэ дуулаһан, уншаһан, хэлэһэн байдаг.

Мүнөө Ц.Т.Дондупова сүлөө сагтаа үлгэр онтохошые, таабари шүлэгшые, үрээл дуунуудыешые бэшэдэг. Тэдэнээ уншажа, хүбүү, басагадаа, түрэл түрэхүүдээ баясулдаг.

СЭДЬХЭЛЭЙ ЗУЛА

**Сэдхэлгэм багарна зула —
Сэбэрээр абажа ябанаб.**

**Аршаан булагай уһаар
Арюухан бээс угаанаб.
Мүнхэ хараар, мүнгэн зулаар
Бүхэхэгүй сэдхэлгэм зула.**

**Бэрхэ хүшэр замда
Харгы замһаамни зайлаха.**

**Сэбэр найхан замда
Сэдхэлгэмни багарна зула.**

**Багарһан зулын гэрэл мэтэ,
Баглаа сээсэгэй үнгэ мэтэ**

***Бурхан багшын богди сэдхэлхээ
Буянтай, хэшэгтэй
Нуухамнай болтогой.**

ГЭГЭЭН

ТҮРЭЛТЭ СООДОЙН

ЦЫДЭН БАГШЫН МАГТААЛ

**Гэрэл суута алдар нэрэн
Гэгээн түрэлтэ Соодойн Цыдэн
Түрэн гараһан энхэ**

тоонтоһы

Түүхэдэ ороһон Элхэн нютаг.

**Залиршагүй мүнхэ зулань
Замби түбигэ багаран байнал,**

**Зориг түгэдэр алтан хургаалһынь
Зоной ухаанда сээсэглэн байнал.**

**Үндэр ламхайнгаа алдар нэрые
Үндэрэй оройтой сасуулабди,**

**Гэгээн ламхайнгаа мүнхэ
хургаалые**

**Гэрэл толонтой жэшээлнэбди.
Ум мани баг мэ хум.**

ДАЛАЙ ЛАМЫН МАГТААЛ

**Хүлэр уула тахижа,
Хүжэ барижа мүргэе.**

**Нүзэгтэй найхан бурхандаа
Зула барижа мүргэе.**

**Ара галай тахижа,
Аршаан сэргэмдэнь хүртэе.**

**Далай ламаяа хүндэлжэ,
Үрээл хайрадань хүртэе.**

**Үрээлынгээ хүсэндэ
Үедөө найхан жаргая.**

**Үлзы хутаг эдлэжэ,
Үнэр баян жаргая.**

**Буянайнгаа хүсэндэ
Булта найхан жаргая.**

**Бурханайнгаа зарлигаар
Буруу үгы ябая.**

Дулма БАТОВА.

Ура! Наконец-то наступила настоящая весна! Тепло, и мы, выходя на улицу, щуримся под лучами яркого солнца. А косметологи бьют тревогу: именно в это время, когда мы тераем бдительность и нежмемся под солнцем, наносится самый большой вред коже, особенно области вокруг глаз. Поэтому они настоятельно рекомендуют средство номер один в борьбе с морщинками вокруг глаз - солнцезащитные очки

ЗАЩИТИ НАС ОТ СОЛНЦА

ПРАВИЛЬНЫЙ ВЫБОР

Кожа вокруг глаз очень нежная и уязвимая, она намного тоньше, чем кожа остальных зон лица, постоянно подвергается воздействию движений век и мимической мускулатуры. Всё это само по себе приводит к преждевременному появлению морщинок, а солнце в десятки раз ускоряет этот процесс. Солнечные очки безусловно решают проблему, однако, чтобы защита была эффективной, они должны быть качественными. При покупке стоит ориентироваться на следующие критерии:

- Рассчитывать на то, что чем темнее очки, тем они лучше защищают от солнца, не стоит. Темные линзы лишь помогают нам меньше щуриться. А вот защиту от ультрафиолетовых лучей обеспечивают специальные вещества, добавленные в тело линз или в пленки на ее поверхности, которые абсолютно бесцветны

- На качественных очках обязательно должны быть значок CE (знак, что изделие соответствует норме, принятой в Евросоюзе) и этикетка с надписью на русском или английском языке.

Внимательно изучите ее. Продукция с пометкой «Cosmetic» обладает низкой поглощающей способностью и не обеспечит надежной защиты в солнечные дни. Надпись «high UV - protection» означает самую высокую степень защиты, однако такие очки необходимы лишь в условиях тропических стран или гор. Для средней полосы оптимальны очки с пометкой «General purpose». Степень защиты линз может обозначаться и в цифрах. Например, надпись «Blocks at least 95% UVB and 60% UVA» означает, что очки не пропускают 95% ультрафиолетовых лучей типа B и 60% ультрафиолетовых лучей A». Проверить, насколько это соответствует действительности, самостоятельно невозможно, поэтому покупку стоит совершать только в

заслуживающих доверия специализированных магазинах

- Определяя качество линз, поэкспериментируйте: надев очки, оцените качество цветопередачи. При уменьшении интенсивности освещения цвета не должны измениться. Белый цвет должен остаться белым, без радужного оттенка. Попробуйте разглядеть мелкий объект в деталях. Сняв очки, сравните восприятие. Если не заметили никаких различий и искажений, можете быть уверены: они не принесут вреда вашему зрению

- Каким линзам отдать предпочтение - стеклянным или пластиковым - дело вкуса. Сегодня благодаря современным технологиям полимерные линзы ничуть не уступают стеклянным ни в износостойкости, ни в защитных качествах. Плюс ко всему они легче и не бьются.

НА МОДНОЙ ВОЛНЕ

Поскольку в этом сезоне с мировых подиумов уходит яркость цветов и ставка делается на сдержанность и строгость, то основное предназначение аксессуаров - стать тем акцентом, который сможет оживить образ. В сезоне весна-лето-2009 на пике популярности традиционные очки коричневой и черной цветовой гаммы, но отличающиеся изысканностью отделки оправы. Актуальны блестящие металлические детали на оправе, стразы и дужки необычной формы.

Перед зеркалом

КУРИНЫЕ РУЛЕТКИ

2 куриные грудки, зелень петрушки и укропа, черный молотый перец, 1 яйцо, 1 ст. ложка майонеза, сливочное масло, соль.

Куриные грудки разделить на филе, слегка отбить (можно в целлофановом пакете), посолить, добавить специи (я использую приправу «прованские травы»). Приготовить омлет: яйцо, майонез, чёрный перец, соль. Взбить и испечь блинчик. Разрезать, уложить его сверху на отбитые грудки. Посыпать рубленой зеленью, добавить кусочек сливочного масла. Свернуть куриные грудки с начинкой в рулетики и завернуть в фольгу. Запечь в духовке примерно 25 минут при температуре 200° С.

КУРИЦА С ЧЕРНОСЛИВОМ

2 куска филе куриной грудки, 5-6 шт. чернослива, 1 луковица, 1 яблоко, 100 г сметаны, соль, чёрный молотый перец.

Чернослив залейте на 15 минут тёплой водой, затем порежьте соломкой. Лук почистите и порежьте полукольцами. У яблока удалите сердцевину, порежьте кубиками. В кусках куриного филе сделайте продольные разрезы и нафаршируйте черносливом. Обжарьте в растительном масле до образования румяной корочки, добавьте лук, яблоко, посолите, поперчите, залейте сметаной и тушите до готовности в течение 10-12 минут.

САЛАТ ИЗ ГОВЯЖЬЕЙ ПЕЧЕНИ

500 г говяжьей печени, 2-3 яйца, 1 луковица, 1 морковь, 50 г сыра, соль, 200 г майонеза.

Печень промыть, удалить протоки и пленку, положить в холодную подсоленную воду и варить до готовности: на срезе не должно быть крови. Вареную печень остудить, натереть на крупной терке. Яйца и морковь отварить, натереть на мелкой терке. Лук мелко порезать и обжарить в растительном масле. Измельченную печень перемешать

Приготовим вместе

с половиной яиц. Половину яично-печеночной массы уложить на большое плоское блюдо слоем не более 1 см. Смазать майонезом с помощью тонкого длинного ножа. Затем выложить слой моркови, майонез, слой лука, майонез, оставшееся яйцо, майонез. Последний слой - яично-печеночный, который тоже надо смазать майонезом и посыпать тертым сыром.

САЛАТ «ПРАЗДНИЧНЫЙ»

300 г креветок (кальмаров), 2 ст. отвараго риса, 2 ст. ложки зелени, 1 вареная морковь, 1 солёный или свежий огурец, 0,5 головки репчатого лука, зелень, 200 г майонеза.

Уложите салат слоями: рис, мелко порезанный огурец, креветки (или мелко нарезанные кальмары), репчатый лук - кольцами (предварительно обдать кипятком), потёртую на крупной терке морковь. Каждый слой тонко смажьте майонезом, сверху посыпьте мелко нарезанной зеленью. Раскрою небольшой секрет: перед смазыванием взбейте майонез с соком половинки лимона, он получается более легким, а салат приобретает пикантный вкус.

ЛУК
ОТ
СЕМИ
НЕДУГ

На Руси лук, наряду с чесноком, считался лучшим средством против «приипчивых болезней и моровых поветрий». Более верного профилактического средства ещё не найдено. Уникальные целебные свойства обусловлены фитонцидами - летучими веществами, убивающими возбудителей различных заболеваний. Регулярное его употребление помогает уберечься от простудных и вирусных заболеваний, от возбудителей диспепсии, дифтерии, туберкулёза, стрептококковой инфекции. Шелуха лука поможет при хроническом простатите и аденоме: стакан шелухи лука заливают литром воды, доводят до кипения, укутывают, настаивают 2-3 часа. Пьют утром и вечером в течение месяца.

Семейный адвокат

На ваши вопросы отвечает адвокат Наталья Григорьевна КОЛЕСНИКОВА.

Мой сын защищает диплом педагога. Если он будет работать в школе с 1 сентября, когда его могут забрать в армию?

Граждане, являющиеся педагогическими работниками образовательных учреждений, призываются на военную службу с 1 мая по 15 июля.

Сыну 23 года. При росте 173 сантиметра весит 55 килограммов. Возьмут ли его с недостатком веса в армию?

Сыну необходимо явиться на призывную комиссию и пройти обследование. Если обнаружится дефицит веса, призывнику предоставляется отсрочка на один год, чтобы выяснить - связано это с общей конституцией или с наличием какого-то заболевания. Если подтвердится последнее, то в следующей призывной кампании ваш сын получит «белый билет».

Мой сын заканчивает колледж в 2010 году, поступил после 9-го класса. По окончании колледжа собирается поступать в вуз сразу на 3-й курс, отсрочку в колледже уже оформлял. Будет ли у него вторая отсрочка?

Вторая отсрочка предоставляется только для двух категорий обучающихся - тем, кто использовал первую отсрочку для получения среднего образования (школа, гимназия, лицей), для получения высшего образования по программам «бакалавр» или «специалист» и для тех, кто в год получения диплома «бакалавр» поступил на обучение по программе магистратуры. Ваш сын, окончив колледж, отсрочки от армии не получит.

Моего сына призывают в армию, его ребёнку сейчас год (мать ребёнка лишена родительских прав), я являюсь единственным человеком, который будет осуществлять уход за внуком. Полагаются ли мне какие-нибудь пособия?

Ваш сын может получить отсрочку от службы в армии как родитель, имеющий ребенка и воспитывающий его без мате-

АРМЕЙСКИЙ ПРИЗЫВ

ри. Но если всё-таки ваш сын будет призван (по его желанию), то вы имеете право получать ежемесячное пособие (как жены, воспитывающие детей военнослужащих, проходящих службу по призыву).

Был отчислен с четвёртого курса зимой, но летом буду восстанавливаться. Могут ли меня забрать с учёбы в армию?

У вас сохраняется право на отсрочку при выполнении следующих условий:

- вы восстановились в том же вузе, где учились
- вы не были отчислены за нарушение устава или правил внутреннего распорядка вуза
- срок, на который вам была предоставлена отсрочка, не увеличивается.

Иногда военкомат трактует отчисление за академическую неуспеваемость как нарушение устава вуза. Это неправильно. Если вы отчислены за неуспеваемость, но восстановлены в установленном законом порядке, это означает восстановление вашего статуса студента в полном объёме, включая право на отсрочку от призыва на военную службу.

Я заканчиваю школу, хочу поступить в технический колледж для получения профессионального образования. Полагаются ли мне отсрочка от службы в армии для окончания колледжа?

Если вы уже получили полное среднее образование, то отсрочка будет вам предоставлена только в том случае, если последний год обучения в колледже совпадёт с годом призыва. В любом другом случае вас призовут на военную службу.

Моя мать инвалид 1 группы, нуждается в постоянном постороннем уходе, проживает со мной и моей семьёй (жена и ребёнок). Имею ли я право на получение отсрочки от призыва в армию?

Если, кроме вас, заботиться о матери-инвалиде никому (то есть отсутствуют другие дети или муж), то вы, конечно, имеете право на получение отсрочки. Ваша жена не является по отношению к вашей матери лицом, обязанным по закону содержать её.

Я окончил институт и буду призван на службу в армии в весенний призыв. Моя жена сейчас беременна. Могут ли мне предоставить отсрочку от службы на этом основании?

Нет, согласно изменениям, внесённым в закон, отсрочки от службы в армии по причине беременности жены не существует.

Существовавшую ранее отсрочку законодатель заменил на денежное пособие. Беременные жены военнослужащих, проходящих службу по призыву, теперь имеют право на получение единовременного (однократного) пособия в размере (с 1.01.2009) 15190 рублей. Срок беременности на момент назначения пособия должен составлять не менее 180 дней.

После рождения ребёнка военнослужащего, проходящего службу по призыву, будет получено пособие в размере 6510 рублей ежемесячно. Размер пособия постоянно индексируется, то есть увеличивается. Для оформления пособия вашей жене необходимо обратиться в органы социальной защиты в вашем регионе.

Сын обучается в колледже, в сентябре последнего года обучения ему исполнится 18 лет. Будет ли у него возможность окончить учёбу и поступить в вуз?

Если последний год обучения в колледже совпал с годом призыва на службу, то вашему сыну будет предоставлена отсрочка на время обучения для окончания учёбы. Но второй отсрочки после окончания учреждения среднего профессионального образования законом не предусмотрено.

Мой сын после школы поступил в вуз, по повестке явился в военкомат, написал заявление о предоставлении отсрочки. Но ему было отказано, поскольку вуз не является государственным, мы об этом не знали. Может ли сын окончить учёбу?

Все отсрочки, связанные с обучением, предоставляются только при условии, что учебные заведения имеют государствен-

ную аккредитацию. Вуз, не имеющий государственную аккредитацию, не «спасает» своих студентов от службы в армии. Если ваш сын переведётся в другой вуз (имеющий госаккредитацию) на соответствующий курс и предоставит подтверждающие документы, то он сможет окончить учёбу, не прерываясь на службу в армии.

Мой сын в мае заканчивает школу (полное среднее образование), 18 лет ему исполнилось в феврале, результаты поступления в вуз будут известны только в конце августа. Могут ли его забрать в армию в июне-июле после окончания школы?

Вашему сыну, наверное, уже была предоставлена отсрочка для получения среднего образования. Для получения высшего образования по программе «бакалавр» или «специалист» ему может быть предоставлена вторая отсрочка. Если в августе окажется, что он не поступил, то он будет подлежать призыву в осенний призыв.

Что означает «не годен к военной службе» и «ограниченно годен»?

Граждане, признанные не годными к военной службе, снимаются с воинского учёта. Признанные «ограниченно годными» освобождаются от призыва на военную службу и зачисляются в запас. Зачисление в запас означает, что гражданин (не офицер запаса) вне зависимости от возраста исключается из категории граждан, подлежащих призыву на военную службу. Но раз в три года его имеют право призвать на военные сборы продолжительностью до двух месяцев. Общая продолжительность военных сборов, к которым привлекается гражданин за время пребывания в запасе, не может превышать 12 месяцев.

Сын заканчивает школу, 18 лет ему исполнится 13 июля (за несколько дней до окончания призыва). Могут ли его забрать на военную службу?

Теоретически могут, но, скорее всего, он будет призван на службу в следующем призыве, так как решение о призыве на военную службу может быть принято только после достижения лицом 18 лет.

«Будуар».

Подготовила Д.ГУРОДАРМАЕВА.

XVII ЖАРАНАЙ ШОРОЙ ШАРАГШАН ҮХЭР ЖЭЛ

ХАБАРАЙ НҮҮЛШЫН ШАРА ЛУУ НАРА

Буряад литэ	2	4	5	6	7	8	9
Европын литэ	27	28	29	30	1	2	3
Гараг Нэрэ Үдэр	Дабаа Һара понед.	Мягмар Марс вторник	Һагба Меркури среда	Лурдэ Юпитер четверг	баасан Солдон пятница	бимба Сатурн суббота	Нима Наран воскр.
Үнгэ Үдэр	хара Бар	харагшан Туулай	хүхэ Луу	хүхэгшэн Могой	улаан Морин	улаагшан Хонин	шара Бишэн
Мэнгэ	8 сагаан	7 улаан	6 сагаан	5 шара	4 ногоон	3 хүхэ	2 хара
Һуудал	модон	хиц	гал	шорой	түмэр	огторгой	уһан

Гарагай 2-то хабарай нүүлшын шара Луу нарын апрелин 27 (шэнын 2).

Хара Бар, 8 сагаан мэнгын, модондо һуудалтай үдэр.

Бурханда зальбарал үйлэдэхэ, сан табиюулаха, хангал тахиюулаха, һахиюуһанда үгэһэг үгэхэ, бурхан, тэнгэри, лусууд тахиша, дасан хийд бодхохо, лама болохо, хэһэг даллага абаха, арамнай хэхэ, эм найруулаха, байшан гэр бариха, бэри буулгаха, хурим хэхэ, замда мүр гаргаха, хүрэнгэ табиша, тоосоо хэхэ, хубсаһа эсхэхэ, сэргэ хүдэлгэхэ, тушаалаараа дэбжэхэ, хуули сааза гаргаха, модо тариха, шэмэг зүүдхэл зүүхэ мэтэдэ һайн. Хүнишүү гаргаха, тангариг үгэхэ, модо отолхо, замда ябаха,

эд, юумэ үгэхэ, шэнэ дэгэл үмдэхэ, шарил шатааха үйлэһүүдтэ харша. Хүнэй үһэ абаа һаа, хэрүүл шууян, тэмсэл, хараал шэрээл болохо.

Гарагай 3-да апрелин 28 (шэнын 3-най үдэр үгы, заб-һарлана, шэнын 4).

Харагшан Туулай, 7 улаан мэнгын, хийдэ һуудалтай үдэр. Бурханда зальбарха, ноёд һайдта бараалхаха, ном заалгаха, тарни уншаха, харюулаха хэхэ, бэри буулгаха, худалдаа наймаа хэхэ, шэнэ ноёниие табиша, захирхы тушаалда орохо, дайса-ниие дараха, үхэр, хони малда хабаатай үйлэһүүдтэ һайн. Тээрмэ бодхохо, шууяа гаргаха, улай гаргаха, хэрүүл тэмсэл үүдхэхэ, эм найруулаха, замда гараха, гэр

эхилэн бариха, түрэл садан болохо, хурим хэхэ, сэргэ хүдэлгэхэ, газар хахалха хэрэгүүдтэ муу.

Хүнэй үһэ абабал, бэе ма-хабад, мэдэрэлэй эрхэтэд һайжарха.

Гарагай 4-дэ апрелин 29 (шэнын 5).

Хүхэ Луу, 6 сагаан мэнгын, галда һуудалтай үдэр. Бурханда зальбарха, хэһэг даллага абуулаха, угаал үйлэдэхэ, дасанай тахил заһаха, буянай үйлэ бүтээхэ, дасан шүтээн бодхохо, бэшэг зурхай зураха, ном заал-гаха, ноёд һайдта бараалхаха, эм найруулаха, замда ябаха, тоосоо хэхэ, адуу мал һургаха, бэри буулгаха, ураг садан болохо, худалдаа хэхэ, өөрын ажабайдалда туһатай ажал бэсүүлэхэдэ һайн.

Лама болохо, хатуу ажал хэхэ, эд, юумэ газашань үгэхэ, хүрэнгэ эһэхэ, онгосо, һала, модон тээрмэ урлаха, хүн, малые хана-ха, төөнэхэ, бузар буртагые зай-суулаха мэтэдэ муу.

Хүнэй үһэ абаа һаа, эд зөөри, арьбажаха, адууһа мал үгэхэ.

Гарагай 5-да апрелин 30 (шэнын 6).

Хүхэгшэн Могой, 5 шара мэнгын, шоройдо һуудалтай үдэр.

Дасан дуган һэргээхэ, арам-найлаха, бэшэг зурхай зураха, эрдэм номдо һураха, ном уншаха, һургаха, хэблэхэ, санаар олгохо, шүтээн бодхохо, номын хурал байгуулаха, эм найруулаха, модо тариха, хүрэнгэ эһэхэ, бэри абаха, түрэхэ, нүүдэл хэхэ, сэргэ хүдэлгэхэ, мал газашань гаргаха, һаад тодхор дараха үйлэһүүдтэ һайн. Газар хахалха, гэрэй һуури табиша, һаһа барагыһые хүдөө та-биша, угаал хэхэ, худалдаа эр-хилхэ мэтэдэ муу.

Хүнэй үһэ абабал, шэг шарай һайжарха.

Гарагай 6-да Майн 1 (шэнын 7).

Улаан Морин, 4 ногоон мэнгын, түмэртэ һуудалтай үдэр.

Бурханда зальбарха, 8 лусууд тахиша, үгэһэг үгэхэ, лама болохо, ноёд һайдта тангариг үгэхэ, эм найруулаха, бэри абаха, хурим хэхэ, замда гараха, эр-дэмдэ һураха, хүн, малые хана-ха, шэнэ хубсаһа үмдэхэ, модо отолхо хэрэгүүдтэ һайн. Хүү-гэдые хүлдэ оруулаха, сэргэ хүдэлгэхэ, мори худалдаха, нүүдэл хэхэ, һуури байра түбхинүүлхэ мэтые сээрлэгты.

Хүнэй үһэ абаа һаа, арсалгаа хэрүүл, тэмсэл болохо.

Гарагай 7-до майн 2 (шэнын 8). Дүйсэн үдэр.

Улаагшан Хонин, 3 хүхэ мэнгын, огторгойдо һуудалтай үдэр.

Бурханда зальбарха, лусууд тахиша, дуган шүтээн бодхохо, арамнайлаха, огторгойн үүдэ са-хиха, гүрэм заһал хүүлэхэ, «Чав-дор», «Уһан балин», «Лудор», «Лу-сын балин» үргэхэ, буянай үйлэ бүтээхэ, ехэ хүнтэй уулзаха, эм залаха, ада шүдхэр номгоруулаха, хонинһоо ашаг шэмэ абаха, мал газашань үгэхэ, ажалшаниие абахада һайн. Бэри буулгажа, хүрэгэ оруулжа болохогүй, эм найруулаха, сэргэ хүдэлгэхэ, хүн, малые ханаха, төөнэхэ, замда га-раха үйлэһүүдые тэбшэхээр.

Хүнэй үһэ абабал, һаһан утагагарха.

Гарагай 1-дэ майн 3 (шэнын 9).

Шара Бишэн, 2 хара мэнгын, уһанда һуудалтай үдэр.

Бурхан, лусууд тахиша, ха-рюулага хэхэ, түмэрөөр урлаха, лама болохо, эрдэм номдо һура-ха, эм найруулаха, хурим хэхэ, буянай үйлэ бүтээхэ, адууһа мал һургаха, бүжэг наада табиша, шэмэг зүүхэ, тут дарсаг хийд-хүүлэхэ, модо һуулгаха, замда га-раха, худалдаа хэхэдэ таарам-жатай һайн. Шэнэ гэр бариха, хүн, малые ханаха, төөнэхэ, һа-наха, шэнэ дэгэл эсхэхэ, һаһа барагыһые хүдөө табиша, шэмэг оёхо, шэнэ хубсаһа эсхэхэ, үм-дэхэ, уһа гаталха, заһага бариха, тангариг үгэхэдэ муу.

Хүнэй үһэ абаа һаа, үбшэн хомор хүрэхэ.

Сергеевна Тапхаровада нотагай зоной зүгһөө халуун баярые хүргэнэбди.

Соёлой һонин ХУБАРАГУУДТА -ТУҺА

«Институт Пандито Хамба ла-мы Итигэлова» гэхэн олзын хэ-рэгтэ эрхилдэггүй албан зур-гаан болон «Бурятия» гэхэн Гү-рэнэй телерадиокомпани «Боди сэдхэл» гэхэн буян үйлэдэлгын акци хаяхан үнгэргэбэ. Энэдхэгтэ һурадаг хубарагуудта туһа хүргэн дэмжэхэ хэрэгтэ зориу-лагдһан энэ акциин гол зор-илдонууд болоно.

Д.И.Чайковскийн нэрэмжэтэ хүгжэмэй училищи соо үнгэр-гэдэһэн «Боди сэдхэл» гэхэн буян үйлэдэлгын концертдэ хүн зойд олоороо суглараа. Аяна Бар-тановагай эмхидхэлэн «Состра-дание» гэхэн фото-зурагуудай выставкэ Энэдхэгтэ, Россин гай-хамшагта газарнуудые харуулаа. Буряад Республикын мэдээжэ артистнууд энэ буян үйлэдэлгын концертдэ хабаадаба. «По пути Будды» Шакьямуни и Хамбо ламы Итигэлова» гэхэн экспедициин видеоматериалнууд харуула-даба. 2008-2009 онуудай Энэд-хэгтэ, Непалда яһаһан экспеди-циин видеофильм олоной анха-ралда дурдхагдаа.

«Боди сэдхэл» гэжэ нэрлэг-дэһэн буян үйлэдэлгын акциин үедэ хубарагуудта туһалха үүр-гэтэй мүнгэн суглуулагдһан байна.

Бэлигма ОРБОДОЕВА.

ДЭРЭЭНЭЙ ВАЛЭС

Сахилтар эжын баялигһаа, Бууралтар баабайн хормойһоо Алла горхон собхорно - Дэрээн нотагай эхин лэ Энэ минии тоонто юм.

Припев:
Колыбель моя Дырен
Детских грёз и мечты.
Ты в вечных снах моих живёшь,
В милых лицах земляков.
Отчий дом Дырен, Дырен.

Боолон холын түмэрһөө Мүнгэн булагаар харьялһан Мүрэн боложо гараһан Баргажан голой эхин юм - Энэ минии тоонто юм.

Баргажан нотагай эхиндэ, Хабсагай мундаргын хойморто Харьялаа горхойной дэргэдэ Мишини нотаг Алланин - Энэ минии тоонто юм.

Байгал далайн хойноһоо Хадын жалгын хубагаар Хүйтэн һалхин жабарнай Манатан танаа угтанал - Энэ минии тоонто юм.

Аргын домто аршаанаар Доодо голой уладуудта Баяр хүргэн бурьялһал Сэбэр һайхан Алланин - Энэ минии тоонто юм.

Владимир ЦЫДЕНОВ.

Урихан хабарай нэбшээн соо, уянгата дуунай эдэлээн соо улгы тоонто Юрөө нотагаархид Улаан-Үдэ хотын П.И.Чайковскийн нэрэмжэтэ хүгжэмэй колледждо ехэ олоороо сугларжа, дэмбэрэлтэй һайхан хэрэг бүтээбэ.

Ушарынь гэхэдэ, Бурядад томо дасангуудай нэгэн болохо, арбан дугантай, Цам хуралтай Юрөөгэй дасан хоридохи зуун жэлэй гушаад онуудаар хашал-ган хамалганай үедэ һалан һан-даргагадһан түүхэтэй.

Мүнөө баригдажа байһан са-хиюусан дуганда туһаламжа оруулхын түлөө 2009 оной мар-тын 21 Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг нотагаархидтай, холо ойрын хү-зэгшэдтэй марафон үнгэргэдэбэ.

Концертнэ залай тайзан дээрэ хүгжэмэй колледжын буряад арадай инструментнүүдэй оркестр сэдхэл зүрхэ хүдэлгэмэ Пурбо Дамирановай «Магтаал» гэжэ гоё һайхан уянгата хүгжэ-мые манай нотагай бэлигтэй бэрхэ багша басаган Саяна Тап-харовагай хүтэлбэри доро эд-элүүлэбэ.

Россин габьяата артист Дам-ба-Дугар Бочиктоев марафондо зориулжа, «Жаран Хашорой су-барга» гэжэ дуу гоё һайханаар хангоурдажа, энэ һайхан хэрэг баярай оршон байдалда бү-тэхыень урыалба.

Хүгжэмэй колледжын оюутад марафондо хабаадахада, дээдэ шатын дуушад болохо байһанаа гэршэлэбэ. Энэ колледжын баг-шанаарэй оркестртэй манай мэдээжэ дуушад Д.Занданов, Т.Тан-хаев, Б.Ринчинова, Б. ба С. Сан-диповтан гоё буряад, монгол дуунуудаар сугларһан зоной сэдхэл зүрхэ доһолгоо.

ЮРӨӨГЭЙ ДУГАНАЙ АРАМНАЙДА ХАБААДАЯЛ!

«Жэргэмэл» ансамблин дуу-шад марафонной шэмэг болоо. «Байгал» ансамблин хүгжэмэй талаар хүтэлбэрилэгшэ Жаргал Тогтонов, Юрөө нотагай хүрэгшэн хүбүүн, ансамблингаа эрхим дуушад, хатаршадтай марафондо өөрынөө хубитгые оруулаа. Энэ ансамблин дуушан, хатаршан Бурядад габьяата артист Баир Тапхаров хани нүхэртөө талаан бэлигтэ нотагаархидтаа ха-руулжа баярлуулаа.

Манай Сэлэнгын аймагай мэдээжэ композитор Найдан Бад-мыцыренович Дамиранов нотагай соёлой хүгжэлтэдэ нилээд хубитгаша оруулаһан, «Юрөө нотаг - дууша нотаг» гэжэ хэлэдэг һэн, энэнь тон зүб.

Энэ марафонниие эрхил-һэн эдэбхитэд: Д.Л.Галсанов, Н.Ц.Данжеева, Г.Д.Бадмаева, О.Р.Ангарова, С.С.Тапхарова, О.Г.Базарова, И.Ф.Доржиев, В.Б.Будажапова, Э.Б.Доржиев. Юрөөгэй залуушуул, оюутад нилээхэн ажал хэбэ гээшэ: И.Мункуев, Ж.Лодоев, Д.Да-шапилов, В.Дашиев, Б.Б.Жамсар-новтан. Энэ гоё программа зо-хёонон Юрөөһөө үг гарбалтай хүгжэмэй колледжын багша Саяна

Юрөөгэй соёлой байшангай фольклорно ансамблинхид, Юрөөгэй дунда һургуулин һу-рагшад өөрынөө гоё програм-матай эрээ. Яларма, толормо гоё хубсаһатай, уян пугархай бэстэй басагад шадамар бэрхээр хатар наадаа харуулаа. Ринчин Түбаев, Баярма Бургутова гэгшэд гоё һайхан Юрөө нотаг тухайгаа дуунуудые дуулажа, хүниие баяр-луулаа. Юһэдэхи классай һу-рагша Батор Доржиев ород, бу-ряад хэлэн дээрэ уран гоёор шүдэгүүдые уншаа. Ерээдүйн Бу-дамшуунууд Юрөө нотагта биил байна даа. Энэ марафонной программа Юрөөгэй залуушуул Надежда Жапова, Цырендоржи Лубсандоржиев, Батор Бадмаев, Батор Доржиев гэгшэд уран гоёор хүтэлбэрилжэ гараа.

Хандиб оруулаагүй зон хэ-зээшье туһалхада болохо.

Нажарай һайхан сагта холо ойро ажаһуудаг хүн зон суг-ларжа, адис санзайн һайхан хангалтама үнэрөөр нотаг нуга арьуджажа, дуганайнгаа арам-найда хабаадаа даа.

Валентина ЖУГДУРОВА, багшын ажалдай ветеран.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Генеральная директор - ахамад редактор А.А.АНГАРХАЕВ.
Редактор Г.Х.ДАШЕЕВА.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕКТИВ: И.М.ЕГОРОВ, Б.Г.БАЛЬЖИРОВ, М.В.КАЛАШНИКОВ, П.А.НОСКОВ, И.В.СМОЛЯК (Буряад Республикын Правительство), А.С.КОРЕНЕВ, Ц.Б.БАТУЕВ, В.Р.БУЛДАЕВ, Ц.Э.ДОРЖИЕВ (Буряад Республикын Арадай Хурал), Т.В.САМБЯЛОВА (генеральная директорэй 1-дэхи орлогшо), Д.Б.ГУРОДАРМАЕВА (редакторай орлогшо), С.Б.БАЙМИНОВА (харюусалгата секретарь), В.Г.ГОМБОЕВА, Н.Д.БАДМАРИНЧИНОВ, А.В.ОЧИРОВА, Б.В.БАЛДАНОВ, А.А.ФАДЕЕВА, В.Д.ДАМДИНОВА.

Манай адрес: 670000, Улаан-Үдэ хото, Каландаришвилини үйлэс, 23, Хэблэлэй байшан "Буряад үнэн".
E-mail: unen@mail.ru

Газетэ хэблэлэй 8 хуудан хэмжээтэй. Индекс 73877. Хамтын хэһэг - 30080. Хэблэлэдэ тушаагдаһан саг - 17.00.

"Республиканская типография" гэхэн ОАО-доблжин дианозитивүүдһээ газетэ 7000 хэһэгээр хэблэгдэдэ. 670000, Улаан-Үдэ, Борсоовой үйлэс, 13. Директорийн телефон: 21-40-45. Сүлөө сэн. Б-0165-дахин номергойн оор «Восточно-Сибирское межрегиональное территориальное управление» ФГУ-да бүрихэдэ абтанхай.

Хэблэлэй байшанай телефонууд: генеральная директорэй-ахамад редакторай - 21-50-96, приёмнын - 21-54-54 (факс), ген. директорэй 1-дэхи орлогшо - ахамад редакторай орлогшын - 21-68-08, ахамад редакторай орлогшонорой - 21-64-36, 21-33-61, секретариатай - 21-60-21; таһагууд: экономикын болон политикын - 21-63-86; соёлой болон түүхын - 21-54-93; «Морин хуур», «Вершинь» журналнуудай редакци - 21-55-97; залуушуулай, оюутдай ажабайдалай болон олонитын хүдэлмэрини, «Олон» журналай редакци - 21-54-93; мэдээсэлэй - 21-67-81, спортын - 21-54-93, рекламн - 21-62-62, коммерческэ ажалай - 21-55-97, компьютерна түбэй - 21-66-76, бухгалтерийн - 21-23-67.

Редакцида ороһон материалнууд шүүмжэлэгдээдгүй, мүн авторнуудтань бусаагдаатгүй.

Тоонуудай, бодото баримтануудай, хүнэй, нотагай нэрэнүүдэй бэшлэгые хазагайруулаһан ушарта авторнуудын харюусалгатай. Редакциин һанамжа авторайхитай ади бэшэ байжа магад.

Бүхэдэлхэйн харилсаан: буряад-монголшуудай хуби заяан

Бабуудоржын Сэсэгмаагай гүйсэдхэдэг дуунууд эртэ урда сагһаа хойшо Ази түбин арад зоной зүрхэн дороо бөөмэйлжэ, ама дамжан мүнхэрүүлхэн үльгэр, домогууд мэтэ. Тэдээн соонь буряад арадай бэлэн бэшэ хуби заяан...

Үргэн дэлюун тала дайдын, ой тайгын, хада уулын эзэн сабдагуудай нюуса таажа, эгшэг дуунайнгаа ашаар эгээлэй зондо дамжуулха шэдитэй Бабуудоржын Сэсэгмаагай концерт апрелин 16-17-ой үдэрнүүдтэ Улаан-Үдэ хотодо үнгэрбэ.

Сэсэгмаа дуушаниие шагнажа, сэдхэлээ хужарлуулха арга боломжо манай эндэхи арад зондо үсөөн тохёолдодог ушарһаань уншагшадайнгаа һонорто удаадахи хөөрөлдөө дурадхамнай.

- Хөөрөлдөөнэйнгээ эхиндэ танай гэр бүлэ тухай асууя.

- Аба минн эртэ наһан болоһон. Болбосорол ехэтэй, урагһаа һанаатай хүн байһан. Эжымни багша мэргэжэлтэй. Мүнөө наһанайнгаа амаралгада гаранхай. Гоёор дууладаг. «Залуу байхад минн, Мао Цзе Дунда зориулагдаһан нааданда хабаадалса, - гэхэн дурадхан ороо һэн. Харин гэртэйнгэйнгээ зүбшөө-хөгүүдэ ошоогүй хүм», - гэжэ мүнөө дурсадаг. Бүлэ соогоо гурбан басагадбди. Эгээл эгшэнь би, Баярмаа, Сэндэмэ гэжэ дүүнэртэйб. Тэдэмнише дуу дууладаг. Нэгэнише Улаанбаатарта һуража байна, нүгөөдөн Япондо ажаллана.

- Элинсэг дээдэшүүлтнай хаанаһаа гарбалтай?

- Үбгэн абамни Дээдэ-Бооржын, нагаса абатамни Тари ноутагай байһан. Үбгэн абамни 98 наһатай болоод, хада гэртээ харинан юм. Ород хэлэ һайнаар мэдэдэг хүн байһан. Танил нэгэ үбгэнэй ерэхэдэ, хоюулаа һуужа, ородоор хөөрөлдэгшэ һэн. Халаг, би үбгэн абынгаа мэндэ байхада, ород хэлэндэ һураагүйб.

- Анха түрүүн тайзан дээрэ ямар дуу дуулаһан байнат?

- 1999 ондо буряад арадай "Уулын орой" гэжэ дуу дуулажа түрүүшынхидэ тайзан дээрэ гараһан хүм даа. Тэрэ гэхээрни, тэбхэр 10 жэл үнгэршэбэ.

- 10 жэлэй туршада Хитад соогоо, Үбэр-Монголдоо, Монголдо, мүн тиихэдэ манай Буряад орондоше алдар нэрэтэй дуушан боложо шадаат. Минин дурдаһан гүрэнүүдхэ гадуур, үшөө ямар газар нутагаар ябажа, хүгжэм дуунуудаа үргэн бариһан байнат?

- Алдартай дуушан гэжэ нэрлэхэндэтнай баярлаа. Олон газараар ябагдаал даа. Англи, Германи, Франци, Австри, Солонгос, Япон, Монгол гээд лэ, нэрлэхэ гүрэнүүд үшөөш бин. Африкын лэ гүрэнүүдээр ябажа үзөөдүй байнаб. Жэл бүхэндэ Америкээр ябадагбди. Хитад гүрэнэйнгөө, мүн тиихэдэ тэндэ ажаһуудаг үсөөн тоото үндэһэ яһатанай соёл урлалтай

танилсуулжа ябадагбди. 8 хүгжэмшэд, 1 дуушан болоод, бидэниие дахуулжа ябаха хүтэлбэрлэгшэ - нимэл зон бүтэн һараар аяншалдаг заншалтайлди даа. Паяхана тэндэһэ бусаһан аад, мүнөө Буряад орондоо буугаад байна гэшэб.

- Дэлхэйн олон ондоо гүрэнүүдээр ябахадаа, хитад, монгол дуунуудайнгаа хажуугаар, буряад арадайнгаа дуу гүйсэдхэдэг гүт?

- Заатагүй. Хитад, монгол дуунуудыел дуула гүүлэдэг аабзаб даа. Тээд буряад дуугаа нэгыеш һаань, гүйсэдхэхэ гэжэ оролдодогби. Үшөө тиихэдэ буряад дэгэлээ үмдөөд ябадагби. Үйлэс гудамжа, тайзан дээрэш буряад дэгэлхэ ондоо хубсаһа үмдэхэмни үсөөн.

- Тиихэдэ гансал арадай, уртын дуунуудые дуулажа, дэлхэйн табсанда гараха боломжо байна гэшэ гүт?

- Байна. Энээгээрээл манай монгол туургатан дэлхэйдэ нэрээ нэрлүүлхэ аргатай гэжэ һанадагби. Харин би өөрөө дэлхэйдэ мэдээжэ болохом гэжэ зүдхэдэггүйб. Өөрынгөө ажал һайнаар хээд, уран бүтээлэйнгээ хүнэй сэдхэлдэ хүрэхын түлөө шармайха гэшэ намда эгээл шухала.

- Үбэр-Монгол, Монгол, Буряад гурбанай алинише изагуур урлалаа үлүү һайнаар хадагалһан гэжэ Танда һанагдадаг бэ?

- Монголдо болон Буряадта классическа урлал ехэ хүгжэнги ушарһаань Европын дуу хүгжэм түрин ороно. Эстраданыше баһа нимэрхүүгээр хүгжэнэ. Буряад, монгол дуунуудта энэһе нүлөөлнэ. Харин манай Үбэр-Монголдо арадай изагуур урлал, эртын дуунууд үлүү хүгжэнэ. Илгаань эндээл ха.

- Манай адаглаад үзэхэдэ, Хитад гүрэнэй харьяата монгол туургатан ганса соёлоо бэшэ, хэлэ, ёһо заншалаа һайнаар хадагална...

- Энэһе түрын бодомжоһоо болоно гэшэ аа гүт? Хитад гүрэн үсөөн тоото үндэһэ яһатанай соёл хадагалхые ехэ шармайнал даа.

БУРЯАД НЭРЫЕ БҮМБЭРСЭГ ДЭЛХЭЙГЭЭР СУУРХУУЛНА

Нэрэ: БАБУУДОРЖЫН СЭСЭГМАА
Түрэн ноутаг: ШЭНЭХЭЭН

Хори Буряадай шарайд омогой
1999 ондо Бээжэнэй Түбэй үндэһэтэнэй ехэ
хургуулийн урлалай халбарие дуушанай
мэргэжэлээр түгэсхэнэ.

- Та Буряадай дуушадһаа хэниие хүндэлдэгбта?

- Бага байханаа хойшо Буряад оронһоо абаашагдаһан аудиокассетэнүүдые буляалдаха тооной шагнадаг һэмди. Эндэхи буряад дуунуудые ехэл гоёшоодог бэлэйб. Дугаржаб Дашиев, мүн тиихэдэ арадай дуу дууладаг Буда-Ханда Дашиева гэгшэдые ехэл гоёор дуулана гэжэ һанадаг һэм. Тэдэнэй дуулаһан дуунууд мүнөөш сээжэдэм байһан мэтэ. Мүнөө үсын дуушадһаа Чингис Раднаев намда ехэ һайшаагдадаг.

- Чингис Раднаев Та хоёрой дуулаһан "Наратын замыс дабамаар байна" гэжэ дуун һүүлэй жэлнүүдтэ манай эндэ

аргагүй мэдээжэ болонхой. Хоёр ондоо гүрэнэй дуушад болохо Таанарай зохёохы харилсаан хээзэ тогтоогдоһон гэшэб?

- 2004 ондо Монголоой Соёл урлалай ехэ хургуулида һуража байхадаа, Чингистэй танилсаа һэм. Энээндэмнай олонитын ажал ябуулагша Жанна Дымчиковагайш аша габьяа байха. Бидэнэй хамтаржа дуулахын түлөө агуу хүгжэмшэн Жанцанноров "Наратын замыс дабамаар байна" гэжэ шэнэ дуу бэшэжэ үгөө һэн.

- Сүлөө сагаа яажа үнгэрэнэбта?

- Сүлөө саг гэжэ намда байдагышгүйл даа. Ажални бүхы шахуу сагыем эзэлнэ. Үшөө

тнийхэдэ Үбэр-Монголоой арадай түлөөлэгшэдэй Ехэ Хуралда ажалладаг болонхойб...

- Энэ ажал тухайгаа хөөржэ үгыт.

- Нёдондонһоо эхилжэ, ний ажалтай болооб. Үбэр-Монгол Ехэ Хуралай гэшүүд гэжэ мянга гаран зон бин. Жэлэй нэгэ дахин сугларжа, зүблөө үнгэргэдэгби. Харин би энэ Хуралай Советэй гэшүүн болонхойб. 50-яад хүн 2 һарын нэгэ удаа суглаа хэжэ, элдэб асуудалнуудые шиндхэнбди.

- Аяар мянга гаран хүн Ехэ Хуралай гэшүүд боложо оронхой гүт?

- Тиймэ. Тээд Үбэр-Монголооймнай арад зонше олон хаям. 24 миллион хүн гэжэ бодоходо, 1 мянга гэшүүтнай үшөө үсөөн болоно бэшэ гүт?

- Танай концертдэ Шэнэхэн ноутаһаа гарбалтай олон дуушад хабаадаба...

- Тиймэ даа. Буряад орондо ажаһуужа байһан Шэнэхэнэйнгээ бүхы түлөөлэгшэдтэ баяр хүргэнэб. Намсалмаа абжаадаа, Даширмаа, Димид, Дондог то талархалаа мэдүүлнэб.

- Буряад ноутаг хэды дахин ерэн байнат?

- Анха түрүүн 1990-сэд онуудай эхээр эжытээс ерээ һэмби. Пүүлдэнь 2002 ондо "Ариг Ус" телекомпанийн урилгаар "Сагаа һарын одол" фестивалда оро сооб. Удаань 2005 ондо ержэ, түбинин залуушуулай улас рондын хуралдаанда халдалсааб. Мүнөө дүрбэдхисер гэшэб.

- Сэдхэлэйнгээ багал элидхэжэ үгыт даа.

- Нэн түрүүн, Буряад руу намда "алтан харгы" гар үгэһэн. энэше удаа бид үндэр хэмжээндэ угтажа а. "Ариг Ус" телекомпанийн ралай орлогшо Норжиковада баяр хүргэнэб тиихэдэ Буряад драмын театнамай хүлээн абаһан хүсэжынгээ оёорһоо һайн һайханше хүсэнэб. Гэр бүлэдэ ажал хүдэлмэридэнь зол жарамжалта хүсэн юрөөнэб.

- Пайнта даа. АЖАГЛАЛТА: Хитадай арадай артистка Бабуудоржын Сэсэгмаагай концерт майн 2-то 17 сагта "Ариг Ус" телеканалай агаарай долгинодо гараха.

Даши-Доржо БОЛОТОВ хөөрөлдэбэ.

Заһабари

16.04.2009 оной (№15 (21709) «Буряад үнэн-Дүхэригтэ» «Олон үндэһэ яһатаниие нэгдүүлхэн хэлэмнай» гэжэ статьяда ингэжэ уншаха: «Яруунын аймагай Мужыхын хургуулийн тоо бодолгын багша Надежда Кудрина 1-дэхи һуурида гараа. Яруунын аймагай Эгэтын-Адагай дунда хургуулиие түлөөлхэн удмурт яһанай Елена Коретанова 3-дахы һуури абаа». Статьягай автор Сарюна Эрдынесева уншагшадһаа хүлисэл гуйна.

Буряадай бэлигтэй мэдээжэ багша, эрхим хурган хүмүүжүүлэгшэ, «Буряад үнэн» газетын эдэбхитэй хүдөө бэшэгшэ байһан

Цыцык Цыреновна
ЦЫБАНОВАГАЙ

наһа бараһан тухай түрэл гаралынь, дүтын зон шаналал гашуудалтайгаар мэдээсэнэ.

Хори һуурида апрелин 27-ой үдэр үглөөнэй 9 саг 40 минутаһаа 11 саг 40 минута болотор ул. Хоринская, 56 гэхэн хаягаар хүдөө табигдаха.

Буряадай габьяата багша, РСФСР-эй гэгээрэлэй отличник, багша-методист, хайрата хурган хүмүүжүүлэгшэ

Цыцык Цыреновна

ЦЫБАНОВАГАЙ

наһанһаа нүгшэһэн ушараар басагандань - Хорин 1-дэхи дунда хургуулийн хари хэлэһүүдэй багша Ж.Д. Бадмацыреновада суг һураһан нүхэдынь гүнзэгы шаналал гашуудалаа мэдүүлнэ.

1976 оной выпуск.